

การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาคารเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ลุ่มคลอง
กรณีศึกษา : คลองอ้อมนนท์และคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี

TOWARDS DESIGN GUIDELINES FOR CANAL SETTLEMENTS
: THE CASE OF OMNONT AND BANGKOKNOI CANALS, NONTABURI PROVINCE

วิวรรณ์ สีหนาท
WIWORN SIHANAT

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2546

ISBN 974-324-883-8

การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาคารเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ลุ่มคลอง
กรณีศึกษา : คลองอ้อมนนท์และคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี

TOWARDS DESIGN GUIDELINES FOR CANAL SETTLEMENTS
: THE CASE OF OMNONT AND BANGKOKNOI CANALS, NONTABURI PROVINCE

จิวรรณ สีหนาท
WIWORN SIHANAT

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน 48912
วัน, เดือน, ปี 12 ส.ค. 2547

.b.....
.i.....

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ. 2546

ISBN 974 – 324 – 883 - 8

TOWARDS DESIGN GUIDELINES FOR CANAL SETTLEMENTS
: THE CASE OF OMNONT AND BANGKOKNOI CANALS, NONTABURI PROVINCE

WIWORN SIHANAT

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF URBAN AND REGIONAL PLANNING IN URBAN AND ENVIRONMENTAL PLANNING
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

2003

ISBN 974 – 324 – 883 - 8

COPYRIGHT 2003

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ใบรับรองวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาคารเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ลุ่มคลอง
กรณีศึกษา: คลองอ้อมนนท์ และคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี
TOWARDS DESIGN GUIDELINES FOR CANAL SETTLEMENTS :
THE CASE OF OMNONT AND BANGKOKNOI CANALS NONTABURI
PROVINCE

ชื่อนักศึกษา นางสาววิวรรณ์ สีหนาท
รหัสประจำตัว 43063015
ปริญญา การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชา การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.ยงธนีสร์ พิมลเสถียร

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์		ลายมือชื่อ
ผศ.ดร.ยงธนีสร์	พิมลเสถียร	
ผศ.ชาญวิทย์	พงษ์ขวัณ	
ผศ.ดร.นิติชาญ	ปลื้มอารมย์	

วัน/เดือน/ปี ที่สอบ 7 ตุลาคม 2546 เวลา 10.00 น. เป็นต้นไป

สถานที่สอบ ณ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(รศ.ดร.บุญวัฒน์ อัดชู)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาแนวทางพัฒนาอาคารเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ ลุ่มคลอง กรณีศึกษา คลองอ้อมนนท์และคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี
นักศึกษา	น.ส. วิวรรณ์ สีหนาท
รหัสประจำตัว	43063015
ปริญญา	ผังเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
พ.ศ.	2546
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์	ผศ. ดร. ยงธนิศร์ พิมลเสถียร

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาลักษณะทางกายภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนริมคลองเพื่อประเมินสภาพแวดล้อมของพื้นที่ในการอนุรักษ์ ร่วมกับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์พื้นที่ริมคลองด้วยมาตรการต่างๆ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะทางกายภาพเศรษฐกิจสังคมของชุมชน กับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง เพื่อสรุปหามาตรการและนโยบายที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการอนุรักษ์ชุมชนริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย ทั้งนี้ได้มีการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับมาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นเครื่องมือผลักดันให้การอนุรักษ์ประสบผลสำเร็จ การเก็บข้อมูลจากพื้นที่ศึกษามีการทำแบบสอบถามทั้งหมด 240 ชุด สัมภาษณ์ครัวเรือนตัวอย่างเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความกระจายและมีความเป็นตัวแทนของประชากรมากที่สุดจึงเป็นการสุ่มตัวอย่างเชิงภูมิศาสตร์ (Geographical Random Sampling) ตลอดแนวริมคลอง

ผลการศึกษาด้านกายภาพเศรษฐกิจและสังคมพบว่าชุมชนริมคลองยังคงมีวิถีชีวิตดั้งเดิมอยู่ ทั้งในด้านกายภาพและสังคม โดยเฉพาะอาคารบ้านเรือนที่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นแบบดั้งเดิม ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับพื้นที่ในระดับสูงทั้งในด้านประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว และสถาปัตยกรรม และยังเห็นว่าบ้านเรือนไทยและลักษณะการสร้างบ้านบนเสายกได้ถูกเหนือหน้าหรือพื้นดินมีความเหมาะสมที่สุด ทั้งนี้ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ทราบเกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามพบว่า อายุและการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามมีผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์พื้นที่ ความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน และการเลือกมาตรการแรงจูงใจเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยโดยการส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่วนระยะเวลาในการอยู่อาศัยก็มีผลต่อความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน

และการเลือกมาตรการแรงจูงใจเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ระดับการศึกษา ภูมิฐานะ และ การใช้คลองในการสัญจรมีผลต่อทัศนคติที่มีต่อคุณค่าของพื้นที่ โดยเฉพาะการใช้คลองในการสัญจรนั้นพบว่ามีผลต่อการยอมรับแนวทางพัฒนาอาคาร (Design Guidelines) ด้วยเช่นกัน

สำหรับแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงอาคารริมคลองในอนาคตพบว่ามีอัตราในการก่อสร้าง ดัดแปลง ต่อเติมในปริมาณน้อย นอกจากนี้ชุมชนยังเห็นด้วยกับการให้มีการควบคุมการก่อสร้าง อาคารริมน้ำ มาตรการแรงจูงใจที่เหมาะสมสำหรับชุมชน ได้แก่ มาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย มาตรการการให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และการลดหย่อนภาษีเพื่อการอนุรักษ์ ที่อยู่อาศัย สำหรับระดับความต้องการเงินช่วยเหลือในการซ่อมแซมบ้าน ประชาชนส่วนใหญ่มี ระดับความต้องการเงินช่วยเหลือจากรัฐที่ระดับปานกลาง(26-75% ของราคาค่าซ่อมแซมบ้าน)

ข้อเสนอแนะของการวิจัยคือ การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากคลอง และการใช้ประโยชน์ที่ ดินให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การเพิ่มการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ การส่งเสริมการปลูกสร้าง บ้านเรือนด้วยวัสดุไม้ การส่งเสริมความสำคัญของภูมิฐานะและคุณค่าของพื้นที่

Thesis Title	Towards Design guidelines for Canal Settlements: The Case of Omnont and Bangkoknoi Canals, Nontaburi Province
Student	Miss Wiworn Sihanat
Student ID.	43063015
Degree	Master of Urban and Regional
Programme	Urban and Environmental Planning
Year	2003
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Yongtanit Pimonsathean

ABSTRACT

The purpose of the research is to study the physical, economic and social of the community to evaluate the physical environment for urban conservation and study the people's opinion about conservation by different conservation incentive. The study also analyzes the relationship between community's physical economic and social feature with people's attitude toward community conservation to conclude the policy and strategy for Omnont - Bangkoknoi canal settlement conservation. The literature review is about conservation incentive that is a tool to support conservation achievement. The data is collected by interviewing 240 households by questionnaires. Geographical random sampling is used for distribute sampling along the canal.

The study shows that the community still be traditional life style both physical and society especially the plenty of houses that still be Thai style. The most of people signify the area in history, tourism and architecture characteristic. People think that Thai house and the house that rised from water or ground is the most appropriate. However most of the people do not know about the conservation programme.

Studying of the relationship between the independent variable and dependent variable shown that the samplings' education and age affect the perception, opinion of house adaptation and choosing of tourism incentive for conservation. Period of living time in the house also affects the opinion of house adaptation and satisfied incentive for conservation. Moreover, education level, domicile and canal transportation affect the attitude of the value of the area. Expecially, canal transportation affects design guidelines acceptance.

There is a little of construction, adaptation and extension in the future. The construction control and the cultural tourism promotion are accepted by the community. For financial aid, the community needs subsidy from the government for repairing 26-75% of construction cost.

The recommendation of this research is to enhance canal use and makes landuse to get along with the circumstance, to promote public relation for the conservation, to enhance wood material for house construction, and to realize the domicile and area significant.

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ผศ. ดร. ยงธนิศร์ พิมลเสถียร อาจารย์ที่ปรึกษาในการวิจัย ที่ให้การช่วยเหลือและคำแนะนำต่างๆ ให้ปัญหาต่างๆของงานวิจัยลุล่วงไปได้ด้วยดี และขอขอบพระคุณกรรมการผู้คุมสอบวิทยานิพนธ์ ผศ. ชาญวิทย์ พงษ์ขวัญ และ ดร. นิติชาญ ปลื้มอารมย์ สำหรับการชี้แนะแนวทางและคำแนะนำที่ดีในการวิจัย

ขอขอบพระคุณหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐ และเอกชน ทั้งเทศบาลเมืองนนทบุรี อ.บ.ต.บางสีทอง และผู้ใหญ่บ้านในชุมชน ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี รวมทั้งทีมงานเก็บข้อมูลเพื่อนๆ ผังเมืองรุ่น 15 อติบุช ก้องสนั่น(พี่หนู), ปิยวรรณ ทองไพรวลัย(ปอ), บาสมน รักษาจันทร์(ออม), อุมพร ผลดี(เก๋), ออมร กฤษณพันธ์(ก๊อด) พี่ๆน้องๆ ภาควิชาสถาปัตยกรรม พระจอมเกล้าลาดกระบัง กนกวรรณ ชัยทัต(พี่แอน), พี่สมมนต์, น้องตุ๋, น้องกุล, น้องคเชนทร์, น้องชีว,) นอกจากนี้ขอขอบพระคุณ คุณนันท์วัฒน์ นิกรอุทัย, อ. แอน(สถาปัตย์เกษมบัณฑิต) ที่ช่วยลงพื้นที่ทางเรืออย่างทุลักทุเล

ขอขอบพระคุณชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมคลองอ้อมนนท์- บางกอกน้อย ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ทั้งเรื่องอาหาร ที่พัก ยานพาหนะ และการอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลทางเรือซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยยิ่ง ขอขอบคุณคุณยิ่ง(บางใหญ่) สำหรับการอำนวยความสะดวกทางเรือ

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณฝ่ายธุรการภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง และบัณฑิตวิทยาลัยที่ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเกี่ยวกับขั้นตอนปฏิบัติในการสอบวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จไปด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	X
สารบัญรูป.....	XIV
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา.....	2
1.3 คำถามการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.5 ขั้นตอนการศึกษา.....	4
1.6 คำจำกัดความ.....	6
บทที่ 2 ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ความหมายและความสำคัญของ Cultural Landscape.....	7
2.1.1 มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage).....	8
2.1.2 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Landscape).....	8
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมือง.....	9
2.2.1 ความสำคัญของพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่มีต่อเมือง.....	10
2.2.2 การอนุรักษ์กับการวางแผนเมือง.....	11
2.2.3 การฟื้นฟูเมือง (Revitalization และ Rehabilitation).....	12
2.2.4 Infill building และ Design guidelines.....	13
2.2.5 ตัวอย่างการอนุรักษ์ในประเทศอังกฤษ.....	13
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาอาคาร (Design Guidelines).....	21
2.3.1 พัฒนาการและแนวความคิดเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาอาคาร.....	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.2 กรณีสึกษาแนวทางพัฒนาอาคาร (Design Guidelines).....	22
2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์.....	35
2.4.1 พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 และ พ.ศ. 2535.....	35
2.4.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535.....	36
2.4.3 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 และฉบับที่ 2 พ.ศ.2535.....	37
2.4.4 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535.....	38
2.4.5 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ของบ้านเมือง.....	38
2.4.6 กฎหมายท้องถิ่น.....	39
2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับมาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรม.....	40
2.5.1 การแบ่งประเภทของแรงจูงใจในการอนุรักษ์.....	40
2.5.2 ตัวอย่างการใช้มาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรมในต่างประเทศ.....	47
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	
3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล.....	51
3.2 กรอบการศึกษา.....	52
3.3 การรวบรวมข้อมูล.....	54
3.4 การกำหนดขนาดประชากรและการสุ่มตัวอย่าง.....	57
บทที่ 4 พื้นที่ศึกษา นโยบาย และแผนที่เกี่ยวข้อง	
4.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่.....	59
4.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	59
4.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ.....	59

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.3 ความเป็นมาและความสำคัญทางประวัติศาสตร์.....	60
4.2 การประเมินลักษณะเฉพาะ (Character) เพื่อการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง.....	64
4.2.1 ความสมบูรณ์ทางสถาปัตยกรรม (Architectural Style).....	65
4.2.2 รูปแบบการเข้าถึง (Access of Pattern).....	68
4.2.3 โครงข่ายของที่ว่าง (Network of Space).....	71
4.2.4 ต้นไม้และภูมิทัศน์ (Greenery & Landscape).....	71
4.3 โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอ้อมนนท์- คลองบางกอกน้อย- คลองบางกรวย.....	72
4.3.1 เป้าหมายและแผนการดำเนินงาน.....	72
4.3.2 ข้อเสนอแนะทางพัฒนาอาคาร (Design Guidelines).....	74
บทที่ 5 ผลการศึกษา	
5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยริมคลองอ้อมนนท์.....	79
5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะประชากร เศรษฐกิจและสังคม.....	82
5.2.1 ลักษณะประชากร.....	82
5.2.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	85
5.2.3 ลักษณะทางสังคม.....	86
5.3 ข้อมูลทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการของชุมชน.....	89
5.4 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชน.....	91
5.4.1 ทัศนคติที่มีต่อคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่และการอนุรักษ์ที่ อยู่อาศัย.....	91
5.4.2 ทัศนคติที่มีต่อการปฏิบัติตามแนวทางพัฒนาอาคาร.....	94
บทที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล	
6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทางกายภาพ.....	100
6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านทัศนคติของประชาชน.....	105
6.2.1 การรับรู้เกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์พื้นที่.....	107
6.2.2 ลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ.....	109

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า	
6.2.3	ความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน.....	110
6.2.4	การยอมรับ Design Guidelines.....	113
6.2.5	การเลือกมาตรการแรงจูงใจประเภทต่างๆ.....	114
6.2.6	ปริมาณเงินช่วยเหลือจากรัฐที่เหมาะสม.....	120
6.2.7	ทัศนคติที่มีต่อคุณค่าของพื้นที่.....	121
6.3	สรุปผลการศึกษา.....	124
6.3.1	ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยริมคลองอ้อมนนท์.....	124
6.3.2	ลักษณะประชากร เศรษฐกิจและสังคม.....	124
6.3.3	ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการของชุมชน.....	125
6.3.4	ทัศนคติของประชาชน.....	125
6.3.5	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม.....	127
บทที่ 7 ข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง		
7.1	ปัจจัยส่งเสริมและอุปสรรคในการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง.....	133
7.1.1	ปัจจัยส่งเสริมการอนุรักษ์ (จุดแข็งในพื้นที่).....	133
7.1.2	ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ (จุดอ่อนในพื้นที่).....	134
7.2	มาตรการแรงจูงใจในการอนุรักษ์.....	135
7.2.1	การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ.....	135
7.2.2	การลดหย่อนภาษีเงินได้.....	135
7.2.3	การยกย่องและให้รางวัล.....	135
7.2.4	การส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	136
7.2.5	การจัดให้มีแบบบ้านตัวอย่าง.....	136
7.3	ปริมาณเงินช่วยเหลือจากรัฐที่เหมาะสม.....	136
7.4	สรุปข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์.....	136
บรรณานุกรม.....		139
ภาคผนวก.....		141
ประวัติผู้เขียน.....		153

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงวิธีการ Infill ในอังกฤษ.....	18
2.2 แสดงแนวทางการพัฒนาอาคารในเมืองชายฝั่งตะวันตกของสหรัฐอเมริกา.....	31
2.3 ตัวอย่างการใช้มาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม ในต่างประเทศ.....	47
3.1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ.....	51
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54
4.1 กิจกรรมดำเนินงาน รายละเอียดงานและหน่วยงานที่รับผิดชอบในโครงการนำร่องเพื่อ การอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย- คลองบาง กวาง.....	73
4.2 ข้อเสนอแนะแนวทางในการออกแบบอาคารที่อยู่อาศัยริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย - คลองบางกวาง.....	74
4.3 เปรียบเทียบการควบคุมการออกแบบของนนทบุรีกับเมืองในสหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ และ ญี่ปุ่น.....	78
5.1 แสดงจำนวน ร้อยละ ของรูปแบบบ้านที่อยู่อาศัยริมคลอง.....	81
5.2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของลักษณะที่อยู่อาศัย ริมคลอง.....	81
5.3 แสดงจำนวน ร้อยละของขนาดครัวเรือนที่อาศัยอยู่ริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย...	82
5.4 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของขนาดครัวเรือน.....	82
5.5 แสดงจำนวนร้อยละของลักษณะประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	83
5.6 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอายุและ รายได้ของผู้ ตอบแบบสอบถาม.....	84
5.7 แสดงจำนวนร้อยละของลักษณะประชากรจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 241 หลังคาเรือน.....	84
5.8 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอายุและรายได้ของ ประชากรจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 241 หลังคาเรือน.....	85
5.9 แสดงจำนวนร้อยละของลักษณะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน.....	86
5.10 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของรายได้รวมของ ครัวเรือน.....	86

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
5.11 แสดงจำนวน ร้อยละ ของลักษณะทางสังคม และการใช้ประโยชน์จากคลองและพื้นที่บริเวณบ้าน.....	87
5.12 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระยะเวลาในการอยู่อาศัยและการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน.....	88
5.13 แสดงจำนวน ร้อยละของการใช้ประโยชน์จากคลองและพื้นที่รอบบริเวณบ้าน.....	88
5.14 แสดงจำนวน ร้อยละของประเภทของแหล่งน้ำที่ใช้บริโภคอุปโภคการใช้ไฟฟ้า การระบายน้ำเสีย ระบบสุขภาพภิบาล และระบบกำจัดขยะ.....	89
5.15 แสดงจำนวน ร้อยละของการกำจัดขยะเองของชุมชนริมคลอง.....	90
5.16 แสดงจำนวน ร้อยละ ของทัศนคติของประชาชนที่มีต่อคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย.....	91
5.17 แสดงจำนวน ร้อยละของทัศนคติของประชาชนที่มีต่อจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ของพื้นที่ริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย	92
5.18 แสดงจำนวน ร้อยละ ของปัจจัยที่ทำให้ลายสภาพแวดล้อมสองฝั่งคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย.....	93
5.19 แสดงจำนวน ร้อยละ ของการรับรู้ของประชาชนต่อโครงการอนุรักษ์อาคารริมน้ำ...	95
5.20 แสดงจำนวน ร้อยละของทัศนคติของประชาชนต่อการเลือกรูปแบบที่อยู่อาศัยประเภทต่างๆที่มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อม.....	96
5.21 แสดงจำนวน ร้อยละ ของทัศนคติในการเลือกบ้านประเภทต่างๆของผู้อยู่อาศัยริมคลอง.....	97
5.22 แสดงจำนวน ร้อยละ ของการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านในอนาคตของผู้อยู่อาศัยริมคลอง.....	98
5.23 แสดงจำนวน ร้อยละ ของ ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติตามแนวทางพัฒนาอาคาร (Design guidelines)	99
6.1 ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน.....	100
6.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสถาปัตยกรรมกับอายุอาคาร.....	101
6.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสถาปัตยกรรมกับการเลือกมาตรการแรงจูงใจส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย.....	102

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
6.4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสถาปัตยกรรมกับการเลือกรูปแบบบ้านที่พึงพอใจ.....	103
6.5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสถาปัตยกรรมกับระยะเวลาในการอยู่อาศัย.....	104
6.6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม	105
6.7 สรุปตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม(ทัศนคติของประชาชน).....	106
6.8 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุผู้ตอบแบบสอบถามกับการรับรู้โครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง.....	107
6.9 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามกับการรับรู้โครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง.....	108
6.10 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุอาคารที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่กับลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ.....	109
6.11 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการอยู่อาศัยกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านในอนาคต.....	110
6.12 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุผู้ตอบแบบสอบถามกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านในอนาคต.....	111
6.13 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน.....	112
6.14 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการสัญจรทางน้ำกับการยอมรับแนวทางพัฒนาอาคาร.....	113
6.15 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุผู้ตอบแบบสอบถามกับความสนใจระบบเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย.....	114
6.16 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการอยู่อาศัยกับความสนใจระบบเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย.....	115
6.17 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านกับความสนใจระบบเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย.....	116
6.18 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุอาคารกับความสนใจระบบลดหย่อนภาษีเงินได้เพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย.....	117

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
6.19 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุผู้ตอบแบบสอบถามกับความสนใจในการส่งเสริม การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย.....	118
6.20 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามกับความสน ใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย.....	119
6.21 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัสดุอาคารที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่กับระดับ ความต้องการเงินช่วยเหลือจากรัฐ.....	120
6.22 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการการใช้คลองในการสัญจรกับการให้ความสำคัญ กับการท่องเที่ยวในพื้นที่.....	121
6.23 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิลำเนาของผู้ตอบแบบสอบถามกับการให้ความ สำคัญกับสถาปัตยกรรม.....	122
6.24 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาระดับปริญญาของผู้ตอบแบบสอบถามกับการให้ความ สำคัญกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่.....	123

สารบัญญรูป

รูปที่	หน้า
1.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษาประกอบด้วยชุมชนสองฝั่งคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย.....	4
1.2 ขั้นตอนการศึกษา.....	5
2.1 ลักษณะเฉพาะ(Character).....	14
2.2 พื้นที่อนุรักษ์ใน Bridgewater.....	16
2.3 ตัวอย่าง Conservatin Guidelines ในประเทศสิงคโปร์.....	24
2.4 การควบคุมรายละเอียดรูปด้านหน้าอาคารตึกแถวในสิงคโปร์.....	25
2.5 แสดงตัวอย่างการติดตั้งป้ายโฆษณาแบบยื่นจากเสาอิงชั้นบนอาคารในประเทศ สิงคโปร์.....	25
2.6 ลักษณะของอาคารร้านค้าใน TAKAYAMA, SANNO-MACHI.....	27
2.7 รูปแบบของหน้าต่างแบบซี่ลูกกรงไม้ที่พบใน TAKAYAMA SANNO-MACHI.....	27
2.8 Seattle : Residential Guideline.....	32
2.9 Portland : NE Portland Housing : Landscaping.....	33
2.10 Sanfrancisco : Residential Design Guidelines : Proportion.....	33
2.11 Irvine : Woodbridge Village : Sample for Exterior Painting(1993).....	34
2.12 Irvine : Woodbridge Village : Sample for Exterior Painting(1993).....	34
2.13 Transfer of Development Rights Concept.....	43
3.1 กรอบการศึกษา.....	52
3.2 ตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม.....	53
3.3 แสดงการแบ่งพื้นที่เก็บกลุ่มตัวอย่าง.....	58
4.1 ที่ตั้งและอาณาเขตพื้นที่ศึกษา.....	59
4.2 พื้นที่ลุ่มน้ำในพื้นที่ศึกษา และแสดงแม่น้ำเจ้าพระยาเดิมและตอนที่ขุดใหม่.....	63
4.3 The character of an urban area.....	64
4.4 แสดงรูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือนริมคลองบางกอกน้อยและคลองอ้อมนนท์.....	67
4.5 ชุมชนริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อยและวัดศูนย์กลางชุมชน.....	70
4.6 บ้านตามแนวทางพัฒนาอาคาร.....	77
5.1 รูปแบบบ้านที่ใช้ในการเก็บข้อมูลทางกายภาพแบบต่างๆ.....	80

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คลองมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของคนไทยมาแต่ครั้งโบราณ เนื่องจากในสมัยก่อนการคมนาคมทางบกยังมีน้อย ในขณะที่การคมนาคมทางน้ำมีความสะดวกและรวดเร็วกว่ามาก ดังนั้น การตั้งบ้านเรือนของคนไทยจึงมักสร้างบ้านเรือนเกาะยาวไปตามแม่น้ำลำคลองเกิดเป็นชุมชนริมคลองที่มีบทบาททางสังคมและวัฒนธรรมที่สืบเนื่องกันมาจากอดีต ชุมชนเหล่านี้มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำลำคลองและใช้น้ำในการอุปโภคบริโภครวมทั้งการเกษตรโดยเฉพาะการทำไร่นาและทำสวนซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชนที่อาศัยอยู่ริมคลอง

คลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย-คลองบางกวย อยู่ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี บางส่วนเป็นเส้นทางเดิมของแม่น้ำเจ้าพระยา ตลอดฝั่งคลองเป็นที่ราบลุ่มสูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1.50 เมตร ดังนั้นริมคลองจึงมีน้ำท่วมอยู่เสมอในฤดูน้ำหลาก นอกจากนี้ยังมีเส้นทางน้ำธรรมชาติที่แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาเดิม และเนื่องจากสภาพที่ดินเป็นที่ราบลุ่มมีน้ำท่วมถึงทำให้ลักษณะดินธรรมชาติส่งผลต่อการเพาะปลูกทำสวนผลไม้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งระยะทางตั้งแต่อำเภอบางกวยไปจนจรดปากคลองแม่น้ำอ้อมมีการทำสวนผลไม้กันอย่างหนาแน่น (อรศิริ ปาณินท์, 2539 : 149)

บริเวณนี้ยังเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนดั้งเดิมและเป็นศูนย์กลางการติดต่อค้าขายและแหล่งพืชผลทางการเกษตรมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันได้ทิ้งร่องรอยอารยธรรมประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้มาก โดยเฉพาะบ้านเรือนแบบทรงไทย อย่างไรก็ตามจากกระบวนการพัฒนาเมืองตลอดจนกิจกรรมพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ขาดการวางแผนและมาตรการที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้คลองซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองกำลังจะเปลี่ยนไปจากเดิมโดยการถูกบุกรุก หรือการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม เช่นธุรกิจบ้านจัดสรรซึ่งกระจายเข้าไปในพื้นที่โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

จากคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์อันยาวนานของพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่รวมทั้งวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของพื้นที่ทำให้องค์การสหประชาชาติเล็งเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์พื้นที่บริเวณนี้จึงจัดตั้งโครงการ United Nation Development Program (UNDP) และโครงการ Urban management Program (UMP) เพื่อร่างโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มคลองเพื่อความยั่งยืนโดยการกำหนดพื้นที่ อบต. ทั้งหมด 17 แห่งและผลั

ต้นให้มีการจัดตั้งกลุ่มคนรักน้ำในเดือนมิถุนายน 2543 จุดมุ่งหมาย 3 อย่างของโครงการคือ 1)ให้ท้องถิ่นสามารถคิดและกำหนดแผนพัฒนาได้เอง 2)การวางแผนการใช้ที่ดิน และ3)การอนุรักษ์อาคารริมน้ำ

นอกจากนี้ทางสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และจังหวัดนนทบุรีได้มีการร่วมมือกันในการออกนโยบายและจัดทำ "โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย-คลองบางกวย" โดยได้รับการร่วมมือจากเทศบาลจังหวัด กลุ่มคนรักน้ำ และ UN Urban Management ทั้งนี้ได้มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่จากนักวิชาการในหลายสาขาเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของรายงานการศึกษาสถาปัตยกรรมประเภทอาคารบ้านเรือนริมคลองซึ่งประกอบด้วยการศึกษาข้อมูล การรังวัดอาคารในพื้นที่และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาอาคาร (Design guidelines) ซึ่งถือเป็นแนวทางใหม่ที่น่าสนใจในการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีความสำคัญ แนวทางพัฒนาอาคาร (Design Guidelines)นี้ได้ประสบความสำเร็จในประเทศสหรัฐอเมริกาในหลายรัฐและมีการพัฒนาแนวทางอย่างต่อเนื่องเป็นตัวอย่างที่นำมาศึกษาและประยุกต์ใช้สำหรับเมืองไทย รวมถึงการศึกษาวิจัยถึงความเป็นไปได้ในการนำมาใช้

เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนริมคลองให้เป็นไปตามแผนและนโยบายที่กำหนดไว้โดยเฉพาะในส่วนของแนวทางพัฒนาอาคาร (Design Guidelines) งานวิจัยฉบับนี้จึงศึกษาถึงลักษณะทางกายภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เพื่อประเมินสภาพแวดล้อมในการอนุรักษ์และทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ศึกษา เพื่อการพัฒนาชุมชนตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและนำไปสู่การกำหนดมาตรการและนโยบายที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

1. ศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ในด้านสถาปัตยกรรม การใช้ที่ดินและการใช้ประโยชน์ลำคลอง
2. ศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคมและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์พื้นที่ริมคลองด้วยมาตรการแรงจูงใจต่างๆในการอนุรักษ์ชุมชน
3. ศึกษามาตรการและนโยบายที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการอนุรักษ์ชุมชนริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย

1.3 คำถามการวิจัย

1. ชุมชนริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อยมีลักษณะทางกายภาพเศรษฐกิจและสังคมเชื้อต่อการอนุรักษ์พื้นที่อย่างไร
2. ประชาชนมีความคิดเห็นและทัศนคติต่อการอนุรักษ์พื้นที่สองฝั่งคลอง และมาตรการในการอนุรักษ์ชุมชนริมคลองอย่างไร
3. มาตรการและนโยบายใดที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการอนุรักษ์ชุมชนริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

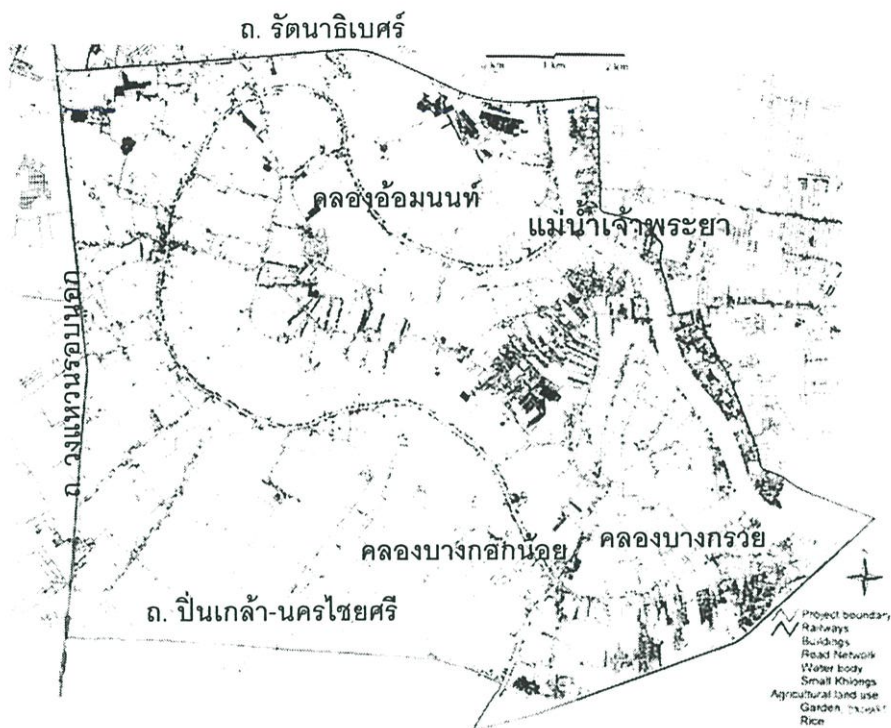
1.4.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำในเขตจังหวัดนนทบุรี โดยเฉพาะอาคารบ้านเรือนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมคลองอ้อมนนท์ โดยมีเขตการปกครองครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของหน่วยงานท้องถิ่นทั้งเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้ 1) เทศบาลนคร ได้แก่ เทศบาลนครนนทบุรี 2) เทศบาลตำบล ได้แก่ บางศรีเมือง, บางม่วง, ปลายบาง, และบางกรวย 3) องค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ ไทรม้า, บางรักน้อย, บางรักใหญ่, เสารงหิน, บางม่วง, บางเลน, บางกร่าง, บางขุนกอง, บางขุน, บางสีทอง และบางไผ่

1.4.2 ขอบเขตเนื้อหา

1. ศึกษาความหมายและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) และภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape) ที่มีต่อการวางแผนเมือง และแนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมือง ได้แก่ ความสำคัญของพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่มีต่อเมือง ศึกษาการอนุรักษ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนเมือง (Integrated Conservation)
2. ศึกษากรณีตัวอย่างการอนุรักษ์เมืองในต่างประเทศเช่นอังกฤษ, สหรัฐอเมริกา ในประเด็นของการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์, การควบคุมการออกแบบในพื้นที่อนุรักษ์, นโยบายและการดำเนินการอาคารที่ได้รับการอนุรักษ์ รวมทั้งแนวความคิดเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาอาคาร (Design Guidelines)
3. ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ซึ่งประกอบด้วยกฎหมายต่าง ๆ อันได้แก่พระราชบัญญัติผังเมือง, พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม, พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร และกฎหมายท้องถิ่น ที่สามารถเป็นเครื่องมือทางกฎหมาย

4. ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับมาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ มาตรการทางการเงิน, การยกย่องและการให้รางวัล, การมีส่วนร่วมของประชาชน, การฝึกอบรม, และการส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์และให้การศึกษาแก่ชุมชน

รูปที่ 1.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษาประกอบด้วยชุมชนสองฝั่งคลองอ้อมนนท์ คลองบางกอกน้อย

1.5 ขั้นตอนการศึกษา

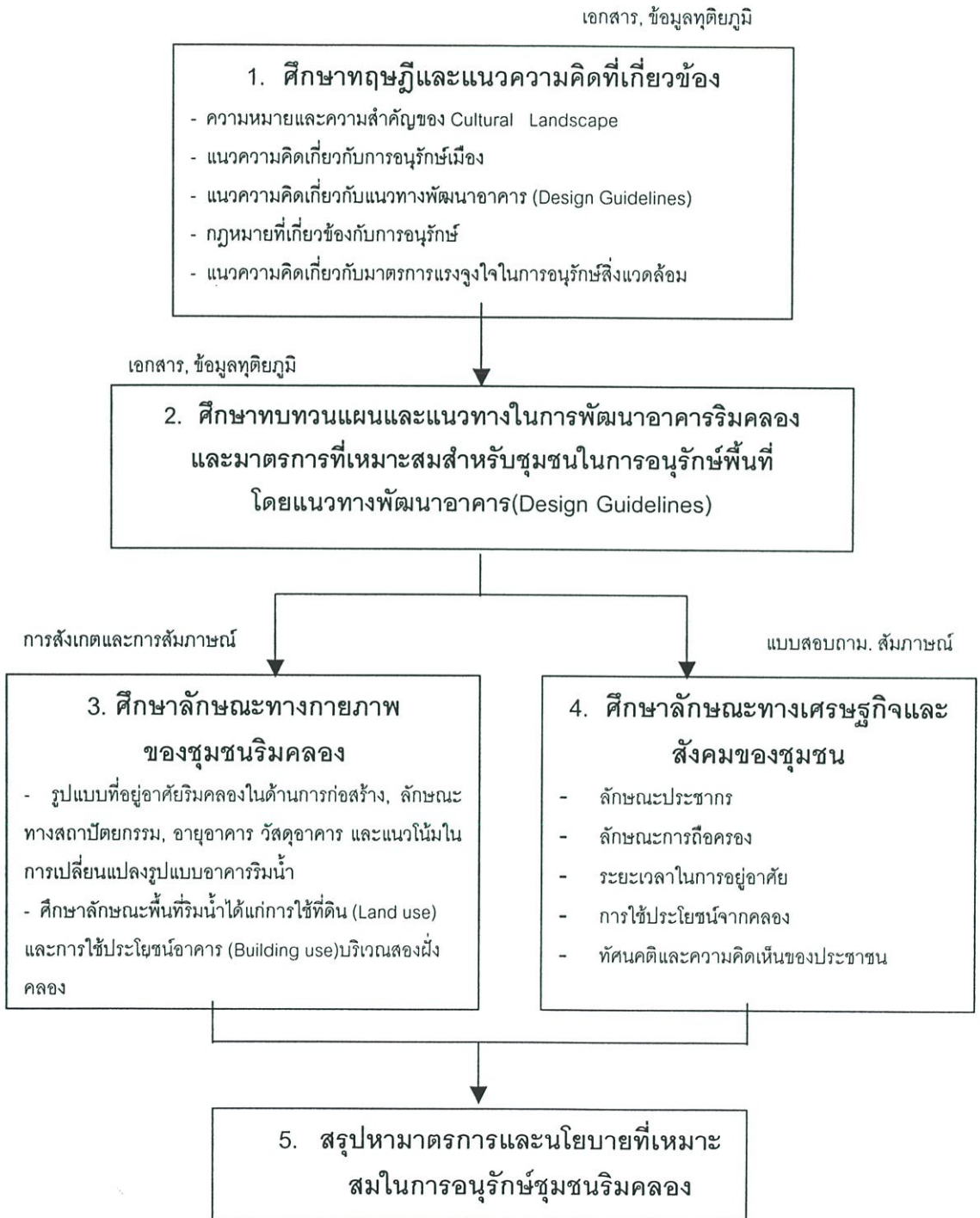
1. ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาทบทวนแผนและแนวทางในการพัฒนาอาคารริมคลองและมาตรการที่เหมาะสมสำหรับชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่โดยแนวทางพัฒนาอาคาร(Design Guidelines)
3. ศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมคลอง

3.1 ศึกษารูปแบบที่อยู่อาศัยริมคลองในด้านการก่อสร้าง, ลักษณะทางสถาปัตยกรรม, อายุอาคาร วัสดุอาคาร และแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารริมน้ำ จากการสังเกตและการสัมภาษณ์

3.2 ศึกษาลักษณะพื้นที่ที่รึมน้ำได้แก่การใช้ที่ดิน (Land use) และการใช้ประโยชน์อาคาร(Building use)บริเวณสองฝั่งคลอง จากการสังเกตและการสัมภาษณ์

4. ศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนริมคลองอ้อมนนท์และทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์พื้นที่สองฝั่งคลอง รวมทั้งความคิดเห็นที่มีต่อแนวทางพัฒนาอาคาร (Design Guidelines) จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์

5. สรุปมาตรการและนโยบายที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง

รูปที่ 1.2 ขั้นตอนการศึกษา

1.6 คำจำกัดความ

คำจำกัดความประกอบด้วยลักษณะทางกายภาพของอาคารบ้านเรือนและพื้นที่รอบอาคาร (ยงธนิศร์. 2544: 4) เพื่อให้ประกอบในการเก็บข้อมูลจากการสังเกตในพื้นที่

1.6.1 รูปแบบอาคาร

1.6.1.1 อาคารเรือนไทย คือ อาคารที่มีอายุประมาณ 60 ปีขึ้นไป ลักษณะอาคารโดยรวมเป็นอาคารเรือนไทย มีทั้งอาคารที่มีหลังคาจั่วทรงสูงมีบันลุ่มแบบเรือนไทยภาคกลาง, อาคารหลังคาทรงปั้นหยาชั้นเดียว, อาคารหลังคาปั้นหยาสองชั้น และอาคารหลังคาทรงปั้นหยาผสมหน้าจั่ว มักก่อสร้างอาคารยื่นลงไปในน้ำ ใช้ไม้เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง

1.6.1.2 อาคารแบบบังกะโล คือ อาคารที่มีอายุประมาณ 25-60 ปี ลักษณะทางสถาปัตยกรรมจะมีความลาดชันน้อยลง มักก่อสร้างอาคารอยู่บนน้ำ มีทั้งอาคารชั้นเดียวและสองชั้น ใช้ไม้เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง

1.6.1.3 อาคารสมัยใหม่ คือ อาคารที่มีอายุประมาณไม่เกิน 25 ปี ส่วนใหญ่จะสร้างบนดิน ลักษณะทางสถาปัตยกรรมได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตกมาก มีการนำคอนกรีตมาเป็นวัสดุก่อสร้างหลัก เป็นอาคารที่มีความสูงและมีขนาดใหญ่มากขึ้น มีการถมดินสูงและก่อสร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วม

1.6.2 พื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่ศึกษาที่อยู่ริมคลองอ้อมนนท์และบางกอกน้อย วัดจากริมคลองเข้าไปในพื้นที่ดินไม่เกิน 50 เมตร

1.6.3 ชุมชนในพื้นที่ลุ่มคลอง คือ ชุมชนที่อาศัยอยู่ริมคลองอ้อมนนท์และคลองบางกอกน้อยวัดจากริมคลองเข้าไปในพื้นที่ดินไม่เกิน 50 เมตร

บทที่ 2

ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง

การจัดทำแนวทางพัฒนาอาคาร (Design Guidelines) ในพื้นที่ลุ่มคลองนนทบุรีนั้นควรได้มีการศึกษาถึงคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ประวัติศาสตร์โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านวัฒนธรรม (Cultural landscape) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เมืองที่ต้องได้รับการวางแผนก่อนที่จะนำไปสู่การศึกษาแนวทางในการพัฒนาอาคารให้บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้นการศึกษาจึงประกอบด้วย 5 หัวข้อหลักคือ

1. ความหมายและความสำคัญของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape)
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมือง
3. แนวความคิดเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาอาคาร (Design Guidelines)
4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์
5. แนวความคิดเกี่ยวกับมาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม

2.1 ความหมายและความสำคัญของ Cultural landscape

ในอดีตการอนุรักษ์มุ่งความสนใจให้กับงานศิลปะหรืออนุสาวรีย์ที่มีความสำคัญซึ่งเป็นการอนุรักษ์อาคารและวัตถุเพียงอย่างเดียวเท่านั้น นับตั้งแต่ปี 1950 ประชาชนเริ่มตระหนักว่าการดำรงชีวิตมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ รวมทั้งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางจิตใจ และเพื่อการยกระดับการดำรงชีวิต จึงเกิดแนวความคิดของมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) ขึ้น เช่นเดียวกับการศึกษาพื้นที่ริมคลองอ้อมนนท์และคลองบางกอกน้อยที่ได้มีหลายหน่วยงานเล็งเห็นความสำคัญในฐานะของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape) จากเอกลักษณ์และความสำคัญของพื้นที่อันได้แก่ พื้นที่สวนผลไม้ โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรมริมคลองและ ย่านประวัติศาสตร์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเอกลักษณ์ที่หล่อหลอมขึ้นโดยผ่านการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งบริบทต่างๆทั้งทางด้านวัฒนธรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ทั้งหมดนี้หล่อหลอมให้เกิดภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape) ขึ้นเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

จากความสำคัญของบริบทและสิ่งแวดล้อมของเมืองและชุมชนที่อยู่อาศัยทำให้เกิดคำจำกัดความเกี่ยวกับ Cultural Heritage และ Cultural landscape ขึ้นดังนี้

2.1.1 มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage)

มรดกทางวัฒนธรรมมีหลายประเภท ไม่ได้เป็นเพียงอนุสาวรีย์, อาคาร, พื้นที่ประวัติศาสตร์ และสวนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นทั้งหมดรวมทั้งระบบนิเวศ เป็นเครื่องหมายแสดงกิจกรรมและความสำเร็จของมนุษย์ในอดีต และเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ที่สำคัญของโลก (Feilden และ Jokilehto. 1998 : 11)

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กำหนดว่า มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ประกอบด้วยสิ่งสร้างสรรค์ของคนในอดีตที่เป็นรูปแบบที่จับต้องได้ (Tangible) เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง แต่รวมทั้งนามธรรม (Intangible) เช่น ภาษา ศิลปกรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ตลอดจนอาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนา และความเชื่อ ฯลฯ

2.1.2 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape)

คืองานของมนุษย์หรืองานที่รวมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ และพื้นที่ทางโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์, สุนทรียศาสตร์, ชาติพันธุ์วิทยา หรือ มานุษยวิทยา (Feilden และ Jokilehto. 1998 : 8)

นอกจากนี้ Feilden ยังกล่าวถึง cultural landscape ดังนี้

“พื้นที่ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อมเกิดจากการหล่อหลอมองค์ประกอบหลายๆ อย่างซึ่งรวมถึงกิจกรรมของมนุษย์ซึ่งมีความสำคัญเท่ากับตัวอาคาร รวมทั้งองค์ประกอบที่ว่างและสิ่งแวดล้อมโดยรอบ สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญในการสัมพันธ์กับองค์ประกอบทั้งหมดซึ่งไม่ควรจะละเลย พื้นที่ประวัติศาสตร์ทั้งหมดไม่ควรพิจารณาเพียงความสัมพันธ์กับงานสถาปัตยกรรม ควรจะรวมเอาคุณค่าของมนุษย์ที่เชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจด้วย”

จากการประชุมที่จัดขึ้นในโรมโดย ICCROM (International Center for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property) และ ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) ภายใต้การสนับสนุนของ Cultural Heritage Division of UNESCO ในเดือนเมษายน ปี 1983 ได้กำหนดลักษณะของ Cultural landscape ที่สามารถได้รับการเสนอชื่อเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมดังนี้

1. เป็นการออกแบบภูมิทัศน์ (Landscape Design) ที่สร้างขึ้นโดยความตั้งใจของมนุษย์ (เช่น สวน, park land)

2. เป็นภูมิทัศน์ (landscape) ที่เป็นผลมาจากสังคม, เศรษฐกิจ, และความเชื่อมโยงในศาสนา รวมถึงซากสัตว์โบราณ (fossil landscape)

3. เป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (cultural landscape) จากความเชื่อมโยงในศาสนา, ศิลปะ, หรือกลุ่มวัฒนธรรมหรือองค์ประกอบทางธรรมชาติเป็นผลจากการเจริญเติบโต มีบูรณาภาพทางประวัติศาสตร์ (historical integrity) ซึ่งหมายถึงความสมบูรณ์ทางวัสดุและสภาพที่ไม่มีข้อบกพร่องของวัสดุ หรือที่ตั้ง ซึ่งเป็นผลจากการเติบโตและการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

สำหรับพื้นที่ศึกษาริมคลองอ้อมนนท์ และคลองบางกอกน้อยพบว่ามีองค์ประกอบสำคัญที่สามารถกล่าวได้ว่ามีความสำคัญพอที่จะเป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) และภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape) ได้ แม้ในปัจจุบันยังไม่มีองค์กรหรือสถาบันใด กำหนดให้เป็นพื้นที่ที่มีความพิเศษเช่นนั้น แต่องค์ประกอบต่างๆของพื้นที่ก็มีศักยภาพที่จะมีความพิเศษในตัวของมันไม่ว่าจะเป็นพื้นที่สวนผลไม้เก่าแก่ซึ่งเป็นวิถีชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนที่อาศัยอยู่ริมคลองมาเป็นเวลานาน โบราณสถานและโบราณวัตถุต่างๆที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากความเชื่อทางศาสนาและศิลปวัฒนธรรมเช่นวัดวาอาราม พระปรางค์ เจดีย์ต่างๆ รวมถึงสถาปัตยกรรมบ้านเรือนริมคลองที่เป็นผลมาจากสภาพทางภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อมและการสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในท้องถิ่น และหล่อหลอมองค์ประกอบทุกอย่างจนกลายเป็นย่านประวัติศาสตร์ ซึ่งผ่านการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการมาในแต่ละยุคสมัย เอกลักษณ์และความสำคัญเหล่านี้จะเป็นเหตุผลในการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง โดยอาศัยแนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมือง และความสำคัญของการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์และนำไปสู่การวางแผนชุมชนเมืองในที่สุด

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมือง

หลังสงครามโลกครั้งที่สองมีการพัฒนาอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นทั่วทั้งโลก รวมถึงการเพิ่มจำนวนประชากรและการบริโภคทรัพยากรโลกเกินความจำเป็น เริ่มมีความสนใจในการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนตามมา จากการประชุมระหว่างชาติเช่นการประชุมใน Stockholm ปี 1972, Habitat conference in Vancouver ปี 1976, การประชุมสิ่งแวดล้อม Rio de Janeiro ปี 1992 และ Habitat II Conference ใน Istanbul ปี 1996 และใน Brundtland Report of the United Nations World Commission on Environment and Development ซึ่งตีพิมพ์ในปี 1987 การประชุมระหว่างชาติต่างๆมีความสนใจในคุณค่าการตั้งถิ่นฐานประวัติศาสตร์ และ Cultural landscape ซึ่งการอนุรักษ์และสงวนรักษาทรัพยากรเป็นการจัดการที่เหมาะสมในการพัฒนาเศรษฐกิจและชุมชน

การศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมืองแบ่งออกเป็น 5 หัวข้อได้แก่ 1)ความสำคัญในพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่มีต่อเมือง 2)การอนุรักษ์กับการวางแผนเมือง 3)การฟื้นฟูเมือง (Revitalization และ Rehabilitation) 4) Infill building และ Design guidelines และ 5) ตัวอย่างการอนุรักษ์ในประเทศอังกฤษ

2.2.1 ความสำคัญของพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่มีต่อเมือง

การศึกษาแนวทางพัฒนาอาคารเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ลุ่มคลองจังหวัดนนทบุรีนั้น อยู่บนพื้นฐานของการศึกษาทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนด้วย และชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งของเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนริมคลองอ้อมนนท์- บางกอกน้อยนั้นถือว่าเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่สำคัญของพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย จึงเป็นเหตุผลที่ต้องศึกษาถึงความสำคัญของพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่มีต่อเมืองไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจของพื้นที่ประวัติศาสตร์

Feilden กล่าวถึงความสำคัญของพื้นที่ประวัติศาสตร์ว่า ศูนย์กลางเมืองเก่าที่ได้รับการรักษาไว้เป็นอย่างดีเป็นข้อได้เปรียบสำหรับประชาชนคือทำให้ประชาชนมีความคุ้นเคยและมีกิจกรรมที่หลากหลายเมื่อเทียบกับเมืองที่เพิ่งได้รับการวางแผน เมืองเก่ามีความสะดวกสบายสำหรับการอยู่อาศัย, มีบริการสาธารณะในขนาดที่เหมาะสม รวมทั้งการจับจ่ายและการสนทนาการ เมืองมักมีศูนย์กลางอยู่รอบอาคารสำคัญเช่นโบสถ์วิหาร, สุเหร่า หรือลานเมือง (town hall) และมีองค์ประกอบของตลาด (market square), ทางเดินเท้า, ตรอกซอย คลองและสะพาน พื้นที่เมืองเหล่านี้สร้างความน่าสนใจ ประชาชนที่รับรู้ประวัติศาสตร์ของพื้นที่จะรู้สึกถึงคุณค่าในการมีส่วนร่วมในประวัติศาสตร์และควมมีเอกลักษณ์ (Feilden และ Jokilehto. 1998 : 78) เมืองประวัติศาสตร์เป็นระบบที่มีหลายหน้าที่ มีกิจกรรมที่อยู่อาศัย, สังคม, การเมือง, และเศรษฐกิจ ดังนั้นพื้นที่ประวัติศาสตร์ควรได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมทางสังคมเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจ แต่ในปัจจุบันเมืองประวัติศาสตร์มักถูกคุกคามเสมอโดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา สาเหตุของการเสื่อมโทรม (Feilden และ Jokilehto. 1998 : 79) ได้แก่

1. การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และแนวโน้มการอพยพจากพื้นที่ชนบทไปสู่ศูนย์กลางเมือง, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการทำลายศูนย์กลางประวัติศาสตร์ พระราชวังกลายเป็นย่านการค้าและที่อยู่อาศัยที่เบียดเสียดและไม่มีมาตรฐาน

2. การเพิ่มการใช้รถยนต์ในพื้นที่ที่ไม่เคยใช้ยานพาหนะ สร้างมลภาวะและความสิ้นสะท้อน การจราจรของรถยนต์นำไปสู่การสร้างถนนผ่านศูนย์กลางประวัติศาสตร์, ทำลาย Human scale

3. การพัฒนาอาคารสูงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศ (microclimate) นอกจากนี้ อาคารสมัยใหม่ที่แทรกตัวเข้ามาขาดรากเหง้าทางวัฒนธรรมและจะทำลายศูนย์กลางประวัติศาสตร์

4. การเปลี่ยนวิธีการและขนาดของอุตสาหกรรมและการค้าส่งผลต่อเศรษฐกิจของพื้นที่ประวัติศาสตร์

5. ผลិតภัณฑ์งานฝีมือมีแนวโน้มเปลี่ยนเป็นการผลิตแบบอุตสาหกรรม (mass production) ซึ่งต้องการอาคารที่ใหญ่ขึ้นและทำให้เกิดการจรรยาบรรณคับคั่งในพื้นที่ประวัติศาสตร์

6. การเริ่มมีกิจกรรมและการบริการสมัยใหม่แทนที่โครงสร้างพื้นฐานดั้งเดิมมากเกินไป

7. การขาดการดูแลรักษาอาคารเก่าและในการไม่เข้าใจคุณค่าของกิจกรรมทางวัฒนธรรม พื้นที่ประวัติศาสตร์มีการผสมผสานการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย, การค้า, อุตสาหกรรมขนาดเล็กและกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจให้มีความกลมกลืนกัน ควรหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม, ควบคุมขนาดของอาคาร รวมถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวิธีการที่เรียกว่า Integrated conservation

2.2.2 การอนุรักษ์กับการวางแผนเมือง(Integrated Conservation)

พื้นที่ที่ควรได้รับการอนุรักษ์โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มคลองจังหวัดนนทบุรีนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการวางแผนเมือง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความล่อแหลมต่อการพัฒนาเป็นเมืองในลักษณะของกิ่งชนบทกิ่งเมือง ดังนั้นหากไม่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า คุณค่าและความสำคัญของพื้นที่อาจลดลงจนสูญเสียเอกลักษณ์ที่ไม่สามารถเรียกกลับมาได้ จึงเกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์กับการวางแผนเมืองโดย Feilden ได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

Feilden กล่าวว่า Integrated conservation หมายถึงการรวมเอาการอนุรักษ์ให้เป็นส่วนหนึ่งและเป็นเป้าหมายในการวางแผนเมือง เช่นการพิจารณาคุณค่าของโครงสร้างประวัติศาสตร์เท่ากับปัจจัยอื่นๆในกระบวนการวางแผน รวมถึงการอนุรักษ์และการฟื้นฟูอาคารและพื้นที่ประวัติศาสตร์และการบริการสังคมที่เหมาะสมที่คำนึงถึงพื้นที่ เพื่อประสบความสำเร็จในระยะยาว กระบวนการนี้ควรปฏิบัติร่วมกับผู้อยู่อาศัย (Feilden และJokilehto. 1998: 80)

การควบคุมการพัฒนาในพื้นที่อนุรักษ์เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนเมืองได้แก่ การควบคุมอาคารขนาดใหญ่, การจรรยาบรรณ อุตสาหกรรม และการบริการบางอย่างในศูนย์กลางประวัติศาสตร์ การขนส่งต้องได้รับการวิเคราะห์ความสามารถรับได้ของพื้นที่ประวัติศาสตร์ เนื่องจากพื้นที่ประวัติศาสตร์บางแห่งถูกออกแบบไว้ในลักษณะที่ไม่รองรับการจราจรของรถยนต์เช่นถนนที่แคบและมีลักษณะเป็นชั้นบันไดเป็นต้น ยานพาหนะขนาดใหญ่ควรถูกห้ามเนื่องจากความสิ้นสะอาดและ

เร่งการทรุดโทรมของอาคารเก่า การขนส่งทางรถยนต์ควรเบี่ยงทางโดยถนนเลี้ยวเมือง (Bypass) และวงแหวน

ข้อคิดเห็นที่น่าสังเกตของ UNESCO ในการอนุรักษ์ Old city of Aleppo เกี่ยวกับการคุกคามเมืองประวัติศาสตร์ยกตัวอย่างเช่น ลักษณะโครงสร้างเมืองอิสลาม (Islamic) ควรคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเมืองเช่นผังบริเวณ (layout) ทางสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะห่อหุ้มตัว, ลักษณะการรวมกลุ่มอาคาร, และลักษณะเฉพาะของโครงข่ายทางเท้า ควรมีการควบคุมขนาดและสถาปัตยกรรมในเมืองเก่า และยอมให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจราจรโดยรถยนต์ในปริมาณที่จำกัด

การอนุรักษ์เมืองควรสามารถซึมซับความเป็น Modernization ลดความขัดแย้งและปรับปรุงพื้นที่ที่ละเล็กละน้อย Feilden กล่าวว่า การแทรกแซงน้อยที่สุดจะดีที่สุดสำหรับชุมชน การวางแผนเป็นหน้าที่ของรัฐบาลโดยมีกฎหมายและระบบบริหารของตัวเองซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศตามวัฒนธรรมประเพณี ดังนั้นจึงไม่ควรหยิบบรรยากาศที่ทำมาแล้วเพราะมันอาจไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน เมืองอนุรักษ์ควรอยู่ในที่อยู่อาศัยของประชาชนเพื่อให้กิจกรรมดำเนินต่อไปและไม่เป็นลักษณะของพิพิธภัณฑ์

องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้ของมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) เป็นคุณค่าของชุมชน ควรหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการวางแผน และไม่ควรถูกแช่แข็ง (freeze) ชีวิตพื้นถิ่น (การรักษาให้อยู่ในลักษณะเดิมโดยไม่มีพัฒนา) แต่ให้เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยความต้องการของประชาชน (Feilden และ Jokilehto. 1998)

2.2.3 การฟื้นฟูเมือง (Revitalization และ Rehabilitation)

ในบริบทการวางแผนเมือง Feilden ได้กล่าวว่า Revitalization หมายถึง การวางแผนที่จะปรับปรุงกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจของพื้นที่ประวัติศาสตร์ซึ่งสูญเสียความมีชีวิตชีวาของกิจกรรมดั้งเดิมไป เป็นผลให้อาคารประวัติศาสตร์และที่ว่างในเมือง (urban space) กลายเป็นที่เสื่อมโทรม จุดมุ่งหมายของการ revitalization คือความสมดุลที่เหมาะสมระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา การ Revitalization พื้นที่ประวัติศาสตร์ที่มีการทรุดโทรมทางเศรษฐกิจต้องอาศัยการฟื้นฟู (rehabilitation) ที่อยู่อาศัยจำนวนมาก หรืออาคารที่ล้าสมัยเช่นโบสถ์เก่า, สำนักชี, โกดังและโรงงาน (Feilden และ Jokilehto. 1998: 90)

สำหรับการ Rehabilitation Feilden อธิบายถึงการปรับปรุงทางกายภาพเพื่อเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมให้กับโครงสร้างที่ว่างเปล่าหรือแทนที่กิจกรรมที่ไม่เหมาะสม การฟื้นฟู (rehabilitation) มักเป็นกิจกรรมที่ใกล้เคียงกับกิจกรรมเดิมมากที่สุดเพื่อให้มีการแทรกแซงและเสียคุณค่าทางวัฒนธรรมน้อยที่สุด นอกจากนี้แนวทางการ Rehabilitation พื้นที่ประวัติศาสตร์ควรขึ้น

อยู่กับวัฒนธรรมท้องถิ่นและสภาพทางกายภาพ ควรทำตามคำแนะนำและการประชุมระหว่างชาติ (Feilden และJokilehto. 1998: 90)

นอกจากนี้ Feilden ยังกล่าวว่าการอนุรักษ์ไม่ควรจำกัดมาตรฐานการอยู่อาศัยของผู้อาศัยในพื้นที่ประวัติศาสตร์ เช่นถ้าผู้อาศัยมีรถยนต์ต้องมีข้อกำหนดที่จอดรถที่ไม่ทำลายโครงสร้างเดิมที่มีอยู่ รวมถึงความต้องการสาธารณูปโภคต่างๆเช่นน้ำประปา, ไฟฟ้าและการกำจัดของเสีย สำหรับการบริการใหม่ๆไม่ควรนำมาใช้ในพื้นที่ประวัติศาสตร์หากไม่มีความสามารถซึมซับ(Absorb) ในพื้นที่ประวัติศาสตร์

2.2.4 Infill building และ Design guidelines

การศึกษาถึง Infill building และ Design Guidelines ทำให้ทราบถึงแนวทางที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในพื้นที่ศึกษา โดยเฉพาะแนวความคิดเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาอาคารที่จะนำมาใช้ในพื้นที่ศึกษาซึ่งมีเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

Feilden ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับ Infill building และแนวทางการออกแบบ (Design Guidelines) สำหรับพื้นที่วัฒนธรรมว่าควรมีลักษณะดังนี้

Infill building เป็นการก่อสร้างร่วมสมัย ที่ควรแสดงวิญญานของยุคสมัย การออกแบบควรได้รับการพิจารณาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และควรอยู่บนพื้นฐานการวิเคราะห์อย่างชัดเจนในโครงสร้างประวัติศาสตร์และหน้าที่ของเมือง (Feilden และJokilehto. 1998: 92) Infill building มีจุดมุ่งหมายที่จะรวมโครงสร้างเมืองขึ้นมาอีกครั้ง และการออกแบบควรขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและประเพณีของพื้นที่ สำหรับแนวทางการออกแบบ (Design Guidelines) ได้แก่

1. มีจังหวะกลมกลืนกับโครงสร้างของเมืองที่ล้อมรอบ
2. ปริมาตร (mass) ของอาคารควรมีความเหมาะสม ไม่ใหญ่เกินไปที่จะทำลาย human scale
3. ขอบเขตอาคารและถนนเป็นไปตามเส้น setback ที่มีอยู่
4. มีความเอาใจใส่ต่อเค้าโครงลักษณะของท้องถิ่นดั้งเดิม
5. วัสดุเป็นแบบดั้งเดิม หรือมีความเหมาะสมกับของเดิม
6. ลักษณะและรูปแบบของช่องเปิดควรมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน
7. มีการออกแบบและการก่อสร้างที่มีคุณภาพสูง

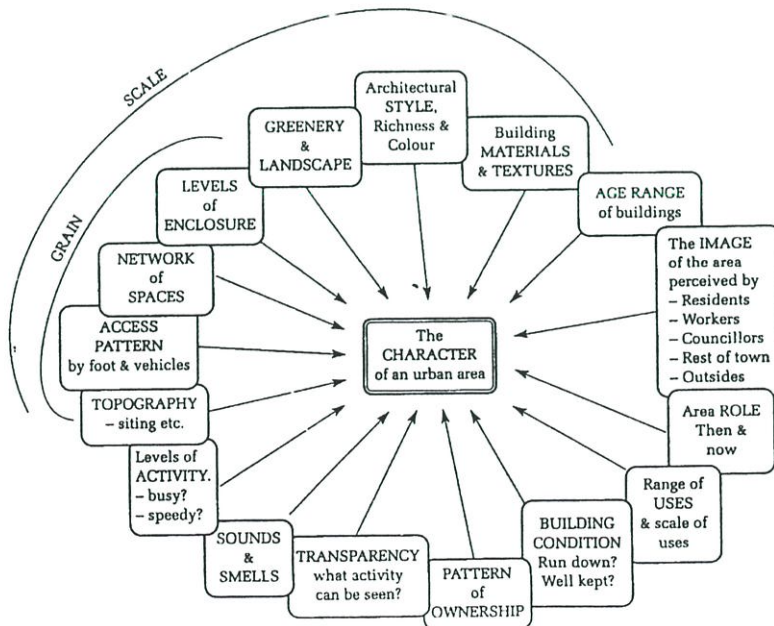
2.2.5 ตัวอย่างการอนุรักษ์ในประเทศไทย

- 1) การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์

ในอังกฤษการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์เริ่มจากปี 1967 อังกฤษมีองค์กรส่วนท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่พิจารณาว่าพื้นที่ใดควรได้รับการกำหนดเป็นพื้นที่อนุรักษ์ (ตามกฎหมาย The planning act 1990 ซึ่งรวมรายชื่ออาคารและพื้นที่อนุรักษ์) ซึ่งกล่าวว่าพื้นที่อนุรักษ์ต้องเป็น “สถาปัตยกรรมพิเศษหรือน่าสนใจทางประวัติศาสตร์ มีลักษณะที่น่าสงวนรักษาและส่งเสริม” แต่ไม่มีการกำหนดรายละเอียดมาตรฐานสำหรับพื้นที่อนุรักษ์ ทำให้พื้นที่เหล่านี้มีประเภทต่างๆ ตั้งแต่ ตลาด (Market town), หมู่บ้าน และเมืองเก่า เช่น Stamford, Cotswold villages และ Georgian city of bath (Greed และ Roberts. n.d.: 64)

การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ประกอบด้วย การประเมินพื้นที่ ได้แก่ การกำหนดและประเมินลักษณะเฉพาะ (Character) ของพื้นที่, การประเมินความน่าสนใจทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม, การกำหนดขอบเขตและขนาดของพื้นที่ เป็นต้น

Greed และ Roberts กล่าวว่าลักษณะเฉพาะ (Character) เป็นสิ่งที่มีความหมายมากกว่าการมองด้วยสายตาหรือทางที่ว่างอย่างเดียว Character เกิดจากการหลอมรวมของภูมิประเทศและรูปทรงที่สร้างขึ้น, ธรณีวิทยา, วัสดุท้องถิ่น, รูปแบบถนน, และขอบเขตความเป็นเจ้าของในอดีต Character ของพื้นที่พบได้จากพื้นที่เมือง (townscape) เช่น โครงข่ายที่ว่าง, มุมมองที่หมายตา (landmark) รูปแบบของกิจกรรมก็เป็นการกำหนด character ของพื้นที่ character เป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวกับความรู้สึกรวมถึงประสบการณ์ทางเสียง กลิ่นและการมองเห็น

รูปที่ 2.1 ลักษณะเฉพาะ (Character)

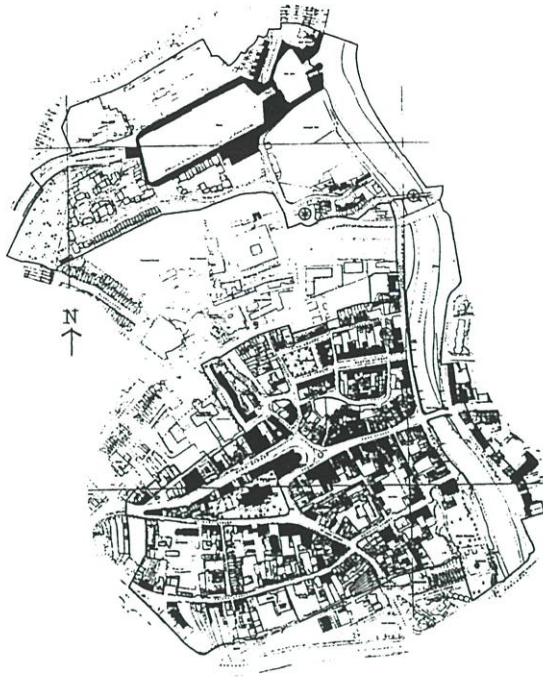
ที่มา : Greed, C. and Robert. n.d.: 74

ในประเทศอังกฤษการประเมิน Character เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการหาเงินทุนจากองค์กรเงินทุนได้แก่ English Heritage การประเมินต้องมีการอธิบายความสำคัญของพื้นที่และพิสูจน์ความถูกต้องในการออกแบบ จึงจะสามารถประกาศเป็นกฎหมายการวางแผนเมือง (Town and Country Planning Order 1995) เพื่อควบคุมการพัฒนาในพื้นที่อนุรักษ์

อาคารบางหลังในพื้นที่อนุรักษ์ของอังกฤษมีความน่าสนใจทางสถาปัตยกรรมเพียงพอที่จะอนุรักษ์ แม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นอาคารที่เรียงรายซึ่งส่งเสริมความสวยงามของพื้นที่ถนน (Streetscape) หรือสะท้อนรูปแบบอาคารท้องถิ่น นอกจากนี้ความน่าสนใจทางประวัติศาสตร์อาจมาจาก Industrial archaeology (การวางแผนหรือประวัติศาสตร์สังคม) เช่นในอังกฤษมีท่าเรือของกองทัพเรือใน Chatham หรือหมู่บ้าน Bournville ก็อยู่ในประเภทเหล่านี้ ซึ่งพื้นที่อื่นๆอาจมีคุณค่าเพราะความสำคัญในท้องถิ่นของมัน

การกำหนดขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ในอังกฤษมีการศึกษาแผนที่ในประวัติศาสตร์และปัจจุบัน มีการลำดับเหตุการณ์ของแผนที่ประวัติศาสตร์จากการช่วยเหลือของนักโบราณคดี ทำให้สามารถกำหนดพื้นที่ตลาด (Market Place), เส้นขอบเขตเมืองที่ตลาดเคลื่อน และขอบเขตโบสถ์ พื้นที่อนุรักษ์ควรมีความเชื่อมโยงและเข้าใจได้ง่าย การกำหนดพื้นที่โดยทั่วไปจะรวมเอาพื้นที่ทั้งสองฝั่งของถนนเพื่อรักษาวิวัฒนาการของถนน การกำหนดขอบเขตควรมีความระมัดระวังและต้องพิจารณาการโต้เถียงทางการเมืองหรือความกดดันจากสาธารณะ การตัดสินใจสุดท้ายต้องอยู่บนพื้นฐานการโต้เถียงทางการอนุรักษ์

สำหรับขนาดของพื้นที่อนุรักษ์ ในอังกฤษมีพื้นที่อนุรักษ์ที่มีขนาดใหญ่เช่น City of Bath หรือทางรถไฟ Settle-Carlisle แต่บางพื้นที่อาจมีขนาดเล็กเช่น อาคารที่อยู่ด้านหน้าลานกว้าง (square หรือ churchyard) แต่พื้นที่ควรมีลักษณะที่เป็นเนื้อเดียวกัน ไม่ควรมีลักษณะที่หลากหลายและไม่เชื่อมต่อกัน เช่นการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์สำหรับ Bridgwater ในเมือง Somerset มีการกำหนดท่าเรือและพื้นที่ริมน้ำที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่ไม่ต่อเนื่องกัน แต่นำมารวมกันเพื่อความต่อเนื่องในการจัดการพื้นที่ริมน้ำ (รูปที่ 2.2)

รูปที่ 2.2 พื้นที่อนุรักษ์ใน Bridgewater พื้นที่อนุรักษ์ในตอนแรกรวมพื้นที่เมืองและท่าเรือ พื้นที่อนุรักษ์ในเวลาต่อมาถูกกำหนดให้ครอบคลุมคลองอยู่เรือ ในที่สุดทั้งสองพื้นที่ถูกเชื่อมถึงกันที่จะปกป้องพื้นที่ที่ริมน้ำ อาคารที่ได้รับการอนุรักษ์เป็นสีดำ

ที่มา : Greed, C. and Robert. n.d.: 75

2) การควบคุมการออกแบบในพื้นที่อนุรักษ์

ในอังกฤษผู้ขออนุญาตทำการพัฒนาในพื้นที่อนุรักษ์ต้องเสนอรายละเอียดให้พิจารณา ทั้งประเภทการพัฒนาและรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ต้องได้รับการพิจารณา ตัวอย่างเช่นโครงการที่อยู่อาศัย Town-housing ต้องมีการพิจารณาเกี่ยวกับผลกระทบต่อทัศนียภาพ ถนน รวมทั้งรูปทรงของอาคาร, ที่ว่างระหว่างอาคาร, หลังคา, หน้าต่าง, และประเภทของวัสดุที่ใช้ว่าสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างไร นอกจากนี้ยังรวมถึงจำนวนบ้านและสิ่งก่อสร้างในพื้นที่ด้วย สร้างความตึงเครียดระหว่างนักพัฒนากับนักวางแผน ซึ่งนักพัฒนาควรมีแผนกำหนดลักษณะเฉพาะของการพัฒนา (Characteristic square plan) และผังบริเวณ (layout) ลักษณะพิเศษที่เหมาะสมกับพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งมักจะพบเห็นได้ไม่บ่อยนัก

ในอังกฤษมีการทำ Infill Design ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะทอนอาคารขนาดใหญ่ให้เล็กลง เช่นอาคารสำนักงานขนาดใหญ่หรือศูนย์การค้า ซึ่งเป็นอาคารที่มีโครงสร้างช่วงกว้าง (wide-span) สูงหลายชั้น และมักจะมีหลังคาแบน (flat) ไม่มีความกลมกลืนกับอาคารโดยรอบและทำลายโครงสร้างของภูมิทัศน์เมือง (Townscape) ขัดแย้งกับความซับซ้อนและโครงสร้างหลังคาที่มีอยู่ของพื้นที่ประวัติศาสตร์ ทำให้โครงข่าย (grid) ของเมืองเปลี่ยนไปตามทิศทางของของอาคารซึ่งไม่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่ละเอียดอ่อนของอาคารในท้องถิ่น

การพัฒนาขนาดใหญ่ในพื้นที่ประวัติศาสตร์ของอังกฤษเกิดขึ้นเนื่องจากหลายเมืองต้องแข่งขันความมีชีวิตชีวาและเศรษฐกิจกับศูนย์กลางนอกเมืองโดยเฉพาะห้างสรรพสินค้า (Shopping Mall), และย่านธุรกิจ ส่งผลให้มีการศึกษาความสามารถของเมืองเก่าในความสามารถรองรับระดับการพัฒนาโดยไม่ทำลายลักษณะเฉพาะที่สำคัญ จึงมีการศึกษาถึงประเด็นดังต่อไปนี้

1. ทศนิยมภาพทางเดินเพื่อปกป้องเส้นขอบฟ้าและภูมิสัญลักษณ์ (landmark)
2. การจำกัดความสูงเพื่อรักษาทัศนียภาพของยอดแหลมของวิหาร
3. การกำหนดที่ตั้งของอาคารสูงเพื่อทัศนียภาพของถนน
4. ความกว้างของหน้าต่างเพื่อรักษาจังหวะทางตั้งของอาคารริมถนน
5. การกำหนดระดับหลังคาเพื่อควบคุมการพัฒนาขนาดใหญ่

ผลของการศึกษาจะนำมาสร้างกลไกการควบคุม และข้อสรุปการออกแบบสำหรับพื้นที่เฉพาะหรือเป็นลักษณะของกฎหมายอาคาร (Building Code) เช่นการกำหนดความต่อเนื่องของหลังคาจั่ว, หน้าต่าง, ทางเข้าและการตกแต่ง กฎหมายอาคารสามารถกำหนดด้านหน้าถนนไม่ให้มีการเว้นว่างด้านหน้า เพื่อให้อาคารอยู่ในโครงสร้างเมืองโดยไม่ทำลายลักษณะเฉพาะของพื้นที่อนุรักษ์

ตารางที่ 2.1 แบ่งทางเลือกในการ Infill Design เป็น 6 ทางเลือก เรียงลำดับตามความเคร่งครัดในการอนุรักษ์จากมากไปน้อย ทางเลือกที่หนึ่งคือการสงวนรักษารูปด้านไว้อย่างเดิม (Retain façade) ซึ่งเป็นวิธีการที่เคร่งครัดที่สุด ด้วยการเก็บรูปด้านของเดิมไว้ตามของเก่าดั้งเดิม (Original) ทางเลือกที่สอง คือ การลอกเลียนอาคารที่อยู่ติดกัน (Copy existing or adjacent) เช่นรูปแบบหน้าต่าง ความกว้างช่องเปิดเพื่อให้ความกลมกลืนกับอาคารที่อยู่ใกล้เคียง ทางเลือกที่สามคือการ Infill ตามหลักการและเหตุผลที่เหมาะสม (Rational /objective parameters) ทางเลือกนี้รูปแบบอาคารอาจจะมีความหลากหลาย แต่มีความกลมกลืนในภาพรวม เช่นการรักษาวิวทิวทัศน์ของถนน (Street scenes) ความสูงโดยรวมและสัดส่วน ทางเลือกที่สี่คือ ทางสายกลาง (Neutral/deferential) เช่นการใช้สีที่กลมกลืน ความต่อเนื่องของผนัง และจังหวะของหน้าต่าง ทางเลือกที่ห้าคือการแสดงถึงบริบทที่มีอยู่ (Context-expressive) มาจากการวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของบริบทและสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่จะออกมาเป็นลักษณะของ Post-modern ทางเลือกสุดท้ายคือการขัดแย้งอย่างชัดเจน (Bold contrast/ structure-expressive) เป็นการแสดงออกของการเฉลิมฉลอง และเทคโนโลยีรวมถึงฟังก์ชันของอาคารด้วย รูปแบบอาคารมีความขัดแย้งกับของเดิม

ตารางที่ 2.1 แสดงวิธีการ Infill ในอังกฤษที่เหมาะสมต่อบริบททางประวัติศาสตร์และแต่ละวิธีโอกาสจะเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ ตัวอย่างเช่นการถือปฎิบัติอาคารที่มีอยู่แล้วหรือจะใช้วิธีการแบบสมัยใหม่(high-tech) ที่เน้นความชัดเจน อย่างไรก็ตามในอังกฤษมักจะเน้นความสำคัญในขนาดและรูปทรงของอาคารต้องได้รับการพิจารณาเป็นอันดับแรก

ที่มา : Greed, C. and Robert. n.d.: 77

Infill design options	Characteristic	Context	Comment
Retain façade	Original building gutted, façade retain and tied back to new structure. New structure must relate to existing storey heights on façade.	This option adopted when the façade is recognised as the most important feature of the building, or is crucial to the street scene.	Too often an expedient to maximise site value yet retain familiar façade. Purists(conservationists and modernists) concerned at loss of integrity. Often stability problems during conversion.
Copy existing or adjacent	Either on vacant site, or a rebuild of existing unstable building. Adjacent building/s copied in bay widths storey heights, fenestration, materials, jointing decoration.	Usually most appropriate in a unified townscape composition, e.g. unfinished Georgian Square; otherwise when a listed building is demolished and required to be replaced.	Deceptively easy option, but requires great attention to detail, supervision and workmanship. Materials(natural) may be very expensive. How is the effect of age to be achieved? Is it appropriate to do this?
Rational/objective parameters	Basic briefing by planners regarding the new building envelope; includes massing layout, scale, views, skyline, proportions, building lines, fenestraion, materials etc.	Appropriate in most typical street scenes where maintenance of scale is important, but style could be varied.	A "cool" measurable approach which can be well articulated and defended(at appeal by LA). Can result in lifeless conformity – good solutions depend on good architect – LA negotiation
Neutral / deferential	Requirements regarding the overall effect of the building, e.g. balanced proportions and regular window / wall relationships. Recessive, low – contrast colours.	An approach devised to set off the quality of its(varied) neighbours.	Could be monotonous if overused in same street. Could also produce cliché-ridden designs "acceptable" in conservation areas eg. false mansards, or reflective glass.
Context-expressive	An eclectic approach drawn from an analysis of and response to the character style and use of the street or area. Light-hearted. Often post-modern in style.	Usually in an area of varied and rich character, not especially of "High" Architecture but mixed use, adapted areas.	At best it is both scholarly and witty in its references and adaption of motifs. Relies on choice of good architect. At worst can be glib and can look tatty/outdated in short time.
Bold contrast / structure-expressive	A modernist/tech approach : an expression and celebration of late 20 th century technology and building function.	Appropriate : (a) in confined sites as one-off jewel-like contrast. (b) In larger cleared of run-down areas where a statement of change and confidence is needed.	Appropriate if scale is right. Should be "friendly" at street level(transparent, accessible). Could be dull of overassertive if not well designed. What effect if repeated in same street?

การผลักดันการอนุรักษ์ในอังกฤษส่งผลให้เกิดแนวทางการออกแบบหน้าร้านที่มีการพัฒนาการใช้โลโก้ที่เป็นมาตรฐานและการจัดการกับแถบป้ายที่ให้แสงสว่าง มีการเปลี่ยนขนาดของโลโก้และมีการเขียนตัวหนังสือและใช้ภาพวาดเข้ามาตกแต่ง การออกแบบหน้าร้านจึงกลายเป็นกฎตายตัวพบเห็นได้ทั่วไป (Stereotype) มีการวางตำแหน่งและแถบป้ายที่เหมาะสม, มีการสร้างหน้าต่างกระจกที่สวยงาม โดยคำนึงถึง Character ของอาคาร มีการรักษาจังหวะความกว้างอาคารที่แบ่งเป็นส่วนๆ เช่นการขยายร้านออกมากกว่า 1 ช่วงตึก รูปแบบของแถบป้ายและหน้าต่างก็จะสะท้อนรูปแบบของช่วงหน้าต่างเดิม ขอบบนของป้ายมีการติดตั้งต่ำกว่าฐานของหน้าต่างชั้นหนึ่ง อาคารเก่าบางหลังที่ไม่ใช่ร้านค้าอาจติดป้ายกับอาคารโดยตรงหรือกับหน้าต่าง โดยต้องไม่ทำลายความต่อเนื่องของอาคาร

3) นโยบายและการดำเนินการอาคารที่ได้รับการอนุรักษ์

ในหลายๆประเทศโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วมีการอนุรักษ์อนุสาวรีย์ (Monument) และอาคารที่มีความสำคัญต่อวัฒนธรรม การจัดการมักประกอบด้วยข้อกำหนดแผนการคุ้มครองโดยกฎหมาย บางครั้งมีกองทุนแห่งชาติที่จะจัดการอนุรักษ์อาคารเหล่านี้ อย่างไรก็ตามเจ้าของอาคารส่วนใหญ่เป็นเอกชนหรือเป็นเจ้าของร่วมกัน ในอังกฤษมีการตั้ง British system of Ancient Monuments และ Listed building protection ขึ้นในปี 1882 และ 1947 ซึ่งตั้งขึ้นไม่นานเท่ากับฝรั่งเศสหรือสวีเดนแต่จำนวนรายชื่ออาคารและพื้นที่อนุรักษ์ในอังกฤษมีมากกว่าประเทศอื่นๆ มีรายชื่ออาคารทั้งหมดมากกว่า 450,000 หลังและยังคงมีจำนวนเพิ่มขึ้น เพื่อให้การอนุรักษ์มีความครอบคลุมในทุกระดับ รายชื่ออาคารอนุรักษ์จึงแบ่งเป็นสองกลุ่มใหญ่ ตามเกรดของอาคารคือ

1. อาคารเกรด I ซึ่งมี 2% ของรายชื่ออาคารทั้งหมดเป็นอาคารที่มีความสำคัญระดับประเทศ(ยกเว้น Blenheim palace หรือ Stourhead)

2. อาคารเกรด II มีประมาณ 94% ของรายชื่ออาคารทั้งหมดมีความน่าสนใจพิเศษ และมีความสำคัญเป็น อาคารที่สร้างก่อนปี 1700 มีลักษณะเหมือนกับของเก่าทุกอย่าง ต่อมาอาคารในช่วง 1840-1914 ก็ถูกรวมลงในรายชื่ออนุรักษ์เพราะว่ามีคุณสมบัติเหมาะสม อาคารที่สร้างได้ไม่นานจะได้รับเลือกถ้ามีคุณสมบัติและลักษณะเฉพาะที่ชัดเจน ไม่มีอาคารที่อายุน้อยกว่า 10 ปี และไม่นานมานี้มีกระบวนการให้ชุมชนพิจารณาความเหมาะสมของหลักเกณฑ์ใหม่

รายชื่ออาคารในยุคแรกๆของอังกฤษยังมีจำนวนน้อยโดยส่วนใหญ่จะเป็นอาคารขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญอย่างชัดเจนอยู่ในรายชื่อยุคแรกๆปี 1940 -1950 เนื่องจากผู้ตรวจสอบไม่มีอำนาจที่จะเข้าไปตรวจสอบในอาคารของเอกชนได้

สิ่งสำคัญในการประเมินอาคารเพื่อการอนุรักษ์จำเป็นต้องมีความรู้ในประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและสังคม, โครงสร้างและวัสดุอาคาร เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและโครง

สร้างในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกันรวมถึงการออกแบบตามสมัยนิยม เช่นการเปลี่ยนแปลงอาคารในประวัติศาสตร์เช่นบ้านแถว (Town House) ซึ่งถูกดัดแปลงด้านหน้าใหม่ในศตวรรษที่18 เพื่อให้เข้ากับรูปแบบคลาสสิกในช่วงหลัง ดังนั้นรูปด้านถูกสร้างให้ตั้งขึ้นตามอาคารในยุคต้น และหลังคาจั่วถูกซ่อนไว้โดย parapet และรูปด้านง่ายๆ เป็นตัวอย่างที่มีมากในทุกๆย่านตลาด (market town) ในอังกฤษเกือบทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีหลักฐานการทำสีผนังในยุคกลางหรือเพดานปูนปลาสเตอร์สไตล์ Jacobean ซ่อนไว้ด้านหลังรูปด้านหน้าที่ปรากฏเหล่านี้

มีการรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ในประเทศอังกฤษ โดยในปี1995 เลขาธิการมรดกแห่งชาติ (Secretary of State for National Heritage) ได้เชิญประชาชนมาอภิปรายเกี่ยวกับอาคารที่จะเข้าสู่รายชื่อเพื่อการอนุรักษ์ โดยเฉพาะอาคารที่สร้างมากกว่า 30 ปีจะได้รับพิจารณา เป็นผลให้เกิดเรื่องของการอนุรักษ์ที่ไม่เคยมีมาก่อนในอังกฤษ Secretary of State for National Heritage ได้รับข้อคิดเห็นจำนวนมากเพื่อตัดสินใจนำอาคารเช่น New Zealand house, Center point ใน London, Coventry station และ Sheldon Bush Shot Tower ใน Bristol มาอนุรักษ์ ซึ่งได้รับการเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยจากประชาชน แสดงถึงความสนใจของประชาชนต่อการอภิปรายเกี่ยวกับการอนุรักษ์อย่างมีเหตุผล

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาอาคาร(Design guidelines)

ในหลายประเทศมีการควบคุมการออกแบบเพื่อแก้ปัญหาในการพัฒนาเมืองให้มีความสัมพันธ์ต่อท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและการออกแบบที่ว่างในเมือง (Open Space) รวมถึงการฟื้นฟูเมือง (Redevelopment, renewal) ดังนั้นชุมชนท้องถิ่นจึงพยายามค้นหาวิธีการที่จะรักษาลักษณะเฉพาะ (Character) ของเมืองเพื่อให้เมืองมีความน่าสนใจและให้ความรู้สึกคุ้นเคยต่อผู้อาศัย ทำให้ท้องถิ่นและรัฐบาลมีความตระหนักเพิ่มขึ้นในการสงวนรักษา Sense of place เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตที่ดีของชุมชน

2.3.1 พัฒนาการและแนวความคิดเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาอาคาร(Design Guidelines)

ในหลายๆประเทศมีการพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาอาคารโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่นออสเตรเลีย อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศดังนี้

ในปี1994ประเทศออสเตรเลียได้มีการจัดทำแผนและแนวทางการจัดการออกแบบชุมชนเมือง (urban Design) โดยการศึกษาวิจัยการออกแบบมีการคำนึงถึงชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน(public participation) (John Punter. 1999: 2)

ในปีเดียวกัน อังกฤษมีการกำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับการใช้ที่ดินแบบผสมผสาน (mixed use) มีการกำหนดความหนาแน่น, แนวทางการพัฒนาอาคาร (design guidelines) และเอกลักษณ์ของท้องถิ่น (local identity) มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบ และได้บรรลุถึงจุดสูงสุดในการการออกแบบเมือง (urban design) มีการร่วมมือกันของผู้เชี่ยวชาญและบริษัทในการออกแบบ สร้างแผนกลยุทธ์ที่น่าสนใจสำหรับศูนย์กลางเมือง (town center) มีการประเมินลักษณะเฉพาะ (character) และความหนาแน่นของการใช้ที่ดินแบบผสมผสาน (mix use)ในชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น (John Punter. 1999: 2)

ในฝรั่งเศส มีกฎหมาย Zoning และกฎหมายอาคาร เพื่อรักษาลักษณะเฉพาะของชุมชน มีการเสนอการคุ้มครองพื้นที่สวยงามทั้งพื้นที่ที่สร้างขึ้นและพื้นที่ธรรมชาติ (John Punter. 1999: 2)

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา มีการออกแบบพื้นที่ชานเมือง (suburban Design) และการใช้ กฎหมายอาคาร เพื่อเตรียมการพัฒนาเมืองในที่ดินจัดสรรของครอบครัวเดียวที่กระจายตัวอยู่จำนวนมาก (Katz, Langdon. 1994) มีการนำกลไกการออกแบบเพื่อควบคุม zoning ในพื้นที่สร้างอาคาร (built up area) มีการทดลองใช้ design guideline เพื่อให้การ redevelopment เพิ่มคุณภาพของเมือง (Habe 1989) ในสหรัฐอเมริกา การพิจารณาการออกแบบ (Design Review)

ได้เติบโตขึ้นตั้งแต่ปี 1970 มีการสำรวจในปี 1992 ใน 360 เมืองทั่วประเทศพบว่า 83% มีการดำเนินการพิจารณาการออกแบบ (design review) (John Punter. 1999: 2)

2.3.2 กรณีสึกษาแนวทางพัฒนาอาคาร(Design Guidelines)

2.3.2.1 แนวทางพัฒนาอาคาร(Design Guidelines)ในสิงคโปร์

การอนุรักษ์อาคารตึกแถวในประเทศสิงคโปร์ อาจแบ่งเป็นระยะได้ 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ระยะก่อตัว(Incubation Period) ในช่วงปี ค.ศ. 1970 – 1983 คือ เริ่มจากหน่วยงานฟื้นฟูเมืองของสิงคโปร์ คือ Urban Redevelopment Authority (URA) ได้ทำการบูรณะฟื้นฟู (Rehabilitate) ตึกแถวเก่าของรัฐบาลบริเวณถนน Murray และต่อมาได้มีการประกาศให้บริเวณ Emerald Hill ซึ่งเป็นบริเวณที่พักอาศัยในย่านถนนสายธุรกิจ คือ ถนน Orchard เป็นพื้นที่อนุรักษ์ (ทางสิงคโปร์ เรียกว่า “Conservation Area) โดยมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เช่นทางเดินเท้า และภูมิทัศน์ จนปัจจุบันเป็นแหล่งอนุรักษ์เมืองที่มีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่งของสิงคโปร์

ระยะที่ 2 คือ ระยะจัดทำแผน (Formative Period) ในช่วง ค.ศ. 1983 – 1988 ซึ่งเป็นระยะที่มีการจัดทำแผนอนุรักษ์ที่ครอบคลุมทุกด้าน (Comprehensive Conservation Programme) ในปี ค.ศ. 1986 มีการประกาศให้พื้นที่ 10 แห่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ คือ Bukit Pasoh, Greta Ayer, Telok Ayer, Tanjong Pagar (ทั้ง 4 เขตข้างต้นอยู่ในพื้นที่ China Town), Little India, Kampong Glam, Singapore River (พื้นที่ Boat Quay และ Clarke Quay), Cairnhill และ Emerald Hill. ในปี ค.ศ. 1987 ตึกแถวจำนวน 32 คูหา ใน Tanjong Pagar ได้มีการบูรณะ (restored) เพื่อเป็นแบบอย่าง

ระยะที่ 3 คือ ระยะดำเนินการ (Consolidation Period) คือช่วงปี ค.ศ. 1989 – 1992 URA ได้จัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์เมืองขึ้น ตั้งแต่ปี 1989 และประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์ไม่เฉพาะแต่อาคารตึกแถวหากยังขยายผลไปยังอาคารเดี่ยวอื่นๆ ซึ่งมีทั้งของราชการและเอกชน ในปี ค.ศ.1991 URA ได้ผลักดันให้เอกชนเสนออาคารของตัวเองเข้าในโครงการอนุรักษ์ของประเทศ และประสบความสำเร็จอย่างมาก

ระยะที่ 4 คือระยะการปรับแผนให้ดีสมบูรณ์ (Refinement Period) คือในช่วงปี ค.ศ. 1992 เป็นต้นมาซึ่ง URA ได้มีการปรับปรุงมาตรฐานการอนุรักษ์ให้ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ที่กว้างขวางขึ้น URA ยังได้มีโครงการนำร่องที่แสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์อาคารที่เหมาะสม โดยใช้อาคารตึกแถวที่ Little India และ Kampong Glam เป็นตัวอย่างด้วย

หลักการโดยกว้างๆ ของสิงคโปร์ในการอนุรักษ์อาคารมีอยู่ 7 ระดับคือ

ระดับที่ 1 : รักษารูปลักษณะที่เด่นชัด และจำเป็นของอาคาร

ระดับที่ 2 : ป้องกันการเสื่อมโทรมของอาคาร

ระดับที่ 3 : เสริมความมั่นคงของอาคาร

ระดับที่ 4 : บูรณะ (Restoration) คือการรักษาอาคารโดยใช้ความรู้และเทคนิคทางวิทยาศาสตร์เข้าช่วย

ระดับที่ 5 : การฟื้นฟูสภาพ (Rehabilitation) คือกระบวนการปรับปรุงอาคารที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้ใช้ประโยชน์ได้ใหม่ ในยุคปัจจุบันโดยต้องมีการสงวนรักษาอาคารบางส่วนให้คงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมไว้

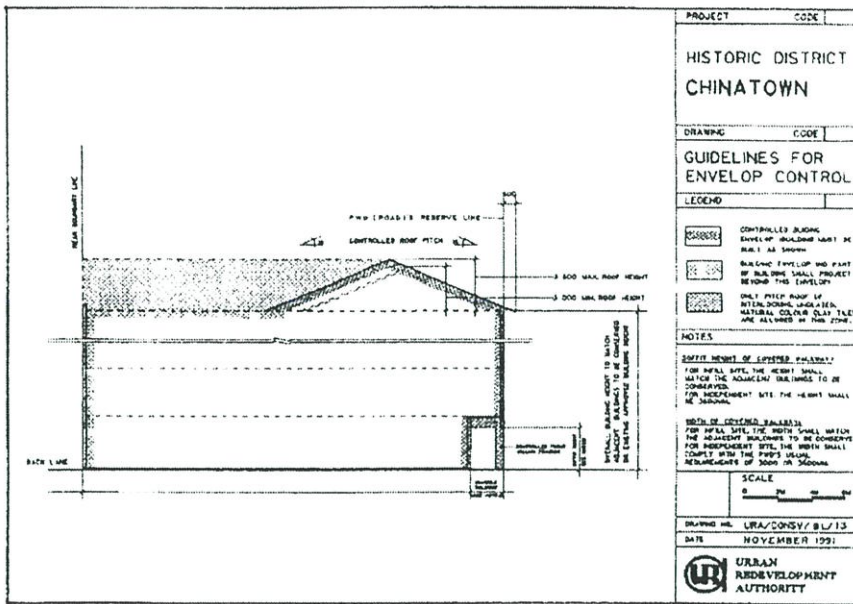
ระดับที่ 6 : การผลิตชิ้นใหม่ (Reproduction) คือการผลิตซ้ำในส่วนประกอบของอาคารเดิมที่เสียหายไป โดยใช้วัสดุเก่าหรือใหม่ก็ได้

ระดับที่ 7 : การสร้างใหม่ (Reconstruction) คือการก่อสร้างส่วนของอาคารให้เหมือนอาคารเดิม โดยใช้วัสดุเก่าหรือใหม่ก็ได้ แต่การสร้างใหม่จะกระทำมิได้หากเป็นการสร้างอาคารใหม่หมดทั้งหลัง

สำหรับการควบคุมรูปแบบของอาคาร สิงคโปร์ได้ออกข้อกำหนดซึ่งจัดทำเป็นแนวทางการพัฒนาอาคาร เรียกว่า Guidelines for Envelop Control Sites ซึ่งคำว่า envelop (โดยนัยหมายถึงความถึงเปลือกหุ้มอาคาร) รวมถึงรูปด้านหน้า (Front Façade), หลังคา (Roof) และรูปด้านหลังอาคาร (Rear façade) ซึ่งหมายถึงการควบคุมสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

- การใช้อาคาร (Building use)
- ความสูงอาคาร (Building height)
- วัสดุมุงหลังคา (Roof materials)
- สัดส่วนของที่ดิน (plot ratio)
- ระยะร่น (Setbacks)
- โครงขวาง (Profile)

นอกจากนั้น URA ยังได้จัดทำแบบมาตรฐานสำหรับอาคารตึกแถวเพื่อให้สร้างเป็นแบบเดียวกัน เรียก URA/CONSV/GL ซึ่งมีตั้งแต่ยอดหลังคา, รูปด้านและมุมเอียงของหลังคา, ด้านหน้าร้านค้า, หน้าต่างชั้นสอง, ประตูชั้นสอง, การติดตั้งปล่องระบายควัน, การติดตั้งเครื่องปรับอากาศ, รูปด้านหลังและการติดตั้งช่องแสง (Skylight) ตัวอย่างของแบบมาตรฐานสำหรับ Envelop control ได้แสดงไว้ในรูปที่ 2.3

รูปที่ 2.3 ตัวอย่าง Conservatin Guidelines ในประเทศสิงคโปร์

ที่มา : URA, Conservation Guidelines for Chinatown Conservation Area, URA/CONSV/GL/13, URA, Singapore. 1991.

รูปด้านหน้าอาคาร URA ได้มีการควบคุมอย่างละเอียด โดยกำหนดส่วนประกอบของอาคารที่ต้องสงวนรักษาไว้ หรือบูรณะให้เหมือนเดิม (Restored) โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนดังตัวอย่างในรูป 2.4

ส่วนแรกคือหลังคา (A) มีการควบคุมคือ

- วัสดุมุง (A1)
- ลายปูนปั้นบังเชิงชาย (A2(I และ II))
- ผนังกันไฟ (A3)
- บัวเชิงชาย (A4)
- แผงค้ำยันหลังคาหรือคันทวย (A5)

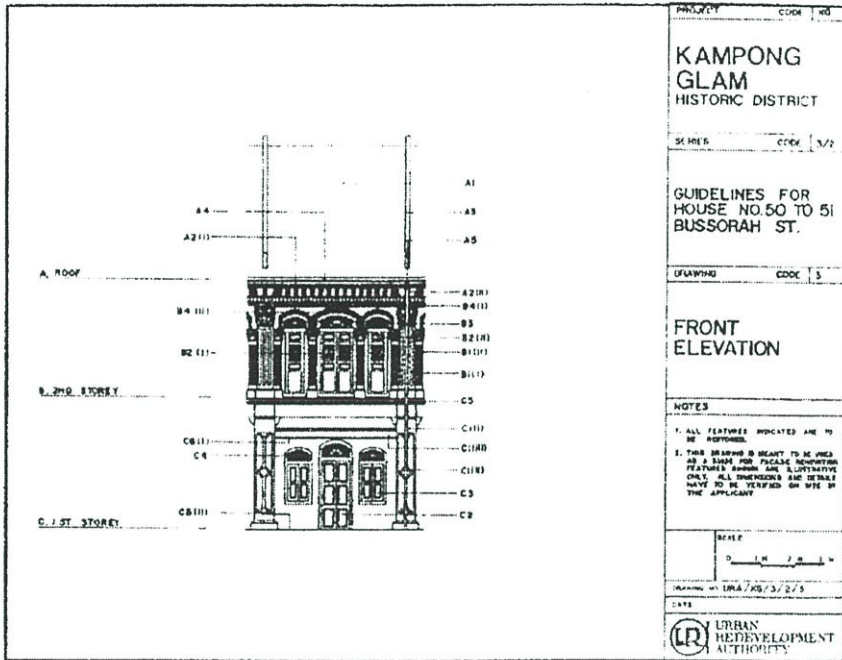
ส่วนที่สองคือชั้นบน (B) มีการควบคุมคือ

- เสาอิง (B1(I และ II))
- ลูกฟักหน้าต่าง (B2(I และ II))
- ช่องแสงหน้าต่าง (B3)
- บัวหัวเสา(B4(I และ II))

ส่วนที่สามคือชั้นล่าง (A) มีการควบคุมคือ

- เสาและคาน (C1(I และ III))

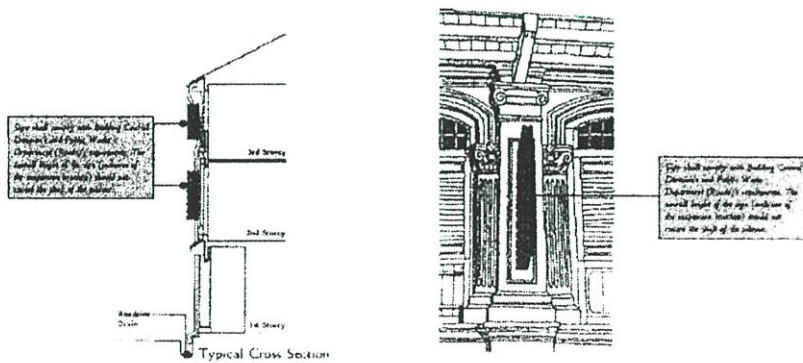
- ประตู (C2)
- ช่องแสงหน้าต่าง (C4)
- บัวเหนือคาน (C5)
- วัสดุคานและพื้น (C6(I และ II))

รูปที่ 2.4 การควบคุมรายละเอียดรูปด้านหน้าอาคารตึกแถวในสิงคโปร์

ที่มา : URA, a Manual for Kampong Glam Conservation Area, URA, Singapore 1988

p.96

Projected From Upper Storey Pilasters

รูปที่ 2.5 แสดงตัวอย่างการติดตั้งป้ายโฆษณาแบบยื่นจากเสาอิงชั้นบนอาคารในประเทศสิงคโปร์

ที่มา : URA, Guidelines for the Display of Signs in Conservation Area, URA Conservation

Technical Leaflet, Singapore

นอกจากนั้นการควบคุมการพัฒนาอาคารยังครอบคลุมถึงการติดตั้งป้ายโฆษณาซึ่งทาง URA ได้ทำแผนผังแสดงตำแหน่งการติดตั้งป้ายโฆษณาดังแสดงในรูป 2.5 ซึ่งเป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น ตำแหน่งที่ใช้ในแนวทางการควบคุมนั้นมี 8 ตำแหน่งคือ หน้าร้าน (Shopfront), คานพื้นชั้น 2 ด้านหน้า (Frieze), เสาด้านหน้าชั้นล่าง (First storey columns), ยื่นจากเสาอิงชั้นบน (Projected from upper storey Pilasters), แขนงอยู่เหนือหงอกากี้ (Suspended above the five-footway), บริเวณผนังอาคารหัวมุม (End wall), ผนังด้านหลังอาคาร (Rear wall) และรั้วด้านหน้า (Forecourt wall)

ในเรื่องการปฏิบัติตามกฎหมายนั้น สิงคโปร์ได้กำหนดพื้นที่อนุรักษ์ (Conservation Area) ไว้ในพระราชบัญญัติการวางผัง (Planning Act) และมีหน่วยงานรับผิดชอบเพียงหน่วยงานเดียวคือ URA ในขณะที่ประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับมากกว่า มีความซ้ำซ้อนทางด้านองค์การรับผิดชอบมากกว่า และยังมีความแตกต่างทางด้านอื่นๆ โดยเฉพาะการบริหารท้องถิ่นอีกหลายกรณี

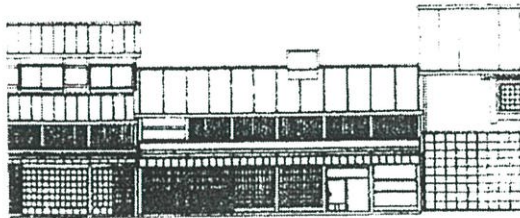
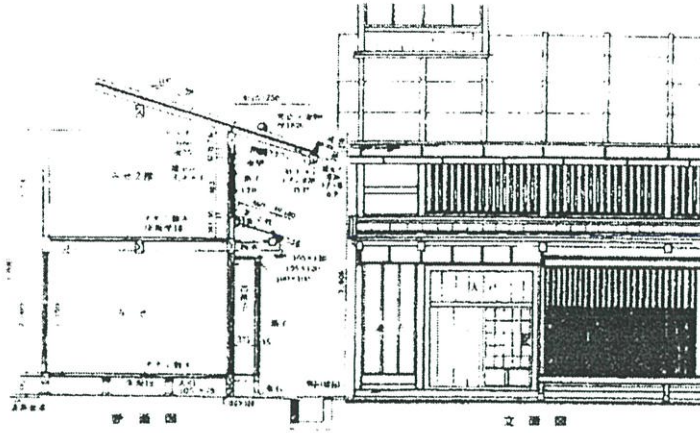
2.3.2.2 แนวทางพัฒนาอาคาร (Design Guidelines) ชุมชน Sanmachi เมือง TAKAYAMA ประเทศญี่ปุ่น

TAKAYAMA (แปลว่า ภูเขาสูง) เป็นเมืองๆ หนึ่งในแคว้น HIDA ในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งอยู่ห่างเมืองโตเกียวไปทางตะวันตก เป็นเมืองเก่าที่มีกำเนิดมากกว่า 400 ปี โดยผู้ครองเมืองซึ่งเรียกว่า ชูโงได ได้สร้างปราสาทและวัดไว้ที่เขาในช่วงปี ค.ศ. 1504 – 1524 ต่อมาในปี 1586 เมืองได้พัฒนาขึ้นในลักษณะของ Castle town มีเนื้อที่ประมาณ 300 ตารางกิโลเมตร ในขณะนั้นเมืองมีลักษณะเป็นตาราง (Grid patterns) คล้ายเมืองเกียวโต แต่มีขนาดเล็กกว่า ประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วนคือ ส่วนของซามูไร (Samurai block), ส่วนพ่อค้าวานิช (Merchants' block) และส่วนของศาสนา (Temple block) ส่วนของซามูไร และส่วนของพ่อค้าจะถูกแบ่งแยกด้วยแม่น้ำ (ชื่อเอนาโคะ) ส่วนของวัดจะอยู่เชิงเขาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

ปัจจุบันในส่วนของพ่อค้าวานิชยังคงหลงเหลืออาคารไม้เก่าแก่อายุมาก แม้ว่าจะได้เกิดไฟไหม้หลายครั้ง โดยเฉพาะพื้นที่ที่เรียกว่า Sanno-machi ซึ่งปัจจุบันได้ถูกประกาศให้เป็นเขตอนุรักษ์อาคารทางประเพณี (Preserved District of Traditional Buildings)

เมื่อการพัฒนาสมัยใหม่เริ่มเข้ามาในพื้นที่ ความจำเป็นในการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของเมืองจึงเกิดขึ้น อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรมจึงได้มีการประกาศให้เป็น "อาคารประเพณี" (Traditional buildings) ซึ่งการปรับปรุงซ่อมแซมจะต้องเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ และได้มีการกำหนดมาตรฐานสำหรับการสงวนรักษาอาคารไว้

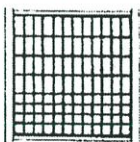
ลักษณะของอาคารที่เข้าข่ายอาคารประเพณีที่ต้องมีการสงวนรักษา คือ อาคารที่สร้างในสมัยเก่าคือ สมัยเอโดะ ถึง เมจิ (ก่อนรัชกาลที่ 5 ของไทย) หลังคามีความลาดชัน 3 : 10 มีชายคายื่นออกมา, มีไม้กันหิมะหล่น, หน้าต่างแบบซี่ลูกกรงไม้ ดังในรูปที่ 2.6 และ 2.7

รูปที่ 2.6 ลักษณะของอาคารร้านค้าใน TAKAYAMA, SANNO-MACHI
ที่มา : Council of Takayama Preserved District of Traditional Building

格子の様式

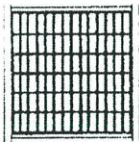
1 階の格子

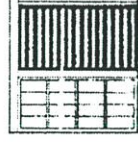
1 高山格子

2 吹雪やなぎ格子

3 長方陣格子

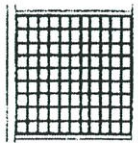
4 高子下見隠付板格子

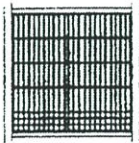
5 下家格子

6 道子

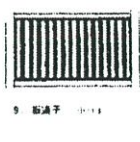

7 正方陣格子

8 千鳥格子

2 階の格子

9 板格子

10 板格子

11 板格子

รูปที่ 2.7 รูปแบบของหน้าต่างแบบที่ลูกกรงไม้ที่พบใน TAKAYAMA SANNO-MACHI
ที่มา : Council of Takayama Preserved District of Traditional Building

การดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ SANNO MACHI นั้นมีดังนี้

1. กำหนดพื้นที่อนุรักษ์โดยอาคารทั้งหมด 77 หลังคาเรือน ได้มีการขึ้นทะเบียนไว้เป็นอาคารประเพณี
2. กำหนดแนวทางและมาตรฐานการอนุรักษ์ ซึ่งมี 17 ประการ (ดูในรายละเอียด)
3. จัดทำแผนสำหรับการจัดการสาธารณูปโภคและป้องกันภัยพิบัติ

โดยแผนจัดการสาธารณูปโภคจะมีการควบคุมป้ายโฆษณาต่างๆ และสาธารณูปโภคอื่นๆ จะมีการบำรุงรักษาอย่างดี ส่วนแผนป้องกันภัยจะมีการติดตั้งจุดดับเพลิงและเครื่องมือดับเพลิงทุกๆ 50 ตารางเมตร และมีการติดตั้งสัญญาณเตือนภัยไว้ในบริเวณที่จำเป็นด้วย

4. มีการกำหนดเงินทุนเพื่อการช่วยเหลือค่าใช้จ่าย (Subsidy) ในการสงวนรักษาอาคาร ซึ่งมีหลายกรณีพร้อมทั้งการช่วยเหลืออุปกรณ์ต่างๆ เช่นเครื่องมือดับเพลิง

สำหรับแนวทาง และมาตรฐานการสงวนรักษาอาคารใน TAKAYAMA SANNO-MACHI นั้น พอสรุปได้ 17 ประการคือ

1. การกำหนดส่วนของอาคารที่ควบคุม ซึ่งหมายถึงด้านหน้าอาคารและส่วนภายในอาคารที่ลึกเข้าไปประมาณ 3.6 เมตร (คือส่วนที่สามารถมองเห็นจากถนนได้)
2. ผนังอาคารที่มองเห็นจากถนน จะต้องเป็นแบบ อิตะคะเบะ (ผนังไม้) หรือแบบชินคะเบะ (ผนังอิฐเสา) เท่านั้น
3. สีควรเป็นสีที่ไม่ฉูดฉาดและเหมาะสมกับบรรยากาศ
4. ความสูงด้านหน้าไม่ควรเกิน 4.5 เมตรจากถนน และเข้ากันได้กับอาคารอื่นๆ
5. ความสูงของส่วนอื่นๆ เช่นส่วนเก็บของจะต้องเหมาะสมกับภูมิทัศน์ของชุมชน
6. หลังคาควรมีความลาดชัน 3 : 10 หรือลาดกว่า
7. อุปกรณ์คันทิมะ (อิตะโตะเมะ) ควรมองเห็นได้และอยู่บริเวณขอบหลังคา
8. เซึ่งชายหลังคาใหญ่ (โนคิ) ด้านหน้าอาคารควรยาวเกินกว่า 1 เมตร
9. จันทัน (ทะรุคิ) ภายใต้ซึ่งชายจะต้องมองเห็นได้ชัด
10. เซึ่งชายเล็ก (อิซาชิ) ควรมีการติดตั้งในระดับเดียวกันในอาคารทุกหลัง
11. เซึ่งชายเล็กจะต้องมีค้ำยัน (อุเดะงิ) และปลายค้ำยันจะต้องทาสีขาว
12. บานเลื่อน (ทะเทงุ) ด้านหน้าจะต้องเป็นไม้
13. หน้าต่างที่ลูกกรงไม้ (โคชิ หรือชิโตเมะ) จะต้องใช้ความเหมาะสม
14. หน้าต่างที่ลูกกรงชั้นบนต้องวางในตำแหน่งที่เหมาะสม
15. รั้ว (หากมี) จะต้องเป็นไม้และเป็นแบบญี่ปุ่น
16. แบบสี และขนาดของป้ายโฆษณาจะต้องเหมาะสม และไม่ทำลายภูมิทัศน์

17. ส่วนอื่นๆ ที่จำเป็นในการปรับปรุงอาคารจะต้องเป็นไปตามมาตรฐานและแนวทางของการสงวนรักษาอาคารในพื้นที่อนุรักษ์

2.3.2.2 แนวทางพัฒนาอาคาร(Design Guidelines)ในสหรัฐอเมริกา

อเมริกามีประสบการณ์ 25 ปีในการทำแนวทางพัฒนาอาคาร (Design Guidelines) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนของอเมริกา มีนโยบายและการออกแบบในรูปแบบที่แตกต่างกัน และได้มีการพัฒนาไปอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ความอิสระในการปกครองตนเองขององค์กรท้องถิ่นของอเมริกาทำให้มีการทดลองวิธีการอย่างกว้างขวางและมีความหลากหลายแตกต่างกัน การดำเนินงานของอเมริกาได้กระตุ้นความสนใจในการวิพากษ์วิจารณ์จากสถาบันการศึกษาและผู้ประกอบการ (โดยไม่มีการตัดสินจากศาลสูงสุด) ทำให้เกิดการโต้เถียงที่สำคัญเกี่ยวกับใจความสำคัญในการควบคุมการออกแบบ อเมริกามีความพยายามที่จะแก้ปัญหการออกแบบอาคารขนาดใหญ่ในช่วงที่เศรษฐกิจกำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและมีการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์อย่างกว้างขวาง ประสบการณ์ของอเมริกาและปัญหการออกแบบที่ประสบอยู่มีคุณค่าต่อประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศที่อยู่ภายใต้กลไกตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้ความเป็น globalization

โครงสร้างรัฐบาลท้องถิ่นในอเมริกาค่อยๆเจริญขึ้นมากกว่าสองศตวรรษโดยไม่มีทิศทางจากรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่นเหล่านี้ได้ต่อต้านการรวมกับเมืองที่ใหญ่กว่าเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาเมืองใหญ่ และดำรงความอิสระในการปกครองตนเอง หน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่นรวมถึงการบริการเพื่อปกป้องสุขอนามัยของสาธารณะ, ความปลอดภัยและสวัสดิภาพของประชาชน (Wakeford. 1990: 32)

โดยทั่วไป การวางแผนการใช้ที่ดินในอเมริกาจะเป็นเรื่องของ Zoning มากกว่าการวางแผน(Planning) เนื่องจากนานๆครั้งอเมริกาจะทำและมีผังเมืองรวม (Comprehensive plan) ตามกฎหมายมาตรฐานหนึ่งของรัฐ (The Standard State Zoning Enabling Act of 1926) ได้กำหนดว่ากฎหมาย zoning ต้องมีความสอดคล้องกับผังเมืองรวม (Comprehensive plan) ซึ่งหมายความว่าพื้นที่ทั้งหมดของท้องถิ่นถูกครอบคลุมโดย zoning ordinance มากกว่า Comprehensive plan แม้สหรัฐอเมริกาจะไม่มี Comprehensive plan หรือ General Plan แต่ zoning ordinance ก็ยังคงเป็นรูปแบบของกฎหมายการวางแผนในรัฐชายฝั่งตะวันตกของอเมริกา Zoning จึงกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดของกฎหมายการใช้ที่ดิน และเป็นเครื่องมือควบคุมการออกแบบในอเมริกา เพื่อปกป้องสุขอนามัยของชุมชน, ความปลอดภัยและสวัสดิภาพ zoning ไม่เพียงแต่ควบคุมการใช้ที่ดินแต่รวมถึงรูปแบบทางกายภาพของการพัฒนา ซึ่งรวมถึงความสูง, ระยะร่น (setback), ขนาดของที่ดิน, พื้นที่ก่อสร้าง, ปริมาตรอาคาร และที่จอดรถ Zoning มีข้อได้

เปรียบเทียบมากมายในการกำหนดจำนวนและรูปแบบของการพัฒนาที่จะได้รับอนุญาตในการกำหนดรูปแบบสามมิติของเมือง แนวความคิด Zoning เกิดขึ้นในเยอรมันและนำไปใช้ในอเมริกาตอนต้นศตวรรษที่ 20 เป็นกลไกควบคุมความหนาแน่นและประเภทการใช้ที่ดิน อย่างไรก็ตามความไม่ยืดหยุ่นของข้อกำหนด Zoning ทำให้เกิดการเรียกร้องจากชุมชนอย่างมาก (Cullingworth. 1993: 33)

ในอเมริกามีคณะกรรมการวางแผนเมือง (The City Planning Commission) มีหน้าที่เตรียมผังเมืองรวม (comprehensive plan) และ zoning ordinance รวมทั้งควบคุมดูแลงานทั้งการวางแผนและการควบคุมอาคารและ zoning คณะกรรมการมาจากการแต่งตั้งโดยนายกเทศมนตรี (Mayer) รวมถึงผู้มีความรู้ความชำนาญในการวางแผนและการพัฒนาการใช้ที่ดิน คณะกรรมการจะได้รับคำแนะนำจากแผนกการวางแผนเมือง (City Planning Department) และเสนอต่อสภาเมือง (City Council) เพื่อตัดสินใจขั้นสุดท้าย

สองหน่วยงานสำคัญที่ควบคุมการออกแบบ ได้แก่ คณะกรรมการแลนด์มาร์ค (Landmarks Commission) และ คณะกรรมการการออกแบบ (Design Commission) Landmark Commission ได้รับการแต่งตั้งโดยนายกเทศมนตรีและได้กำหนด landmark buildings และ ย่านประวัติศาสตร์ (historic districts) การดัดแปลงหรือการพัฒนา landmark building และ ย่านประวัติศาสตร์ต้องได้รับการอนุญาต สำหรับคณะกรรมการการออกแบบ (Design Commission) มีหน้าที่พิจารณาการขออนุญาตการพัฒนาขนาดใหญ่

แนวทางในการพัฒนาอาคาร (Design Guidelines) ที่ศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาประกอบด้วย 5 เมืองใหญ่คือ Seattle, Portland, San Francisco, Irvine, San Diego โดยส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายครอบคลุมพื้นที่เมืองทั้งหมดไม่ใช่แค่เพียงการควบคุมอาคารอย่างเดียวเท่านั้น แต่รวมถึงพื้นที่เมืองและสิ่งแวดล้อมทางเท้าด้วย มีการกำหนดเป็นเช็คลิสต์การออกแบบในชุมชนเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนให้มีความปลอดภัยและสะดวกสบาย รวมถึงการพัฒนาระบบการสัญจรทางเท้า ฯลฯ (John Punter. 1999) สำหรับในประเทศแถบเอเชียที่ศึกษาได้แก่ สิงคโปร์ และญี่ปุ่นก็มีการกำหนดรายละเอียดในการควบคุมอาคารเช่นกันตามตารางที่ 2.2

สามารถจัดอันดับแนวทางพัฒนาอาคารที่แต่ละเมืองให้ความสำคัญ 3 อันดับแรกจากมากไปน้อยได้ดังนี้

อันดับที่ 1 คือ หลังคา ซึ่งรวมถึงขนาด, ความชัน, ความสูง, สี, และวัสดุ

อันดับที่ 2 คือ ช่องเปิด ได้แก่ ประตู หน้าต่าง ช่องแสง กระฉก

อันดับที่ 3 คือ องค์ประกอบรูปด้าน

ตารางที่ 2.2 แสดงแนวทางการพัฒนาอาคาร(Design Guidelines) ในเมืองชายฝั่งตะวันตกของ
สหรัฐอเมริกาและประเทศในแถบเอเชีย(สิงคโปร์ และญี่ปุ่น)

องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบภายนอกอาคาร	Seattle	Portland	San Francisco	Irvine	San Diego	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น	รวม
รูปทรงอาคาร(Mass)			✓	✓				2
ขนาดอาคาร	✓		✓	✓				3
ความสูงอาคาร		✓	✓			✓	✓	4
หลังคา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7
รูปด้าน	✓		✓		✓	✓	✓	5
ช่องเปิด	✓		✓	✓	✓	✓	✓	6
วัสดุอาคาร	✓		✓		✓	✓		4
ที่จอดรถ,โรงรถ			✓					1
สี				✓	✓	✓	✓	4
ทางเดิน, Arcade	✓							1
Landscape	✓	✓	✓	✓				4
Street tree			✓					1
Setback	✓		✓	✓		✓		4
ที่ว่างระหว่างอาคาร			✓			✓		2
ทางเท้า	✓		✓		✓			3
ถนน					✓			1

ที่มา : Punter, J. 1999,

Takayama City Municipal Board of Education, 1991

URA. 1991.

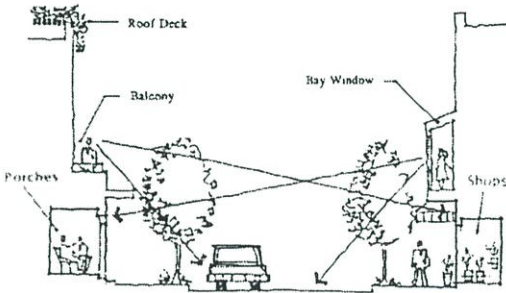
C3 Human Scale

The design of new buildings should incorporate architectural features, elements and details to achieve a good human scale.

- *Explanation and Examples*

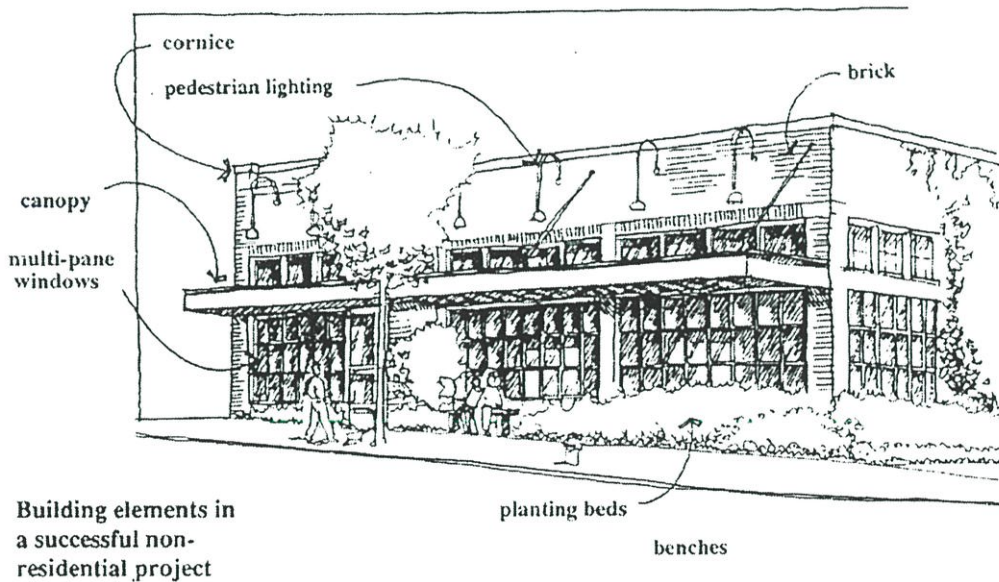
The term "human scale" generally refers to the use of human-proportioned architectural features and site design elements clearly oriented to human activity.

A building has a good human scale if its details, elements and materials allow people to feel comfortable using and approaching it. Features that give a building human scale also encourage human activity.

The following are some of the building elements that may be used to achieve better human scale.

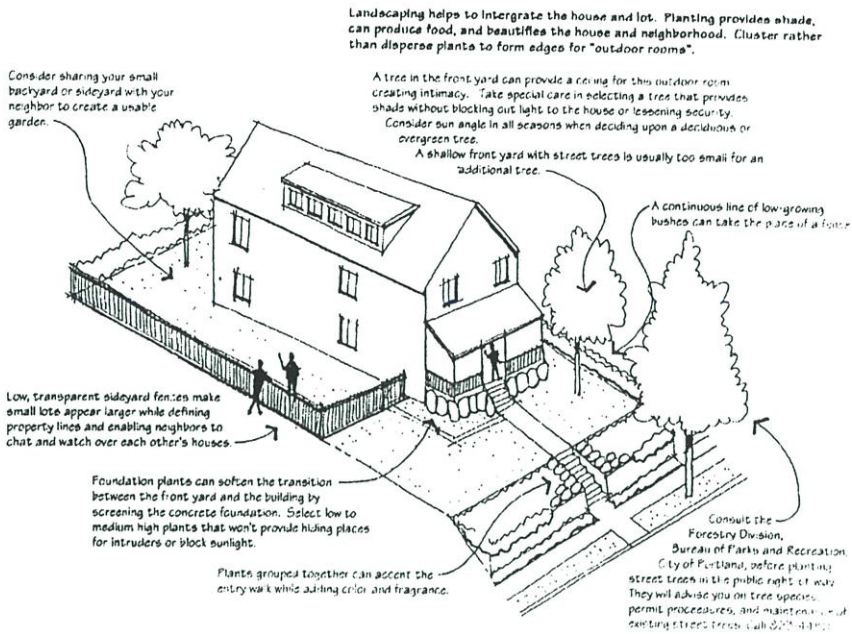
- Pedestrian-oriented open space such as a courtyard, garden, patio or other unified landscaped areas.
- Bay windows extending out from the building face that reflect an internal space such as a room or alcove.
- Individual windows in upper stories that:
 - are approximately the size and proportion of a traditional window
 - include a trim or molding that appears substantial from the sidewalk
 - are separated from adjacent windows by a vertical element.
- Windows grouped together to form larger areas of glazing can have a human scale if individual window units are separated by moldings or jambs.
- Windows with small multiple panes of glass.
- Window patterns, building articulation and other treatments that help to identify individual residential units in a multifamily building.
- Upper story setbacks.
- A porch or covered entry.
- Pedestrian weather protection in the form of canopies, awnings, arcades or other elements wide enough to protect at least one person.
- Visible chimneys.

Building elements in a successful non-residential project

รูปที่ 2.8 Seattle : Residential Guideline

ที่มา : Punter, J. 1999 : 52 .

รูปที่ 2.9 Portland : NE Portland Housing : Landscaping

ที่มา : Punter, J. 1999 : 101.

PROPORTIONS

Proportions are dimensional relationships among the building elements. These relationships exist at several levels: the relationship between the dimensions (height, width and depth) of each element of the building, the relationship of the dimensions of the element to each other and to the building as a whole, and the dimensional relationship of the building to other buildings along a block-face.

- Have the prevailing proportions along the block-face been identified?
- Can the proportional relationship in the proposed project be identified?

Compatibility of Vertical and Horizontal Proportions

The overall sense of a building working well within a particular context is often the result of carefully developed dimensional relationships. Poorly proportioned buildings may seem out of balance, inconsistent or unharmonious with their surroundings.

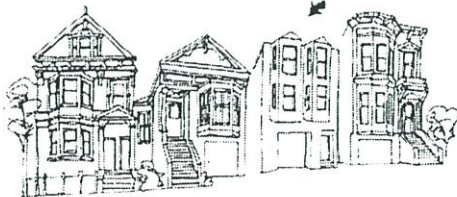
The proportions of the basic shapes of a project should be compatible with those of surrounding buildings. A basic step in identifying the proportions on a block-face is to map (in the manner described on p. 26) the vertical and horizontal elements that define the facades of a building, such as doorways, windows, cornices and garage doors and then analyze their dimensional relationships.

Adjust Proportions for Greater Compatibility

A simple change in proportions can often have an enormous impact on how a building fits into its surroundings. A building with strong horizontal elements in an area where vertical elements predominate can be disruptive. The example below illustrates a change in window proportions. The guideline applies, however, to any element of the facade.

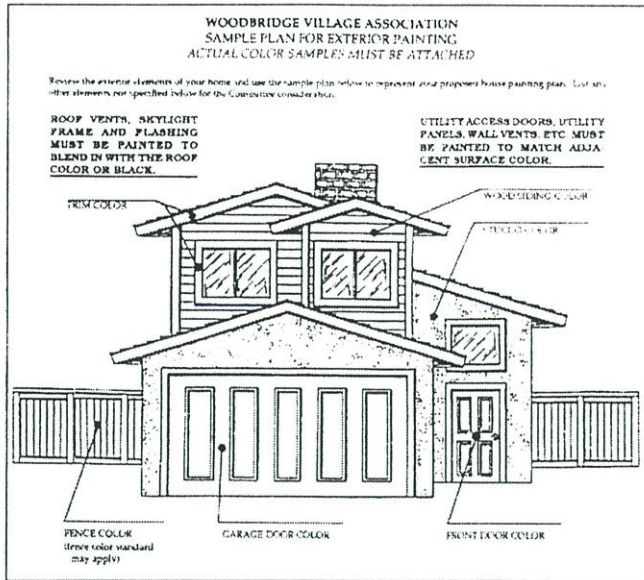

The change in window proportions help make this building more compatible with its context. Other design elements would of course have to be addressed before it would meet the minimum standards of these guidelines.

รูปที่ 2.10 Sanfrancisco : Residential Design Guidelines : Proportion

ที่มา : Punter, J. 1999 : 132.

รูปที่ 2.11 Irvine : Woodbridge Village : Sample for Exterior Painting(1993)

ที่มา : Punter, J. 1999 : 152.

1. Surface materials shall only be those which are in keeping with the traditional materials of the community. These include:

- Natural materials such as wood, brick, or natural unpolished stone.
- Stucco (all stucco must be painted).
- Formed concrete.
- Split-faced or slumpstone concrete block.

2. Not more than 40 percent of any exterior building elevation above the first story shall consist of glass or any other material that resembles glass.

3. At ground floor and other pedestrian levels opaque, reflective or dark tinted glass shall not be used for any portions of the building developed for retail uses.

4. Surface materials that are not in keeping with the existing character of the community are prohibited, including:

- Metal panels of any kind on walls, roofs or awnings.
- Mirrored or highly reflective glass in any quantity.

5. Surface colors shall be those which are in keeping with the established character of the community. These include:

- White.
- Natural red-brick tones.
- Light earthtone colors (see Appendix C).
- Pastel Colors (see Appendix C).

Bright, excessively dark, and garish colors which are not in keeping with the established character of the community are prohibited. Exception: Dark colors are acceptable on roofs.

BUILDING MATERIALS/COLORS

GLASS
Not more than 40 percent of any exterior building elevation above the first story shall consist of glass or any other material that resembles glass (See SEC. 103.1206, Paragraph G.2).

This

Not this

COLORS
Light colors which enhance shadows and break up the building volume shall be used on facades (See SEC. 103.1206, Paragraph G.5)

This

Not this

รูปที่ 2.12 Irvine : Woodbridge Village : Sample for Exterior Painting(1993)

ที่มา : Punter, J. 1999 : 180.

2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์

2.4.1 พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 และ พ.ศ.2535

พระราชบัญญัติการผังเมืองเป็นกฎหมายที่เน้นการควบคุมการพัฒนาโดยเฉพาะในด้านการใช้ที่ดินและโครงสร้างคมนาคม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ได้มีการระบุวัตถุประสงค์ของการวาง จัดทำ และดำเนินการให้เป็นไปตามผังเมืองรวมและผังเฉพาะไว้ในมาตรา 4 ว่า

“...เพื่อดำรงรักษา หรือบูรณะสถานที่และวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่า ในทางศิลปกรรมสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี หรือเพื่อ บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศที่งดงามหรือมีคุณค่าทาง ธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อให้มีการพัฒนาเมืองให้ถูกสุขลักษณะมีความสะอาด สบายและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย”

กฎหมายฉบับนี้หน่วยงานวางผังเมืองรวมอาจเป็นท้องถิ่นหรือหน่วยงานวางผังของชาติ (กรมการผังเมือง) ก็ได้ เช่นเดียวกับผังเมืองเฉพาะ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการวางผังเมืองเฉพาะซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองในระดับชุมชนและมีรายละเอียดถึงการออกแบบอาคารนั้นยังมิได้มีการนำมาปฏิบัติให้เป็นผลแต่อย่างใด

กฎหมายฉบับนี้ได้ให้อำนาจรัฐบาลท้องถิ่นในการจัดทำผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะได้ ซึ่งสามารถใช้มาตรา 19,20,22 และ 29 ในการวางแผนและกำหนดแผนผังที่จะทำให้อาคารของ ประชาชนเกิดความกลมกลืนกับภูมิทัศน์ และยังรักษาพื้นที่บางแห่งไว้ มิให้มีการก่อสร้าง อันเป็นการทำลายหรือบดบังทัศนียภาพที่สวยงาม ทั้งในด้านของสถาปัตยกรรม โบราณสถาน หรือความ งามตามธรรมชาติ

ตัวอย่างของผังเมืองรวมที่ได้กำหนดพื้นที่อนุรักษ์คือกรณีของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ กฎหมายผังเมืองรวมได้มีผลบังคับใช้ฉบับแรก(ประกาศในกฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 116 พ.ศ.2535) ให้เป็น “ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย” โดยมีการ ควบคุมการใช้ที่ดินคล้ายคลึงกับที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยที่มีความหนาแน่นน้อย และยังคงควบคุมพื้นที่ อาคารอีกด้วย

ในร่างผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 (พ.ศ.2541-2545) นับได้ว่าเป็น การจัดทำผังเมืองรวมโดยท้องถิ่นเป็นแห่งแรก (เดิมผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครจัดทำโดยกรมการ ผังเมือง) ได้มีการกำหนดแนวความคิดอย่างชัดเจนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์และพื้นที่ต่อเนื่อง ข้อกำหนดการใช้ที่ดินยังคงเป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอก

ลักษณะศิลปวัฒนธรรมไทย และยังสามารถกำหนดพื้นที่ของท้องสนามหลวงให้เป็นที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วย

2.4.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535

เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยการดูแลรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมทุกอย่าง ทั้งสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา กฎหมายสิ่งแวดล้อมมีขอบเขตครอบคลุมถึงกฎหมายลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษ การจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพพลานามัย สภาวะความเป็นอยู่ในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคม โดยการกำหนดมาตรการป้องกันและติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมในโครงการต่างๆที่จะเกิดขึ้น

สำหรับการอนุรักษ์เมือง กฎหมายฉบับนี้ได้ให้อำนาจกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมออกประกาศกระทรวงในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งให้เป็นเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งอาจมีมาตรการคุ้มครองป้องกันให้พื้นที่อนุรักษ์ ยังคงมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มาตรการดังกล่าวได้แก่ การกำหนด FAR (Floor area ratio), OSR (Open space ratio) หรือรูปทรง หรือลักษณะของอาคาร ความมุ่งหมายของประกาศกระทรวงฯ คือเพื่อให้หน่วยงานท้องถิ่นได้ใช้เป็นแนวทางในการออกกฎหมายท้องถิ่นหรือข้อบังคับ หรือแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา ทั้งนี้เพราะประกาศกระทรวงฯ จะมีผลบังคับใช้จำกัดเช่น 1 ปี หรือ 3 ปี ท้องถิ่นจะต้องออกกฎหมายเพื่อรองรับประกาศนี้ต่อไป ช่องทางของการออกกฎหมายดังกล่าวเป็นช่องทางที่ใช้กันได้ทั่วประเทศ และเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับหน่วยงานหรือองค์กรท้องถิ่น

ตัวอย่างของกฎหมายฉบับนี้ได้แก่เมืองภูเก็ต คือประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ในบริเวณจังหวัดภูเก็ต พ.ศ.2540 ซึ่งออกโดยอาศัยมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535

ประกาศกระทรวงฉบับนี้ใช้ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดภูเก็ตทั้งหมด เป็นมาตรการที่ใช้ปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เช่นทะเล ภูเขา ป่าสงวน และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เช่นสถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์เมือง

ประกาศกระทรวงฯ ได้มีมาตรการคุ้มครองเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตไว้ดังนี้ (ข้อ(4)ก วรรคแรก)

“เขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือย่านอาคารเก่า ให้มีได้เฉพาะอาคารที่มีความสูงไม่เกิน 12 เมตร และต้องมีที่ว่างอันปราศจากสิ่งปกคลุมไม่น้อย

กว่าร้อยละ 16 ของพื้นที่ดินที่ขออนุญาตก่อสร้างอาคารนั้น สำหรับอาคารที่จัดให้มีซึ่งทางเดินด้านหน้าอาคารทะลุถึงอาคารข้างเคียงตามลักษณะสถาปัตยกรรมชิโนโปรตุเกส(จีนผสมโปรตุเกส) ทั้งนี้ ตามรูปแบบที่สภาท้องถิ่นกำหนด หรือต้องมีที่ว่างอันปราศจากสิ่งปกคลุมไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของพื้นที่ดินที่ขออนุญาตก่อสร้างอาคารนั้น สำหรับอาคารอื่นที่มีได้มีลักษณะตามรูปแบบดังกล่าวข้างต้น”

นอกจากนั้นกฎหมายฉบับนี้ยังได้กำหนดการใช้เงินจากกองทุนสิ่งแวดล้อมด้วย (มาตรา 22 ถึงมาตรา 31 โดยมีหลักการว่า

“ควรจะมุ่งการใช้จ่ายในลักษณะที่จะสามารถมีเงินหมุนเวียนคืนกลับเข้ากองทุนสิ่งแวดล้อมได้ในรูปเงินให้กู้ดอกเบี้ยต่ำเป็นอันดับแรก สำหรับเงินอุดหนุนนั้น คงจะให้ได้เฉพาะกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งและไม่สามารถแสวงหาเงินจากแหล่งอื่นได้แล้วเท่านั้น”

ในการช่วยเหลือแบบให้เปล่า สำหรับส่วนราชการ มักจะเป็นโครงการระบบบำบัดน้ำเสียหรือของเสียรวม แต่หากเป็นองค์กรเอกชน ที่จดทะเบียนเป็นองค์กรด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จะเป็นโครงการใดๆก็ได้ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามที่คณะกรรมการกองทุนสิ่งแวดล้อมเห็นสมควร นอกจากนี้ยังมีกรณีของเงินกู้ด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการจัดการกำจัดของเสีย หรือ การย้ายโรงงานหรือสถานประกอบการ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมากเท่าใดนัก

2.4.3 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 และฉบับที่ 2 พ.ศ.2535

กฎหมายฉบับนี้ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่เน้นการอนุรักษ์ในเชิงสงวนรักษาอย่างแท้จริง ในมาตรา 7 อธิบดีกรมศิลปากร มีอำนาจในการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ซึ่งในมาตรา 4 ให้ความหมายว่าหมายถึง “อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี” โดยประกาศโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา นอกจากประกาศแล้ว อธิบดีกรมศิลปากรยังมีอำนาจในการ “กำหนดเขตที่ดิน” ตามที่เห็นสมควร โดยให้ถือเป็นโบราณสถานด้วยในเขตโบราณสถาน ในมาตรา 7 ทวิ ได้ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคารในมาตรา 9, มาตรา10 และมาตรา11 จะเป็นการบำรุงรักษาโบราณสถานให้มีสภาพดีอยู่เสมอ โดยเจ้าของหรือผู้ครอบครองให้แจ้งกรมศิลปากร หากพบว่ามีกรณี

ชำรุด หักพังหรือเสียหาย และกรมศิลปากร สามารถทำการซ่อมแซมหรือบูรณะโบราณสถานใดๆก็ได้

กฎหมายฉบับนี้ถือได้ว่าเป็นการควบคุมการพัฒนาที่เคร่งครัดที่สุด (Development Freeze) นั่นคือจะต้องสงวนรักษาอาคารในลักษณะเดิม หรือมีการซ่อมแซมบูรณะปฏิสังขรณ์ให้อยู่ในรูปแบบเดิม อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงหรือต่อเติมสามารถกระทำได้แต่ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากรก่อน

2.4.4 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 และฉบับที่ 2 พ.ศ.2535

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพมากในการควบคุมการพัฒนาในเขตอนุรักษ์เมือง เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมา กฎหมายที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น กฎหมายผังเมือง หรือกฎหมายโบราณสถานยังไม่ได้มีการนำมาใช้บังคับอย่างเต็มที่

นอกจากเหตุผลทางด้านความปลอดภัย การสาธารณสุข การจราจร แล้วกฎหมายฉบับนี้ยังมีวัตถุประสงค์ให้มีการควบคุมการพัฒนาอาคาร เพื่อประโยชน์ทางด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง และการสถาปัตยกรรมด้วย แม้จะไม่ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์โดยตรง แต่มาตรการต่างๆที่ใช้กันในปัจจุบัน ก็มีการนำมาปรับใช้ในพื้นที่อนุรักษ์ด้วย

กฎหมายฉบับนี้ได้ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีอำนาจออกกฎกระทรวง (มาตรา8) หรือให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อบัญญัติท้องถิ่น(มาตรา9 ซึ่งแก้ไขมาตรา3 แห่ง พรบ. ควบคุมอาคาร (ฉบับที่2) พ.ศ.2535 ในเรื่องต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของ พรบ. ควบคุมอาคารได้

ตัวอย่างของการออกกฎหมายโดยอาศัยอำนาจของ พรบ. ควบคุมอาคารคือ ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ ช่องทางของการบังคับใช้กฎหมายได้กำเนิดมาจากการออกประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการควบคุมการก่อสร้าง ดัดแปลง การใช้ หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางประเภท ในเขตเกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน และชั้นนอกซึ่งได้มีการประกาศในปี พ.ศ.2527 และพ.ศ.2529 ตามลำดับ ซึ่งต่อมา ประกาศทั้งสองฉบับได้กลายมาเป็นข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครในเรื่องเดียวกันในปีถัดมา คือ พ.ศ.2528 และ 2530 ตามลำดับเช่นกัน

2.4.5 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535

พระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดให้นายกเทศมนตรี (หรือผู้ปกครองราชการส่วนท้องถิ่นอื่นๆ) มีอำนาจในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายฉบับนี้ หลักเกณฑ์ของการรักษาบ้านเมืองให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ที่มีผลต่อการอนุรักษ์เมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เน้นการทำ ความสะอาดและฟื้นฟูเมือง ซึ่งอาจตรงกับคำ Rehabilitation ในนิยามศัพท์ มีดังนี้

- เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร หรือเจ้าของตลาดมีหน้าที่ดูแลรักษาทางเท้าที่อยู่ติดกับอาคารหรือตลาด (มาตรา6)
- การโฆษณาด้วยการปิด ทิ้ง หรือโปรยแผ่นประกาศหรือใบปลิวในที่สาธารณะ จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับหนังสืออนุญาตจากนายกเทศมนตรี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในหนังสืออนุญาต (มาตรา10)
- ห้ามมิให้ผู้ใดขูด กะเทาะ ขีดเขียน พ่นสี หรือทำให้ปรากฏด้วยประการใดๆ ซึ่งข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใดๆ ที่กำแพงที่ติดกับถนน บนถนน ที่ต้นไม้ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารที่อยู่ติดกับถนน หรืออยู่ในที่สาธารณะ เว้นแต่เป็นการกระทำของเทศบาลหรือส่วนราชการอื่นที่มีอำนาจทำได้ (มาตรา12)
- ห้ามมิให้ผู้ใดตั้ง วาง หรือกองวัตถุใดๆบนถนน เว้นแต่เป็นการกระทำในบริเวณที่เทศบาลกำหนด โดยความเห็นชอบจากพนักงานจราจร (มาตรา19)
- ห้ามมิให้ผู้ใดติดตั้ง ตาก วาง หรือแขวนสิ่งใดๆในที่สาธารณะ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากนายกเทศมนตรีหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเป็นการกระทำของเทศบาล หรือหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจทำได้ หรือเป็นการวางไว้ชั่วคราว (มาตรา19) และห้ามมิให้กระทำการดังกล่าวในอาคารของตน ในลักษณะที่สกปรกรุงรัง หรือไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และมีสภาพที่ประชาชนอาจเห็นได้จากที่สาธารณะ (มาตรา40)
- เจ้าของอาคารที่ตั้งอยู่ในระยะไม่เกินสี่สิบเมตรจากขอบทางเดินรถที่มีผิวจราจรกว้างไม่เกินแปดเมตร และมีผู้สัญจรไปมา อาจเห็นอาคารหรือบริเวณของอาคารได้จากถนนนั้น ต้องดูแลรักษาอาคารไม่ให้สกปรกรุงรัง (มาตรา41)

2.4.6 กฎหมายท้องถิ่น

กฎหมายท้องถิ่นมักไม่ได้ออกมาในลักษณะของพระราชบัญญัติ (ซึ่งต้องผ่านการพิจารณาจากคณะรัฐมนตรีและรัฐบาล โดยมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการ) แต่อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัตินั้นๆ ให้ผู้บริหารท้องถิ่นออกกฎหมายปลีกย่อยในรายละเอียดให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติเมื่อถูกนำมาใช้กับพื้นที่ เนื่องจากแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะและธรรมชาติที่แตกต่างกัน

ตัวอย่างกฎหมายท้องถิ่นคือเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานครได้ออกกฎหมายโดยอาศัยมาตรา 9 และ13 ของพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ออกข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร 2 ฉบับคือ ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้ หรือเปลี่ยนแปลงอาคารบางชนิดหรือบางประเภท ภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นในในท้องที่แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528 และ ข้อบัญญัติ

กรุงเทพมหานคร เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้ หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภท ภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก ในท้องที่แขวงชนะสงคราม แขวงตลาดยอียด แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ แขวงบวรนิเวศ แขวงเสาชิงช้า แขวงราชบพิธ แขวงสำราญราษฎร์ และ แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2530

ลักษณะของการควบคุมและมาตรการต่างๆ ที่ใช้ในกฎหมายท้องถิ่นนี้มีในเรื่องของ ความสูง การใช้อาคาร พื้นที่อาคาร และขนาดของป้ายโฆษณา

กฎหมายท้องถิ่นอีกตัวอย่างหนึ่งของกรุงเทพมหานคร คือเนื่องจากในเขตเกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอก อนุญาตให้มีการก่อสร้างดัดแปลงอาคารตึกแถวได้ กรุงเทพมหานครจึงได้มีประกาศกรุงเทพมหานครในส่วนที่เป็นแนวทางการพัฒนา (Development guidelines) อาคารตึกแถวซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับที่ 5 ตอนที่ 27 เมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2531 โดยมีสาระสำคัญสรุปได้คือ

1. ขนาดของตึกแถวและระยะร่นให้เป็นไปตามกฎหมายควบคุมอาคาร
2. ที่จอดรถให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยที่จอดรถ
3. ลักษณะสถาปัตยกรรมจะควบคุมความลาดชันของหลังคา (30 องศา) กั้นลาด (8 องศา) ความสูง (16.00 เมตร หรือเท่ากับอาคารข้างเคียงกรณีช่อมแซม) ช่องเปิดให้กลมกลืนกับอาคารข้างเคียงหรืออาคารเก่า รวมทั้งวัสดุและสีต้องเป็นสีเดียวกันด้วย

2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับมาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม

กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ได้จัดการสัมมนาระดมสมองของผู้เชี่ยวชาญเพื่อกำหนดแนวทางการสร้างมาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการดูแลรักษาอาคารและบริเวณที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ มีเครื่องมือและกลยุทธ์ในการดูแล 2 ประการได้แก่ การใช้กลไกการควบคุม (Control Mechanisms) และการสร้างแรงจูงใจ (Incentives Building)

สำหรับมาตรการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมโดยการสร้างแรงจูงใจประกอบด้วย 5 มาตรการดังนี้ (เอกสารประกอบการสัมมนาการกำหนดแนวทางการสร้างมาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม. 2543: 8)

2.5.1 การแบ่งประเภทของแรงจูงใจ

แรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 5 ประเภทใหญ่ๆคือ มาตรการทางการเงิน การยกย่องและการให้รางวัล การมีส่วนร่วมของประชาชน การฝึกอบรม และการส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์และให้การศึกษาแก่ชุมชน มีรายละเอียดดังนี้คือ

2.5.1.1 มาตรการทางการเงิน (Financial Instruments)

มาตรการทางการเงินหมายถึง แรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่หน่วยงานภาครัฐระดับชาติ ระดับภูมิภาค หรือระดับท้องถิ่น นำมาใช้เป็นการสร้างแรงจูงใจแก่เจ้าของอาคารในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ในรูปแบบต่างๆ คือ 1)เงินช่วยเหลือและเงินให้ยืม(Grant and Loan) และ 2) ระบบภาษี (Taxation)

1) เงินช่วยเหลือและเงินให้ยืม (Grant and Loan)

แรงจูงใจลักษณะนี้เป็นการให้เงินช่วยเหลือโดยตรงแก่เจ้าของอาคาร เพื่อนำไปซ่อมแซมอาคาร หรือเงินช่วยเหลือจากงบประมาณของรัฐบาลกลางผ่านลงมาให้ราชการส่วนท้องถิ่น

2) ระบบภาษี (Taxation)

ระบบภาษีเป็นมาตรการทางการเงินที่สามารถสร้างแรงจูงใจได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นวิธีการที่นิยมอีกประเภทหนึ่ง เนื่องจากการบังคับใช้จะต้องดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ มาตรการทางภาษีที่ใช้กันโดยทั่วไปอาจอยู่ในรูปของการยกเว้นหรือการลดหย่อนภาษี

ภาษีที่ได้รับการยกเว้นหรือลดหย่อนได้แก่ ภาษีอาคาร (Property Taxation) โดยการเรียกเก็บภาษีอาคารที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยเรียกเก็บในอัตราพิเศษซึ่งถูกกว่าอัตราภาษีอาคารทั่วไป จะส่งผลให้เจ้าของอาคารมองเห็นว่าตนได้รับประโยชน์จากการขึ้นทะเบียนอาคาร นอกจากนี้รัฐยังสามารถควบคุมดูแลการดูแลรักษาและการเปลี่ยนแปลงใดๆที่จะเกิดขึ้นกับอาคารให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของอาคารที่ขึ้นทะเบียนด้วย

นอกจากนี้ยังมีการลดหย่อนภาษีสำหรับสิทธิผ่อนปรนในการอนุรักษ์ (Tax Deduction for Preservation Easements) เป็นกลยุทธการอนุรักษ์ที่เก่าแก่ที่สุดกลยุทธหนึ่ง สิทธิตามกฎหมายในการใช้ประโยชน์จากอาคารหรือที่ดินที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ (Historic Preservation Easement) เป็นหลักประกันว่าอาคารหรือที่ดินนั้นจะได้รับการอนุรักษ์ให้คงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันก็อนุญาตให้เจ้าของอาคารหรือที่ดินยังคงใช้ประโยชน์จากอาคาร เช่นพักอาศัย โดยต้องเป็นไปตามเงื่อนไข

ข้อตกลงดังกล่าวส่วนใหญ่เกิดมาจากการที่เจ้าของอาคารหรือที่ดิน บริจาคหรือขายทรัพย์สินของตนให้กับสาธารณะด้วยความสมัครใจ ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นองค์กรเอกชนที่ดูแลงานด้านการอนุรักษ์ เช่น The National Trust, UK เจ้าของอาคารหรือบ้านเก่าในอังกฤษ จะบริจาคทรัพย์สิน

ของตนให้อยู่ในความดูแลของ The National Trust ประเทศอังกฤษ เพื่อลดภาระทางด้านภาษี เนื่องจากภาษีสิ่งปลูกสร้างในอังกฤษมีอัตราที่สูงมาก โดย The National Trust จะอนุญาตให้เจ้าของอาคารหรือที่ดินยังคงพักอาศัยต่อไปได้ แต่จัดแบ่งส่วนที่เปิดให้บุคคลทั่วไปเข้าชม การถือครองสิทธิ Preservation Easement นี้ จะทำให้เจ้าของอาคารเสียภาษีอาคารหรือที่ดิน ในอัตราที่ต่ำกว่าปกติ จัดเป็นการสร้างแรงจูงใจทางหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันก็ยังสามารถใช้ประโยชน์จากอาคารนั้นๆได้ แม้จะมีข้อจำกัดก็ตาม

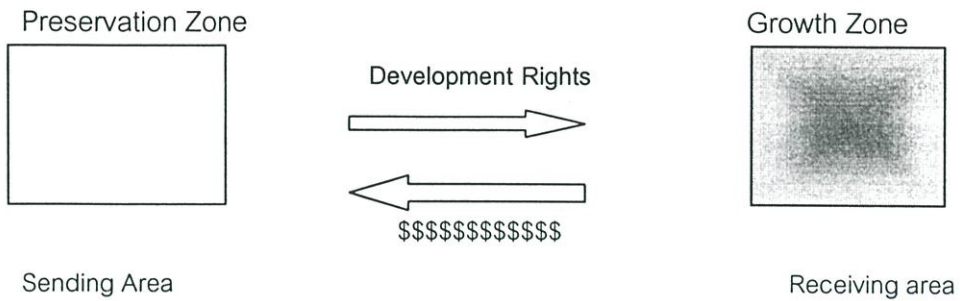
3) การโอนสิทธิ์ในการพัฒนาที่ดินและอาคาร(Transfer of development rights(TDR)

เป็นเทคนิคการจัดการใช้ประโยชน์ที่ดิน นิยมนำมาใช้ควบคู่กับแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Land-use Planning) และผังเมืองรวม (Comprehensive plan) ในปัจจุบัน เทคนิคนี้แพร่หลายในกว่า 20 รัฐในสหรัฐอเมริกา (เช่น City and County of San Francisco, Montgomery County of Maryland, King County and City of Seattle, Washington etc.) เป็นเทคนิคที่นำมาใช้เพื่อการอนุรักษ์หรือป้องกันพื้นที่หรือสิ่งปลูกสร้างที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมโดยเฉพาะในเขตเมืองที่มีศักยภาพในการพัฒนา รวมถึงพื้นที่โล่ง (Open space)

Transfer Development Right (TDR) หมายถึงการโอนหรือการขาย "สิทธิ์ในการพัฒนา" (Development Rights) ที่ดินหรืออาคารที่ต้องการอนุรักษ์หรืออยู่ในเขตควบคุมให้กับที่ดินหรืออาคารอื่นๆ สิทธิการพัฒนาหมายถึงการสร้าง ดัดแปลง ทำลาย ขาย หรือเช่า อาคารหรือที่ดินเพื่อประโยชน์ใช้สอยซึ่งจะเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมหรือทำลายเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมือง

TDR เป็นสิทธิ์ที่สามารถซื้อขาย เพื่อผลตอบแทนทางการเงินในการชดเชยโอกาสทางเศรษฐกิจที่อาคารหรือที่ดินเหล่านั้นจะได้รับจากการพัฒนา โดยเจ้าของที่ดินหรืออาคารที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ (Preservation Zone) ที่มีศักยภาพในการพัฒนา (เช่น เขตเมืองที่ต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น) ในที่นี้เรียกว่า Sending Areas สามารถขายสิทธิการพัฒนาให้แก่ที่ดินหรืออาคารอื่นๆที่อยู่ในเขตพัฒนา (Growth Zone) ในที่นี้เรียกว่า Receiving Areas

TDR จัดเป็นวิธีการสร้างแรงจูงใจให้แก่เจ้าของที่ดินหรืออาคาร มีเป้าหมายหลักเพื่อควบคุมอัตราการเติบโตและพัฒนาอาคารและที่ดินให้สอดคล้องกับทิศทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมือง โดยการรับประโยชน์หรือแรงจูงใจจะเกิดขึ้นแก่ทั้งฝ่ายผู้ซื้อและผู้ขายดังนี้

รูปที่ 2.13 Transfer of Development Rights Concept (Platt, 1996 cited in Lawrence, 1998)
ที่มา : เอกสารประกอบการสัมมนาระดับกรมของผู้เชี่ยวชาญ ในการกำหนดแนวทางการสร้าง
มาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม. 2543 : 14

1. ในฐานะผู้ซื้อสิทธิ

แรงจูงใจที่ผู้ซื้อสิทธิในการพัฒนา (Development Rights) จะได้รับคือ Density Bonus หรือ TDR Credits ซึ่งหมายถึงสิทธิในการเพิ่มปริมาณความหนาแน่นของที่พักอาศัย (Housing Density) ในโครงการพัฒนาของตนเกินกว่าที่กฎหมายอนุญาตแต่จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในแผนการใช้ที่ดิน กล่าวโดยสรุป อัตราส่วนความหนาแน่นของที่พักอาศัยต่อพื้นที่ที่สูงขึ้นเนื่องจาก โครงการพัฒนานั้นๆ ได้รับ Density Bonus หรือ TDR Credits จัดเป็นแรงจูงใจของผู้พัฒนา

2. ในฐานะผู้ขายสิทธิ

จะได้รับเงินจากการขาย "สิทธิในการพัฒนา" ถือเป็น การชดเชยค่าเสียโอกาสของมูลค่าทางเศรษฐกิจ (Economic Value) ที่จะเกิดเนื่องจากที่ดินหรืออาคารนั้นมีศักยภาพในการพัฒนา และมีการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน รวมทั้งควบคุมการเติบโตของเมืองในบริเวณนั้นๆ ในขณะที่ยังคงมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรืออาคารเนื่องจาก TDR เป็นการขายสิทธิไม่ใช่การซื้อขายที่ดิน

ในทางปฏิบัติ TDR ควรทำการซื้อขายโดยผ่านตัวกลางคือ TDR Bank ซึ่งควบคุมดูแลโดยหน่วยงานภาครัฐ ผู้ต้องการซื้อ "สิทธิในการพัฒนา" จะแจ้งความจำนงเข้ามาและหน่วยงานภาครัฐดังกล่าวจะไปขอสิทธิดังกล่าวจากเจ้าของอาคารหรือที่ดินที่ต้องการการป้องกันจากการพัฒนาเมืองซึ่งสอดคล้องกับแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน

องค์ประกอบสำคัญของการนำเทคนิค TDR มาใช้มี 4 ประการคือ

1. การกำหนดเขตอนุรักษ์ (Preservation Zone or Sending Areas)
2. การกำหนดเขตการพัฒนา (Growth Zone or Receiving Areas)
3. กองกลาง (Pool) ของสิทธิในการพัฒนาที่ถูกต้องตามกฎหมาย
4. กระบวนการของการซื้อขายสิทธิในการพัฒนา เช่นกลไกของรัฐ TDR Bank บัณฑิตที่วัดประสิทธิภาพและความสำเร็จของ TDR

1. ความง่ายต่อการเข้าใจ(Ease of Understanding)

แนวทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพควรถ่ายทอดความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้ขายและผู้ซื้อสิทธิ์ วิธีการบังคับสั่งการ (Mandatory) ผ่านกลไกการแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Zoning) จะได้ผลกว่าการขอความสมัครใจ (Voluntary) ทั้งนี้ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจจากผู้นำชุมชน

2. ความชัดเจนของทิศทางแผนพัฒนาเมือง(Managed Growth)

เป้าหมายสูงสุดของการนำ TDR มาใช้ เพื่อมุ่งให้เกิดรูปแบบการเติบโตของเมืองที่มีประสิทธิภาพ โดย TDR จะใช้การได้ดีในเขตเมืองที่มีความต้องการพัฒนาสูง มีนโยบายและแผนรองรับอย่างชัดเจน เช่นสิ่งอำนวยความสะดวกของเมืองจะต้องสอดคล้องกับอัตราความหนาแน่นของเมืองที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีระบบ zoning ที่มีประสิทธิภาพและยากต่อการคอร์รัปชั่น

3. แรงจูงใจต้องเพียงพอ(Adequate Incentives)

ในฐานะผู้ซื้อสิทธิ์ Density bonus โดยทั่วไปควรเพิ่มขึ้น 30-50% จากอัตราความหนาแน่นเดิมที่กฎหมายอนุญาตจริงจะดึงดูดใจผู้ซื้อหรือผู้พัฒนา ในฐานะผู้ขายสิทธิ์ มูลค่าทางเศรษฐกิจของ "สิทธิ์ในการพัฒนา" จะต้องสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาเมืองและคาดการณ์ได้ เพื่อให้เทคนิคนี้เกิดประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาทเป็นผู้กำหนดราคากลางและควบคุมกลไกราคาในการซื้อและขาย TDR

4. การจัดการอย่างรอบคอบ(Careful Management)

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ TDR ควรได้รับการฝึกอบรมขั้นตอนและกระบวนการของการนำ TDR มาใช้ โดยเฉพาะทักษะในการวางแผน การประชาสัมพันธ์ และการเจรจาต่อรองกับภาคีต่างๆที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ต้องมีการกำหนด sending areas และ Receiving areas อย่างชัดเจน

แม้แนวคิดของเทคนิค TDR จะไม่ใช่เรื่องใหม่แต่ก็มีความซับซ้อนค่อนข้างมาก การนำมาใช้ในทางปฏิบัติมีข้อจำกัดที่ควรพิจารณาดังนี้

1. ต้องใช้ควบคู่กับเทคนิคการแบ่งเขตพื้นที่ตามประโยชน์ใช้สอย (Zoning) ซึ่งเป็นกลไกการควบคุมการพัฒนาอาคารที่ใช้กันโดยทั่วไป

2. TDR เป็นเทคนิคที่เหมาะสมกับพื้นที่เขตเมืองที่ต้องการการพัฒนาสูงในขณะเดียวกันยังคงต้องการอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมือง

3. อาจได้รับการต่อต้านจากผู้อยู่อาศัยในเขตที่เป็น Receiving areas เนื่องจากไม่ต้องการให้ที่อยู่อาศัยของตนมีความหนาแน่นมากขึ้น

2.5.1.2 การยกย่องและการให้รางวัล

แรงจูงใจลักษณะนี้โดยทั่วไปแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ การให้รางวัลและยกย่องตัวบุคคล และการให้รางวัลแก่สถานที่ การให้รางวัลแก่บุคคลหมายถึงการยกย่องหรือแสดงการยอมรับผู้

เชี่ยวชาญ หรือประชาชนในพื้นที่ ซึ่งดำเนินกิจกรรมในการอนุรักษ์และพัฒนา อาคารเก่าหรือบริเวณซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างแก่บุคคลหรือชุมชนอื่นๆ

ในขณะที่การให้รางวัลสถานที่ที่หมายถึงการแสดงการยอมรับและประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนได้รับรู้ในฐานะที่อาคารหรือสถานที่นั้นได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาแรงจูงใจ ซึ่งจะมีผลในการสร้างแรงบันดาลใจในการเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์และพัฒนา อย่างไรก็ตามการที่ปัจจัยที่วัดความสำเร็จของการให้รางวัลอยู่ที่การได้รับความสนใจจากสาธารณะ (Public attention) ในระดับที่เพียงพอ

2.5.1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์หรือพัฒนาพื้นที่และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอาจทำได้หลายวิธี ได้แก่ 1) การปรึกษาสาธารณะ และ 2) กลไกระดับรากหญ้า

1) การปรึกษาสาธารณะ (Public Consultation)

กระบวนการนี้จะมีผลช่วยผลักดันให้กิจกรรมการอนุรักษ์บรรลุผลสำเร็จ เนื่องจากเป็นการช่วยสร้างจิตสำนึกสาธารณะ และเพิ่มแรงสนับสนุนในแผนงาน รวมทั้งอาจช่วยเสริมแนวความคิดและข้อมูลในข้อเสนิโครงการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงความคิดเห็นต่อทางเลือกที่ตนต้องการด้วย กระบวนการนี้สามารถสร้างความน่าเชื่อถือของภาครัฐต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ เนื่องจากการได้รับแรงสนับสนุน หลักปฏิบัติเพื่อให้เกิดการปรึกษาสาธารณะที่ประสบความสำเร็จมีดังนี้

1. กระบวนการปรึกษาสาธารณะควรจัดขึ้นแต่เนิ่นๆ ก่อนที่กระบวนการตัดสินใจจะเริ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้าร่วมมีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ

2. เมื่อมีการจัดการปรึกษาสาธารณะจะต้องสร้างความรู้สึกที่ดีให้แก่ผู้เข้าร่วม โดยการแสดงการต้อนรับอย่างดี มีการเก็บบันทึก ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆอย่างเป็นระบบ มีการทำรายงานซึ่งสรุปข้อคิดเห็นและทางเลือกที่เป็นเสียงส่วนใหญ่โดยไม่เสนอทางเลือกที่เหมาะสมไปให้ล่วงหน้า แต่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมเป็นคนเลือกทางเลือกเอง

2) กลไกระดับรากหญ้า (Grassroots Mechanisms)

ในปัจจุบันโดยเฉพาะในโลกตะวันตกกลไกระดับรากหญ้าได้รับความนิยมค่อนข้างสูง ในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ เนื่องจากงานด้านการอนุรักษ์บ่อยครั้งมักไม่ได้รับการสนับสนุนในระดับสถาบัน (Institutional Support) อีกทั้งงบประมาณจากส่วนกลางซึ่งจัดสรรลงมายังงานส่วนนี้ก็มักไม่เพียงพอ ส่งผลให้ชุมชนในระดับรากหญ้าลุกขึ้นมา มีบทบาทและมีความสำคัญในกิจกรรมด้านการอนุรักษ์มากขึ้นอย่างชัดเจน การทำงานในลักษณะของอาสาสมัคร และทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจะมีบทบาทอย่างมากในอนาคต

2.5.1.4 การฝึกอบรม(Training Programmes)

การให้การฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารถือเป็นมาตรการสร้างแรงจูงใจที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับมากอีกมาตรการหนึ่ง เนื่องจากมาตรการนี้เป็นกิจกรรมที่จะส่งผลทางเศรษฐกิจต่อชุมชนและท้องถิ่นโดยตรงในลักษณะการสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น การให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิค ความรู้ ความเชี่ยวชาญตลอดจนทักษะเฉพาะด้านแก่กลุ่มคนจะทำให้กิจกรรมการอนุรักษ์ที่ต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเกิดขึ้นได้จริง สามารถปลี่ยนแนวความคิดที่ว่า “งานด้านการอนุรักษ์มีต้นทุนและค่าใช้จ่ายสูงเกินไป” หรือ “ในปัจจุบันจะหาคนที่ทำงานด้านนี้ได้น้อยเต็มที” ซึ่งบ่อยครั้งเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถผลักดันงานอนุรักษ์ให้เกิดเป็นรูปธรรมได้

โครงการฝึกอบรมที่จะมีประสิทธิภาพสูงควรจะเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกลุ่มคนทุกระดับเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะคนในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปที่สนใจเข้าร่วมด้วย นอกจากนี้เนื้อหาการฝึกอบรมควรสอดคล้องกับความต้องการและสถานการณ์ของแต่ละชุมชน

2.5.1.5 การส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์และให้การศึกษาแก่ชุมชน (Promotion and Public Education)

การส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์และให้การศึกษาแก่ชุมชนมีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างความสนใจและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องการอนุรักษ์มากกว่าการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์โดยตรง แรงจูงใจประเภทนี้จัดเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการสร้างพื้นฐานและทัศนคติตลอดจนมุมมองที่ดีด้านการอนุรักษ์ให้แก่ประชาชนในรูปแบบต่างๆดังนี้

1) การทำป้ายอนุสรณ์ (Commemoration)

หมายถึงการนำเสนอข้อมูลจำเพาะพื้นฐานเกี่ยวกับสถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นการให้ความสำคัญ แสดงการระลึกถึงสถานที่รวมทั้งเป็นการให้ข้อมูลพื้นฐานแก่ผู้มาเยือนด้วย

2) การนำเสนอและการแปลความหมาย (Presentation and Interpretation)

เทคนิคนี้นิยมนำมาใช้กับอาคารทั่วไปที่ไม่มีความโดดเด่นมากแต่ก็จัดอยู่ในเขตที่ควรแก่การอนุรักษ์ เพื่อดึงความสนใจของผู้คนโดยการนำเสนอวิวัฒนาการ ความเป็นมา ความสำคัญในอดีต และการใช้งานในปัจจุบัน รวมทั้งระบุถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล

3) การให้การศึกษาแก่ชุมชน (Public Education)

จัดเป็นแนวทางที่จะทำให้กระบวนการอนุรักษ์บรรลุผลสำเร็จในระยะยาว เนื่องจากหากชุมชนมีประชาชนหรือกลุ่มบุคคลที่สนใจและมีความตั้งใจจริงที่จะดำเนินการอนุรักษ์ เมื่อมีการริเริ่มโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ชุมชนที่เข้มแข็งจะมีความตั้งใจและมุ่งมั่นให้โครงการนั้นๆ เกิดผลในทางปฏิบัติได้จริง

กิจกรรมการให้การศึกษาแก่ชุมชน ไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปของการศึกษาแบบเป็นทางการ หรือการศึกษาในห้องเรียนแต่เพียงอย่างเดียว ในโลกของการอนุรักษ์นั้นโอกาสในการเรียนรู้เกิดขึ้น ตลอดกระบวนการอนุรักษ์ การจัดทำเอกสารวิชาการ และสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณะ เกี่ยวกับแนวคิด วิธีการตลอดจนโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ก็เป็นวิธีการเผยแพร่ที่ตัวอย่างหนึ่ง

2.5.2 ตัวอย่างการใช้มาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรมในต่างประเทศ

ตารางที่ 2.3 ตัวอย่างการใช้มาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรมในต่างประเทศ

มาตรการ และแรงจูงใจ	ตัวอย่างเมืองที่ได้รับการอนุรักษ์
1. มาตรการทางการเงิน 1.1 การให้เงินช่วยเหลือและเงินให้ยืม (Grant and Loan)	Old city of Dubrovnik, Croatia รัฐบาลโครเอเชียใช้มาตรการทางการเงินเพื่อหางบประมาณฟื้นฟูเมืองเก่าที่เสียหายจากแผ่นดินไหวในปี 1979 โดย 1. การขึ้นภาษีรายได้บุคคลธรรมดาในอัตรา 0.15% 2. การขึ้นภาษีการค้าของเทศบาลเมืองในอัตรา 1% 3. เงินอุดหนุนจากการขายเหรียญที่ระลึกเพื่อการฟื้นฟู Dubrovnik 4. เก็บภาษีพิเศษ 10% จากการขายสินค้าพื้นเมือง และสินค้าที่ระลึก การขอส่วนแบ่งรายได้ 10% จากผู้ประกอบการท่องเที่ยวสถานที่ทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม
	Budapest, The Banks of Danube and the Buda Castle Quarter, Hungary เทศบาลเมือง Budapest ให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่บุคคลและชุมชนที่ขาดเงินทุนในการอนุรักษ์ พื้นฟูอาคารที่มีค่าทางสถาปัตยกรรม โดยเงินช่วยเหลือแบ่งเป็นสองส่วนคือ 1. เงินให้เปล่า 50% ของเงินช่วยเหลือ 2. เงินให้ยืม 50% ของเงินช่วยเหลือโดยไม่คิดดอกเบี้ย ระยะเวลาคืนเงินภายใน 1 ปี ผู้สมัครของงบประมาณจะได้รับการคัดเลือก โดยต้องชี้แจงงบประมาณที่ใช้, วิธีการอนุรักษ์, แผนงาน และรูปถ่ายอาคาร
	Residential Building Conservation Grant, Broken Hill City Council, New South Wales, Australia สภาเมืองโบรกเคนฮิลล์ มลรัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย ใช้มาตรการทางการเงินเพื่อฟื้นฟูอาคารพาณิชย์และปรับปรุงที่พักอาศัย

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

มาตรการ และแรงจูงใจ	ตัวอย่างเมืองที่ได้รับการอนุรักษ์
	<p>โดยรัฐนิวเซาท์เวลส์จัดสรรเงินงบประมาณให้ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จัดสรรเงินช่วยเหลือให้เปล่า 300 เหรียญ 2. ให้เงินกู้ 1,000 เหรียญ
1.2 ระบบภาษี (Taxation)	<p>Tax System for the Protection of cultural Properties, Agency of Cultural Affairs, Japan</p> <p>กระทรวงวัฒนธรรม (Agency of Cultural of Cultural Affairs) ของญี่ปุ่น ดูแลงบประมาณเพื่อการป้องกันมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ โดยมีระบบภาษีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การยกเว้นภาษี (Tax Exemption) ได้แก่การยกเว้นการเก็บภาษีอาคารที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม การยกเว้นภาษีสินทรัพย์ (Fixed assets tax), ภาษีถือครองที่ดิน (Land holding tax) และภาษีผังเมือง (City planning tax) สำหรับที่ดินสิ่งปลูกสร้างและสถานที่ที่ได้รับการจัดประเภทเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติ 2. การลดหย่อนภาษี(Tax Reduction) ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - การลดหย่อนภาษีโดยเก็บในอัตราเพียง 50% ของจำนวนภาษีที่คำนวณได้สำหรับมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ - การลดหย่อนภาษีรายได้ เมื่อที่ดินส่วนบุคคลเป็นพื้นที่ที่ได้รับการอนุรักษ์ - การลดหย่อนภาษีมรดก เมื่อมีการโอนกรรมสิทธิ์อาคารอนุรักษ์ - การลดหย่อนภาษีที่ดินที่อยู่ติดกับพื้นที่อนุรักษ์ - การลดหย่อนภาษีที่ดินที่มีสิ่งปลูกสร้างหรืออาคารอนุรักษ์ <p>การลดหย่อนภาษีสินทรัพย์ ของบ้านที่ได้รับการอนุรักษ์</p>
1.3 การโอนสิทธิ์ในการพัฒนาที่ดิน และ อ า ค า ร (Transfer of development rights (TDR))	<p>Seattle, USA</p> <p>เพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่าชนเมืองและขยายเขตที่อยู่อาศัยใหม่ในเขตเมือง เทคนิค TDR โดยเจ้าของที่ดินตามชนเมืองจะขาย "สิทธิ์ในการพัฒนา" ให้กับเจ้าของที่ดินในเขตเมือง กระบวนการมี 3 ขั้นตอนคือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. King County (องค์กรกลางในการซื้อขาย) ซื้อ "สิทธิ์ในการพัฒนา" จากเจ้าของที่ดินชนเมืองที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นที่พักอาศัย 2. เจ้าของโครงการพัฒนาในเขตเมืองซื้อเครดิตในการพัฒนา (Development Credits) จาก King County โดยได้รับสิทธิ์ในการเพิ่มความสูงในการก่อสร้าง

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

มาตรการ และแรงจูงใจ	ตัวอย่างเมืองที่ได้รับการอนุรักษ์
	3. King County สนับสนุนการปรับปรุงผังเมืองซีแอตเทิลทางด้านพื้นที่สาธารณะ, ทางเท้าให้เหมาะสมกับที่อยู่อาศัย
2. การยกย่องและการให้รางวัล (Recognition and Awards)	Civic Trust Award Scheme, Civic Trust, United Kingdom Civic Trust Award Scheme เป็นโครงการในอังกฤษเพื่อให้รางวัลแก่อาคารที่มีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมและการออกแบบคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม โครงการได้รับความสนใจจากชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศ
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน(Public Participation) 3.1 การปรึกษาสาธารณะ (Public Consultation) 3.2 กลไกระดับรากหญ้า	The Main Street Programme for Downtown Revitalization เป็นการดำเนินการที่อาศัยกลไกระดับรากหญ้าเป็นปัจจัยหลักในประเทศตะวันตก เช่นแคนาดา, สหรัฐอเมริกา, อังกฤษ และออสเตรเลีย เป้าหมายของโครงการคือการพัฒนาเขตการค้าเมืองขนาดเล็กและขนาดกลาง แนวคิดหลักของโครงการคือ 1. การออกแบบ ลักษณะทางกายภาพโดยการฟื้นฟูอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม 2. การจัดองค์กร เพื่อสร้างความร่วมมือและการตกลงร่วมกันระหว่างคนกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงเมืองเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง 3. การส่งเสริมสนับสนุน เพื่อส่งเสริมการตลาดให้แก่กลุ่มเป้าหมาย เช่นนักลงทุน และประชาชน การปรับโครงสร้างภาคเศรษฐกิจ โดยการขยายฐานทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ โดยการหาโอกาสใหม่ๆ และโครงการพัฒนาต่างๆ
4. การฝึกอบรม (Training Programme)	หลวงพระบาง, ลาว เป็นโครงการนำร่องของ UNESCO เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเศรษฐกิจของชุมชนผ่านกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน มีการฝึกอบรมและเพิ่มพูนทักษะ เน้นแนวทางการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ที่ถูกต้องแก่ท้องถิ่นในรูปแบบการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ(Non-formal training)กิจกรรมในโครงการได้แก่การฝึกอบรมเทคนิคการฟื้นฟูด้วยวัสดุในท้องถิ่น, พัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว
5. การส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์และให้การศึกษาแก่ชุมชน (Promotion and Public Education)	Quebec, Canada เมืองควิเบกมีการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว และประชาชนเนื่องจากตระหนักว่าประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของเมืองควรร่วมมือและสนับสนุนในคุณค่าและความสำคัญของเมืองโดยเอกสาร

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

มาตรการ และแรงจูงใจ	ตัวอย่างเมืองที่ได้รับการอนุรักษ์
5.1 การทำป้ายอนุสรณ์	เผยแพร่มาจากการศึกษาวิจัยจากมหาวิทยาลัยในการวิจัยอาคารเก่า และการฟื้นฟูพระราชวัง และศึกษาครอบคลุมถึงประเด็นต่างๆ เช่น ลักษณะทางสังคม, ที่พักอาศัย, รูปแบบการค้า, วิถีชีวิต และการกระจายตัวของประชากร และพิมพ์เผยแพร่แก่ผู้สนใจทั่วไป
5.2 การนำเสนอและการแปลความหมาย	
5.3 การให้การศึกษแก่ชุมชน	

ที่มา : เอกสารประกอบการสัมมนาระดมสมองของผู้เชี่ยวชาญ ในการกำหนดแนวทางการสร้าง มาตรการและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม. 2543 : 8)

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

3.1 ข้อมูล และแหล่งข้อมูล

3.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

ข้อมูลปฐมภูมิสำหรับงานวิจัยเป็นข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการออกแบบสอบถามจากแหล่งข้อมูลดังนี้

3.2.1.1 การสัมภาษณ์หน่วยงานราชการได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล, เทศบาล, สำนักผังเมืองจังหวัดนนทบุรี รวมถึงการเข้าฟังการประชุมประชาชนและการประชุมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2.1.2 การสัมภาษณ์และการทำแบบสอบถามประชาชนที่อาศัยอยู่ในคลองอ้อมนนท์ (โดยเฉพาะประชาชนที่มีบ้านเรือนอยู่ริมคลอง)

3.2.1.3 การสังเกตลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยริมคลองทางด้านกายภาพอันได้แก่ ลักษณะทางสถาปัตยกรรม, วัสดุอาคาร, ลักษณะเขื่อนและทำนน้ำและการใช้พื้นที่ริมน้ำเป็นต้น

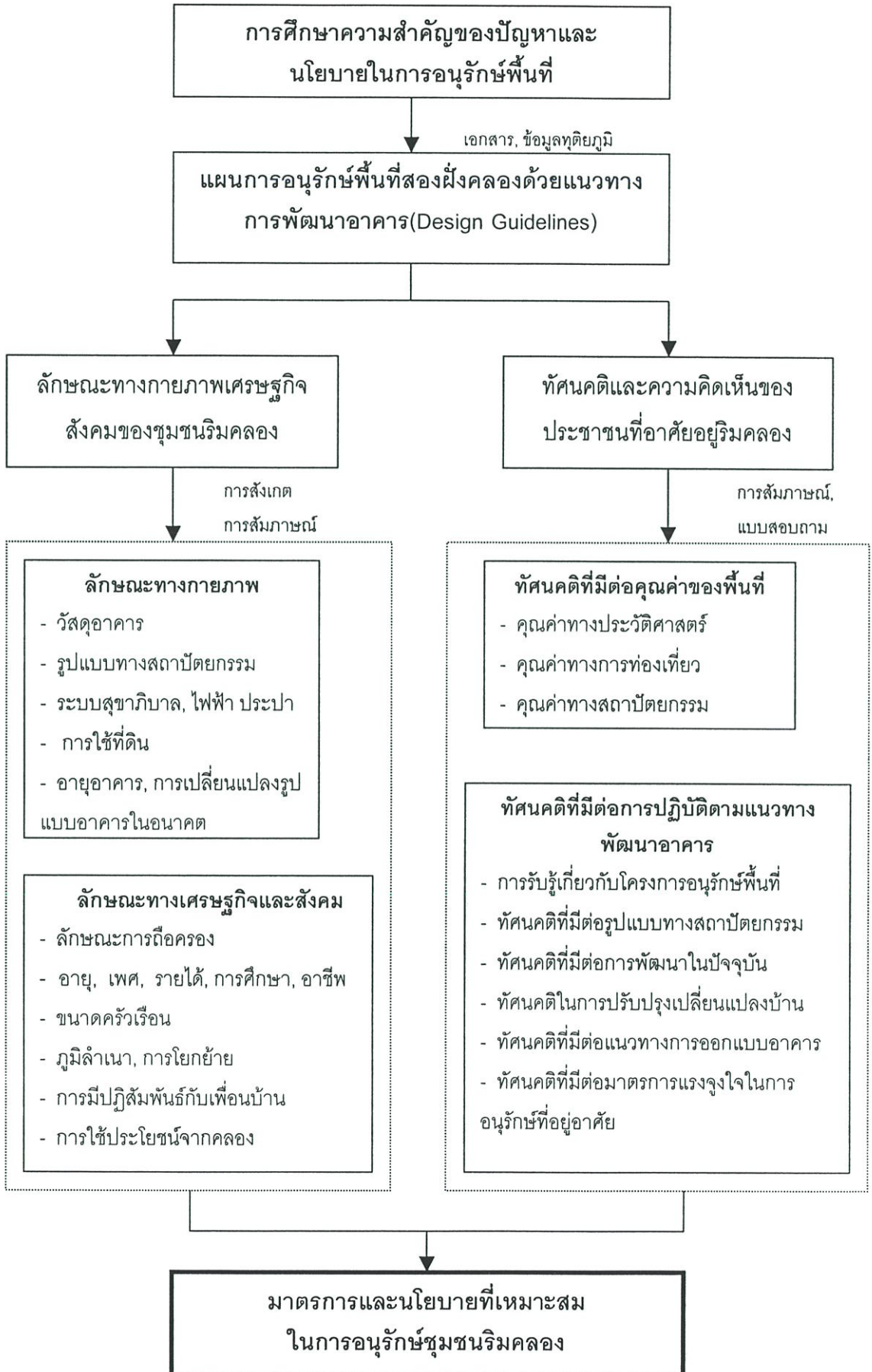
3.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลทุติยภูมิเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารซึ่งประกอบด้วยข้อมูลจากหนังสือทั่วไป, หนังสืออ้างอิง, วิทยานิพนธ์, วารสาร และเอกสารของทางราชการ (ตารางที่ 3.1)

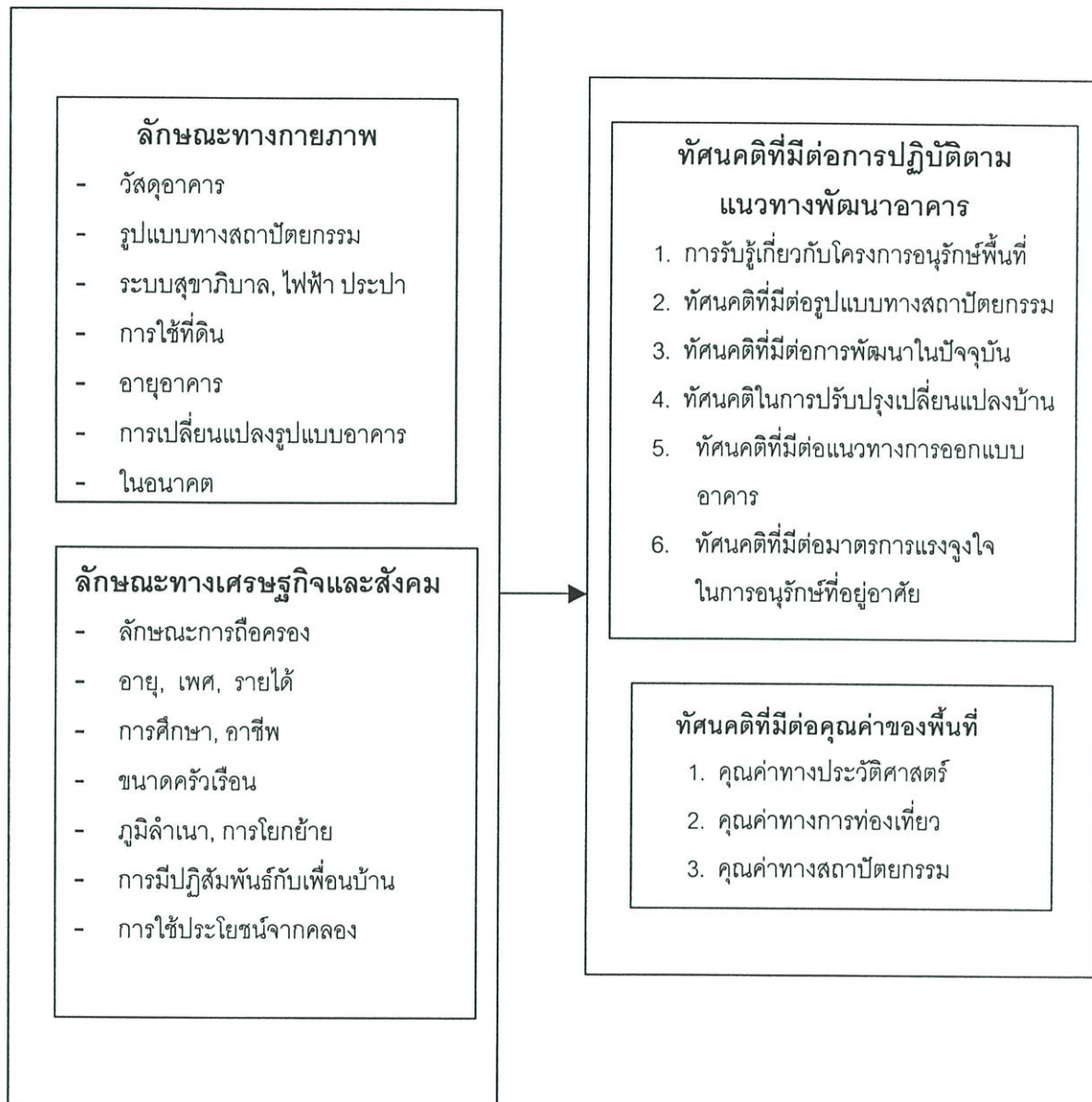
ตารางที่ 3.1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

แหล่งที่มา	นโยบาย/โครงการ
1. UN (United Nation)	<ul style="list-style-type: none">Urban management program (UMP)United nation Development program (UNDP)
2. สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none">นโยบายและแผนงานการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย-คลองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
3. จังหวัดนนทบุรี/กลุ่มคนรักน้ำ/UN Urban Management	<ul style="list-style-type: none">โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มคลองนนทบุรี
4. สำนักผังเมืองจังหวัดนนทบุรี	<ul style="list-style-type: none">แผนที่ Base map 1 : 4000แผนที่แสดงเขตเทศบาล และอบต.

3.2 กรอบการศึกษา

รูปที่ 3.1 กรอบการศึกษา

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

รูปที่ 3.2 ตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม

3.3 การรวบรวมข้อมูล

ตารางที่ 3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ตัวแปร	ค่าตัวแปร	ระดับการวัด	เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล		
			เอกสาร	การสำรวจและสังเกต	แบบสอบถาม
1. ตัวแปรทางด้านกายภาพของที่อยู่อาศัย					
1.1 ลักษณะการก่อสร้างอาคาร	บนเสายกใต้ถุน, บนดิน	Nominal		✓	✓
1.2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรม	บ้านเรือนไทยเดิม, บ้านแบบบังกาโล, บ้านสมัยใหม่	Nominal		✓	✓
1.3 วัสดุอาคาร	ไม้, ไม้ผสมคอนกรีต, คอนกรีต	Ordinal		✓	✓
1.4 อายุอาคาร	ปี	ratio		✓	✓
1.5 การใช้ที่ดินรอบบริเวณบ้าน	ทำสวน, ไร่ร้าง, ขาย, ให้เช่า, ฯลฯ	nominal		✓	✓
2 ตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน					
2.1 ลักษณะการถือครอง	เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน, เป็นเจ้าของบ้านบนที่ดินเช่า, เช่าบ้านและที่ดิน, เช่าบ้าน	nominal			✓
2.2 จำนวนสมาชิกในบ้าน	คน	Ratio			✓
2.3 รายได้ของครัวเรือน	บาท	Ratio, ordinal			✓
2.4 ระดับการศึกษา	ไม่ได้ศึกษา, ประถมศึกษา, มัธยมศึกษา, ปริญญาตรี, สูงกว่าปริญญาตรี	Ordinal			✓
2.5 อาชีพ	ทำสวน, ไร่จ้าง, ฯลฯ	Nominal			✓
3 ตัวแปรทางด้านสังคมของครัวเรือน					
3.1 เพศ	ชาย, หญิง	Nominal			✓
3.2 อายุ	ปี	Ratio, ordinal			✓

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าตัวแปร	ระดับการวัด	เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล		
			เอกสาร	การสำรวจและสังเกต	แบบสอบถาม
3.3 ระยะเวลาในการอยู่อาศัย	ปี	Ratio, ordinal			✓
3.4 ภูมิลำเนา	เป็นคนที่นี่, ไม่ได้เป็นคนที่นี่	Nominal			✓
3.5 การย้ายออกจากพื้นที่	คิดจะย้าย, ไม่ย้าย	Nominal			✓
3.6 จำนวนเพื่อนบ้านที่รู้จัก	หลัง	Ratio, Ordinal			✓
3.7 การใช้ประโยชน์จากคลอง	สัญจร, บริโภค, อุปโภค, เกษตร, พักผ่อน ฯลฯ	Nominal			✓
4. ตัวแปรทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการของชุมชน					
4.1 แหล่งน้ำดื่ม	น้ำประปา, ประปารวม, ชี้อ้ำ, น้ำฝน, น้ำคลอง, ฯลฯ	Nominal			✓
4.2 แหล่งน้ำใช้			✓	✓	✓
4.3 การใช้ไฟฟ้า	มิเตอร์ของตัวเอง, ต่อมิเตอร์จากบ้านอื่น, ไม่มี	Ordinal, nominal	✓	✓	✓
4.4 การระบายน้ำเสีย	ลงคลอง, ลงดิน, ท่อระบายน้ำ	Ordinal, Nominal	✓	✓	✓
4.5 ระบบสุขาภิบาล	บ่อเกรอะไม่มีบ่อซึม, บ่อเกรอะมีบ่อซึม, ถังแชทส์, ถังลงน้ำ	Ordinal, Nominal		✓	✓
4.6 การกำจัดขยะ	มีรถมาเก็บ, มีเรือมาเก็บ, ทั้งขยะรวม, กำจัดเอง	Nominal	✓		✓
5. ตัวแปรทางด้านทัศนคติที่มีต่อคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่					
5.1 ทัศนคติที่มีต่อความสำคัญทางประวัติศาสตร์	มาก, ปานกลาง, น้อย	Ordinal			✓
5.2 ทัศนคติที่มีต่อความสำคัญทางการท่องเที่ยว					
5.3 ทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์อาคารริมน้ำ					

ตารางที่ 3.2(ต่อ)

ตัวแปร	ค่าตัวแปร	ระดับ การวัด	เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล		
			เอกสาร	การสำรวจ และสังเกต	แบบ สอบถาม
5.4 ทักษะคดีที่มีต่อจุดเด่นของพื้นที่	เป็นจุดเด่นมากที่สุด, เป็นจุดเด่นอันดับที่สอง, เป็นจุดเด่นอันดับที่สาม	Ordinal, Nominal			✓
5.5 ทักษะคดีที่มีต่อการทำลายพื้นที่	น้ำเสีย, เสียงเรื่อรบกวน, สวนผลไม้ลดลง, บ้านริม คลองทรุดโทรม, ฯลฯ	Nominal			✓
5.6 ทักษะคดีที่มีต่อหมู่บ้านจัดสรร	ดี, ไม่ดี	Nominal			✓
5.7 ทักษะคดีที่มีต่อการตัดถนนใหญ่					
6. ตัวแปรทางด้านทักษะคดีที่มีต่อการปฏิบัติตามแนวทางพัฒนาอาคาร					
6.1 ความรู้เกี่ยวกับโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มคลอง	ทราบ, ไม่ทราบ	Nominal			✓
6.2 ทักษะคดีที่มีต่อรูปแบบอาคารสมัยใหม่					
6.3 ทักษะคดีที่มีต่อรูปแบบอาคารแบบบังกาโล					
6.4 ทักษะคดีที่มีต่อรูปแบบอาคารเรือนไทย					
6.5 ทักษะคดีที่มีต่อรูปแบบอาคารตามแนวทางพัฒนาอาคาร					
6.2-6.5	มีความเหมาะสมเป็นอันดับที่ 1 มีความเหมาะสมเป็นอันดับที่ 2 มีความเหมาะสมเป็นอันดับที่ 3 มีความเหมาะสมเป็นอันดับที่ 4	Ordinal			✓
6.7 ความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน	ต่อเติม, สร้างใหม่, รั้อย้าย, ไม่มี	Nominal			✓
6.8 ทักษะคดีที่มีต่อการควบคุมแนวทางพัฒนาอาคารให้เป็นไปตามกฎหมาย	เห็นด้วย, ไม่เห็นด้วย	Nominal			✓

ตารางที่ 3.2(ต่อ)

ตัวแปร	ค่าตัวแปร	ระดับการวัด	เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล		
			เอกสาร	การสำรวจและสังเกต	แบบสอบถาม
6.9 ทักษะคิดที่มีต่อมาตรการแรงจูงใจ	การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ, การลดหย่อนภาษีเงินได้, การยกย่องและให้รางวัล, การส่งเสริมการท่องเที่ยว, การจัดให้มีแบบบ้านตัวอย่าง	Nominal			✓
6.10 ทักษะคิดที่มีต่อการช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐบาล	ออกเองทั้งหมด, รัฐช่วย25%, รัฐช่วย50%, รัฐช่วย75%, รัฐช่วย100%	Ordinal, Nominal			✓
6.11 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเภทอาคารที่ควรสร้างได้อีก	ไม่ควรมีอาคารประเภทอื่น, บ้านจัดสรร, ทาวน์เฮาส์, ตึกแถว, คอนโด, โรงงาน ฯลฯ	Nominal			✓

3.4 การกำหนดขนาดประชากรและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่ตลอดสองฝั่งริมคลองอ้อมนนท์ คลองบางกรวย และคลองบางกอกน้อย ซึ่งมีระยะความยาวรวมกันทั้งหมดประมาณ 20 กิโลเมตร มีอาคารบ้านเรือนริมคลองประมาณ 2,000 หลังคาเรือน

การเข้าถึงอาคารริมน้ำมีสองรูปแบบ คือ ทางบกและทางน้ำ การเก็บข้อมูลและแบบสอบถามทางบกจะสามารถเข้าถึงอาคารริมน้ำได้บางส่วนตามจุดที่เป็นที่ตั้งของวัดริมน้ำ สำหรับพื้นที่บางส่วนที่ไม่มีวัดและไม่สามารถเข้าถึงได้จะใช้การเก็บข้อมูลทางเรือแทน จากการเก็บข้อมูลทางบกพบว่าวัดที่อยู่ใกล้กันที่สุดมีระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร และวัดมีการเก็บในแต่ละวัดจะอยู่ในระยะที่สามารถเดินได้โดยสะดวกคือประมาณ 500 เมตร ดังนั้นจึงมีการแบ่งโซนพื้นที่ริมคลองออกเป็น 20 ส่วน แต่ละส่วนยาว 1 กิโลเมตร

จากจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด 240 ชุด แบ่งออกเป็นสองฝั่ง ฝั่งละ 120 ชุด เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความกระจายและมีความเป็นตัวแทนของประชากรมากที่สุดจึงกำหนดจำนวนแบบสอบถามต่อแต่ละพื้นที่เท่ากับ $120/20 = 6$ ชุด (ฝั่งละ 6 ชุด) ดังนั้น ทุกๆ 1 กิโลเมตร ในแต่ละฝั่งจะต้องเก็บแบบสอบถาม 6 ชุด ในลักษณะที่กระจายตัวกันมากที่สุดเพื่อให้เป็นลักษณะของการสุ่มตัวอย่างเชิงภูมิศาสตร์ (Geographical Random Sampling) เพื่อศึกษาลักษณะพื้นที่ที่กายภาพของชุมชนอันได้แก่การใช้ที่ดิน และความสัมพันธ์ของพื้นที่ที่มีต่อลำคลอง

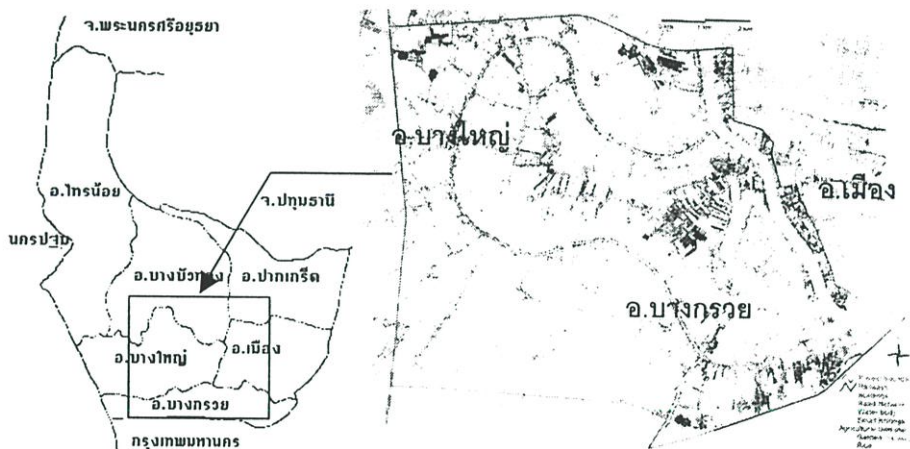
บทที่ 4

พื้นที่ศึกษา นโยบาย และแผนการอนุรักษ์

4.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่

4.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

พื้นที่ศึกษาอยู่ในเขตจังหวัดนนทบุรีที่ตั้งอยู่ภาคกลางของประเทศไทย เป็นหนึ่งในจังหวัดปริมณฑล ของกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่บนเส้นรุ้งที่ 13 องศา 47 ลิปดา ถึงเส้นรุ้งที่ 14 องศา 04 ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 100 องศา 15 ลิปดา ถึง 100 องศา 34 ลิปดาตะวันออก อยู่สูงจากน้ำทะเลปานกลาง เฉลี่ย 1.80 เมตร ห่างจากกรุงเทพฯ 20 กม. มีอาณาเขตทางด้านทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดปทุมธานี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านทิศใต้ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ด้านทิศตะวันออกติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และจังหวัดปทุมธานี ด้านทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดนครปฐม (คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2542)

รูปที่ 4.1 ที่ตั้งและอาณาเขตพื้นที่ศึกษา

ที่มา : คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2542.

4.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

โครงสร้างทางธรณีวิทยาของพื้นที่ศึกษาเป็นที่ราบลุ่มดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา (ทุ่งราบเจ้าพระยา) ไม่มีพื้นที่ส่วนที่เป็นภูเขา ดังนั้นกลุ่มหิน ชั้นหินและหินปูนจึงไม่มีส่วนมากจะเป็นทราย มีทั้งทรายบก และทรายแม่น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับการก่อสร้าง นอกจากนี้ยังมีดินเหนียวที่ใช้ในการทำอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่ขึ้นชื่อของจังหวัดนนทบุรี

พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงในฤดูน้ำหลาก มีความสูงต่ำแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย ระหว่าง 1-5 เมตร สูงกว่าระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 1-2 เมตร ในพื้นที่มีลุ่มคลองที่แยกสายออกมา

จากแม่น้ำเจ้าพระยา มีคูคลองทั้งตามธรรมชาติและที่ขุดขึ้นใหม่เป็นจำนวนมากเชื่อมโยงติดต่อกัน สามารถใช้สัญจรไปมาระหว่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ย่านชุมชนหนาแน่น โดยทั่วไปพื้นที่ส่วนที่ห่างจากแม่น้ำและลำคลองก็จะเป็นสวนและไร่นา ซึ่งมักจะมีน้ำท่วมเสมอ แต่ในปัจจุบันพื้นที่บางส่วนซึ่งเคยเป็นสวนผลไม้ และมีเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานครเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนที่อพยพมาจากทุกภาคของประเทศ พื้นที่บางส่วนของบางอำเภอในจังหวัดนนทบุรียังเป็นที่รองรับการขยายตัวในด้านอุตสาหกรรม โดยเฉพาะบางส่วนของอำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอปากเกร็ด อำเภอบางใหญ่ อำเภอบางบัวทอง มีการจัดสรรที่ดินและก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นอย่างหนาแน่น โดยอาจกล่าวได้ว่าพื้นที่ฝั่งตะวันออกของจังหวัดนนทบุรีซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพฯ ก็เป็นส่วนหนึ่งของกรุงเทพฯ ด้วย

นอกจากนี้ในพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการทำสวนผลไม้มานานนับร้อยปี มีผลไม้ที่มีชื่อเสียงที่สุดของประเทศไทย คือทุเรียน มีรสชาติดีเลิศเป็นที่นิยมบริโภคของผู้คนทั่วไป (ชาวนนนทบุรีถือว่าทุเรียนเป็นผลไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนนทบุรี มีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 90,762 ไร่ แต่ในขณะนี้ได้ลดลงเนื่องจากน้ำท่วม) นอกจากนี้ยังมีผลไม้อื่นๆอีก เช่น มะพร้าว กัลยน้ำว่า กัลยหอมทอง มะม่วง มะนาว ส้มเขียวหวาน ส้มโอ ละมุด ฝรั่ง มะละกอ ชมพู่ ส้มเกลี้ยง พริกไทย และหมากขลุ่ย (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ. 2542 : 8)

4.1.3 ความเป็นมาและความสำคัญทางประวัติศาสตร์

4.1.3.1 สมัยกรุงศรีอยุธยา

นับตั้งแต่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานี นนนทบุรีได้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปแล้วว่า เป็นชุมชนที่พักค้างแรมคืน และการเดินทางทางน้ำเพื่อการค้าขาย เป็นที่กล่าวกันว่าบริเวณชุมชนวัดเขมาภิรตาราม (ตั้งอยู่ ณ ปากคลองบางกรวย) เคยเป็นสถานที่พักแรมของขบวนเกวียนสินค้าของพระเจ้าอู่ทอง และพระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดนี้ขึ้น นอกจากนี้ยังพบหลักฐานทางสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรม คือพระปรางค์ของวัดปรางค์หลวงตั้งอยู่ริมคลองแม่น้ำอ้อมที่ชุมชนบางม่วง อำเภอบางใหญ่ ซึ่งมีลักษณะของศิลปะสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น

ในปี พ.ศ.2091 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้โปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดจากคลองบางกรวย (แม่น้ำเจ้าพระยา) ริมวัดชลอไปทะลุวัดมูลเหล็ก (ปัจจุบันคือวัดสุวรรณคีรี) โดยมีประโยชน์สามประการ ประการที่หนึ่งคือเพื่อช่วยระบายน้ำจากแม่น้ำอ้อม ให้ไหลผ่านพื้นที่บางกรวยได้อย่างรวดเร็ว เป็นการบรรเทาภาวะน้ำท่วมได้ ประการที่สองคือ เพื่อเพิ่มปริมาณแหล่งน้ำเพื่อการ

เกษตรให้แก่พื้นที่บางกรวยตอนล่าง คือ บางบำหรุ บางกอกน้อย เป็นการเพิ่มทรัพยากรการผลิตทางการเกษตรโดยตรง ประการสุดท้ายคือ เพื่อเพิ่มเส้นทางการเดินเรือระหว่างเมืองบางกอกผ่านบางกรวยไปบางใหญ่แล้วบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาได้อย่างสะดวก เป็นการเปิดเส้นทางลัดเพื่อการเคลื่อนทัพได้อีกทางหนึ่ง ถ้าข้าศึกปิดปากแม่น้ำเจ้าพระยาที่บริเวณวัดเขมาภิรตาราม จะสามารถใช้เส้นทางคลองบางกอกน้อยเดินทางไปกรุงศรีอยุธยาได้

การเดินทางสัญจรโดยทางเรือระหว่างปากแม่น้ำเจ้าพระยาถึงกรุงศรีอยุธยาใช้เวลาประมาณ 15 วัน การเดินเรือต้องหยุดพักเป็นระยะๆ ด้วยเหตุนี้เมืองบางกอก ธนบุรี บ้านตลาดแก้ว บ้านตลาดขวัญ และบ้านสามโคก จึงมีความเจริญเติบโตไปตามปัจจัยดังกล่าว ผลการสำรวจปรากฏว่า ตลอดริมสองฟากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ชุมชนเจริญเติบโต ขยายทอดตัวไปตามแม่น้ำ นอกจากค้าขายแล้วยังมีการประกอบอาชีพทำสวนผลไม้เป็นหลัก อาณาบริเวณตั้งแต่เมืองบางกอกถึงบ้านตลาดขวัญเป็นระยะทางยาวถึง 5 ลี้ (22.5 กิโลเมตร) เป็นชุมชนบ้านสวนผลไม้ที่มีชื่อเสียงของกรุงศรีอยุธยา

ใน พ.ศ. 2092 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ โปรดเกล้าฯ ให้ยกเอาบ้านตลาดขวัญตั้งเป็นเมืองนนทบุรี เนื่องจากเหตุผลทางการเมืองทางด้านศึกสงคราม เพื่อให้เมืองนนทบุรีเป็นด่านแรกของกรุงศรีอยุธยาออกจากเมืองบางกอก ก่อนที่จะเดินทางไปยังกรุงศรีอยุธยา

ใน พ.ศ. 2179 ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณตอนใต้วัดท้ายเมืองไปทะลุออกหน้าวัดเขมาภิรตารามปากคลองบางกรวย ยังประโยชน์ต่อการคมนาคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถเดินเรือได้รวดเร็ว เกิดชุมชนใหม่บริเวณริมฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาสายใหม่ พื้นที่บริเวณบางศรีเมือง บางกร่าง บางสีทองและบางไผ่ มีสภาพเป็นเกาะนนทบุรีทำให้การเพาะปลูกและการทำสวนผลไม้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ใน พ.ศ. 2208 ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายที่ตั้งที่ทำการของเมืองนนทบุรีจากที่ตั้งเดิม ณ บ้านตลาดขวัญไปตั้งที่บริเวณปากแม่น้ำอ้อมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ด้วยทรงตระหนักว่าการที่แม่น้ำเจ้าพระยาเปลี่ยนทางเดินจะทำให้ข้าศึกสามารถเข้าไปประชิดพระนครได้โดยง่าย สมเด็จพระนารายณ์มหาราช โปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมปราการขึ้น 2 ป้อม คือ ป้อมทับทิม ตั้งอยู่บริเวณที่ตั้งวัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหารในปัจจุบัน และป้อมแก้ว ตั้งอยู่ที่ตลาดแก้ว รวมทั้งสร้างกำแพงล้อมรอบที่ตั้งที่ทำการเมืองนนทบุรีแห่งใหม่(ปัจจุบันป้อมปราการและกำแพงเมืองถูกรื้อไปแล้ว) และสร้างศาลหลักเมืองเพื่อปกป้องรักษาให้ความร่มเย็นเป็นสิริมงคลแก่ชาวเมืองนนทบุรี

ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สภาพเศรษฐกิจเมืองนนทบุรีมีความมั่นคงเป็นอย่างมาก ทั้งการค้าขายและการทำสวนผลไม้ เฉพาะสวนผลไม้ ลาภูแบร์ชาวฝรั่งเศสได้บันทึกไว้

ในจดหมายเหตุว่าสวนผลไม้ที่บางกอกนั้น มีอาณาบริเวณยาวไปตามชายฝั่ง โดยทวนขึ้นไปสู่เมืองสยามถึง 4 ลี้ ซึ่งคนพื้นเมืองชอบบริโภคกันนักหนา.....

นอกจากนี้ใน พ.ศ. 2265 ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ โปรดเกล้าฯ ให้ชุดคลองลัดเกร็ด (คลองลัดเกร็ดน้อย) เป็นการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในพื้นที่เมืองนนทบุรีอีกครั้ง (ตามพระราชพงศาวดารกรุงสยามฉบับบริติชมิวเซียม)

ใน พ.ศ. 2307 พระเจ้ามังระ ได้ยกกองทัพเข้าโจมตีกรุงศรีอยุธยา ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยายมราชเป็นแม่ทัพไปป้องกันเมืองนนทบุรี และให้พระยารัตนาธิเบศร์ นำกองกำลังที่เข้มแข็งจากเมืองนครราชสีมา ไปรักษาป้องกันป้อมปราการที่เมืองธนบุรี แต่พม่าสามารถยึดค่ายธนบุรี และตีเมืองนนทบุรีได้

ระหว่าง พ.ศ. 2309 – 2310 รวมระยะเวลา 14 เดือน กองทัพพม่าได้ปิดล้อมกรุงศรีอยุธยาไว้ ชาวเมืองต้องประสบภาวะขาดแคลนทั้งอาหาร และกระสุนดินดำจนถึงขั้นวิกฤต จนถึงวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2310 กองทัพพม่าก็สามารถเข้ายึดกรุงศรีอยุธยาได้ และจุดไฟเผาปราสาทราชมณเฑียร วัดวาอาราม เพื่อลอกเอาทองคำที่ห่อหุ้มองค์พระพุทธรูปกลับไปพม่า ส่งผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเมืองนนทบุรี คือ วัดวาอารามต้องถูกทำลายทิ้งร้าง ประชาชนอพยพตั้งบ้านเรือนหนีภัยสงคราม ช้ามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาไปหลบซ่อนอยู่บ้านสวนในชุมชนบางขุน ชุมชนวัดโบสถ์บน และชุมชนบางม่วง

4.1.3.2 สมัยกรุงธนบุรี

ปลายปี พ.ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชสามารถรวบรวมกำลังกู้ชาติและประกาศอิสรภาพเป็นผลสำเร็จ ทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี เมื่อภาวะสงครามกลับคืนสู่ปกติ ชาวนนทบุรีจึงเริ่มอพยพกลับคืนชุมชนท้องถิ่นเดิม เริ่มทำการเพาะปลูก ค้าขายและติดต่อกับเมืองหลวงอย่างใกล้ชิด

4.1.3.3 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) แห่งราชวงศ์จักรี จนกระทั่งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) เมืองนนทบุรีตั้งที่ทำการเมืองอยู่ที่ปากแม่น้ำอ้อม บ้านบางศรีเมือง ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นเมืองหัวเมืองประเภทชายฝั่งทะเล มีความสัมพันธ์กับเมืองหลวงอย่างใกล้ชิด

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายที่ตั้งที่ทำการเมืองนนทบุรีจากปากแม่น้ำอ้อม ตำบลบางศรีเมือง อำเภอตลาดขวัญ ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ไปตั้งที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณปากคลองบางซื่อฝั่งใต้ (พื้นที่ส่วนนี้ปัจจุบันเป็นที่ตั้งโรงเรียนวัดท้ายเมือง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตนนทบุรี) นับเป็นที่ตั้ง

4.1.3.4 สมัยการปกครองระบอบประชาธิปไตย

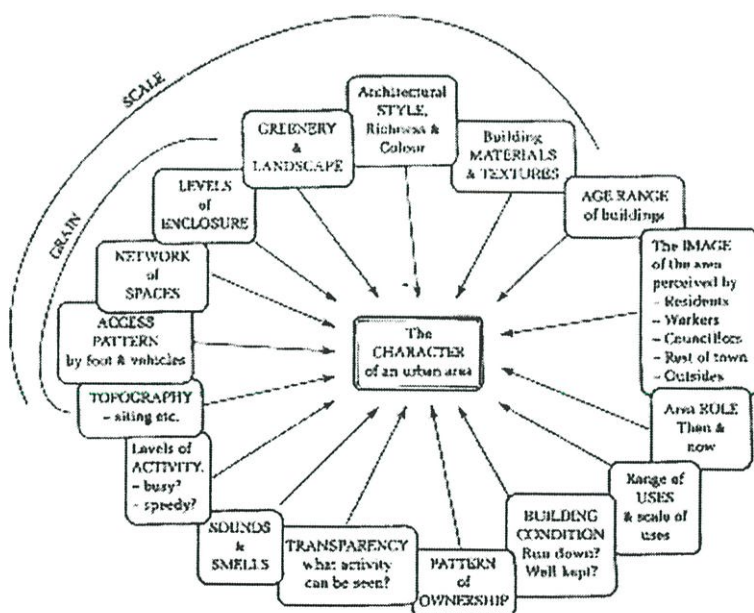
ในปี พ.ศ. 2485 – 2486 จังหวัดนนทบุรีประสบภัยธรรมชาติน้ำท่วมหนักเป็นระยะเวลานาน พืชสวนยืนต้นตายเป็นจำนวนมาก

หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2486 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ราษฎรอพยพจากพระนครและธนบุรีเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตท้องที่ตำบลบางเขน ตำบลบางกรวย ตำบลมหาสวัสดิ์ ตำบลบางขุนทอง เป็นจำนวนมาก

เดือนตุลาคม – พฤศจิกายน พ.ศ. 2538 และ พ.ศ. 2539 จังหวัดนนทบุรีประสบภัยธรรมชาติครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง เกิดน้ำท่วมหนักเป็นระยะเวลานาน ราษฎรในอำเภอปากเกร็ด บางบัวทอง บางใหญ่และบางกรวย ได้รับความเสียหายอย่างมาก

4.2 การประเมินลักษณะเฉพาะ(Character) เพื่อการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง

จากการศึกษาในบทที่ 2 (ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง) ได้อธิบายถึงการประเมินพื้นที่อนุรักษ์ โดยการประเมินลักษณะเฉพาะของพื้นที่เมือง (The Character of an urban area) (รูปที่ 4.3)

รูปที่ 4.3 The character of an urban area

ที่มา : Greed, C. and Robert. n.d.: 74

พื้นที่อนุรักษ์ประกอบด้วยลักษณะดังนี้

1. ความสมบูรณ์ทางสถาปัตยกรรม (architectural style richness & colour)
2. วัสดุอาคาร (Building Materials & Texture)

3. อายุอาคาร (Age range of buildings)
4. เอกลักษณ์ของพื้นที่ (The Image of the area)
5. บทบาทของพื้นที่ (Area Role)
6. ประเภทและขนาดของการใช้ประโยชน์ (Range of Uses)
7. สภาพอาคาร (Building Condition)
8. รูปแบบการเป็นเจ้าของ (Pattern of Ownership)
9. กิจกรรมที่มองเห็นได้ (Transparency)
10. เสียงและกลิ่น (Sound and Smell)
11. ระดับของกิจกรรม (Level of Activity)
12. ภูมิประเทศ (ภูมิประเทศ)
13. รูปแบบการเข้าถึง (Access Pattern)
14. โครงข่ายของที่ว่าง (Network of Space)
15. ระดับของการปิดล้อม (Level of Enclosure)
16. ต้นไม้และภูมิทัศน์ (Greenery & Landscape)

จากการศึกษาพื้นที่ริมคลองอ้อมนนท์และบางกอกน้อยเพื่อการอนุรักษ์พบว่า พื้นที่มีลักษณะเฉพาะ (Character) ทางกายภาพดังนี้

- 4.2.1 ความสมบูรณ์ทางสถาปัตยกรรม (architectural style richness & colour)
- 4.2.2 รูปแบบการเข้าถึง (Access Pattern)
- 4.2.3 โครงข่ายของที่ว่าง (Network of Space)
- 4.2.4 ต้นไม้และภูมิทัศน์ (Greenery & Landscape)

4.2.1 ความสมบูรณ์ทางสถาปัตยกรรม (architectural style richness & colour)

ลักษณะโดยทั่วไปของบ้านริมคลองจะมีบ้านพักอาศัยปะปนกับเรือนค้าขายริมน้ำ และในช่วงที่เป็นชุมชนใหญ่จะมีอาคารสาธารณะตั้งอยู่ เช่น วัด โรงเรียน ตลาดและสถานที่ราชการ วัดริมคลองในช่วงที่ทำการสำรวจมีจำนวนมากประมาณ 40 วัด (อรศิริ ปาณินท์, 2539 : 151) มีทั้งวัดที่อยู่ริมคลองและวัดที่อยู่ลึกเข้าไปในระยะเดินสะดวกของชาวบ้าน ชาวบ้านจะใช้พื้นที่ของวัดทั้งทำน้ำและลานวัดเพื่อกิจกรรมชุมชน เป็นศูนย์กลางของชุมชน ส่วนตลาดมีสองลักษณะคือ หมู่บ้านที่อยู่ติดน้ำใช้เรือนค้าขายริมน้ำและเรือนแพซึ่งอยู่รวมกันเป็นกลุ่มในศูนย์กลางชุมชน ผู้ซื้อจะพายเรือมาซื้อของ ส่วนหมู่บ้านที่อยู่ไม่ติดริมน้ำมักจะมีตลาดบคของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามการขนส่งของต่างๆ มายังตลาดก็ยังคงใช้เรือ และท่าเรือที่ขนของเข้ามายังตลาดก็กลายเป็นท่าเรือของชุมชนเช่นเดียวกับท่าเรือของวัดและโรงเรียน

สำหรับบ้านเรือนริมคลองบางกอกน้อยสามารถแยกตามลักษณะทางกายภาพของบ้านได้

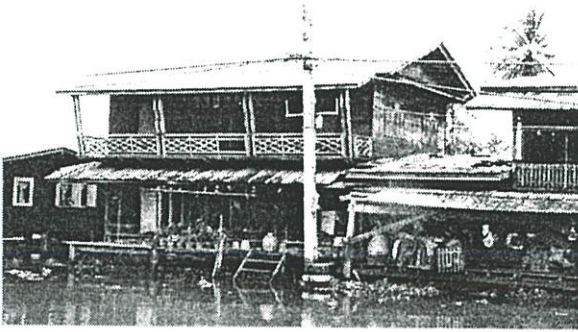
เป็น 5 ประเภทคือ เรือนแบบชาวบ้าน เรือนทรงไทย เรือนทรงปั้นหยา มนิลา เรือนร่วมสมัย และ เรือนค้าขาย (อรศิริ ปาณินท์. 2539 : 151)

4.2.1.1 เรือนแบบชาวบ้าน

เรือนแบบชาวบ้านคือเรือนส่วนใหญ่ริมคลองที่สร้างอยู่ตามวิธีการก่อสร้างที่ถ่ายทอดกันมาในท้องถิ่น ไม่ต้องใช้สถาปนิกออกแบบ ไม่ต้องใช้ช่างฝีมือชั้นสูง ชาวบ้านสร้างกันเองตามการถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุ เรือนแบบนี้มีปริมาณมากที่สุดในสองฝั่งคลอง เรือนพื้นบ้านริมคลองนี้จะให้ความสำคัญกับรูปทรงหลังคาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่น เพราะเราจะเห็นบ้านหลังคาตึกๆกันแบบที่โบราณเปรียบว่าไก่บินไม่ตก หลังคาเป็นหลังคามุงสังกะสีเป็นส่วนใหญ่ มีความเอียงลาดของหลังคาที่น้ำฝนไหลสะดวก ไม่สูงแบบบ้านทรงไทย แต่ก็ไม่ราบหลังคาแบน นอกจากหลังคาจั่ว บางบ้านแทรกหลังคาปั้นหยา มนิลา เพิงหมาแหงน มีการทิ้งชายคายื่นยาวกันแดดกันฝนกันอย่างเต็มที่ ฝาเรือนใช้วัสดุราคาถูกเท่าที่เศรษฐกิจของแต่ละครอบครัวจะอำนวย ส่วนใหญ่ใช้ฝาไม้ยางตีทับแนวนอน หรือบานกระทุ้งสังกะสีบานใหญ่ มีการเจาะช่องระบายลมตอนเหนือสุดของผนัง และใช้ผนังระแนงบางส่วนเพื่อระบายลมได้เต็มที่ นอกจากนี้ยังมีชานริมน้ำเป็นท่าเทียบเรือ รับแขก ทำครัว ฯลฯ และมักมีบันไดทำน้ำจากชานเพื่อลงไปใช้ในการอุปโภคต่างๆ จึงสามารถเห็นทำน้ำแต่ละบ้านเรียงรายเป็นแนวเลื่อมล้ำตลอดแนวคลอง (อรศิริ ปาณินท์. 2539 : 153)

4.2.1.2 เรือนทรงไทย

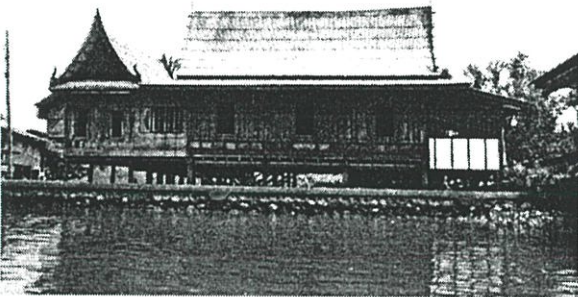
จากการสำรวจพบว่ามีเรือนทรงไทยที่สร้างริมน้ำ 2 ประเภทคือ ประเภทที่ตั้งอยู่ในน้ำ และตั้งอยู่บนฝั่ง การวางตัวเรือนไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน มีทั้งหันด้านจั่วเข้าสู่คลอง และหันด้านยาวของเรือนสู่คลอง ทุกหลังมีทางไปสู่ทำน้ำหรือศาลาน้ำโดยตรง ลักษณะของเรือนไทยริมคลองเป็นเรือนไม้ใต้ถุนสูง หลังคาจั่วทรงสูง มีบ้านลมและเหงา มีชายคาปีกนกทิ้งยาวจากจั่วชานกว้าง ส่วนใหญ่มีการต่อเติมหลังคาคลุมชานทำให้ขนาดของหลังคาปีกนกมีขนาดใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับขนาดจั่วของหลังคาหลัก บางหลังใช้หลังคาปั้นหยาคคลุมชานทำให้มีลักษณะผสมของหลังคาหลายประเภทในกลุ่มของอาคารแบบทรงไทย โครงสร้างหลังคาเป็นโครงไม้ หลังคาสังกะสีซึ่งใช้แทนหลังคากระเบื้องดินเผาในยุคแรกๆ ฝาเรือนมีทั้งฝาปกนลูกฟัก ฝาสายบัว และฝาสำหรับรด แต่ส่วนใหญ่มีการต่อเติมและดัดแปลงจนเป็นลักษณะผสม (อรศิริ ปาณินท์. 2539 : 154)

1

2

3

4

5

6

7

8

รูปที่ 4.4 แสดงรูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือนริมคลองบางกอกน้อยและคลองอ้อมนนท์

1-2	เรือนแบบชาวบ้าน หรือเรือนแบบบังกาโล	6	เรือนร่วมสมัย
3	บ้านเรือนไทย	7	เรือนร้านค้า
4	บ้านเรือนไทยดัดแปลง	8	ทัศนียภาพริมคลอง
5	เรือนทรงมะนิลา หรือปั้นหย่า		

4.2.1.3 เรือนทรงมนิลา และปั้นหย่า

เรือนประเภทนี้มีอยู่ประปรายในช่วงต้นของคลองบางกอกน้อยมีทั้งชั้นเดียวและสองชั้น การวางทิศทางของบ้านจะหันหน้าบ้านเข้าสู่คลอง รูปแบบเรือนเป็นไปตามอิทธิพลของสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในช่วงรัชกาลที่ 4 จนถึงยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 (อรศิริ ปาณินท์. 2539 : 154)

4.2.1.4 เรือนร่วมสมัย

เรือนร่วมสมัยเป็นบ้านสมัยใหม่ ที่แสดงถึงรสนิยมแบบสากล เรือนแบบนี้ส่วนใหญ่ไม่ได้เน้นความสำคัญของการสัญจรทางน้ำ เพราะส่วนใหญ่เป็นเรือนที่สร้างใหม่เมื่อมีถนนเข้าถึงบ้านแล้ว ทำน้ำของบ้านจึงเป็นทางสำรองไว้เท่านั้น มีรั้วรอบขอบชิดและหันหลังให้คลอง

4.2.1.5 เรือนค้าขาย

เรือนค้าขายกึ่งพักอาศัยส่วนใหญ่จะสร้างต่อเนืองยาวไปตามแนวคลอง มีการแยกพื้นที่ขายและพื้นที่ซื้อออกจากกันโดยใช้พื้นที่ต่างระดับ (ประมาณ 20 ซม.หรือ 1 ช่วงตง) เป็นตัวกลางแยกประโยชน์ใช้สอย ชานนอกเรือนเป็นพื้นที่รับส่งสินค้าจากเรือจะเป็นพื้นที่ระดับต่ำสุด ชานบริเวณนี้อาจจมอยู่ในน้ำเวลาน้ำขึ้น เรือนค้าขายส่วนใหญ่จะเปิดหน้าต่างกว้างด้วยบานกระทุ้ง ซึ่งเมื่อเวลาเลิกขายของแล้ว สามารถปิดลงเป็นผนังเรือนได้สะดวก

4.2.2 รูปแบบการเข้าถึง (Access Pattern)

พื้นที่ศึกษาตั้งอยู่บริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือ กรุงเทพมหานคร ห่างจากทะเลประมาณ 20 กิโลเมตร พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีคูคลองที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แยกเป็นสาขาจากแม่น้ำเจ้าพระยา และคูคลองที่ขุดขึ้นใหม่เป็นจำนวนมากไหลเชื่อมโยงติดต่อกันได้โดยทั่วไปมีแหล่งน้ำปริมาณเพียงพอต่อการยังชีพและการเพาะปลูก แม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองสาขาที่สามารถเชื่อมโยงทะลุถึงกันนั้นก่อให้เกิดเป็นเส้นทางการคมนาคมทางเรือที่สะดวกรวดเร็ว เหมาะสมที่จะเป็นเมืองท่าเพื่อการค้าขาย การสัญจรไปมา ตลอดถึงการขนส่งวัตถุดิบ สินค้าทางการเกษตรไปสู่ตลาดภายนอกอันเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการตั้งถิ่นฐานชุมชนอย่างหนาแน่น

ลักษณะของดินอุดมด้วยแร่ธาตุสารอาหารที่พืชต้องการ มีดินตะกอนที่กระแสน้ำพัดพามาทับถมกันทุกปี เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่รองรับน้ำจากภาคกลางตอนบนก่อนที่จะไหลผ่านกรุงเทพฯ ไปสู่ทะเลบริเวณอ่าวไทย รวมทั้งสภาพภูมิอากาศที่ไม่ร้อนจัด ไม่หนาวจัด ในฤดูฝนมีฝนตกชุกพอประมาณ จึงนับว่าเป็นทำเลที่ตั้งที่มีความเหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐาน และมีหลักฐานการก่อตั้งชุมชนบริเวณริมแม่น้ำลำคลองที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาซึ่งเป็นชุมชนตั้งแต่สมัยโบราณดังนี้

4.2.2.1 **ชุมชนวัดชลอ** ตั้งอยู่บริเวณโค้งน้ำของแม่น้ำอ้อม (แม่น้ำเจ้าพระยาเดิม) จากการสืบค้น ชุมชนแห่งนี้ได้ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่เป็นปึกแผ่นมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น เพราะพระอุโบสถของวัดชลอมีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา เมื่อสมเด็จพระมหาจักรพรรดิโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดเมื่อ พ.ศ.2081 ชุมชนวัดชลอจึงน่าจะได้จัดตั้งเป็นหลักฐานมั่นคงอยู่ก่อนแล้ว ชุมชนวัดชลอมีบริเวณท้องที่ถึงวัดโตนด วัดกระโจมทอง และวัดลุ่มคงคาราม ในปัจจุบันท้องที่ดังกล่าวนี้ตั้งอยู่ในเขตปกครองของอำเภอบางกรวย

4.2.2.2 **ชุมชนบางม่วง** ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่มีความเจริญมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีโบราณสถานเป็นหลักฐานบ่งชี้ถึงความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของชุมชนอยู่ที่วัดปราสาทหลวงริมคลองบางกอกน้อย (แม่น้ำเจ้าพระยาเดิม) อำเภอบางใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์พระปราสาท เป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น มีลักษณะก่ออิฐสอถือดิน ประดับลวดลายปูนปั้น องค์ปราสาทย่อมุมไม้ยี่สิบ เรือนธาตุมีซุ้มจระนำทั้งสี่ทิศ สันนิษฐานว่าก่อสร้างสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) สถาปัตยกรรมของวัดปราสาทหลวง บ่งบอกถึงความเจริญและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและศิลปะช่างชั้นสูง ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่ในเขตปกครองของอำเภอบางใหญ่

4.2.2.3 **ชุมชนบางขุน** เป็นย่านชุมชนที่หนาแน่น มีลักษณะเป็นชุมชนบ้านสวน มีหมู่บ้านตั้งอยู่เรียงรายอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำอ้อม และคลองสาขาต่างๆ พื้นที่ส่วนใหญ่ได้แก่บ้านวัดแก้วฟ้า บ้านธาตุ บ้านบางขุน บ้านบางขุนกง บ้านบางสีทอง ตั้งเป็นชุมชนตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ชุมชนบางขุนพัฒนาขึ้นเป็นปึกแผ่นจนกระทั่งได้ตั้งวัดแก้วฟ้าขึ้นเป็นศูนย์กลางของชุมชน เมื่อ พ.ศ.2095 ในรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ซึ่งได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ.2110 ในรัชสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา

ชุมชนได้ขยายไปถึงบ้านธาตุ บ้านบางขุน และตั้งวัดบางขุน เมื่อ พ.ศ.2103 ที่วัดบางขุนมีหลักฐานที่แสดงถึงความเจริญของสังคมอย่างเด่นชัด เช่น มีการจัดสร้างหอไตรกลางน้ำ ที่แสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการป้องกันปลวกกัดกินไม้และใบลาน มีการจดบันทึกตำรายาไทย พื้นบ้าน จิตรกรรมฝาผนังที่สวยงาม สถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้าง เป็นศิลปะสมัยอยุธยาที่ล้ำค่าและควรแก่การศึกษา

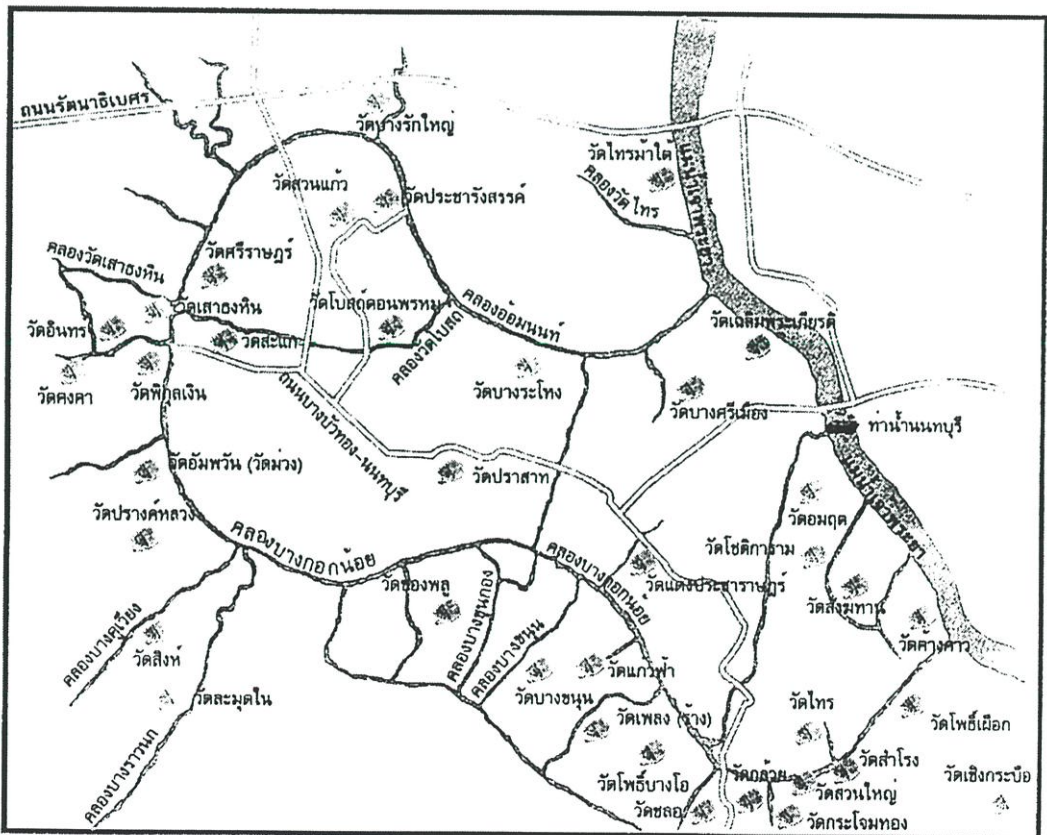
4.2.2.4 **ชุมชนวัดโบสถ์บน** ชุมชนแห่งนี้เกิดขึ้นราวสมัยอยุธยาตอนปลาย ถึงสมัยธนบุรี ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำอ้อม มีความสัมพันธ์กับชุมชนบางม่วง และชุมชนบางขุน อย่างใกล้ชิด สันนิษฐานว่าชุมชนวัดโบสถ์บนเกิดขึ้นจากการอพยพหนีภัยสงครามเมื่อ พ.ศ.2309-2310 เพราะพื้นที่ของชุมชนวัดชลอ ชุมชนวัดเขมาภิรตาราม และบ้านตลาดแก้ว เป็นสมรภูมิต่างๆ ใน

ครั้งนั้น

การอพยพอาจเกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2300 เพื่อแสวงหาแหล่งที่ทำกินแห่งใหม่ ตรงกับปีที่ได้ก่อสร้างวัดโบสถ์บนขึ้นในท้องที่บ้านบางคูเวียงริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำอ้อม ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี ชุมชนแห่งนี้จึงได้ก่อสร้างวัดสิงห์ขึ้นอีกแห่งหนึ่งในละแวกบ้านเดียวกัน ปัจจุบันชุมชนวัดโบสถ์บนตั้งอยู่ในเขตท้องที่ปกครองของอำเภอบางกรวย

4.2.2.5 ชุมชนบางศรีเมือง เป็นชุมชนที่มีอดีตความเป็นมาใกล้เคียงกับชุมชนตลาดขวัญ ตั้งอยู่ในพื้นที่ส่วนที่เป็นเกาะนนทบุรีล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำอ้อม ชุมชนบางศรีเมืองรุ่งเรืองมากในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหารขึ้น ณ บริเวณที่เป็นนิวาสนสถานเดิมของพระอัยกาพระอัยกีและสมเด็จพระศรีสุลาไลย พระบรมราชชนนี ปัจจุบันชุมชนบางศรีเมืองมีฐานะเป็นเทศบาลตำบลบางศรีเมือง อยู่ในเขตปกครองของอำเภอเมืองนนทบุรี

นอกจากนี้ยังมีชุมชนเก่าแก่อื่นๆอีกในจังหวัดนนทบุรี แต่ไม่ได้เป็นชุมชนที่อยู่ริมคลองอ้อมนนท์ – บางกอกน้อย ได้แก่ชุมชนตลาดขวัญ (เมืองนนทบุรี), ชุมชนตลาดแก้ว, ชุมชนบางแพรก (อยู่ในเขตบางบัวทอง), ชุมชนปากเกร็ด เป็นต้น

รูปที่ 4.3 ชุมชนริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย และวัดศูนย์กลางชุมชน

ที่มา : คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2542.

4.2.3 โครงข่ายของที่ว่าง (Network of Space)

บริเวณพื้นที่ลุ่มคลองของพื้นที่ศึกษาเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในสมัยโบราณของหัวเมืองน้อยใหญ่ทางตอนเหนือจะออกสู่ทะเลและหัวเมืองทางตอนใต้ มีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ การปกครองและการค้าขายกับต่างประเทศ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นดังนี้คือ

ย่านบางใหญ่ – บางกรวย สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม ปัจจุบันแบ่งชื่อเรียกเป็น 3 ระยะ คือ คลองอ้อม คลองบางกอกน้อย คลองบางกรวย เป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญในการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศและหัวเมืองทางใต้ บริเวณย่านบางใหญ่-บางกรวยมีลักษณะเป็นชุมทางสองแห่งคือ ชุมทางปากคลองบางใหญ่ เชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม สามารถเดินทางออกทะเลทางแม่น้ำท่าจีน และติดต่อกับหัวเมืองทางตะวันตกได้ เช่น นครปฐม สมุทรสาคร ราชบุรี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี เป็นต้น จึงเป็นที่ตั้งด่านขนอนเก็บภาษีสินค้า อีกชุมทางหนึ่งคือชุมทางคลองลัดวัดชลอ-คลองบางกอกน้อย แยกจากคลองบางกรวยไปเชื่อมกับแม่น้ำอ้อมบางกอก (คลองบางกอกน้อย)

ในช่วงระหว่างจากคลองบางใหญ่ถึงคลองบางกรวยเป็นชุมชนที่มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น มีวัดตั้งกระจุกตัวกันเป็นจำนวนมาก มีตลาดการค้าอยู่หลายแห่งตามปากคลองซอย เช่น คลองบางกอกน้อย (วัดชลอ) คลองบางรวน ก คลองบางคูเวียง คลองบางใหญ่ คลองวัดเสาธงหิน ซึ่งปัจจุบันในย่านนี้ก็ยังมีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นเช่นเดิม การเดินทางทางน้ำยังมีบทบาทสำคัญและเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดนนทบุรี

4.2.4 ต้นไม้และภูมิทัศน์ (Greenery & Landscape)

สวนผลไม้ย่านเมืองนนทบุรี เรียกว่า "สวนใน" คือ สวนตามลำน้ำเจ้าพระยาตั้งแต่เมืองนนทบุรีถึงเมืองธนบุรี หรือบางกอก และพระประแดง (สวนสวนนอก คือสวนตามลำน้ำแม่กลอง มีคำกล่าวสัมพันธ์กันว่าสวนในบางกอก สวนนอกบางช้าง) ลักษณะการทำสวนมีการยกคันดิน (ยกร่อง) ปลูกต้นไม้ เพื่อป้องกันน้ำท่วม พื้นที่สวนที่อยู่ติดกับแม่น้ำมีน้ำท่วมในฤดูฝนเรียกว่าสวนชิงเลน(บางพื้นที่ เช่น บางกรวยเรียกว่า สวนติงเลน) ปลูกพืชล้มลุกที่มีชื่อเสียงมากของเมืองนนทบุรีคือ อ้อยจีน พื้นที่สวนที่อยู่ห่างไกลจากแม่น้ำออกไปไม่ค่อยประสบปัญหาน้ำท่วมบ่อยนัก เรียกว่าสวนนอกหรือสวนดอน ปลูกผลไม้ได้นานาชนิด ย่านทำสวนที่สำคัญของเมืองนนทบุรีคือ อำเภอเมืองนนทบุรี บางใหญ่ และบางกรวย ชาวสวนที่มีพื้นที่สวนจำนวนมากหลายชนิด มักจะปลูกผลไม้เฉพาะอย่าง เช่น ทุเรียน กระท้อน มะปราง ลิ้นจี่ มังคุด ส้มเขียวหวาน ส้มโอ ฯลฯ แต่ผู้ที่มีพื้นที่สวนไม่มากนักก็จะปลูกพืชผลไม้หลายชนิดคละกันไป เรียกว่า พืชเบญจพรรณ เช่น ปลูกส้มโอ ปลูกกล้วยไว้บนนอกร้องสวน ปลูกมะพร้าวไว้รอบชนิดสวน เป็นต้น

พื้นที่ศึกษาตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่มตอนล่างแม่น้ำเจ้าพระยา (ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา) อยู่ใกล้กับทะเล (ห่างจากทะเลประมาณ 20 กิโลเมตร) มีคูคลองประมาณ ร้อยสายเศษกระจายอยู่เต็มพื้นที่ มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงในฤดูน้ำหลาก พืชพรรณไม้ เป็นพันธุ์ไม้ชายน้ำ มีทั้งประเภทไม้ยืนต้นและไม้ล้มลุก ขึ้นตามแม่น้ำเจ้าพระยา คูคลอง ท้องร่อง สวนทั่วไปดังนี้

1) ประเภทไม้ยืนต้น ได้แก่ นนทรี (ต้นไม้ประจำจังหวัด) ห้ว โมก โศกน้ำ อินทนิลน้ำ มะกอก มะกอกน้ำ มะตาด ทองหลวง มะเดื่อ มะดัน มะปริง ตาลโตนด สนุ่น

2) ประเภทไม้ล้มลุก ได้แก่ กุ่มน้ำ กก กระจับ เตย ชุมเห็ด เต่าร้าง ชบา โสน ผีอก บอน บุก ผักบุ้ง ผักกระเฉด ผักหนาม บัว ชิง หน่อกะลา พุทธรักษา ธรรมรักษา อ้อยจีน

ดินในพื้นที่ศึกษามีลักษณะเป็นดินตะกอนที่เกิดจากน้ำทั้งน้ำจืดและน้ำเค็มพัดพามาตก ตะกอนทับถมกันเป็นเวลานาน เป็นดินเหนียวเนื้อละเอียดมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุตามธรรมชาติ ชาวเมืองนนทบุรีได้ใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีพที่สำคัญ 3 ประการคือ

1) ทำการเกษตรกรรม อันได้แก่ การทำนา, ทำสวนผลไม้, ทำสวนพืชผัก และทำสวนไม้ดอกไม้ประดับและนาบัว (สำหรับการทำนาจะมีมากในอำเภอไทรน้อยและอำเภอบางบัวทอง) แหล่งทำสวนผลไม้มากที่สุดอยู่ที่อำเภอเมืองนนทบุรี บางใหญ่ บางกรวย และปากเกร็ด แหล่งทำสวนพืชผักมากที่สุดอยู่ที่อำเภอบางกรวย บางบัวทอง และไทรน้อย ส่วนแหล่งทำสวนไม้ดอกไม้ประดับและนาบัวมากที่สุดอยู่ที่อำเภอบางกรวย บางใหญ่ ไทรน้อย และบางบัวทอง

2) ทำเครื่องปั้นดินเผา โดยมากจะไม่ได้อยู่ในพื้นที่ศึกษา แต่จะอยู่ในพื้นที่ตำบลสวนใหญ่ อำเภอเมืองนนทบุรี และที่เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

3) ทำอัฐมอญ อัฐบางบัวทอง เช่นเดียวกันคือโดยมากไม่ได้อยู่ในพื้นที่ศึกษา แต่อยู่ในพื้นที่ย่านคลองบางบัวทอง อำเภอปากเกร็ด

4.3 โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม คลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย-คลองบางกรวย

โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม คลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย-คลองบางกรวย โดยจังหวัดนนทบุรี และองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ มีหน่วยงานสนับสนุนโครงการ ได้แก่ สว.ราชการ องค์กรเอกชน และประชาชนในพื้นที่ โครงการมีระยะเวลาในการดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 – 2546

4.3.1 เป้าหมายและแผนการดำเนินงาน

เป้าหมายการดำเนินงานของโครงการประกอบด้วย

1. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดูแล รักษา และเฝ้าระวังคลอง

2. กำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา
3. จัดทำกฎระเบียบท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากคลองและพื้นที่ริมฝั่งคลอง
4. พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
5. สำรวจข้อมูลระบบนิเวศธรรมชาติ
6. จัดทำมาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานตามโครงการ

เพื่อให้เป้าหมายบรรลุผลสำเร็จโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย-คลองบางกรวย ได้จัดกิจกรรมดำเนินงานหลายอย่างด้วยกัน อันได้แก่ การดูแลรักษาน้ำในคลองให้มีคุณภาพดี การบำรุงรักษาสาธารณูปโภคที่เกี่ยวข้อง เช่น เขื่อน และสะพาน การกำหนดระเบียบข้อบังคับในการใช้ประโยชน์คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่ง การสร้างเครือข่ายและส่งเสริมการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ถิ่นฐานชุมชนและอาคารบ้านเรือนริมคลอง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การศึกษาวิจัยระบบนิเวศธรรมชาติของคูคลอง และการติดตามประเมินผล

สำหรับกิจกรรมที่สนับสนุนการอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนและพื้นที่ริมคลองได้แก่

1. การกำหนดระเบียบและข้อบังคับในการใช้ประโยชน์คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่ง และ
2. การอนุรักษ์ถิ่นฐานชุมชนและอาคารบ้านเรือนริม คู คลอง

โดยทั้งสองกิจกรรมมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.1 กิจกรรมดำเนินงาน รายละเอียดงาน และหน่วยงานที่รับผิดชอบในโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม คลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย-คลองบางกรวย

กิจกรรมดำเนินงาน	รายละเอียด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
1. การกำหนดระเบียบและข้อบังคับในการใช้ประโยชน์คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่ง	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทบทวนและวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ที่ดิน 2. รวบรวมกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่ง รูปแบบการก่อสร้างอาคารและระบบสุขาภิบาล 3. จัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นในการควบคุมกิจกรรมที่จะใช้ประโยชน์จากคู คลอง การใช้ที่ดินริมฝั่งและกำหนดประเภทพื้นที่สำหรับการพัฒนา 4. จัดทำกรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาคูคลอง 5. จัดประชุมหาข้อตกลงร่วมกันในการออก 	<ul style="list-style-type: none"> - จังหวัดนนทบุรี - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล, อบต.) - กรมเจ้าท่า - กรมชลประทาน - กรมการผังเมือง - กรมที่ดิน - สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม - สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 1

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

กิจกรรมดำเนินงาน	รายละเอียด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
2.การอนุรักษ์ถิ่นฐานชุมชนและอาคารบ้านเรือนริม คู คลอง	<p>ข้อบัญญัติท้องถิ่น</p> <ol style="list-style-type: none"> สำรวจ วางแผนและออกแบบชุมชนริมน้ำที่กลมกลืนกับวิถีชีวิต และสภาพแวดล้อม กำหนดแนวทางการพัฒนารูปแบบอาคารในอนาคตกับสภาพแวดล้อมดั้งเดิม กำหนดแบบอาคารบ้านเรือนริมคลองให้บริการประชาชนที่ต้องการก่อสร้างอาคาร รวมทั้งกำหนดแบบภูมิทัศน์ริมน้ำ ปรับปรุงบริเวณหน้าบ้านริมน้ำให้น่าอยู่ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - จังหวัดนนทบุรี - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล, อบต.) - กรมการผังเมือง - กรมศิลปากร - สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม - สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 1 - สถาบันการศึกษา - องค์กรเอกชน

4.3.2 ข้อเสนอแนะทางพัฒนาอาคาร(Design Guidelines)

แนวทางการพัฒนาอาคารหรือแนวทางในการออกแบบอาคารที่อยู่อาศัยริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการอนุรักษ์ในส่วนของกำหนดระเบียบและข้อบังคับในการใช้ประโยชน์คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่งคลอง ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายของโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม คลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย-คลองบางกรวย ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ข้อเสนอแนะทางพัฒนาอาคารประกอบด้วยแนวทาง 2 ประเภทใหญ่ๆคือ องค์ประกอบภายนอกอาคาร และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม

ตารางที่ 4.2 ข้อเสนอแนะแนวทางในการออกแบบอาคารที่อยู่อาศัยริมคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย-คลองบางกรวย จากนโยบายการกำหนดระเบียบและข้อบังคับในการใช้ประโยชน์คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่งคลอง

องค์ประกอบในการออกแบบ	แนวทางในการออกแบบ
1. องค์ประกอบภายนอกอาคาร	
1.1 รั้วระแนงแนวอาคาร(พิจารณาตามกฎกระทรวงฯ ฉบับที่ 55 พ.ศ.2543)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความกว้างคลองน้อยกว่า 10 เมตร ให้รั้วระแนงจากเขตคลองไม่น้อยกว่า 3 เมตร 2. ความกว้างของคลองตั้งแต่ 10 เมตรขึ้นไป ให้รั้วระแนงจากเขตคลองไม่น้อยกว่า 6 เมตร

ตารางที่ 4.2(ต่อ)

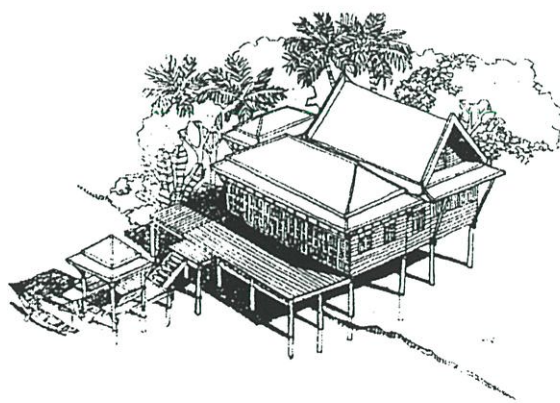
องค์ประกอบในการออกแบบ	แนวทางในการออกแบบ
1.2 การจัดกลุ่มอาคาร	<p>*หมายเหตุ ยกเว้น สะพาน เชื้อน รั้ว ท่อระบายน้ำ ท่าเรือ ป้าย อยู่ เรือ คานเรือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. อาคารพักอาศัย และร้านค้าไม่ควรมีลักษณะแบบตึกแถว ห้องแถว บ้านแถว ซึ่งมีนิยามตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 55(พ.ศ.2543) แต่ควรมีลักษณะอาคารแฝดในแนวราบ และ ส่วนที่สูงที่สุดของอาคารมีความสูงไม่เกิน 12 เมตร จากระดับน้ำทะเล 2. กรณีที่อาคารมีพื้นที่มากควรแยกอาคารเป็นเรือนหมู่ เพื่อหลีกเลี่ยงมวลอาคารและผืนหลังคาขนาดใหญ่
1.3 การจัดวางอาคาร	<ol style="list-style-type: none"> 1. เรือนเดี่ยว สามารถวางอาคารได้ทั้งขวางน้ำและตามน้ำ 2. เรือนหมู่ ควรวางอาคารเป็นกลุ่มมีทั้งเรือนที่ตั้งขวางน้ำ และ เรือนที่ตั้งตามน้ำ และไม่ควรวางอาคารตามน้ำเหมือนกันหมดทุกเรือน
1.4 ทำน้ำ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทางเดินที่ยื่นจากตัวเรือนต้องไม่ล้ำเข้าไปในเขตคลอง ส่วนบันไดที่ปลายทำน้ำสามารถล้ำเข้าไปในเขตคลองได้ 2. ระดับพื้นทำน้ำควรสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1.50-2.00 เมตร 3. ถ้ามีศาลาทำน้ำ หลังคาควรมีรูปแบบ ความลาดชัน สีและวัสดุกลมกลืนกับหลังคาของเรือนหลัก
1.5 เชื้อน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ถ้าปลูกเรือนบนดิน แนะนำให้สร้างเชื่อมกันตลิ่งฟังกตลอดแนวตลิ่งในเขตที่ดินของตน โดยสันเชื้อนควรอยู่ในระดับเดียวกับพื้นทำน้ำ 2. ประเภทเชื้อนที่แนะนำคือ เชื้อนหินทิ้ง ห้ามสร้างเชื้อนคอนกรีต
2. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม	
2.1 ช่วงเสา	ขนาดของเรือน ด้านกว้างไม่ควรเกิน 2 ช่วงเสา และด้านยาวไม่ควรเกิน 3 ช่วงเสา ขนาดของช่วงเสาอยู่ระหว่าง 2.50-3.50 เมตร
2.2 ระดับความสูงของเรือน	1. ปลูกเรือนในน้ำ : ความสูงจากระดับน้ำทะเลของพื้นเรือนนอน และครัวต้องไม่น้อยกว่า 2.50 เมตร ส่วนชานและระเบียง

ตารางที่ 4.2(ต่อ)

องค์ประกอบในการออกแบบ	แนวทางในการออกแบบ
2.3 หลังคา	<p>ให้ลดระดับลงไป แต่ต้องไม่ต่ำกว่าระดับพื้นทำน้ำ(1.50-2.00เมตร จากระดับน้ำทะเล)</p> <p>2. ปลุกเรือนบนดิน : ควรเป็นเรือนยกใต้ถุนสูง ความสูงจากระดับน้ำทะเลของพื้นเรือนนอนและครัวต้องไม่น้อยกว่า 2.50 เมตร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ควรประยุกต์จากรูปแบบหลังคาเรือนริมน้ำในยุคแรกๆ ที่ยังมีอยู่ในคลองอ้อม โดยห้ามสร้างหลังคาแบน รูปแบบหลังคาที่ควรใช้ได้แก่หลังคาทรงจั่ว หลังคาทรงมะนิลา หลังคาทรงปั้นหย่า 2. ความลาดชันของหลังคาอยู่ระหว่าง 35-55 องศา 3. ระยะยื่นชายคาไม่ควรน้อยกว่า 1.20 เมตร 4. วัสดุผนังหลังคาห้ามใช้วัสดุประเภทมันวาว หรือสะท้อนแสง 5. สีของหลังคาต้องดูกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม 6. องค์ประกอบอื่นๆ เช่น ค้ำยัน เเชิงชาย ต้องใช้วัสดุและสีที่กลมกลืนกับภาพรวมของหลังคา
2.4 ผนัง	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผนังภายนอกห้ามใช้วัสดุประเภทมันวาว หรือสะท้อนแสง 2. ควรใช้วัสดุประเภทไม้ หรือวัสดุที่เลียนแบบไม้ หรือผนังก่ออิฐ 3. สีที่ใช้ควรเน้นสีธรรมชาติของวัสดุ ห้ามทาสีผนังภายนอกด้วยสีฉูดฉาด
2.5 ช่องแสงและช่องลม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรมีลักษณะเป็นช่องเปิดรูปสี่เหลี่ยม ไม่ควรใช้รูปร่างของช่องแสง และช่องลมแบบอื่นๆ เช่น วงกลม ครึ่งวงกลม สามเหลี่ยมแปดเหลี่ยม 2. ตำแหน่งของช่องแสง และช่องลมควรอยู่ส่วนบนสุดของผนัง หรืออยู่เหนือประตูและหน้าต่าง 3. วัสดุและสีที่ใช้ควรมีความกลมกลืนกับผนัง หรือประตูและหน้าต่าง
2.6 หน้าต่าง	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรมีลักษณะเป็นช่องเปิดรูปสี่เหลี่ยม 2. ลักษณะการเปิดควรเป็นบานพับเปิดสวิงออกด้านข้างเป็นหลัก 3. ควรเป็นหน้าต่างบานคู่ เปิดออกด้านข้างเป็นหลัก ไม่ควรใช้บานกระทุ้ง บานเกล็ดหรือบานเลื่อน 4. ความกว้างของบานหน้าต่างไม่ควรเกิน 0.40 เมตร

ตารางที่ 4.2(ต่อ)

องค์ประกอบในการออกแบบ	แนวทางในการออกแบบ
2.7 ประตู	<p>5. บานหน้าต่างควรมีการแบ่งพื้นที่ด้วยลวดลายออกเป็นส่วนย่อยๆ</p> <p>6. ลูกฟักควรเป็นไม้หรือวัสดุเลียนแบบไม้ หรือกระจก และห้ามใช้วัสดุชนิดเดียวทำเป็นลูกฟักผืนใหญ่เต็มบานหน้าต่างโดยไม่มีลวดลาย</p> <p>7. สีที่ใช้ควรเน้นสีธรรมชาติของวัสดุห้ามใช้สีฉูดฉาด</p> <p>1. ควรมีลักษณะเป็นช่องเปิดรูปสี่เหลี่ยม</p> <p>2. ควรเป็นประตูบานคู่เปิดออกด้านข้างเป็นหลัก หรือบานเดี่ยว</p> <p>3. ความกว้างของช่องประตูไม่ควรเกิน 0.90 เมตร ยกเว้นบานเพี้ยม</p> <p>4. ไม่ควรใช้ประตูบานเลื่อน เหล็กยึด เหล็กม้วน</p> <p>5. สำหรับร้านค้า ควรใช้ประตูบานเพี้ยม ความกว้างของบานประตูไม่เกิน 0.40 เมตร หรืออาจใช้ฝากระทุ้งหรือฝาถ่าง</p> <p>6. ควรมีการแบ่งพื้นที่บานประตูด้วยลวดลายออกเป็นส่วนย่อยๆ</p> <p>7. ประตูที่เปิดออกสู่ภายนอก ลูกฟักควรเป็นไม้ หรือวัสดุเลียนแบบไม้หรือกระจก และห้ามใช้วัสดุชนิดเดียวทำเป็นลูกฟักผืนใหญ่เต็มบานประตูโดยไม่มีลวดลาย</p> <p>8. สีที่ใช้ควรเน้นสีธรรมชาติของวัสดุ ห้ามใช้สีฉูดฉาด</p>

รูปที่ 4.5 บ้านตามแนวทางพัฒนาอาคาร

ที่มา : ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์การศึกษาสถาปัตยกรรมประเภทอาคารบ้านเรือนริมคลอง จังหวัดนนทบุรี.

จากการศึกษาเปรียบเทียบการนำแนวทางการออกแบบไปใช้ในเมืองอื่นๆ เช่นสหรัฐอเมริกา พบว่ามีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันในบางส่วนกับแนวทางการออกแบบของโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม คลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย-คลองบางกวย

แนวทางการออกแบบที่จะนำมาใช้กับชุมชนริมคลอง (คลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย-บางกวย) มีแนวทางในการพัฒนาอาคารเพิ่มเติมอีกคือ การจัดวางอาคาร (Orientation), ลักษณะของเขื่อนริมตลิ่ง, ช่วงเสา, ทำน้ำ ,ชาน, ระเบียง

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบการควบคุมการออกแบบของนนทบุรีกับเมืองในสหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ และ ญี่ปุ่น

องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบภายนอกอาคาร	Seattle	Portland	San Francisco	Irvine	San Diego	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น	นนทบุรี
รูปทรงอาคาร(Mass)			✓	✓				✓
ขนาดอาคาร	✓		✓	✓				✓
ความสูงอาคาร		✓	✓			✓	✓	✓
หลังคา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
รูปด้าน	✓		✓		✓	✓	✓	✓
ช่องเปิด	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
วัสดุอาคาร	✓		✓		✓	✓		✓
ที่จอดรถ,โรงรถ			✓					
สี				✓	✓	✓	✓	✓
ทางเดิน, Arcade	✓							
Landscape	✓	✓	✓	✓				
Street tree			✓					
Setback	✓		✓	✓		✓		✓
ที่ว่างระหว่างอาคาร			✓			✓		
ทางเท้า	✓		✓		✓			
ถนน					✓			

บทที่ 5

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายผลของการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาถึงสภาพแวดล้อมในการอนุรักษ์เพื่อนำไปสู่มาตรการในการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย โดยแยกเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้ 5 ส่วนคือ

5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยริมคลองอ้อมนนท์

5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะประชากร เศรษฐกิจและสังคม

5.2.1 ลักษณะประชากร

5.2.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

5.2.3 ลักษณะทางสังคม

5.3 ข้อมูลทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการของชุมชน

5.4 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชน

5.4.1 ทัศนคติที่มีต่อคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่และการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

5.4.2 ทัศนคติที่มีต่อการปฏิบัติตามแนวทางพัฒนาอาคาร

5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยริมคลองอ้อมนนท์

จากการศึกษาเบื้องต้นภาคสนามเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย ได้ทำการจำแนกลักษณะอาคารบ้านเรือนตามระดับอายุ และรูปแบบทางสถาปัตยกรรม 3 รูปแบบคือ

5.1.1 บ้านตึกคอนกรีตสมัยใหม่

บ้านแบบตึกคอนกรีตสมัยใหม่ส่วนใหญ่เป็นอาคารที่มีอายุประมาณไม่เกิน 25 ปี ส่วนใหญ่จะสร้างบนดิน ลักษณะทางสถาปัตยกรรมได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตกมาก มีการนำคอนกรีตมาเป็นวัสดุก่อสร้างหลัก เป็นอาคารที่มีความสูงและมีขนาดใหญ่มากขึ้น มีการถมดินสูงและก่อสร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วม

5.1.2 บ้านแบบบังกะโล

บ้านแบบบังกะโลส่วนใหญ่เป็นอาคารที่มีอายุประมาณ 25-60 ปี ลักษณะทางสถาปัตยกรรมจะมีความลาดชันน้อย มักก่อสร้างอาคารอยู่เหนือน้ำ มีทั้งอาคารชั้นเดียวและสองชั้น ไม้เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง

5.1.3 บ้านเรือนไทย

บ้านเรือนไทยส่วนใหญ่เป็นอาคารที่มีอายุประมาณ 60 ปีขึ้นไป ลักษณะอาคารโดยรวมเป็นอาคารเรือนไทย มีทั้งอาคารที่มีหลังคาจั่วทรงสูงมีบันลุ่มแบบเรือนไทยภาคกลาง, อาคารหลังคาทรงปั้นหยาชั้นเดียว, อาคารหลังคาปั้นหยาสองชั้น และอาคารหลังคาทรงปั้นหยาผสมหน้าจั่ว มักก่อสร้างอาคารยื่นลงไปเหนือน้ำ ไม้เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง

1

2

3

รูปที่ 5.1 รูปแบบบ้านที่ใช้ในการเก็บข้อมูลทางกายภาพแบบต่างๆ

- 1 บ้านตึกคอนกรีตสมัยใหม่
- 2 บ้านแบบบังกะโล
- 3 บ้านเรือนไทย

ที่มา : การสำรวจเดือน พฤษภาคม 2545

เมื่อพิจารณารูปแบบสถาปัตยกรรมของบ้านประเภทต่างๆ ได้แก่ บ้านคอนกรีตสมัยใหม่ บ้านแบบบังกะโล บ้านแบบเรือนไทย (ตารางที่ 5.1) พบว่า รูปแบบบ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านแบบบังกะโล (ร้อยละ 75.9) รองลงมาเป็นบ้านแบบเรือนไทย (ร้อยละ 17.8) บ้านส่วนใหญ่ใช้วัสดุที่ทำจากไม้ (ร้อยละ 86.7) รองลงมาใช้วัสดุที่ทำจากไม้ผสมคอนกรีต (ร้อยละ 7.1) บ้านส่วนใหญ่มีอายุ 26-60 ปี (ร้อยละ 49.0) รองลงมาอายุไม่เกิน 25 ปี (ร้อยละ 33.2) โดยมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 39.14 ปี (ตารางที่ 5.2)

ตารางที่ 5.1 แสดงจำนวน ร้อยละ ของรูปแบบบ้านที่อยู่อาศัยริมคลอง(ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

ลักษณะของที่อยู่อาศัย	จำนวน (หลัง) (N = 241)	ร้อยละ
รูปแบบทางสถาปัตยกรรม		
บ้านคอนกรีตสมัยใหม่	15	6.2
บ้านบังกะโล	183	75.9
บ้านเรือนไทย	43	17.8
วัสดุอาคาร		
ไม้	209	86.7
ไม้ผสมคอนกรีต	17	7.1
คอนกรีต	15	6.2
อายุบ้าน		
ไม่เกิน 25 ปี	80	33.2
26-60 ปี	118	49.0
มากกว่า 60 ปี	43	17.8

ตารางที่ 5.2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของลักษณะที่อยู่อาศัยริมคลอง (ข้อมูลประเภทช่วง)

ปัจจัย(หน่วยวัด)	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด-ค่าสูงสุด	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
อายุบ้าน	39.14	1 – 100	27.33

5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะประชากร เศรษฐกิจและสังคม

5.2.1 ลักษณะประชากร

เมื่อพิจารณาลักษณะของประชากรที่อยู่อาศัยริมคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อยอันได้แก่ขนาดครัวเรือนและจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (ตารางที่ 5.3 และตารางที่ 5.4)พบว่าขนาดของครัวเรือนส่วนใหญ่มี 1 ครอบครัว (ร้อยละ 72.6) รองลงมามี 2 ครอบครัว (ร้อยละ 23.7) โดยมีค่าเฉลี่ยจำนวนครอบครัวเท่ากับ 1.311 (ตารางที่ 5.4)จำนวนสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่มี 1-4 คน (ร้อยละ 49.4) รองลงมามีสมาชิก 5-8 คน (ร้อยละ 44.4) โดยมีค่าเฉลี่ยจำนวนสมาชิกในครอบครัวเท่ากับ 4.86 คน

ตารางที่ 5.3 แสดงจำนวน ร้อยละของขนาดครัวเรือนที่อาศัยอยู่ริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย (ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

ขนาดครัวเรือน	จำนวน (หลัง) (N = 241)	ร้อยละ
จำนวนครอบครัวในบ้าน		
1 ครอบครัว	175	72.6
2 ครอบครัว	57	23.7
3 ครอบครัว	9	3.7
จำนวนสมาชิกในบ้าน		
1-4 คน	119	49.4
5-8 คน	107	44.4
9-12 คน	15	6.2

ตารางที่ 5.4 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของขนาดครัวเรือน (ข้อมูลประเภทช่วง)

ขนาดครัวเรือน	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
จำนวนครอบครัว	1.311	1-3	0.539
สมาชิกในครอบครัว	4.86	1-12	2.18

เมื่อพิจารณาลักษณะประชากร (ที่ตอบแบบสอบถาม) ที่อาศัยอยู่ริมคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อยอันได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ (ตารางที่ 5.5 และตารางที่ 5.6) เพศของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง (ร้อยละ 66.8) ที่เหลือเป็นเพศชาย (ร้อยละ 33.2) ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา (ร้อยละ 56.4) รองลงมาจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา (ร้อยละ 14.9) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (ร้อยละ 31.1) รองลงมาประกอบอาชีพทำสวน (ร้อยละ 27.4) รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ (ร้อยละ 12.9) อายุของผู้ตอบแบบสอบถามเฉลี่ย 54.76 ปี และมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 4,877.72 บาท

ตารางที่ 5.5 แสดงจำนวนร้อยละของลักษณะประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม (ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

ปัจจัยลักษณะประชากร	จำนวน (คน) (N =241)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	80	33.2
หญิง	161	66.8
ระดับการศึกษาสูงสุดหรือศึกษาอยู่		
ไม่ได้รับการศึกษา	10	4.1
ประถมศึกษา	136	56.4
มัธยมศึกษา	36	14.9
ปวช. ปวส. อาชีวะหรือเทียบเท่า	25	10.4
ปริญญาตรี	33	13.7
สูงกว่าปริญญาตรี	1	0.4
อาชีพ		
ทำสวน	66	27.4
ธุรกิจส่วนตัว	10	4.1
ค้าขาย	29	12.0
รับจ้าง	14	5.8
รับราชการ	31	12.9
นักเรียน นักศึกษา	7	2.9
พนักงานบริษัท	9	3.7
ไม่มีงานทำ	75	31.1

ตารางที่ 5.6 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอายุและรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม (ข้อมูลประเภทช่วง)

ปัจจัย (หน่วยวัด)	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
อายุผู้ตอบแบบสอบถาม	54.76	17-95	17.08
รายได้ผู้ตอบแบบสอบถาม	4877.72	0-100,000	8972.60

เมื่อพิจารณาลักษณะประชากรจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 241 หลังคาเรือน (1,184 คน) ที่อาศัยอยู่ริมคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อยอันได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ (ตารางที่ 5.7 และตารางที่ 5.8) เพศของกลุ่มประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหญิง (ร้อยละ 55.82) ที่เหลือเป็นเพศชาย (ร้อยละ 44.17) ระดับการศึกษาสูงสุดของกลุ่มประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา (ร้อยละ 37.8) รองลงมาจบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 19.1) ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักเรียนนักศึกษาซึ่งรวมถึงเด็กก่อนวัยเรียน (ร้อยละ 22.2) รองลงมาไม่ได้ประกอบอาชีพ (ร้อยละ 19.1) รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ (ร้อยละ 16.9) อายุของประชากรกลุ่มตัวอย่างเฉลี่ย 39.98 ปี

ตารางที่ 5.7 แสดงจำนวนร้อยละของลักษณะประชากรจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 241 หลังคาเรือน (1,184 คน) (ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

ปัจจัยลักษณะประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	523	44.17
หญิง	661	55.82
ระดับการศึกษาสูงสุดหรือศึกษาอยู่		
ไม่ได้รับการศึกษา	41	3.4
แรกเกิด - ก่อนวัยเรียน	78	6.5
ประถมศึกษา	448	37.8
มัธยมศึกษา	188	15.8
ปวช. ปวส. อาชีวะหรือเทียบเท่า	167	14.1
ปริญญาตรี	227	19.1
สูงกว่าปริญญาตรี	35	2.9

ตารางที่ 5.7 (ต่อ)

ปัจจัยลักษณะประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพ		
ทำสวน	151	12.7
ธุรกิจส่วนตัว	31	2.6
ค้าขาย	104	8.7
รับจ้าง	83	7.0
รับราชการ	201	16.9
นักเรียน นักศึกษา	263	22.2
พนักงานบริษัท	124	10.4
ไม่มีงานทำ	227	19.1

ตารางที่ 5.8 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอายุและรายได้ของประชากรจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 241 หลังคาเรือน (ข้อมูลประเภทช่วง)

ปัจจัย (หน่วยวัด)	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
อายุ	39.98 ปี	0.1-96 ปี	22.31

5.2.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

เมื่อพิจารณาลักษณะทางเศรษฐกิจอันได้แก่ ลักษณะการถือครอง รายได้รวมของครัวเรือน และความพอเพียงของรายได้ (ตารางที่ 5.9) พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเอง (ร้อยละ 80.1) ที่เหลือเช่าบ้านและที่ดินโดยเช่าที่วัดและเช่าที่เอกชน (ร้อยละ 19.9) รายได้รวมของครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้รวมเดือนละ 8,001 - 25,000 บาท (ร้อยละ 46.1) รองลงมา มีรายได้รวมเดือนละ 0 - 8,000 บาท (ร้อยละ 22.0) ใกล้เคียงกับระดับรายได้รองลงมาคือ 25,001 - 50,000 บาท (ร้อยละ 21.6) ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ที่พอใช้ (ร้อยละ 65.1) รองลงมา มีรายได้ไม่เพียงพอ (ร้อยละ 24.9) และมีเหลือเก็บเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 9.1) ตามลำดับ สำหรับรายได้รวมเฉลี่ยของครัวเรือนคือ 24,069.23 บาทต่อเดือน (ตารางที่ 5.10)

ตารางที่ 5.9 แสดงจำนวนร้อยละของลักษณะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน(ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	จำนวน (หลังคาเรือน) (N = 241)	ร้อยละ
ลักษณะการถือครองที่อยู่อาศัย		
เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน	193	80.1
เช่าบ้านหรือที่ดิน	48	19.9
รายได้รวมของครัวเรือน		
0-8,000 บาท	53	22.0
8,001-25,000 บาท	111	46.1
25,001-50,000 บาท	52	21.6
มากกว่า 50,000 บาท	25	10.4
ความพอเพียงของรายได้		
เหลือเก็บ	22	9.1
พอใช้	157	65.1
ไม่เพียงพอ	60	24.9

ตารางที่ 5.10 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของรายได้รวมของครัวเรือน (ข้อมูลประเภทช่วง)

ปัจจัย (หน่วยวัด)	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด - สูงสุด	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
รายได้รวมของครัวเรือน	24,069.23	0-158,000	24,189.26

5.2.3 ลักษณะทางสังคม

เมื่อพิจารณาลักษณะทางสังคมอันได้แก่ระยะเวลาในการอยู่อาศัย ภูมิลำเนา ความคิดในการย้ายออกจากที่อยู่เดิม จำนวนเพื่อนบ้านที่รู้จัก การใช้ประโยชน์จากคลอง การใช้ประโยชน์พื้นที่รอบบริเวณบ้าน (ตารางที่ 5.11 - 5.13) พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการอยู่อาศัย 25-60 ปี (ร้อยละ 47.7) รองลงมา มีระยะเวลาในการอยู่อาศัยไม่เกิน 25 ปี (ร้อยละ 27.0) รองลงมา มีระยะเวลาในการอยู่อาศัยมากกว่า 60 ปี (ร้อยละ 25.3) โดยมีค่าเฉลี่ยระยะเวลาในการอยู่อาศัย 43.64 ปี

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชน (ร้อยละ 88.0) ส่วนที่เหลือมีภูมิลำเนาจากที่อื่น (ร้อยละ 12.0) ครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่มีความคิดในการย้ายไปอยู่อาศัยที่อื่น (ร้อยละ 91.7) ส่วนที่เหลือมีความคิดจะย้ายไปอยู่ที่อื่น (ร้อยละ 8.3) โดยครัวเรือนที่คิดจะย้ายไปอยู่ที่อื่นส่วนใหญ่มีปัญหากับทางสัญจรทางถนนที่ยังเข้ามาไม่ถึงไม่สามารถเดินทางโดยรถ

ยนต์ได้โดยสะดวกรองลงมาคือไม่ได้ถือครองที่ดินเป็นของตัวเอง (เช่าบ้านและที่ดิน) และมีที่อยู่อื่น ๆ อยู่แล้ว

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านอยู่ในระดับสูงคือทั้งหมู่บ้านหรือละแวกบ้าน ริมคลองเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 64.3) รองลงมารู้จักเพื่อนบ้านไม่เกิน 10 หลัง (ร้อยละ 22.4) รองลงมารู้จักเพื่อนบ้าน 11-30 หลัง (ร้อยละ 13.3) โดยค่าเฉลี่ยจำนวนเพื่อนบ้านที่รู้จักเท่ากับ 61.12 หลัง

ตารางที่ 5.11 แสดงจำนวน ร้อยละ ของลักษณะทางสังคม และการใช้ประโยชน์จากคลองและพื้นที่บริเวณบ้าน (ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

ลักษณะทางสังคม	จำนวน (หลังคาเรือน) (N=241)	ร้อยละ
ระยะเวลาในการอยู่อาศัย(ในชุมชน)		
ไม่เกิน 25 ปี	65	27.0
26 - 60 ปี	115	47.7
มากกว่า 60 ปี	61	25.3
ภูมิลำเนา		
มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนที่อาศัยอยู่	212	88.0
มีภูมิลำเนาจากที่อื่น	29	12.0
ความคิดในการย้ายที่อยู่ในอนาคต		
คิดจะย้าย	20	8.3
ไม่ย้าย	221	91.7
ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน		
รู้จักเพื่อนบ้านไม่เกิน 10 หลัง	54	22.4
รู้จักเพื่อนบ้าน 11 - 30 หลัง	32	13.3
รู้จักทั้งหมู่บ้าน, ละแวกบ้าน	155	64.3

ตารางที่ 5.12 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระยะเวลาในการอยู่อาศัยและการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน (ข้อมูลประเภทช่วง)

	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ระยะเวลาในการอยู่อาศัย	43.64	1-100	24.48
การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน	61.12	1-200	40.68

ในด้านการใช้ประโยชน์จากคลองและพื้นที่บริเวณบ้าน (ตารางที่ 5.13) พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ใช้เรือในการสัญจร (ร้อยละ 90.5) รองลงมาใช้ลำคลองเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 76.8) และใช้น้ำในคลองเพื่อการอุปโภคชำระล้าง (ร้อยละ 71.4) นอกจากนี้ มากกว่าครึ่งหนึ่งของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดใช้น้ำในคลองเพื่อการเกษตร (ร้อยละ 58.1) ส่วนการใช้น้ำในคลองเพื่อการบริโภคนั้นพบเป็นส่วนน้อย (ร้อยละ 6.2)

ครัวเรือนส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทำสวนผลไม้ (ร้อยละ 38.6) รองลงมา มีพื้นที่กรำรอบบริเวณบ้าน (ร้อยละ 22) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการทำสวนครัวและปลูกต้นไม้รอบบริเวณบ้านประมาณ 20 ครัวเรือน

ตารางที่ 5.13 แสดงจำนวน ร้อยละของการใช้ประโยชน์จากคลองและพื้นที่รอบบริเวณบ้าน (ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกตอบได้หลายข้อ)

การใช้ประโยชน์ในพื้นที่	จำนวน (หลังคาเรือน) (N=241)	ร้อยละ
การใช้ประโยชน์จากคลอง		
ใช้เรือในการสัญจร	218	90.5
ใช้น้ำในคลองในการบริโภค	15	6.2
ใช้น้ำในคลองในการอุปโภค	172	71.4
ใช้น้ำในคลองเพื่อการเกษตร	140	58.1
ใช้ลำคลองในการพักผ่อนหย่อนใจ	185	76.8
การใช้ประโยชน์จากพื้นที่รอบบริเวณบ้าน		
ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทำสวนผลไม้	93	38.6
ใช้ประโยชน์พื้นที่โดยการขายหรือให้เช่า	7	2.9
มีพื้นที่กรำรอบบริเวณบ้าน	53	22.0

5.3 ข้อมูลทางด้านสาธารณสุขโลก สาธารณูปการ

เมื่อพิจารณาลักษณะทางด้านสาธารณสุขโลก สาธารณูปการของชุมชนริมคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย อันได้แก่ การมีน้ำใช้ ไฟฟ้า การระบายน้ำเสีย ระบบสุขาภิบาล และการกำจัดขยะ (ตารางที่ 5.14) พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีน้ำประปาและไฟฟ้าใช้ (ร้อยละ 52.3 และ 97.9 ตามลำดับ) ครัวเรือนส่วนใหญ่ระบายน้ำเสียลงคลองและลงดิน (ร้อยละ 96.3) ส่วนที่เหลือมีการระบายน้ำลงท่อระบายน้ำเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 3.7) ครัวเรือนส่วนใหญ่มีระบบสุขาภิบาลในการเก็บกักและบำบัดสิ่งปฏิกูลคือมีบ่อเกรอะบ่อซึมหรือถังบำบัดสิ่งปฏิกูลก่อนปล่อยลงสาธารณะ (ร้อยละ 49.4) รองลงมาจะมีเพียงบ่อเกรอะอย่างเดียวในปริมาณที่ไม่แตกต่างกันมากนัก (ร้อยละ 46.9) รองลงมาเป็นส่วนน้อยที่ยังไม่มีระบบบำบัดสิ่งปฏิกูลก่อนปล่อยลงแหล่งน้ำ (ร้อยละ 3.7) การจัดเก็บขยะ ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรถและเรือมาเก็บขยะ (ร้อยละ 60.6) ที่เหลือจะเป็นการกำจัดเอง (ร้อยละ 39.4)

สำหรับเรื่องอื่นๆ ได้แก่ ถนน พบว่าบางพื้นที่ก็มีถนนเข้าถึง ได้แก่ชุมชนวัดชลอ แต่บางพื้นที่กลับไม่มีถนนเข้าถึงได้แก่ชุมชนบางม่วง ชุมชนบางขนุน เป็นต้น จึงทำให้ชุมชนบริเวณนั้นต้องใช้เรือในการสัญจรเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีโครงการตัดถนนใหญ่ผ่านชุมชนริมคลอง ซึ่งจะช่วยให้การสัญจรทางรถเพิ่มปริมาณขึ้นในอนาคตได้ และส่งผลกระทบต่อปริมาณการใช้เรือด้วยเช่นกัน สิ่งเหล่านี้อาจมีอิทธิพลต่อทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการใช้แนวทางพัฒนาอาคารในอนาคตได้ เนื่องจากแนวโน้มในการใช้รถยนต์ที่จะมีมากขึ้นและการใช้เรือหรือการสัญจรทางน้ำลดน้อยลง

ตารางที่ 5.14 แสดงจำนวน ร้อยละของประเภทของแหล่งน้ำที่ใช้บริโภคอุปโภค การใช้ไฟฟ้า การระบายน้ำเสีย ระบบสุขาภิบาล และระบบกำจัดขยะ (ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

ระบบสาธารณสุขโลก สาธารณูปการ	จำนวน (หลัง) (N = 241)	ร้อยละ
น้ำประปา หรือน้ำบาดาล		
มี	126	52.3
ไม่มี	115	47.7
ไฟฟ้า		
มีมิเตอร์ต่อถึงที่บ้าน	236	97.9
ใช้มิเตอร์ร่วมกับบ้านอื่น	5	2.1

ตารางที่ 5.14 (ต่อ)

ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ	จำนวน (หลัง) (N = 241)	ร้อยละ
การระบายน้ำเสีย		
ระบายลงคลอง, ลงดิน	232	96.3
ระบายลงท่อระบายน้ำ	9	3.7
ระบบสุขาภิบาล		
มีบ่อเกรอะบ่อซึมหรือถังเซพทิส	119	49.4
มีบ่อเกรอะอย่างเดียว	113	46.9
ไม่มีบ่อเกรอะบ่อซึม	9	3.7
การกำจัดขยะ		
มีรถ หรือเรือมาเก็บ	146	60.6
กำจัดเอง	95	39.4

ในด้านการกำจัดขยะ จากการสอบถามครัวเรือนที่กำจัดขยะเอง 95 หลัง (ตารางที่ 5.15) ครัวเรือนส่วนใหญ่เลือกที่จะเผาขยะมากที่สุด (ร้อยละ 65.2) รองลงมาเป็นการฝังดินทิ้งในสวนทำปุ๋ย (ร้อยละ 24.2)

ตารางที่ 5.15 แสดงจำนวน ร้อยละของการกำจัดขยะเองของชุมชนริมคลอง(ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

การกำจัดขยะ	จำนวน (หลัง) (N = 95)	ร้อยละ
เผา	62	65.2
ฝังดิน ทิ้งในสวน หมักปุ๋ย	23	24.2
ทิ้งลงคลอง	7	7.3
ขนไปทิ้งที่อื่น	3	3.1

ที่มา : จากการสอบถามประชากรในพื้นที่ศึกษาจำนวน 95 หลังคาเรือน

5.4 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชน

5.4.1 ทัศนคติที่มีต่อคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่และการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

เมื่อพิจารณาทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ ได้แก่ คุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม คุณค่าที่มีต่อการท่องเที่ยว และคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัย (ตารางที่ 5.16) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับพื้นที่ในระดับสูงทั้งในด้านประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว และสถาปัตยกรรม โดยให้ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในระดับสูง (ร้อยละ 63.1) ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในระดับสูง (ร้อยละ 59.8) และให้ความสำคัญทางสถาปัตยกรรมในระดับสูงเช่นกัน (ร้อยละ 70.1)

ตารางที่ 5.16 แสดงจำนวน ร้อยละ ของทัศนคติของประชาชนที่มีต่อคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย (ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

คุณค่าและความสำคัญ	จำนวน (คน) (N=241)	ร้อยละ
คุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม		
มาก	152	63.1
ปานกลาง	73	30.3
น้อย	16	6.6
คุณค่าและความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม		
มาก	144	59.8
ปานกลาง	69	28.6
น้อย	28	11.6
คุณค่าและความสำคัญทางสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัย		
มาก	169	70.1
ปานกลาง	61	25.3
น้อย	11	4.6

เมื่อพิจารณาถึงจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ของพื้นที่อันได้แก่ ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ อากาศดี มีวัดวาอารามมากมาย ลำคลองใสสะอาด มีสวนผลไม้ มีวิถีชีวิตดั้งเดิมในชุมชน เป็นพื้นที่สีเขียวอยู่ใกล้เมือง บ้านริมน้ำสวยงาม มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีสืบต่อมา (ตารางที่ 5.17) ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ของพื้นที่คืออากาศดี (ร้อยละ 60.58) รองลงมาคือมีวัดวาอารามที่เป็นศูนย์กลางชุมชน (ร้อยละ 50.21) รองลงมาคือมีสวนผลไม้ (ร้อยละ 34.44)

นอกจากนี้ มีผู้ออกความคิดเห็น 23 คน คิดว่าจุดเด่นหรือเอกลักษณ์อื่นๆของพื้นที่ คือ สามารถเดินทางสะดวกสบายทั้งทางบกและทางน้ำ สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติสวยงาม มีการท่องเที่ยว มีความสงบสุข มีการทำประมง

ตารางที่ 5.17 แสดงจำนวน ร้อยละของทัศนคติของประชาชนที่มีต่อจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ของพื้นที่ริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย เรียงลำดับจากมากไปน้อย (ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกตอบได้หลายข้อ)

จุดเด่นและเอกลักษณ์ของพื้นที่	จำนวน(คน) (N=241)	ร้อยละ
จุดเด่นหรือเอกลักษณ์ของพื้นที่(เรียงลำดับจากมากไปน้อย)		
1. อากาศดี	146	60.58
2. มีวัดวาอารามมากมาย	121	50.21
3. มีสวนผลไม้	83	34.44
4. มีวิถีชีวิตดั้งเดิมในชุมชน	52	21.58
5. บ้านริมน้ำสวยงาม	51	21.16
6. มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีสืบต่อมา	45	18.67
7. ล้ำคลองใสสะอาด	42	17.01
8. เป็นพื้นที่ที่มีค่าทางประวัติศาสตร์	41	16.60
9. เป็นพื้นที่สีเขียวอยู่ใกล้เมือง	40	14.43
10. อื่นๆ ได้แก่ เดินทางสะดวกสบาย มีความเป็นธรรมชาติ มีการท่องเที่ยว สงบสุข ไร้อาชญากรรม ทำการประมง	23	9.54
11. ไม่ออกความเห็น	11	4.56

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่เป็นจุดด้อยของพื้นที่ซึ่งทำลายสภาพแวดล้อมริมคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย ได้แก่ ปัญหาน้ำเสีย เสียงเรื่อรบกวน สวนผลไม้ที่ลดจำนวนลง ความทรุดโทรมของบ้านริมคลอง และการมีถนนใหญ่ตัดผ่าน (ตารางที่ 5.18) พบว่าปัญหาน้ำเสียเป็นปัญหาในการทำลายสภาพแวดล้อมริมคลองมากที่สุด (ร้อยละ 75.5)รองลงมาคือปัญหาการลดลงของสวนผลไม้ (ร้อยละ 45.6)

ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมคลองยังมีความเห็นอื่นๆอีกว่าสิ่งแวดล้อมริมคลองถูกทำลายลงไปเนื่องจากดินทรุดตัว ตลิ่งพัง เนื่องมาจากกระแสน้ำและคลื่นน้ำ รวมถึงผลจากกระตบ้ำน้ำที่สูงไม่มีเขื่อนป้องกันหน้าดิน ทำให้บ้านเรือนมีความเสียหายต้องซ่อมแซมอยู่บ่อยๆโดยเฉพาะบ้านที่ตั้งอยู่บนน้ำและไม่มีเขื่อนกันแรงกระแทกจากคลื่นจะได้รับความเสียหายมากกว่าบ้านประเภทอื่นๆ

เมื่อพิจารณาถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อปัจจัยที่กำลังเกิดขึ้นและที่จะเกิดขึ้นในอนาคตในพื้นที่ศึกษาอันได้แก่การพัฒนาหมู่บ้านจัดสรร และการตัดถนนใหญ่ผ่านชุมชนริมคลอง (ตารางที่ 5.18) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยต่อการพัฒนาหมู่บ้านจัดสรรในบริเวณพื้นที่สองฝั่งคลอง (ร้อยละ 78) จากผู้ที่เห็นด้วยต่อการพัฒนาหมู่บ้านจัดสรร 36 คนส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าหมู่บ้านจัดสรรจะนำความเจริญเข้ามา (ร้อยละ 7.88) รองลงมาคือทำให้เดินทางได้สะดวกขึ้น และสามารถขายที่ได้ราคาดี (ร้อยละ 0.83 เท่ากัน) ในทางกลับกันผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการพัฒนาหมู่บ้านจัดสรร 188 คนส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าหมู่บ้านจัดสรรปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำ (ร้อยละ 48.13) รองลงมาคิดว่า เป็นการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 16.18)

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการตัดถนนขนาดใหญ่ผ่านชุมชนริมคลอง (ร้อยละ 68.88) จากผู้ที่ออกความเห็นยอมรับการตัดถนน 166 คนส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าการคมนาคมจะสะดวกขึ้น (ร้อยละ 53.94) รองลงมาคิดว่าจะมีความเจริญต่างๆตามมา (ร้อยละ 14.52) ในทางกลับกันผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการตัดถนน 59 คนส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าจะทำให้เกิดมลภาวะเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 5.8) รองลงมาคิดว่ามีจลาจลจะชุกชุมมากขึ้น (ร้อยละ 5.4)

ตารางที่ 5.18 แสดงจำนวน ร้อยละ ของปัจจัยที่ทำลายสภาพแวดล้อมสองฝั่งคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย (ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

ปัจจัยทำลายสภาพแวดล้อมสองฝั่งคลอง	จำนวน(คน) (N=241)	ร้อยละ
1. จุดด้อยและปัญหาในพื้นที่(สามารถตอบได้หลายข้อ) (เรียงลำดับจากมากไปน้อย)		
น้ำเสีย	182	75.5
พื้นที่สวนผลไม้ลดลง	110	45.6
เสียงเรื่อรบกวน	107	44.4
บ้านริมคลองมีความทรุดโทรม	68	28.2
การตัดถนนใหญ่ผ่านลำคลอง	40	16.6
2. การพัฒนาหมู่บ้านจัดสรร		
เห็นด้วย	36	14.94
ไม่เห็นด้วย	188	78.0
ไม่ออกความเห็น	17	7.06
2.1 จากผู้เห็นด้วย 36 คนมีความเห็นดังนี้		
2.1.1 เห็นด้วยเพราะนำความเจริญมาสู่ชุมชน	19	7.88

ตารางที่ 5.18 (ต่อ)

ปัจจัยทำลายสภาพแวดล้อมสองฝั่งคลอง	จำนวน (คน) (N=241)	ร้อยละ
2.2.2 เห็นด้วยเพราะการเดินทางสะดวกขึ้น	2	0.83
2.2.3 เห็นด้วยเพราะชายที่ได้ราคาแพง	2	0.83
2.2 จากผู้ไม่เห็นด้วย 188 คนมีความเห็นดังนี้		
2.2.1 น้ำเสีย	116	48.13
2.2.2 ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	39	16.18
2.2.3 อาชญากรเพิ่มขึ้น	16	6.64
2.2.4 มีผลกระทบต่อสวนผลไม้	12	4.98
3. การตัดถนนขนาดใหญ่ผ่านชุมชน		
เห็นด้วย	166	68.88
ไม่เห็นด้วย	59	24.48
ไม่ออกความเห็น	16	6.64
3.1 จากผู้เห็นด้วย 166 คนมีความเห็นดังนี้		
3.1.1 การเดินทางสะดวก	130	53.94
3.1.2 นำความเจริญมาสู่ชุมชน	35	14.52
3.2 จากผู้ไม่เห็นด้วย 59 คน มีความเห็นดังนี้		
3.2.1 เกิดมลภาวะ	14	5.8
3.2.2 อาชญากรเพิ่มขึ้น	13	5.4
3.2.3 มีผลกระทบต่อสวนผลไม้	10	4.15

5.4.2 ทศนคติที่มีต่อการปฏิบัติตามแนวทางพัฒนาอาคาร

เมื่อพิจารณาการรับรู้ของประชาชนในพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มคลองนนทบุรี ซึ่งการอนุรักษ์อาคารริมน้ำเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งในโครงการด้วย (ตารางที่ 5.19) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบเกี่ยวกับโครงการนี้ถึงร้อยละ 71.8 โดยส่วนใหญ่ทราบเกี่ยวกับโครงการนี้ผ่านทางโทรทัศน์ (13 ครั้วเรือน) รองลงมาคือป้ายประชาสัมพันธ์ตามที่ต่างๆ และจากเทศบาล, อบต. (10 ครั้วเรือนเท่ากัน) เสียงประชาสัมพันธ์ทางเรือและชาวบ้านบอกต่อกันมา (3 ครั้วเรือนเท่ากัน) สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ของชุมชนยังอยู่ในระดับต่ำ

ตารางที่ 5.19 แสดงจำนวน ร้อยละ ของการรับรู้ของประชาชนต่อโครงการอนุรักษ์อาคารริมน้ำ
(ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

การรับรู้ของประชาชน	จำนวน (คน) (N=241)	ร้อยละ
ทราบ	68	28.2
ไม่ทราบ	173	71.8

เพื่อทราบถึงทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์อาคารริมน้ำจึงได้ทำการศึกษาถึงทัศนคติของประชาชนที่มีต่อรูปแบบอาคารที่อยู่อาศัยริมน้ำประเภทต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยอาคารที่มีอยู่ในพื้นที่และที่ได้มีการคิดแบบขึ้นใหม่จากโครงการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยริมคลอง (โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มคลองจังหวัดนนทบุรี) จึงพิจารณาทัศนคติของประชาชนที่มีต่ออาคาร 4 ประเภท (ดูบทที่ 4) ได้แก่ บ้านตึกคอนกรีตสมัยใหม่ บ้านแบบบังกาโล บ้านเรือนไทยหลังคาจั่วหรือปั้นหยา และบ้านตามแนวทางพัฒนาอาคาร และยังพิจารณาถึงลักษณะการก่อสร้างบ้านริมน้ำที่มีความเหมาะสมต่อพื้นที่ 2 ประเภท ได้แก่ การสร้างบ้านบนเสายกใต้ถุนเหนือน้ำหรือพื้นดิน และการสร้างบ้านติดกับพื้นดินและมีเขื่อนริมตลิ่ง (ตารางที่ 5.20) ผลการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าบ้านเรือนไทยมีความเหมาะสมที่สุด (ร้อยละ 61.0) รองลงมาเป็นบ้านแบบบังกาโล (ร้อยละ 28.2) และส่วนใหญ่ยังเห็นว่าการสร้างบ้านบนเสายกใต้ถุน เหนือน้ำหรือพื้นดินมีความเหมาะสมที่สุด (ร้อยละ 72.6) โดยในจำนวนผู้ที่เลือกการก่อสร้างบ้านบนเสายกใต้ถุน เหนือน้ำหรือพื้นดินบางส่วนก็ยังเห็นว่าควรจะมีเขื่อนในการกันแรงกระแทกจากน้ำ เพราะระดับน้ำและคลื่นน้ำทำความเสียหายให้กับโครงสร้างของบ้านเช่น เสา และฐานรากทำให้อาคารทรุดหรือ สั่นคลอนไม่แข็งแรงมั่นคง และต้องซ่อมแซมอยู่เสมอๆ 9 คร่าวเรือน (ร้อยละ 3.73)

ตารางที่ 5.20 แสดงจำนวน ร้อยละของทัศนคติของประชาชนต่อการเลือกรูปแบบที่อยู่อาศัย ประเภทต่างๆที่มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อม(ข้อมูล ประเภทกลุ่ม)

รูปแบบของที่อยู่อาศัย	จำนวน(คน) (N=241)	ร้อยละ
รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่พึงพอใจ		
บ้านตึกคอนกรีตสมัยใหม่	1	0.4
บ้านแบบบังกาโล	68	28.2
บ้านเรือนไทยหลังคาจั่วหรือปั้นหยา	147	61.0
บ้านตามแนวทางพัฒนาอาคาร	25	10.4
ลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ		
สร้างบ้านติดกับพื้นดิน และมีเขื่อนริมตลิ่ง	66	27.4
สร้างบ้านบนเสา ยกใต้ถุนเหนือน้ำหรือพื้นดิน	175	72.6

เมื่อพิจารณาถึงเหตุผลในการเลือกรูปแบบบ้านประเภทต่างๆทั้ง 4 แบบ ได้แก่ ความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความสวยงาม ความสบายในการอยู่อาศัย และการแสดงถึงฐานะ (ตารางที่ 5.21) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่เลือกบ้านเพราะความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทาง ภูมิศาสตร์และภูมิประเทศ (ร้อยละ 55.2) รองลงมาคือความสบายในการอยู่อาศัย (ร้อยละ 34.4) นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอื่นๆอีกที่อธิบายเหตุผลในการเลือก ดังนี้

1. เหตุผลในการเลือกบ้านเรือนไทยเป็นอันดับที่หนึ่งจากผู้ออกความเห็น 60 คน คือ บ้านเรือนไทยดูมีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และน่าอนุรักษ์ไว้ (ร้อยละ 45) รองลงมาคือความเห็นว่าเป็นบ้านเรือนไทยเป็นของเก่าแก่ โบราณที่อยู่คู่กับชุมชนมาช้านาน ซึ่งมีผลทางจิตใจของผู้อยู่อาศัยให้ รู้สึกผูกพัน และคิดคำนึงถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ในอดีต (Nostalgia) (ร้อยละ 33.3)

2. เหตุผลในการเลือกบ้านแบบบังกาโลเป็นอันดับที่หนึ่งจากผู้ออกความเห็น 30 คน คือ บ้านแบบบังกาโลสามารถดูแลรักษาง่ายและซ่อมแซมง่าย (ร้อยละ 76.6) รองลงมาคือบ้านแบบบังกาโลมีลักษณะที่อยู่สบาย โปร่ง อากาศถ่ายเทสะดวกเหมาะกับวิถีชีวิต (ร้อยละ 13.3)

ส่วนบ้านตามแนวทางพัฒนาอาคาร และบ้านตึกคอนกรีตสมัยใหม่ผู้เลือกเป็นอันดับที่หนึ่ง เป็นจำนวนน้อยกว่าบ้านสองแบบแรกมาก

ตารางที่ 5.21 แสดงจำนวน ร้อยละ ของทัศนคติในการเลือกบ้านประเภทต่างๆ ของผู้อยู่อาศัยริมคลอง¹ (ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

ทัศนคติในการเลือกรูปแบบบ้าน	จำนวน(คน) (N=241)	ร้อยละ
ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกรูปแบบบ้านประเภทต่างๆ		
ความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม	133	55.2
ความสวยงาม	70	29.0
ความสบายในการอยู่อาศัย	83	34.4
การเข้าถึงฐานะ	3	1.2
อื่นๆ (แยกเป็นเรือนไทย และเรือนบังกาโล)	90	37.3
ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกบ้านเรือนไทย	(N = 60)	
มีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย	27	45
มีความคุ้นเคยอยู่คู่ชุมชนมาแต่อดีต	20	33.3
โปร่ง อากาศถ่ายเทสะดวก	5	8.3
แข็งแรง ทนทาน ดูแลรักษาง่าย ติดเสาะได้ ²	8	13.3
ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกบ้านแบบบังกาโล	(N = 30)	
มีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย	0	0
มีความคุ้นเคยอยู่คู่ชุมชนมาแต่อดีต	3	10
โปร่ง อากาศถ่ายเทสะดวก	4	13.3
แข็งแรง ทนทาน ดูแลรักษาง่าย ติดเสาะได้	23	76.6

เมื่อทราบถึงความต้องการในรูปแบบบ้านของประชาชนแล้วได้ทำการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของอาคารริมน้ำในอนาคตโดยศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านในอนาคต (ตารางที่ 5.22) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน (ร้อยละ 55.19) และการปรับปรุงส่วนใหญ่จะเป็นการต่อเติมมากที่สุด (ร้อยละ 19.9)

¹ ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกตอบได้หลายข้อ

² การติดเสาะ คือ การต่อเสาะไม้เพื่อหนีระดับน้ำท่วมสูง โดยใช้แฉ่งเป็นเครื่องมือในการยกเสาะเรือน วิธีนี้สามารถทำได้ในขณะที่ยังมีการใช้งานภายในบ้านอยู่(ข้อมูลจากผู้อาศัยริมคลองอ้อมนนท์-บางกอกน้อย เดือน พฤษภาคม 2545)

ตารางที่ 5.22 แสดงจำนวน ร้อยละ ของการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านในอนาคตของผู้อยู่อาศัย
ริมคลอง (ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน	จำนวน (คน) (N=241)	ร้อยละ
การปรับปรุงบ้าน		
มีโครงการจะปรับปรุง	108	44.81
ต่อเติม	48	19.9
สร้างบ้านใหม่	19	7.9
รื้อย้าย	3	1.2
อื่นๆ(ยกพื้น, เปลี่ยนวัสดุ, ซ่อมแซมฯลฯ)	38	15.8
ไม่มีโครงการจะปรับปรุง	133	55.19

เมื่อพิจารณาถึงการยอมรับของประชาชนต่อการให้มีการควบคุมการก่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัยริมน้ำให้มีลักษณะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม และมาตรการแรงจูงใจในการอนุรักษ์บ้าน รวมถึงการช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐบาล (ตารางที่ 5.23) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการให้มีการควบคุมการก่อสร้างอาคารริมน้ำ (ร้อยละ 74.3) ส่วนเรื่องมาตรการแรงจูงใจในการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย ประชาชนส่วนใหญ่สนใจและยอมรับมาตรการการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมมากที่สุด (ร้อยละ 59.8) รองลงมาเป็นการให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 53.9) รองลงมาเป็นการลดหย่อนภาษีเงินได้ (ร้อยละ 53.5) สำหรับระดับความต้องการเงินช่วยเหลือในการซ่อมแซมบ้าน ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการให้เงินช่วยเหลือจากรัฐในระดับปานกลาง (26-75% ของค่าซ่อมแซมบ้าน) (ร้อยละ 38.6) รองลงมาเป็นการเงินช่วยเหลือในระดับมาก (มากกว่า 75% ของค่าซ่อมแซมบ้าน) (ร้อยละ 29.5)

ตารางที่ 5.23 แสดงจำนวน ร้อยละ ของทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติตามแนวทางพัฒนาอาคาร (Design guidelines) (ข้อมูลประเภทกลุ่ม)

ปัจจัยในการปฏิบัติตามแนวทางพัฒนาอาคาร	จำนวน (คน) (N=241)	ร้อยละ
การยอมรับการควบคุมการก่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัยริมน้ำ		
เห็นด้วย	179	74.3
ไม่เห็นด้วย	59	24.5
มาตรการแรงจูงใจ(เรียงลำดับจากมากไปน้อย)		
การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ลุ่มคลอง	144	59.8
การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อนำมาซ่อมแซมและอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย	130	53.9
การลดหย่อนภาษีเงินได้สำหรับผู้อนุรักษ์บ้านเรือนริมน้ำ	129	53.5
การจัดให้มีแบบบ้านตัวอย่างจากเทศบาลและลดขั้นตอนการขออนุญาต	108	44.8
การยกย่องให้รางวัลผู้มีบ้านสวยงาม	97	40.2
การให้เงินช่วยเหลือ		
น้อย(ไม่เกิน 25% ของค่าซ่อมแซมบ้าน)	66	27.4
ปานกลาง(26-75 %ของค่าซ่อมแซมบ้าน)	99	41.1
มาก(มากกว่า 75%ของค่าซ่อมแซมบ้าน)	76	31.5

บทที่ 6

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วนคือ การวิเคราะห์ข้อมูลทางกายภาพ และการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านทัศนคติของประชาชน โดยในส่วนของกายภาพจะเป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะสถาปัตยกรรมบ้านเรือนริมคลองที่มีต่อตัวแปรอิสระในด้านต่างๆ อันได้แก่ ลักษณะประชากร สังคมเศรษฐกิจ และทัศนคติของประชาชนที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะบ้านเรือนที่อาศัยอยู่ ในส่วนที่สองคือการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านทัศนคติ จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะประชากร เศรษฐกิจสังคมที่มีต่อทัศนคติในการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยริมคลอง

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทางกายภาพ

จากการศึกษาพบว่าลักษณะทางกายภาพที่เป็นตัวแปรอิสระได้แก่ ลักษณะสถาปัตยกรรมบ้านเรือนริมคลองซึ่งมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระคือ อายุอาคาร การเลือกมาตรฐานการแรงจูงใจส่งเสริมการท่องเที่ยว การเลือกรูปแบบบ้านที่พึงพอใจ และระยะเวลาในการอยู่อาศัย (ตารางที่ 5.24)

ตารางที่ 6.1 ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม
ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบ้านเรือน	อายุอาคาร
	การเลือกมาตรฐานการแรงจูงใจส่งเสริมการท่องเที่ยว
	การเลือกรูปแบบบ้านที่พึงพอใจ
	ระยะเวลาในการอยู่อาศัย

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสถาปัตยกรรมกับอายุอาคาร (ตารางที่ 5.25) พบว่าลักษณะทางสถาปัตยกรรมมีความสัมพันธ์กับอายุอาคาร ($X^2 = 15.578$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.246

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า บ้านส่วนใหญ่ทั้งบ้านสมัยใหม่และบ้านแบบเรือนไทย จะมีอายุ 25 – 60 ปี (ร้อยละ 49.0) แต่เมื่อพิจารณาอายุอาคารในช่วงมากกว่า 60 ปีแล้วพบว่า บ้านเรือนไทยจะมีสัดส่วนที่มากกว่าบ้านสมัยใหม่และบังกาโล (ร้อยละ 37.2 และ 13.6 ตามลำดับ) ในขณะที่เดียวกันบ้านแบบสมัยใหม่และบังกาโลส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 26 – 60 ปีในสัดส่วนที่มากกว่าบ้านเรือนไทย เช่นกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบ้านเรือนไทยจะมีอายุอาคารมากกว่าบ้านประเภทอื่นๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเก่าแก่ทั้งในด้านสถาปัตยกรรมและทางด้านระยะเวลาด้วย

ตารางที่ 6.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสถาปัตยกรรมกับอายุอาคาร

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม จำนวนหลัง(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	อายุอาคาร			
	ไม่เกิน 25 ปี	26-60 ปี	มากกว่า 60 ปี	รวม
บ้านคอนกรีตสมัยใหม่และบ้านบังกาโล	73(36.9) (91.3)	98(49.5) (83.1)	27(13.6) (62.8)	198 (82.2)
บ้านเรือนไทย	7(16.3) (8.8)	20(46.5) (16.9)	16(37.2) (37.2)	43 (17.8)
รวม	80 (33.2)	118 (49.0)	43 (17.8)	241 (100.0)

$X^2 = 15.578$ $P < 0.05$ $C = 0.246$ $Sig = 0.000$

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสถาปัตยกรรมกับการเลือกมาตรการแรงจูงใจส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย (ตารางที่ 5.26) พบว่าลักษณะทางสถาปัตยกรรมมีความสัมพันธ์กับการเลือกมาตรการแรงจูงใจส่งเสริมการท่องเที่ยว ($X^2 = 3.964$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.127

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คริวเรือนส่วนใหญ่จะสนใจมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 61.0) โดยที่คริวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านเรือนไทยจะมีความสนใจมาตรการนี้มากกว่าคริวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านสมัยใหม่หรือบังกาโล (ร้อยละ 74.4 และ 58.1 ตามลำดับ) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเรือนไทยจะเข้าใจถึงคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านสมัยใหม่และบ้านแบบบังกาโล

ตารางที่ 6.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสถาปัตยกรรมกับการเลือกมาตรการแรงจูงใจส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม จำนวนหลัง(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	การเลือกมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ที่อยู่อาศัย		
	ไม่สนใจ	สนใจ	รวม
บ้านคอนกรีตสมัยใหม่และบ้านบังกาโล	83(41.9) (88.3)	115(58.1) (78.2)	198 (82.2)
บ้านบังกะโล	11(25.6) (11.7)	32(74.4) (21.8)	43 (17.8)
รวม	94 (39.0)	147 (61.0)	241 (100.0)

$X^2 = 3.964$ $P < 0.05$ $C = 0.127$ $Sig = 0.000$

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสถาปัตยกรรมกับการเลือกรูปแบบบ้านที่พึงพอใจ (ตารางที่ 5.27) พบว่าลักษณะทางสถาปัตยกรรมมีความสัมพันธ์กับการเลือกรูปแบบบ้านที่พึงพอใจ ($X^2 = 9.569$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.195

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คริวเรือนส่วนใหญ่จะเลือกรูปแบบบ้านเรือนไทยและบ้านตามแนวทางพัฒนาอาคารหากสามารถสร้างเป็นบ้านของตัวเองได้ (ร้อยละ 71.4) โดยที่คริวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านเรือนไทยส่วนใหญ่จะเลือกรูปแบบบ้านเรือนไทยและบ้านตามแนวทางพัฒนาอาคารมากกว่าคริวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านสมัยใหม่และบ้านแบบบังกาโล (ร้อยละ 90.7 และ 67.2 ตามลำดับ) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคริวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านเรือนไทยจะเลือกบ้านในรูปแบบที่ตัวเองอาศัยอยู่ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความสบาย และการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของบ้านเรือนไทยดีกว่าบ้านประเภทอื่นๆ

ตารางที่ 6.4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสถาปัตยกรรมกับการเลือกรูปแบบบ้านที่พึงพอใจ

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม จำนวนหลัง(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	การเลือกรูปแบบบ้านที่พึงพอใจ		
	บ้านคอนกรีตสมัยใหม่ และบ้านบังกาโล	บ้านเรือนไทยและบ้านตาม แนวทางพัฒนาอาคาร	รวม
บ้านคอนกรีตสมัยใหม่และบ้านบังกาโล	65(32.8) (94.2)	133(67.2) (77.3)	198 (82.2)
บ้านบังกะโล	4(9.3) (5.8)	39(90.7) (22.7)	43 (17.8)
รวม	69 (28.6)	172 (71.4)	241 (100.0)

$X^2 = 3.964$ $P < 0.05$ $C = 0.127$ $Sig = 0.002$

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสถาปัตยกรรมกับระยะเวลาในการอยู่อาศัย (ตารางที่ 5.28) พบว่าลักษณะทางสถาปัตยกรรมมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการอยู่อาศัย ($X^2 = 8.672$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.186

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คริวเรือนส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการอยู่อาศัย 26 – 60 ปี (ร้อยละ 47.7) โดยที่บ้านเรือนไทยมีระยะเวลาในการอยู่อาศัยมากกว่าบ้านสมัยใหม่และบ้านบังกาโล (ร้อยละ 55.8 และ 46.0) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า อาจเนื่องมาจากบ้านเรือนไทยมีอายุอาคารที่มากกว่าบ้านประเภทอื่นๆ จึงทำให้มีระยะเวลาในการอยู่อาศัยมากกว่าด้วย

ตารางที่ 6.5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสถาปัตยกรรมกับระยะเวลาในการอยู่อาศัย

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม จำนวนหลัง(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	ระยะเวลาในการอยู่อาศัย			
	ไม่เกิน 25 ปี	26 – 60 ปี	มากกว่า 60 ปี	รวม
บ้านคอนกรีตสมัยใหม่และบ้านบังกาโล	61(30.8) (93.8)	91(46.0) (79.1)	46(23.2) (75.4)	198 (82.2)
บ้านบังกะโล	4(9.3) (6.2)	24(55.8) (20.9)	15(34.9) (24.6)	43 (17.8)
รวม	65 (27.0)	115 (47.7)	61 (25.3)	241 (100.0)

$X^2 = 8.672$ $P < 0.05$ $C = 0.186$ $Sig = 0.013$

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านทัศนคติของประชาชน

การวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านทัศนคติของประชาชนประกอบด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระ 3 กลุ่มคือ ลักษณะทางกายภาพ ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ลักษณะประชากรและเศรษฐกิจสังคม และกลุ่มตัวแปรตามซึ่งประกอบด้วยทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย (ตารางที่ 5.29)

ตารางที่ 6.6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

✓ คือ ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05

ตัวแปรอิสระ		ตัวแปรตาม											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ลักษณะทางกายภาพ	1. วัสดุอาคาร											✓	
	2. รูปแบบทางสถาปัตยกรรม												
	3. การใช้ที่ดินเพื่อการทำสวน												
	4. อายุอาคาร			✓				✓					
ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม	10. อายุ(ผู้ตอบแบบสอบถาม)	✓			✓		✓			✓			
	11. เพศ (ผู้ตอบแบบสอบถาม)												
	12. การศึกษา(ผู้ตอบแบบสอบถาม)	✓			✓					✓			✓
	13. รายได้(ครัวเรือน)												
	14. ลักษณะการถือครอง												
	15. ขนาดครัวเรือน												
	16. ความพอเพียงของรายได้												
	17. ระยะเวลาในการอยู่อาศัย				✓		✓						
	18. ภูมิลำเนา												✓
	19. การโยกย้าย												
	20. การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน						✓						
21. การใช้คลองในการสัญจร					✓							✓	
1. การรับรู้เกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์พื้นที่	5. การยอมรับ Design guidelines	9. การเลือกแรงจูงใจส่งเสริมการท่องเที่ยว											
2. ลักษณะบ้านที่พึงพอใจ	6. การเลือกแรงจูงใจเงินผู้ตอบแบบสอบถาม	10. การเลือกแรงจูงใจให้มีแบบบ้านตัวอย่าง											
3. ลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ	7. การเลือกแรงจูงใจการลดหย่อนภาษี	11. ปริมาณเงินช่วยเหลือจากรัฐ											
4. ความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน	8. การเลือกแรงจูงใจการให้รางวัล	12. ทัศนคติที่มีต่อคุณค่าของพื้นที่											

ตารางที่ 6.7 สรุปตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม(ทัศนคติของประชาชน)

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม (ทัศนคติของประชาชน)
อายุ	1. การรับรู้เกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์พื้นที่
การศึกษา	
อายุอาคาร	2. ลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ
อายุ	3. ความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน
การศึกษา	
ระยะเวลาในการอยู่อาศัย	
การใช้คลอจในการสัญจร	4. การยอมรับ Design guidelines
อายุ	5. การเลือกแรงจูงใจประเภทต่างๆ - การเลือกแรงจูงใจเงินกูดอกเบี้ยต่ำ
ระยะเวลาในการอยู่อาศัย	
ระดับการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน	
อายุอาคาร	
อายุ	- การเลือกแรงจูงใจการลดหย่อนภาษี
การศึกษา	- การเลือกแรงจูงใจส่งเสริมการท่องเที่ยว
วัสดุอาคาร	6. ปริมาณเงินช่วยเหลือจากรัฐ
การใช้คลอจในการสัญจร	7. ทัศนคติที่มีต่อคุณค่าของพื้นที่ - คุณค่าทางการท่องเที่ยว
การศึกษา	
ภูมิลำเนา	
	- คุณค่าทางประวัติศาสตร์
	- คุณค่าทางสถาปัตยกรรม

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม แบ่งหัวข้อการวิเคราะห์ออกเป็น 7 ข้อดังนี้

- 6.2.1 การรับรู้เกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์พื้นที่
- 6.2.2 ลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ
- 6.2.3 ความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน
- 6.2.4 การยอมรับ Design Guidelines
- 6.2.5 การเลือกมาตรการแรงจูงใจประเภทต่างๆ
- 6.2.6 ปริมาณเงินช่วยเหลือจากรัฐที่เหมาะสม
- 6.2.7 ทัศนคติที่มีต่อคุณค่าของพื้นที่

6.2.1 การรับรู้เกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์พื้นที่

การรับรู้เกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์พื้นที่เป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนมีความตื่นตัวและความเข้าใจในการพัฒนาพื้นที่ที่อยู่อาศัยของตนเพื่อผลักดันให้การอนุรักษ์พื้นที่ริมคลองประสบผลสำเร็จได้ง่ายยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์พื้นที่คือ อายุ และการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาพบว่า อายุผู้ตอบแบบสอบถามมีความสัมพันธ์กับการรับรู้โครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (ตารางที่ 6.8) พบว่าอายุผู้ตอบแบบสอบถามมีความสัมพันธ์กับการรับรู้โครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง ($X^2 = 10.956$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.209

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในทุกช่วงอายุส่วนใหญ่จะไม่ทราบถึงโครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง (ร้อยละ 71.8) และพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 25-40 ปี จะทราบเกี่ยวกับโครงการนี้มากที่สุด (ร้อยละ 41.9) รองลงมาคืออายุ 41- 60 ปี (ร้อยละ 33.7) ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่อายุ 61 ปีขึ้นไปจะรับทราบเกี่ยวกับโครงการนี้น้อยที่สุด (ร้อยละ 17.3) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประชากรที่อายุอยู่ในวัยหนุ่มสาว หรือวัยทำงานจะรับรู้โครงการจากหน่วยงานราชการมากกว่าประชากรวัยเกษียณอายุที่ไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน

ตารางที่ 6.8 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุผู้ตอบแบบสอบถามกับการรับรู้โครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง

อายุผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนคน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	การรับรู้โครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง		
	ไม่ทราบ	ทราบ	รวม
ไม่เกิน 25 ปี	10(71.4) (5.8)	4(28.6) (5.9)	14 (5.8)
25 – 40 ปี	25(58.1) (14.5)	18(41.9) (26.5)	43 (17.8)
41- 60 ปี	57(66.3) (32.9)	29(33.7) (42.6)	86 (35.7)
61 ปีขึ้นไป	81(82.7) (33.6)	17(17.3) (25.0)	98 (40.7)
รวม	173 (71.8)	68 (28.2)	241 (100.0)

$X^2 = 10.956$ $P < 0.05$ $C = 0.209$ $Sig = 0.012$

นอกจากนี้ ยังพบว่า ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามมีความสัมพันธ์กับการรับรู้โครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (ตารางที่ 6.9) พบว่าระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามมีความสัมพันธ์กับการรับรู้โครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง ($X^2 = 8.265$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.182

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในทุกระดับการศึกษาส่วนใหญ่จะไม่ทราบถึงโครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง และพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปส่วนใหญ่จะรับรู้โครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลองมากที่สุด (ร้อยละ 44.1) รองลงมาคือการศึกษาระดับมัธยม (ร้อยละ 34.4) และระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 21.9) ดังนั้นจะเห็นได้ว่ายิ่งประชากรมีระดับการศึกษาสูงขึ้นก็จะรับรู้ข่าวสารหรือโครงการต่างๆจากหน่วยงานราชการได้มากขึ้นเช่นกัน

ตารางที่ 6.9 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการรับรู้โครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง

ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนคน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	การรับรู้โครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง		
	ไม่ทราบ	ทราบ	รวม
ประถมศึกษา	114(78.1) (65.9)	32(21.9) (47.1)	146 (60.6)
มัธยมศึกษา	40(65.6) (23.1)	21(34.4) (30.9)	61 (25.3)
ปริญญาตรีขึ้นไป	19(55.9) (11.0)	15(44.1) (22.1)	34 (14.1)
รวม	173 (71.8)	68 (28.2)	241 (100.0)

$X^2 = 8.265$ $P < 0.05$ $C = 0.182$ $Sig = 0.016$

6.2.2 ลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ

การศึกษาลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจประกอบด้วย การก่อสร้างบ้านบนดินมีเขื่อนริมตลิ่ง และการก่อสร้างบ้านยกใต้ถุนบนน้ำหรือบนดิน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ คือ อายุอาคาร

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุอาคารกับลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ (ตารางที่ 6.10) พบว่าอายุอาคารมีความสัมพันธ์กับ ลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ ($X^2 = 6.821$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.166

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ครึ่งเรือนส่วนใหญ่จะพึงพอใจลักษณะการก่อสร้างบ้านแบบบนเสา ยกใต้ถุนเหนือน้ำหรือพื้นดิน (ร้อยละ 71.3, 67.8, 88.4) และพบว่าครึ่งเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีอายุอาคาร 61 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่จะพึงพอใจบ้านบนเสา ยกใต้ถุนเหนือน้ำหรือพื้นดินมากที่สุด (ร้อยละ 88.4) รองลงมาเป็นครึ่งเรือนที่อาศัยในบ้านที่มีอายุอาคารไม่เกิน 25 ปี (ร้อยละ 71.3) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีความเก่าแก่มากนั้นจะพึงพอใจลักษณะบ้านที่ยกใต้ถุนมากกว่าครึ่งเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านที่เพิ่งสร้างหรือมีอายุอาคารน้อย

ตารางที่ 6.10 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุอาคารที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่กับลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ

อายุอาคารที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่ จำนวนคน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	ลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ		
	สร้างบ้านบนเสา ยกใต้ ถุนเหนือน้ำหรือดิน	สร้างบ้านบนดินมี เขื่อนริมตลิ่ง	รวม
ผู้ที่อาศัยอยู่ในอาคารที่มี อายุไม่เกิน 25 ปี	57(71.3) (32.6)	23(28.8) (34.8)	80 (33.2)
ผู้ที่อาศัยอยู่ในอาคารที่มี อายุ 25 – 60 ปี	80(67.8) (45.7)	38(32.2) (57.6)	118 (49.0)
ผู้ที่อาศัยอยู่ในอาคารที่มี อายุ 61 ปี ขึ้นไป	38(88.4) (21.7)	5(11.6) (7.6)	43 (17.8)
รวม	175 (72.6)	66 (27.4)	241 (100)

$X^2 = 6.821$ $P < 0.05$ $C = 0.166$ $Sig = 0.033$

6.2.3 ความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน

การศึกษาความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านของประชาชนเพื่อทราบถึงแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ้านริมคลองในอนาคต และความเป็นไปได้ในการจัดการอนุรักษ์ในอนาคตด้วย จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อความคิดในการปรับปรุงบ้าน คือ ระยะเวลาในการอยู่อาศัย อายุและการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการอยู่อาศัยกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านในอนาคต (ตารางที่ 6.11) พบว่าระยะเวลาในการอยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านในอนาคต ($X^2 = 9.701$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.197

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ 26 - 60 ปี ส่วนใหญ่มีโครงการที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านมากที่สุด (ร้อยละ 50.4) รองลงมาคือผู้ที่อาศัยอยู่ไม่เกิน 25 ปี (ร้อยละ 40.0) ในขณะเดียวกัน ผู้ที่อาศัยอยู่มานาน (61 ปีขึ้นไป) ส่วนใหญ่กลับไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยของตน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่อยู่มานานส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งไม่มีความคิดที่จะปรับปรุงบ้านมากเท่ากับครอบครัวที่เพิ่งมาอยู่ (ไม่เกิน 60 ปี)

ตารางที่ 6.11 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการอยู่อาศัยกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านในอนาคต

ระยะเวลาในการอยู่อาศัย จำนวนคน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านในอนาคต		
	ไม่มีโครงการ	มีโครงการจะปรับปรุง	รวม
ไม่เกิน 25 ปี	39(60.0) (27.7)	26(40.0) (26.0)	65 (27.0)
26 - 60 ปี	57(49.6) (40.4)	58(50.4) (58.0)	115 (47.7)
61 ปีขึ้นไป	45(73.8) (31.9)	16(26.2) (16.0)	61 (25.3)
รวม	141 (58.5)	100 (41.5)	241 (100.0)

$X^2 = 9.701$ $P < 0.05$ $C = 0.197$ $Sig = 0.008$

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุผู้ตอบแบบสอบถามกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านในอนาคต (ตารางที่ 6.12) พบว่าอายุผู้ตอบแบบสอบถามมีความสัมพันธ์กับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านในอนาคต ($X^2 = 12.678$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.224

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อายุไม่เกิน 40 ปีส่วนใหญ่มีโครงการที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน (ร้อยละ 57.1 และ 55.8 ตามลำดับ) ส่วนผู้ที่อายุ 41 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่จะไม่มีโครงการจะปรับปรุงอะไร (ร้อยละ 53.5 และ 71.4) และยังพบว่ายิ่งผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุมากขึ้นก็จะไม่สนใจที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านของตนเองมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีอายุมากจะไม่สนใจดิ้นรนในการพัฒนาที่อยู่อาศัยของตนเมื่อเทียบกับคนในวัยหนุ่มสาว หรือวัยรุ่นที่สนใจจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยของตน

ตารางที่ 6.12 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุผู้ตอบแบบสอบถามกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านในอนาคต

อายุผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนคน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านในอนาคต		
	ไม่มีโครงการ	มีโครงการจะปรับปรุง	รวม
ไม่เกิน 25 ปี	6(42.9) (4.3)	8(57.1) (8.0)	14 (5.8)
26 – 40 ปี	19(44.2) (13.5)	24(55.8) (24.0)	43 (17.8)
41- 60 ปี	46(53.5) (32.6)	40(46.5) (40.0)	86 (35.7)
61 ปีขึ้นไป	70(71.4) (49.6)	28(28.6) (28.0)	98 (40.7)
รวม	141 (58.5)	100 (41.5)	241 (100)

$X^2 = 12.678$ $P < 0.05$ $C = 0.224$ $Sig = 0.005$

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน (ตารางที่ 6.13) พบว่าระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามมีความสัมพันธ์กับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน ($X^2 = 7.016$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.168

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่มีโครงการที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านมากที่สุด (ร้อยละ 54.1) รองลงมาคือการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 47.1) และการศึกษาในระดับประถมศึกษาที่มีโครงการที่จะปรับปรุงบ้านน้อยที่สุด (ร้อยละ 34.9) ดังนั้นจะเห็นได้ว่ายิ่งประชากรมีระดับการศึกษาสูงขึ้นก็จะมีความคิดเห็นในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านมากขึ้นเช่นกัน

ตารางที่ 6.13 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน

ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนคน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน		
	ไม่มีโครงการปรับปรุง	มีโครงการที่จะปรับปรุง	รวม
ประถมศึกษา	95(65.1) (67.4)	51(34.9) (51.0)	146 (60.6)
มัธยมศึกษา	28(45.9) (19.9)	33(54.1) (33.0)	61 (25.3)
ปริญญาตรีขึ้นไป	18(52.9) (12.8)	16(47.1) (16.0)	34 (14.1)
รวม	141 (58.5)	100 (41.5)	241 (100.0)

$X^2 = 7.016$ $P < 0.05$ $C = 0.168$ $Sig = 0.030$

6.2.4 การยอมรับ Design Guidelines

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์พื้นที่ คือ การใช้คลองในการสัญจร

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เรือในการสัญจรกับการยอมรับแนวทางพัฒนาอาคาร(ตารางที่ 6.14) พบว่า การใช้เรือในการสัญจรมีความสัมพันธ์กับการยอมรับแนวทางพัฒนาอาคาร ($X^2 = 4.695$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.138

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ทั้งที่ใช้เรือและไม่ได้ใช้เรือในการสัญจรเห็นด้วยกับการให้มีแนวทางพัฒนาอาคาร (ร้อยละ 56.5 และ 77.1) และยังพบว่า ครัวเรือนที่ยังใช้เรือในการสัญจรอยู่ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับแนวทางพัฒนาอาคารมากกว่าครัวเรือนที่ไม่ได้ใช้เรือในการสัญจร (ร้อยละ 77.1) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าครัวเรือนที่ยังใช้เรืออยู่มองเห็นความสวยงามของอาคารบ้านเรือนริมคลอง และมีวิถีชีวิตอยู่กับสายน้ำอย่างเหนียวแน่น จึงยังอยากที่จะเห็นอาคารที่มีอยู่ได้รับการอนุรักษ์ไว้ มากกว่าผู้ที่เปลี่ยนไปใช้รถใช้ถนนแล้ว

ตารางที่ 6.14 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการสัญจรทางน้ำกับการยอมรับแนวทางพัฒนาอาคาร

การใช้เรือในการสัญจร จำนวนครัวเรือน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	แนวทางพัฒนาอาคาร		
	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย	รวม
ไม่ได้ใช้เรือในการสัญจร	10(43.5) (16.7)	13(56.5) (7.2)	23 (9.5)
ใช้เรือในการสัญจร	50(22.9) (83.3)	168(77.1) (92.8)	218 (90.5)
รวม	60 (24.9)	181 (75.1)	241 (100.0)

$X^2 = 4.695$ $P < 0.05$ $C = 0.138$ $Sig = 0.030$

6.2.5 การเลือกมาตรการแรงจูงใจประเภทต่างๆ

6.2.5.1 การเลือกแรงจูงใจเงินกูดอกเบี้ยต่ำ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อการเลือกแรงจูงใจเงินกูดอกเบี้ยต่ำ คือ อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม ระยะเวลาในการอยู่อาศัย และระดับการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุผู้ตอบแบบสอบถามกับ ความสนใจระบบเงินกูดอกเบี้ยต่ำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย (ตารางที่ 6.15) พบว่าอายุผู้ตอบแบบสอบถามมีความสัมพันธ์กับ ความสนใจระบบเงินกูดอกเบี้ยต่ำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย ($X^2 = 8.144$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.181

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อายุไม่เกิน 60 ปีส่วนใหญ่มีความสนใจในระบบเงินกูดอกเบี้ยต่ำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 64.3, 72.1 และ 54.7) ส่วนผู้ที่อายุ 61 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่จะไม่สนใจในระบบเงินกู้ (ร้อยละ 53.1) และยังพบว่ายิ่งผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุมากขึ้นก็จะไม่สนใจที่จะกู้เงินมาปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ที่มีอายุมากจะไม่สนใจคืนเงินเพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยของตนเมื่อเทียบกับคนในวัยหนุ่มสาว หรือวัยทำงาน

ตารางที่ 6.15 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุผู้ตอบแบบสอบถามกับความสนใจระบบเงินกูดอกเบี้ยต่ำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

อายุผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนคน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	ระบบเงินกูดอกเบี้ยต่ำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย		
	ไม่สนใจ	สนใจ	รวม
ไม่เกิน 25 ปี	5(35.7) (4.6)	9(64.3) (6.8)	14 (5.8)
26 – 40 ปี	12(27.9) (11.1)	31(72.1) (23.3)	43 (17.8)
41- 60 ปี	39(45.3) (36.1)	47(54.7) (35.3)	86 (35.7)
61 ปีขึ้นไป	52(53.1) (48.1)	46(46.9) (34.6)	98 (40.7)
รวม	108 (44.8)	133 (55.2)	241 (100.0)

$X^2 = 8.144$ $P < 0.05$ $C = 0.181$ $Sig = 0.043$

ในด้านลักษณะทางสังคมอันได้แก่ ระยะเวลาในการอยู่อาศัย พบว่า ระยะเวลาในการอยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับความสนใจระบบเงินกู้ดอกเบียดำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (ตารางที่ 6.16) พบว่าระยะเวลาในการอยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับความสนใจระบบเงินกู้ดอกเบียดำ ($X^2 = 7.538$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.174

ผลของความสำคัญดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ไม่เกิน 60 ปี ส่วนใหญ่จะสนใจและเห็นด้วยกับระบบการให้เงินกู้ดอกเบียดำ (ร้อยละ 64.6, 57.4) ส่วนครัวเรือนที่อาศัยอยู่มากกว่า 60 ปีส่วนใหญ่กลับไม่สนใจและไม่เห็นด้วยกับระบบเงินกู้ดอกเบียดำ (ร้อยละ 59.0) นอกจากนี้ยังพบว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ไม่เกิน 25 ปีส่วนใหญ่มีความสนใจและเห็นด้วยกับระบบเงินกู้ดอกเบียดำมากที่สุด (ร้อยละ 64.6) รองลงมาเป็นครัวเรือนที่อาศัยอยู่ตั้งแต่ 25-60 ปี (ร้อยละ 57.4) รองลงมาเป็นครัวเรือนที่อาศัยอยู่มากกว่า 60 ปี (ร้อยละ 41.0) ดังนั้นจะเห็นได้ว่ายิ่งระยะเวลาในการอยู่อาศัยมากขึ้นเพียงใด ครัวเรือนจะให้ความสนใจระบบเงินกู้ดอกเบียดำลดน้อยลง

ตารางที่ 6.16 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการอยู่อาศัยกับความสนใจระบบเงินกู้ดอกเบียดำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

ระยะเวลาในการอยู่อาศัย จำนวนครัวเรือน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	ระบบเงินกู้ดอกเบียดำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย		
	ไม่สนใจ	สนใจ	รวม
ไม่เกิน 25 ปี	22(35.4) (21.3)	42(64.6) (31.6)	65 (27.0)
26 - 60 ปี	49(42.6) (45.4)	66(57.4) (49.6)	115 (47.7)
61 ปีขึ้นไป	36(59.0) (33.3)	25(41.0) (18.8)	61 (25.3)
รวม	108 (44.8)	133 (55.2)	241 (100.0)

$X^2 = 7.538$

$P < 0.05$

$C = 0.174$

$Sig = 0.023$

ในด้านลักษณะทางสังคมอันได้แก่ ระดับการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน พบว่า ระดับการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน มีความสัมพันธ์กับความสนใจระบบเงินกู้ดอกเบียดำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (ตารางที่ 6.17) พบว่าระดับการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน มีความสัมพันธ์กับความสนใจระบบเงินกู้ดอกเบียดำ ($X^2 = 8.294$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.182

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า คริวเรือนที่มีระดับปฏิสัมพันธ์ต่ำรู้จักกับเพื่อนบ้านไม่เกิน 30 คริวเรือนส่วนใหญ่จะเลือกระบบเงินกู้ดอกเบียดำ (ร้อยละ 72.2, 53.1) แต่คริวเรือนที่มีระดับปฏิสัมพันธ์สูงรู้จักเพื่อนบ้านมากกว่า 30 หลังขึ้นไปพบว่าส่วนใหญ่จะไม่เลือกระบบเงินกู้ดอกเบียดำ (ร้อยละ 50.3) นอกจากนี้ยังพบว่าคริวเรือนที่มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในระดับต่ำสุดจะสนใจระบบเงินกู้ดอกเบียดำมากที่สุด (ร้อยละ 72.2) รองลงมาเป็นคริวเรือนที่รู้จักเพื่อนบ้าน 11 – 30 หลัง (ร้อยละ 53.1) และรองลงมาเป็นคริวเรือนที่รู้จักกับเพื่อนบ้านมากกว่า 30 หลัง (ร้อยละ 49.7) ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่ายิ่งมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านน้อยลง ก็จะมีแนวโน้มที่จะสนใจระบบเงินกู้ดอกเบียดำมากขึ้น

ตารางที่ 6.17 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านกับ ความสนใจระบบเงินกู้ดอกเบียดำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

จำนวนเพื่อนบ้านที่รู้จัก จำนวนคริวเรือน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	ระบบเงินกู้ดอกเบียดำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย		
	ไม่สนใจ	สนใจ	รวม
ไม่เกิน 10 หลัง	15(27.8) (13.9)	39(72.2) (29.3)	54 (22.4)
11-30 หลัง	15(46.9) (13.9)	17(53.1) (12.8)	32 (13.3)
มากกว่า 30 หลัง	78(50.3) (72.2)	77(49.7) (57.9)	155 (64.3)
รวม	108 (44.8)	133 (55.2)	241 (100.0)

$X^2 = 8.294$ $P < 0.05$ $C = 0.182$ $Sig = 0.016$

6.2.5.2 การเลือกแรงจูงใจการลดหย่อนภาษี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อการเลือกแรงจูงใจการลดหย่อนภาษี คือ อายุอาคาร

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุอาคารกับความสนใจระบบการลดหย่อนภาษีเงินได้เพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย (ตารางที่ 6.18) พบว่าอายุอาคารมีความสัมพันธ์กับ ความสนใจระบบการลดหย่อนภาษีเงินได้เพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย ($X^2 = 10.342$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.203

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีอายุ 25-60 ปีส่วนใหญ่จะสนใจระบบการลดหย่อนภาษีเงินได้เพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยมากที่สุด (ร้อยละ 65.3) รองลงมาคือผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีอายุ 61 ปีขึ้นไปและไม่เกิน 25 ปีตามลำดับในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 65.3 และ 46.5) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่ค่อนข้างมีอายุอาคารมาก (26 ปีขึ้นไป) จะสนใจการลดหย่อนภาษีมากกว่าครัวเรือนที่มีอายุอาคารน้อย (ไม่เกิน 25 ปี) ซึ่งอาจเป็นเพราะความเก่าและความทรุดโทรมของบ้านจึงเล็งเห็นประโยชน์ของการช่วยเหลือทางการเงินมากกว่าบ้านที่ยังใหม่อยู่

ตารางที่ 6.18 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุอาคารกับความสนใจระบบลดหย่อนภาษีเงินได้เพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

อายุอาคารที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่ จำนวนคน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	ระบบลดหย่อนภาษีเงินได้เพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย		
	ไม่สนใจ	สนใจ	รวม
ผู้ที่อาศัยอยู่ในอาคารที่มี อายุไม่เกิน 25 ปี	45(56.3) (41.3)	35(43.8) (26.5)	80 (33.2)
ผู้ที่อาศัยอยู่ในอาคารที่มี อายุ 25 – 60 ปี	41(34.7) (37.6)	77(65.3) (58.3)	118 (49.0)
ผู้ที่อาศัยอยู่ในอาคารที่มี อายุ 61 ปี ขึ้นไป	23(53.5) (21.1)	20(46.5) (15.2)	43 (17.8)
รวม	109 (45.2)	132 (54.8)	241 (100.0)

$X^2 = 10.342$ $P < 0.05$ $C = 0.203$ $Sig = 0.006$

6.2.5.3 การเลือกแรงจูงใจส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อการเลือกแรงจูงใจเงินกูดอกเบี้ยต่ำ คือ อายุและการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุผู้ตอบแบบสอบถามกับ ความสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย (ตารางที่ 6.19) พบว่าอายุผู้ตอบแบบสอบถามมีความสัมพันธ์กับ ความสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย ($X^2 = 10.371$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.203

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทุกช่วงอายุส่วนใหญ่มีความสนใจ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย ผู้ที่อายุไม่เกิน 40 ปี ส่วนใหญ่จะมีความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าผู้ที่อายุมากกว่า 40 ปี โดยผู้ที่อายุ 26-40 ปีส่วนใหญ่จะสนใจเรื่องการท่องเที่ยวมากที่สุด (ร้อยละ 79.1) รองลงมาคืออายุไม่เกิน 25 ปี (ร้อยละ 78.6) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่อายุน้อยในวัยหนุ่มสาวหรือวัยทำงานจะมีความตื่นตัวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากกว่าผู้สูงอายุซึ่งไม่ให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวมากนัก

ตารางที่ 6.19 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุผู้ตอบแบบสอบถามกับความสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

อายุผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนคน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	ความสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย		
	ไม่สนใจ	สนใจ	รวม
ไม่เกิน 25 ปี	3(21.4) (3.2)	11(78.6) (7.5)	14 (5.8)
26 – 40 ปี	9(20.9) (9.6)	34(79.1) (23.1)	43 (17.8)
41- 60 ปี	40(46.5) (42.6)	46(53.5) (31.3)	86 (35.7)
61 ปีขึ้นไป	42(42.9) (44.7)	56(57.1) (38.1)	98 (40.7)
รวม	94 (39.0)	147 (61.0)	241 (100.0)

$X^2 = 10.371$ $P < 0.05$ $C = 0.203$ $Sig = 0.016$

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามกับ ความสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย (ตารางที่ 6.20) พบว่าระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามมีความสัมพันธ์กับ ความสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย ($X^2 = 9.526$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.195

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทุกระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีความสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 54.1, 77.0, 61.8) และยังพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่จะมีความสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวมากที่สุด (ร้อยละ 77.0) รองลงมาคือระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 61.8) และระดับประถมศึกษามีความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวน้อยที่สุด (ร้อยละ 54.1) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ยิ่งประชาชนมีระดับการศึกษาสูงขึ้นก็จะสนใจที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวมากขึ้นด้วย

ตารางที่ 6.20 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามกับความสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนคน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	การส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย		
	ไม่สนใจ	สนใจ	รวม
ประถมศึกษา	67(45.9) (71.3)	79(54.1) (53.7)	146 (60.6)
มัธยมศึกษา	14(23.0) (14.9)	47(77.0) (32.0)	61 (25.3)
ปริญญาตรีขึ้นไป	13(38.2) (13.8)	21(61.8) (14.3)	34 (14.1)
รวม	94 (39.0)	147 (61.0)	241 (100.0)

$X^2 = 9.526$ $P < 0.05$ $C = 0.195$ $Sig = 0.009$

6.2.6 ปริมาณเงินช่วยเหลือจากรัฐ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อปริมาณเงินช่วยเหลือที่ครัวเรือนต้องการคือ วัสดุอาคาร

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัสดุอาคารกับปริมาณเงินช่วยเหลือที่ครัวเรือนต้องการ (ตารางที่ 6.21) พบว่าวัสดุอาคารมีความสัมพันธ์กับระดับความต้องการเงินช่วยเหลือจากรัฐ ($X^2 = 17.648$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.261

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบ้านส่วนใหญ่ต้องการเงินช่วยเหลือในระดับปานกลาง (ร้อยละ 41.1) และพบว่าบ้านที่ก่อสร้างด้วยไม้ส่วนใหญ่จะต้องการเงินช่วยเหลือในระดับปานกลาง (ร้อยละ 43.5) บ้านที่ก่อสร้างด้วยไม้ผสมคอนกรีตส่วนใหญ่จะต้องการเงินช่วยเหลือในระดับน้อย (ร้อยละ 64.7) ส่วนบ้านที่สร้างด้วยคอนกรีตทั้งหลังส่วนใหญ่กลับต้องการเงินช่วยเหลือในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 53.3) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบ้านคอนกรีตต้องใช้ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมมากกว่าบ้านไม้ ดังนั้นการปลูกบ้านเรือนด้วยไม้น่าจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่าสำหรับค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมในอนาคตด้วย

ตารางที่ 6.21 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัสดุอาคารที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่กับระดับความต้องการเงินช่วยเหลือจากรัฐ

วัสดุอาคารที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่ จำนวนครัวเรือน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	ระดับความต้องการเงินช่วยเหลือจากรัฐ			
	น้อย (ไม่เกิน 25%)	ปานกลาง (26 – 75%)	มาก (มากกว่า 75%)	รวม
ผู้อาศัยอยู่ใน อาคารไม้	51(24.4) (77.3)	91(43.5) (91.9)	67(32.1) (88.2)	209 (86.7)
ผู้อาศัยอยู่ใน อาคารไม้ผสมคอนกรีต	11(64.7) (16.7)	5(29.4) (5.1)	1(5.9) (1.3)	17 (7.1)
ผู้ที่อาศัยอยู่ใน อาคารคอนกรีต	4(26.7) (6.1)	3(20.0) (3.0)	8(53.3) (10.5)	15 (6.2)
รวม	66 (27.4)	99 (41.1)	76 (31.5)	241 (100.0)

$X^2 = 17.648$ $P < 0.05$ $C = 0.261$ $Sig = 0.001$

6.2.7 ทศนคติที่มีต่อคุณค่าของพื้นที่

6.2.7.1 การให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว คือ การใช้คลองในการสัญจร

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้คลองในการสัญจรกับการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว (ตารางที่ 6.22) พบว่าการใช้คลองในการสัญจรมีความสัมพันธ์กับการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว ($X^2 = 13.47$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.23

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ทั้งที่ยังใช้เรือในการสัญจรและไม่ได้ใช้เรือในการสัญจรแล้วให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในระดับสูง (ร้อยละ 47.8, 61) โดยที่ผู้ที่ยังคงใช้เรือส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้เรือแล้ว ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การใช้เรือในการสัญจรส่งผลให้ประชาชนให้ความสำคัญกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตริมคลองอยู่มากกว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้เรือในการสัญจรแล้ว

ตารางที่ 6.22 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้คลองในการสัญจรกับการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในพื้นที่

การใช้คลองในการสัญจร จำนวนคน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	การให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	รวม
ไม่ใช้เรือสัญจร	11(47.8) (4.6)	4(17.4) (1.7)	8(34.8) (3.3)	23 (9.5)
ยังคงใช้เรือสัญจร	133(61.0) (55.2)	65(29.8) (27.0)	20(9.2) (8.3)	218 (90.5)
รวม	144 (59.8)	69 (28.6)	28 (11.6)	241 (100)

$X^2 = 13.47$ $P < 0.05$ $C = 0.23$ $Sig = 0.001$

6.2.7.2 การให้ความสำคัญกับสถาปัตยกรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อการให้ความสำคัญกับสถาปัตยกรรม คือ ภูมิลำเนา

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิลำเนาของผู้ตอบแบบสอบถามกับการให้ความสำคัญกับสถาปัตยกรรมบ้านริมคลอง (ตารางที่ 6.23) พบว่าภูมิลำเนาของผู้ตอบแบบสอบถามมี

ความสัมพันธ์กับการให้ความสำคัญกับสถาปัตยกรรมของพื้นที่ริมคลอง ($X^2 = 6.530$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.162

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับสถาปัตยกรรมพื้นที่ริมคลองในระดับมาก (ร้อยละ 65.5, 70.8) โดยผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนริมคลองพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับสถาปัตยกรรมมากกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาจากที่อื่น (ร้อยละ 70.8) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ริมคลองตั้งแต่เกิดจะมีความผูกพันและให้ความสำคัญกับอาคารบ้านเรือนริมคลองมากกว่าผู้ที่เพิ่งมาอยู่หรืออาศัยอยู่มาไม่นาน

ตารางที่ 6.23 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิลำเนาของผู้ตอบแบบสอบถามกับการให้ความสำคัญกับสถาปัตยกรรม

ภูมิลำเนา จำนวนคน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	การให้ความสำคัญกับสถาปัตยกรรม			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	รวม
มีภูมิลำเนาจากที่อื่น	19(65.5) (11.2)	6(20.7) (9.8)	4(13.8) (36.4)	29 (12.0)
มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนที่อาศัยอยู่	150(70.8) (88.8)	55(25.9) (90.2)	7(3.3) (63.6)	212 (88.0)
รวม	169 (70.1)	61 (25.3)	11 (4.6)	241 (100.0)

$X^2 = 6.530$ $P < 0.05$ $C = 0.162$ $Sig = 0.038$

6.2.7.3 การให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามกับ การให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่ริมคลอง (ตารางที่ 6.24) พบว่าการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามมีความสัมพันธ์กับการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่ริมคลอง ($X^2 = 9.828$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.198

ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประชาชนในทุกช่วงการศึกษาส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่ริมคลองในระดับสูง (ร้อยละ 61.6, 57.4 และ 79.4) โดยผู้ที่มีการศึกษาที่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญทางประวัติศาสตร์มากที่สุด (ร้อยละ 79.4) รองลงมาคือผู้ที่มีการศึกษาที่ระดับประถม (ร้อยละ 61.6) และผู้ที่มีการศึกษาระดับ

มัธยมในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 57.4) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับสูงน่าจะมีความรู้และความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของพื้นที่เป็นอย่างดีมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ

ตารางที่ 6.24 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษของผู้ตอบแบบสอบถามกับการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่

การศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนคน(ร้อยละแถว) (ร้อยละสดมภ์)	การให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	รวม
ประถมศึกษา	90(61.6) (59.2)	42(28.8) (57.7)	14(9.6) (87.5)	146 (60.6)
มัธยมศึกษา	35(57.4) (23.0)	24(39.3) (32.9)	2(3.3) (12.5)	61 (25.3)
ปริญญาตรีขึ้นไป	27(79.4) (17.8)	7(20.6) (9.6)	0	34 (14.1)
รวม	152 (63.1)	73 (30.3)	16 (6.6)	241 (100.0)

$X^2 = 9.828$ $P < 0.05$ $C = 0.198$ $Sig = 0.043$

6.3 สรุปผลการศึกษา

การสรุปผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 5 ส่วนคือ

6.3.1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยริมคลองอ้อมนนท์

6.3.2 ลักษณะประชากร เศรษฐกิจและสังคม

6.3.3 ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการของชุมชน

6.3.4 ทัศนคติของประชาชน

6.3.5 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

6.3.1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยริมคลองอ้อมนนท์

รูปแบบบ้านที่อยู่อาศัยริมคลองอ้อมนนท์และบางกอกน้อยประกอบด้วยบ้านแบบบังกาโลมากที่สุด รองลงมาคือบ้านเรือนไทย และบ้านคอนกรีตสมัยใหม่ สำหรับวัสดุอาคารประกอบด้วยวัสดุที่ทำจากไม้มากที่สุด รองลงมาเป็นวัสดุไม้ผสมคอนกรีตและวัสดุคอนกรีต

อายุเฉลี่ยของที่อยู่อาศัยคือ 39.14 ปี แบ่งอายุอาคารออกเป็น 3 กลุ่มคือ อาคารอายุ 26-60 ปีมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคืออายุไม่เกิน 25 ปี

6.3.2 ลักษณะประชากร เศรษฐกิจและสังคม

ครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว และมีจำนวนสมาชิก 1-4 คน รองลงมามีสมาชิก 5-8 คนโดยมีค่าเฉลี่ยจำนวนสมาชิกในครอบครัวเท่ากับ 4.86 คน

เพศของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง (ร้อยละ 66.4) ที่เหลือเป็นเพศชาย (ร้อยละ 33.2) ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา รองลงมาจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ รองลงมาประกอบอาชีพทำสวน และประกอบอาชีพรับราชการตามลำดับโดยมีอายุเฉลี่ย 54.76 ปี และมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 4,877.72 บาท

จากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 241 หลังคาเรือน (1,184 คน) ที่อาศัยอยู่ริมคลองอ้อมนนท์-คลองบางกอกน้อย ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหญิง (ร้อยละ 55.82) และเป็นเพศชาย (ร้อยละ 44.17)

ระดับการศึกษาสูงสุดของกลุ่มประชากรตัวอย่าง (1,184 คน) ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา รองลงมาจบการศึกษาระดับปริญญาตรี และส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนนักศึกษา (รวมถึงเด็กก่อนวัยเรียน) รองลงมาไม่ได้ประกอบอาชีพ รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ

อายุของประชากรกลุ่มตัวอย่างเฉลี่ย 39.98 ปี

ในด้านลักษณะการถือครองพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเอง ที่เหลือเช่าบ้านและที่ดินโดยเช่าที่วัดและเช่าที่เอกชน

ลักษณะทางเศรษฐกิจพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้รวมเดือนละ 8,001-25,000 บาท ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่ามีรายได้พอใช้

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการอยู่อาศัยมากกว่า 40 ปี โดยมีค่าเฉลี่ยระยะเวลาในการอยู่อาศัย 43.64 ปี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชน และไม่มีความคิดที่จะย้ายไปอยู่อาศัยที่อื่น ส่วนครัวเรือนที่คิดจะย้ายไปอยู่ที่อื่นส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับทางสัญจรทางถนนที่ยังเข้ามาไม่ถึงไม่สามารถเดินทางโดยรถยนต์ได้โดยสะดวกรองลงมาคือไม่ได้ถือครองที่ดินเป็นของตัวเอง (เช่าบ้านและที่ดิน) และมีที่ดินอยู่ที่ยังไม่ได้อยู่แล้ว

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านอยู่ในระดับสูงคือทั้งหมดบ้านหรือละแวกบ้านริมคลองเกือบทั้งหมดโดยค่าเฉลี่ยจำนวนเพื่อนบ้านที่รู้จักเท่ากับ 61.12 หลัง

ครัวเรือนส่วนใหญ่ยังคงใช้เรือในการสัญจร และไม่ได้ใช้น้ำในคลองเพื่อการบริโภค แต่ยังคงใช้น้ำในคลองเพื่อการอุปโภคซักล้าง ชำระล้าง และเพื่อการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงการพักผ่อนหย่อนใจ

สำหรับพื้นที่รอบบริเวณบ้านส่วนใหญ่ยังคงใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทำสวนผลไม้ และยังพบว่ามีการทำสวนครัวและปลูกต้นไม้รอบบริเวณบ้านด้วย

6.3.3 ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการของชุมชน

ระบบน้ำประปาของชุมชนเป็นน้ำบาดาลเสียส่วนใหญ่และเกือบทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ แต่ยังคงระบายน้ำเสียลงคลองและลงดินอยู่ มีบางพื้นที่มีการระบายน้ำลงท่อระบายน้ำแต่มีเพียงเล็กน้อย (เพียงร้อยละ 3.7)

ในด้านระบบสุขภาพในการเก็บกักและบำบัดสิ่งปฏิกูลพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีบ่อเกรอะบ่อซึมหรือถังบำบัดสิ่งปฏิกูลก่อนปล่อยลงสาธารณะ(ร้อยละ 48.5) รองลงมาจะมีเพียงบ่อเกรอะอย่างเดียวในปริมาณที่ไม่แตกต่างกันมากนัก(ร้อยละ 46.1) และมีส่วนน้อยที่ยังไม่มีระบบบำบัดสิ่งปฏิกูลก่อนปล่อยลงแหล่งน้ำ(ร้อยละ 3.7)

การจัดเก็บขยะ พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีรถและเรือมาเก็บขยะ ที่เหลือจะเป็นการกำจัดเองโดยวิธีเผา และฝังดิน

6.3.4 ทศนคติของประชาชน

ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับพื้นที่ในระดับสูงทั้งในด้านประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว และสถาปัตยกรรม และมีความเห็นว่าจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ของพื้นที่คืออากาศดี รองลงมาคือมีวัดวาอารามที่เป็นศูนย์กลางชุมชนและมีสวนผลไม้ นอกจากนี้ยังมีผู้ออกความคิดเห็นว่าจุด

เด่นหรือเอกลักษณ์อื่นๆของพื้นที่ คือ สามารถเดินทางสะดวกสบายทั้งทางบกและทางน้ำ สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติสวยงาม มีการท่องเที่ยว มีความสงบสุข และมีการทำประมง

ปัญหาในพื้นที่ที่ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมคลองกล่าวถึงมากที่สุดคือปัญหาน้ำเสีย รongลงมาคือปัญหาการลดลงของสวนผลไม้ นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าสิ่งแวดล้อมริมคลองถูกทำลายลงไปเนื่องจากดินทรุดตัว ตลิ่งพัง จากกระแสน้ำและคลื่นน้ำ รวมถึงผลจากระดับน้ำที่สูงแต่ไม่มีเขื่อนป้องกันหน้าดิน ทำให้บ้านเรือนมีความเสียหายต้องซ่อมแซมอยู่บ่อยๆโดยเฉพาะบ้านที่ตั้งอยู่บนน้ำและไม่มีเขื่อนกันแรงกระแทกจากคลื่นจะได้รับความเสียหายมากกว่าบ้านประเภทอื่นๆ

ในด้านการพัฒนาหมู่บ้านจัดสรรในบริเวณพื้นที่สองฝั่งคลองพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากหมู่บ้านจัดสรรปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำและคิดว่าเป็นการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ผู้ที่เห็นด้วยต่อการพัฒนาหมู่บ้านจัดสรรให้เหตุผลว่าหมู่บ้านจัดสรรจะนำความเจริญเข้ามาเดินทางสะดวกขึ้นและสามารถขายที่ได้ราคาดี ในด้านการตัดถนนขนาดใหญ่ผ่านชุมชนริมคลอง พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการตัดถนนโดยให้เหตุผลว่าจะทำให้เกิดมลภาวะเพิ่มขึ้นและมีจลาจลจะชุกชุมมากขึ้น แต่ผู้ที่เห็นด้วยกับการตัดถนนให้เหตุผลว่าการคมนาคมจะสะดวกขึ้นและจะมีความเจริญต่างๆตามมา

สำหรับโครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลองพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ทราบเกี่ยวกับโครงการนี้ถึงร้อยละ 71.8 โดยผู้ที่ทราบเกี่ยวกับโครงการนี้ทราบผ่านทางโทรทัศน์ ป้ายประชาสัมพันธ์ และจากเทศบาล, อบต. เสียงประชาสัมพันธ์ทางเรือและชาวบ้านบอกต่อกันมา

ในด้านการอนุรักษ์บ้านเรือนริมคลองพบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าบ้านเรือนไทยมีความเหมาะสมที่สุด รองลงมาเป็นบ้านแบบบังกาโล และยังเห็นว่าการสร้างบ้านบนเสายกได้ดูเหนือน้ำหรือพื้นดินมีความเหมาะสมที่สุด โดยในจำนวนผู้ที่เลือกการก่อสร้างบ้านบนเสายกได้ดูเหนือน้ำหรือพื้นดินบางส่วนเพียงเล็กน้อยก็ยังเห็นว่าควรจะมีเขื่อนในการกันแรงกระแทกจากน้ำเพราะระดับน้ำและคลื่นน้ำทำความเสียหายให้กับโครงสร้างของบ้านเช่น เสา และฐานรากทำให้อาคารทรุดหรือ ลั่นคลอนไม่แข็งแรงมั่นคง และต้องซ่อมแซมอยู่เสมอๆ

สำหรับลักษณะบ้านที่พึงพอใจพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกบ้านคือความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศ รองลงมาคือความสบายในการอยู่อาศัย นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอื่นๆอีกที่อธิบายเหตุผลในการเลือกได้แก่

1. เหตุผลในการเลือกบ้านเรือนไทย คือ บ้านเรือนไทยดูมีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และน่าอนุรักษ์ไว้ รองลงมาเห็นว่าบ้านเรือนไทยเป็นของเก่าแก่ โบราณที่อยู่คู่กับชุมชนมาช้านาน ซึ่งมีผลทางจิตใจของผู้อยู่อาศัยให้รู้สึกผูกพัน และคิดคำนึงถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ในอดีต (Nostalgia)

2. เหตุผลในการเลือกบ้านแบบบังกาโล คือ บ้านแบบบังกาโลสามารถซ่อมแซมง่าย สร้างง่ายในเวลารวดเร็ว และค่าใช้จ่ายต่ำ รองลงมาคือ อยู่สบาย ไปรุ่ง อากาศถ่ายเทสะดวก เหมาะกับวิถีชีวิต

ส่วนบ้านตามแนวทางพัฒนาอาคาร และบ้านตึกคอนกรีตสมัยใหม่มีผู้เลือกเป็นอันดับที่หนึ่งเป็นจำนวนน้อยกว่าบ้านสองแบบแรกมาก

สำหรับแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงอาคารริมคลองในอนาคตพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน และถ้ามีการปรับปรุงส่วนใหญ่จะเป็นการต่อเติมมากที่สุด

การควบคุมการก่อสร้างอาคารริมน้ำพบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการให้มีการควบคุมการก่อสร้างอาคารริมน้ำ ส่วนเรื่องมาตรการแรงจูงใจในการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย ประชาชนส่วนใหญ่สนใจและเห็นด้วยกับมาตรการการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากที่สุด รองลงมาเป็นการให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย สำหรับระดับความต้องการเงินช่วยเหลือในการซ่อมแซมบ้าน ประชาชนส่วนใหญ่มีระดับความต้องการเงินช่วยเหลือจากรัฐที่ระดับปานกลาง(26-75% ของราคาค่าซ่อมแซมบ้าน)

6.3.5 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่มีความสัมพันธ์กันได้นี้

6.3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทางกายภาพ

6.3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านทัศนคติของประชาชน

6.3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทางกายภาพ

บ้านส่วนใหญ่ทั้งบ้านสมัยใหม่และบ้านแบบเรือนไทย จะมีอายุ 25 – 60 ปี (ร้อยละ 49.0) แต่เมื่อพิจารณาอายุอาคารในช่วงมากกว่า 60 ปีแล้วพบว่า บ้านเรือนไทยจะมีสัดส่วนที่มากกว่าบ้านสมัยใหม่และบังกาโล (ร้อยละ 37.2 และ 13.6 ตามลำดับ) ในขณะเดียวกันบ้านแบบสมัยใหม่และบังกาโลส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 26 – 60 ปีในสัดส่วนที่มากกว่าบ้านเรือนไทย เช่นกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบ้านเรือนไทยจะมีอายุอาคารมากกว่าบ้านประเภทอื่นๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเก่าแก่ทั้งในด้านสถาปัตยกรรมและทางด้านระยะเวลาด้วย

ครัวเรือนส่วนใหญ่จะสนใจมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 61.0) โดยที่ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านเรือนไทยจะมีความสนใจมาตรการนี้มากกว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านสมัยใหม่หรือบังกาโล (ร้อยละ 74.4 และ 58.1 ตามลำดับ) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเรือนไทยจะเข้าใจถึงคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านสมัยใหม่และบ้านแบบบังกาโล

ครัวเรือนส่วนใหญ่จะเลือกรูปแบบบ้านเรือนไทยและบ้านตามแนวทางการพัฒนาอาคารหากสามารถสร้างเป็นบ้านของตัวเองได้ (ร้อยละ 71.4) โดยที่ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านเรือนไทยส่วนใหญ่จะเลือกรูปแบบบ้านเรือนไทยและบ้านตามแนวทางการพัฒนาอาคารมากกว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านสมัยใหม่และบ้านแบบบังกาโล (ร้อยละ 90.7 และ 67.2 ตามลำดับ) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านเรือนไทยจะเลือกบ้านในรูปแบบที่ตัวเองอาศัยอยู่ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความสบาย และการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของบ้านเรือนไทยดีกว่าบ้านประเภทอื่นๆ

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการอยู่อาศัย 26 – 60 ปี (ร้อยละ 47.7) โดยที่บ้านเรือนไทยมีระยะเวลาในการอยู่อาศัยมากกว่าบ้านสมัยใหม่และบ้านบังกาโล (ร้อยละ 55.8 และ 46.0) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า อาจเนื่องมาจากบ้านเรือนไทยมีอายุอาคารที่มากกว่าบ้านประเภทอื่นๆ จึงทำให้มีระยะเวลาในการอยู่อาศัยมากกว่าด้วย

6.3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านทัศนคติของประชาชน

1) การรับรู้เกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง

อายุ และการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม มีผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 25-40 ปี จะทราบเกี่ยวกับโครงการนี้มากที่สุด (ร้อยละ 41.9) รองลงมาคืออายุ 41- 60 ปี (ร้อยละ 33.7) ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่อายุ 61 ปีขึ้นไปจะรับรู้เกี่ยวกับโครงการนี้น้อยที่สุด (ร้อยละ 17.3) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประชากรที่อายุอยู่ในวัยหนุ่มสาว หรือวัยทำงานจะรับรู้โครงการจากหน่วยงานราชการมากกว่าประชากรวัยเกษียณอายุที่ไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน

ในด้านการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปส่วนใหญ่จะรับรู้โครงการอนุรักษ์ชุมชนริมคลองมากที่สุด (ร้อยละ 44.1) รองลงมาคือการศึกษาระดับมัธยม (ร้อยละ 34.4) และระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 21.9) ดังนั้นจะเห็นได้ว่ายิ่งประชากรมีระดับการศึกษาสูงขึ้นไปก็จะรับรู้ข่าวสารหรือโครงการต่างๆจากหน่วยงานราชการได้มากขึ้นเช่นกัน

2) ลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ

อายุอาคาร มีผลต่อการเลือกลักษณะการก่อสร้างบ้านที่พึงพอใจ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีอายุอาคาร 61 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่จะพึงพอใจบ้านบนเสายกได้ดูนเห็นน้ำหรือพื้นดินมากที่สุด (ร้อยละ 88.4) รองลงมาเป็นครัวเรือนที่อาศัยในบ้านที่มีอายุอาคารไม่เกิน 25 ปี (ร้อยละ 71.3) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีความเก่าแก่มานานนั้นจะพึงพอใจลักษณะบ้านที่ยกได้ดูนมากกว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านที่เพิ่งสร้างหรือมีอายุอาคารน้อย

3) ความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน

ระยะเวลาในการอยู่อาศัย อายุและการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม มีผลต่อความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ 26 - 60 ปีส่วนใหญ่มีโครงการที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านมากที่สุด (ร้อยละ 50.4) รองลงมาคือผู้ที่อาศัยอยู่ไม่เกิน 25 ปี (ร้อยละ 40.0) ในขณะเดียวกัน ผู้ที่อาศัยอยู่มานาน (61 ปีขึ้นไป) ส่วนใหญ่กลับไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยของตน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่อยู่มานานส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุซึ่งไม่มีความคิดที่จะปรับปรุงบ้านมากเท่ากับครอบครัวที่เพิ่งมาอยู่ (ไม่เกิน 60 ปี)

ในด้านอายุ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่อายุไม่เกิน 40 ปีส่วนใหญ่มีโครงการที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าน (ร้อยละ 57.1 และ 55.8 ตามลำดับ) ส่วนผู้ที่อายุ 41 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่จะไม่มีความคิดที่จะปรับปรุงอะไร (ร้อยละ 53.5 และ 71.4) และยังพบว่ายิ่งผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุมากขึ้นก็จะไม่สนใจที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านของตนเองมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีอายุมากจะไม่สนใจดินร่นในการพัฒนาที่อยู่อาศัยของตนเมื่อเทียบกับคนในวัยหนุ่มสาว หรือวัยรุ่นที่สนใจจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยของตน

ในด้านการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่มีโครงการที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านมากที่สุด (ร้อยละ 54.1) รองลงมาคือการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 47.1) และการศึกษาระดับประถมศึกษาไม่มีความคิดที่จะปรับปรุงบ้านน้อยที่สุด (ร้อยละ 34.9) ดังนั้นจะเห็นได้ว่ายิ่งประชากรมีระดับการศึกษาสูงขึ้นก็มีความคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านมากขึ้นเช่นกัน

4) การยอมรับ Design guidelines

การใช้คลองในการสัญจร มีผลต่อการยอมรับ Design Guidelines ครึ่งเรือส่วนใหญ่ทั้งที่ใช้เรือและไม่ได้ใช้เรือในการสัญจรเห็นด้วยกับการให้มีแนวทางพัฒนาอาคาร (ร้อยละ 56.5 และ 77.1) และยังพบว่าครึ่งเรือที่ยังใช้เรือในการสัญจรอยู่ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับแนวทางพัฒนาอาคารมากกว่าครึ่งเรือที่ไม่ได้ใช้เรือในการสัญจร (ร้อยละ 77.1) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าครึ่งเรือที่ยังใช้เรืออยู่มองเห็นความสวยงามของอาคารบ้านเรือนริมคลอง และมีวิถีชีวิตอยู่กับสายน้ำอย่างเหนียวแน่น จึงยังอยากที่จะเห็นอาคารที่มีอยู่ได้รับการอนุรักษ์ไว้ มากกว่าผู้ที่เปลี่ยนไปใช้รถใช้ถนนแล้ว

5) การเลือกมาตรการแรงจูงใจประเภทต่าง ๆ

5.1) ความสนใจเงินกุดอกเบี้ยต่ำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม ระยะเวลาในการอยู่อาศัย และระดับการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน มีผลต่อความสนใจเงินกุดอกเบี้ยต่ำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย ผู้ตอบแบบสอบถามที่อายุไม่เกิน 60 ปีส่วนใหญ่มีความสนใจในระบบเงินกุดอกเบี้ยต่ำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่

อาศัย (ร้อยละ 64.3, 72.1 และ 54.7) ส่วนผู้ที่อายุ 61 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่จะไม่สนใจในระบบเงินกู้ (ร้อยละ 53.1) และยังพบว่ายิ่งผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุมากขึ้นก็จะไม่สนใจที่จะกู้เงินมาปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ที่มีอายุมากจะไม่สนใจเดินรณรงค์เงินเพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยของตนเมื่อเทียบกับคนในวัยหนุ่มสาว หรือวัยทำงาน

ในด้านระยะเวลาในการอยู่อาศัย พบว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ไม่เกิน 60 ปี ส่วนใหญ่จะสนใจและเห็นด้วยกับระบบการให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 64.6, 57.4) ส่วนครัวเรือนที่อาศัยอยู่มากกว่า 60 ปีส่วนใหญ่กลับไม่สนใจและไม่เห็นด้วยกับระบบเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 59.0) นอกจากนี้ยังพบว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ไม่เกิน 25 ปีส่วนใหญ่มีความสนใจและเห็นด้วยกับระบบเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำมากที่สุด (ร้อยละ 64.6) รองลงมาเป็นครัวเรือนที่อาศัยอยู่ตั้งแต่ 25-60 ปี (ร้อยละ 57.4) รองลงมาเป็นครัวเรือนที่อาศัยอยู่มามากกว่า 60 ปี (ร้อยละ 41.0) ดังนั้นจะเห็นได้ว่ายิ่งระยะเวลาในการอยู่อาศัยมากขึ้นเพียงใด ครัวเรือนจะให้ความสนใจระบบเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำลดน้อยลง

ในด้านระดับการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน พบว่าครัวเรือนที่มีระดับปฏิสัมพันธ์ต่ำรู้จักกับเพื่อนบ้านไม่เกิน 30 ครัวเรือนส่วนใหญ่จะเลือกระบบเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 72.2, 53.1) แต่ครัวเรือนที่มีระดับปฏิสัมพันธ์สูงรู้จักเพื่อนบ้านมากกว่า 30 หลังขึ้นไปพบว่าส่วนใหญ่จะไม่เลือกระบบเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 50.3) นอกจากนี้ยังพบว่าครัวเรือนที่มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในระดับต่ำสุดจะสนใจระบบเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำมากที่สุด (ร้อยละ 72.2) รองลงมาเป็นครัวเรือนที่รู้จักเพื่อนบ้าน 11 – 30 หลัง (ร้อยละ 53.1) และรองลงมาเป็นครัวเรือนที่รู้จักกับเพื่อนบ้านมากกว่า 30 หลัง (ร้อยละ 49.7) ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่ายิ่งมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านน้อยลง ก็จะไม่สนใจระบบเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำมากขึ้น

5.2) ความสนใจในการลดหย่อนภาษีเงินได้เพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

อายุอาคาร มีผลต่อความสนใจในการลดหย่อนภาษีเงินได้เพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย ผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีอายุ 25-60 ปีส่วนใหญ่จะสนใจระบบการลดหย่อนภาษีเงินได้เพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยมากที่สุด (ร้อยละ 65.3) รองลงมาคือผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีอายุ 61 ปีขึ้นไป และ ไม่เกิน 25 ปีตามลำดับในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 65.3 และ 46.5) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่ค่อนข้างมีอายุอาคารมาก (26 ปีขึ้นไป) จะสนใจการลดหย่อนภาษีมากกว่าครัวเรือนที่มีอายุอาคารน้อย (ไม่เกิน 25 ปี) ซึ่งอาจเป็นเพราะความเก่าและความทรุดโทรมของบ้านจึงเล็งเห็นประโยชน์ของการช่วยเหลือทางการเงินมากกว่าบ้านที่ยังใหม่อยู่

5.3) ความสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

อายุและการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม มีผลต่อความสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย ผู้ที่อายุไม่เกิน 40 ปี ส่วนใหญ่จะมีความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าผู้ที่อายุมากกว่า 40 ปี โดยผู้ที่อายุ 26-40 ปีส่วนใหญ่จะสนใจเรื่องการท่องเที่ยว

มากที่สุด (ร้อยละ 79.1) รองลงมาคืออายุไม่เกิน 25 ปี (ร้อยละ 78.6) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่อายุน้อยในวัยหนุ่มสาวหรือวัยทำงานจะมีความตื่นตัวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากกว่าผู้สูงอายุซึ่งไม่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวมากนัก

ในด้านการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่จะมีความสนใจการส่งเสริมการท่องเที่ยวมากที่สุด (ร้อยละ 77.0) รองลงมาคือระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 61.8) และระดับประถมศึกษาที่มีความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวน้อยที่สุด (ร้อยละ 54.1) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ยิ่งประชาชนมีระดับการศึกษาสูงขึ้นก็จะสนใจที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวมากขึ้นด้วย

6) ปริมาณเงินช่วยเหลือจากรัฐ

วัตถุประสงค์ มีผลต่อปริมาณเงินช่วยเหลือจากรัฐ บ้านที่ก่อสร้างด้วยไม้ส่วนใหญ่จะต้องการเงินช่วยเหลือในระดับปานกลาง (ร้อยละ 43.5) บ้านที่ก่อสร้างด้วยไม้ผสมคอนกรีตส่วนใหญ่จะต้องการเงินช่วยเหลือในระดับน้อย (ร้อยละ 64.7) ส่วนบ้านที่สร้างด้วยคอนกรีตทั้งหลังส่วนใหญ่กลับต้องการเงินช่วยเหลือในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 53.3) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบ้านคอนกรีตต้องใช้ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมมากกว่าบ้านไม้ ดังนั้นการปลูกบ้านเรือนด้วยไม้น่าจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่าสำหรับค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมในอนาคตด้วย

7) ทักษะที่มีต่อคุณค่าของพื้นที่

7.1) การให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว

การใช้คลองในการสัญจร มีผลต่อการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว โดยพบว่า ผู้ที่ยังคงใช้เรือส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้เรือแล้ว ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การใช้เรือในการสัญจรส่งผลให้ประชาชนให้ความสำคัญกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตริมคลองอยู่มากกว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้เรือในการสัญจรแล้ว

7.2) การให้ความสำคัญกับสถาปัตยกรรม

ภูมิสำเนา มีผลต่อการให้ความสำคัญกับสถาปัตยกรรม ผู้ที่มีภูมิสำเนาอยู่ในชุมชนริมคลองพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับสถาปัตยกรรมมากกว่าผู้ที่มีภูมิสำเนามาจากที่อื่น (ร้อยละ 70.8) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ริมคลองตั้งแต่เกิดจะมีความผูกพันและให้ความสำคัญกับอาคารบ้านเรือนริมคลองมากกว่าผู้ที่เพิ่งมาอยู่หรืออาศัยอยู่มาไม่นาน

7.3) การให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์

การศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม มีผลต่อการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ ผู้ที่มีการศึกษาที่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญทางประวัติศาสตร์มากที่สุด (ร้อยละ 79.4) รองลงมาคือผู้ที่มีการศึกษาที่ระดับประถม (ร้อยละ 61.6) และผู้ที่มีการศึกษาระดับ

มัธยมในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 57.4) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับสูงน่าจะมีความรู้และความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของพื้นที่เป็นอย่างดีมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ

บทที่ 7

ข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง

ข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนริมคลองประกอบด้วย

- 7.1 ปัจจัยส่งเสริมและอุปสรรคในการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง
- 7.2 มาตรการแรงจูงใจในการอนุรักษ์
- 7.3 ปริมาณเงินช่วยเหลือจากรัฐที่เหมาะสม และ
- 7.4 สรุปข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์

7.1 ปัจจัยส่งเสริมและอุปสรรคในการอนุรักษ์ชุมชนริมคลอง

7.1.1 ปัจจัยส่งเสริมการอนุรักษ์(จุดแข็งในพื้นที่)

(1) ความมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของบ้านเรือนริมคลอง

จากการศึกษาพบว่าอาคารบ้านเรือนริมคลองมีบ้านบังกาโลเป็นจำนวนมากที่สุด รองลงมาเป็นบ้านไทย นอกจากนี้บ้านเรือนส่วนใหญ่ยังคงใช้ไม้เป็นวัสดุก่อสร้างมากที่สุดเช่นกันซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการใช้วัสดุที่เข้ากับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมริมคลอง ในด้านความเก่าแก่ก็พบว่าอาคารส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 25-60 ปี ดังนั้นพื้นที่ยังคงมีศักยภาพที่จะเก็บรักษาความเป็นเนื้อแท้ (Authenticity) ของท้องถิ่นไว้ในปริมาณมาก

(2) การประกอบอาชีพและวิถีชีวิตดั้งเดิม

จากการศึกษาประชากรที่อาศัยอยู่ริมคลองทั้งหมด (1,184 คน) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่รับราชการ (ร้อยละ 16.9) รองลงมาคือทำสวน (ร้อยละ 12.7) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่สองฝั่งคลองยังคงมีวิถีชีวิตดั้งเดิม ประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและภูมิประเทศซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape) ส่งผลให้การอนุรักษ์มีความเป็นไปได้มากขึ้น เนื่องจากกิจกรรมของประชาชนยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอยู่

(3) ลักษณะการถือครองบ้านและที่ดิน

เนื่องจากครัวเรือนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินเอง ทำให้มีการตัดสินใจและความมั่นใจที่จะอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยได้ดีกว่าครัวเรือนที่เช่าบ้านหรือที่ดินผู้อื่น

(4) ระยะเวลาในการอยู่อาศัยและภูมิลำเนา

ประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ริมคลองนั้นมีระยะเวลาในการอยู่อาศัยมากกว่า 25 ปีขึ้นไป นอกจากนี้ร้อยละ 88 ของผู้ตอบแบบสอบถามยังมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่นี้อีกด้วย จึงเป็น

ข้อดีในการที่ประชาชนจะเข้าใจ รักและ ห่วงแหนพื้นที่ที่อยู่อาศัยของตนมากกว่าผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่

(5) การใช้ประโยชน์จากคลอง

จากการศึกษาพบว่ามีการใช้ประโยชน์จากคลองในระดับสูง ส่งผลให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การท่องเที่ยวและสถาปัตยกรรมเป็นอย่างดี เมื่อประชาชนเห็นถึงคุณค่าแล้วก็น่าที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่มากขึ้นด้วยเช่นกัน

(6) การใช้ประโยชน์ที่ดินที่เป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่าหากบ้านใดมีที่ทางเป็นของตัวเองแล้ว ส่วนใหญ่จะใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการทำสวนผลไม้ ซึ่งเป็นการประกอบอาชีพที่เป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศและสภาพแวดล้อมริมน้ำลำคลองเป็นอย่างดี เป็นการรักษาวินัยชีวิตดั้งเดิมของชาวสวนไว้ นอกจากนี้สภาพของดินที่มีความเหมาะสมในการเพาะปลูกทำให้การพัฒนาพื้นที่ในด้านอื่นเป็นไปได้ยากขึ้น

(7) ทศนคติที่มีต่อคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่

ประชากรในพื้นที่ริมคลองส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของพื้นที่ในระดับสูงทั้งในด้านสถาปัตยกรรม การท่องเที่ยว และประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ในด้านทัศนคติที่เกี่ยวกับรูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือน และลักษณะการก่อสร้าง ยังพบว่าประชาชนมีความพึงพอใจที่จะอยู่บ้านแบบเรือนไทยเป็นส่วนใหญ่ และต้องการสร้างบ้านบนเสายกใต้ถุนเหนือน้ำหรือพื้นดิน และส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการควบคุมการพัฒนาอาคารริมน้ำ ดังนั้นจึงเป็นการง่ายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

7.1.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์(จุดอ่อนในพื้นที่)

(1) การประชาสัมพันธ์

การศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ทราบเกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์ถึงร้อยละ 71.8

(2) การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

แม้ในปัจจุบันยังมีการทำสวนถึงร้อยละ 12.7 ของครัวเรือนทั้งหมดแต่ก็พบว่าพื้นที่สวนมีแนวโน้มที่จะลดลงไปจากการขายที่ดินของเจ้าของสวนให้กับนักพัฒนาที่ดินหรือผู้เข้ามาอยู่ใหม่ นอกจากนี้ชาวสวนยังประสบปัญหาเกี่ยวกับน้ำท่วม สวนล่ม ซึ่งจะเห็นได้จากผลไม้ที่ขึ้นชื่อต่างๆ ของเมืองนนท์ เช่น ทุเรียนก้านยาวก็ลดจำนวนลงหาซื้อได้ยากมีราคาแพง และชาวสวนบางกลุ่มก็เปลี่ยนการประกอบอาชีพไปรับจ้างทำอย่างอื่นแทนการทำสวนเนื่องจากได้รายได้ที่ดีกว่า

(3) ระบบการกำจัดของเสีย

เห็นได้ชัดเจนว่าครัวเรือนร้อยละ 96.3 ระบายน้ำทิ้งลงคลองและบนดินโดยไม่มีการบำบัดใดๆ ส่วนด้านระบบสุขาภิบาลก็พบว่ายังมีบางส่วนที่ไม่มีทั้งบ่อเกรอะและบ่อซึม (ร้อยละ 3.7) ดัง

นั้นควรมีการปรับปรุงและตรวจตราในด้านสิ่งแวดล้อมให้มากกว่านี้ เนื่องจากแม่น้ำลำคลองเป็นสิ่งที่อยู่คู่วิถีชีวิตของชุมชน เช่นเดียวกับการกำจัดขยะ ซึ่งพบว่ายังคงมีบ้านถึงร้อยละ 39.4 ที่ไม่ได้รับบริการในการจัดเก็บขยะ

(4) ความพอเพียงของรายได้

พบว่าครัวเรือนถึงร้อยละ 24.9 ที่คิดว่าครอบครัวยังมีรายได้ไม่เพียงพอ ซึ่งการขาดแคลนทางการเงินจะทำให้การอนุรักษ์ซ่อมแซมบ้านของตนเป็นไปได้ยากมากขึ้น

7.2 มาตรการแรงจูงใจในการอนุรักษ์ที่เหมาะสม

7.2.1 การให้เงินกู้ดอกเบียดำ

จากการศึกษาพบว่าชุมชนเห็นด้วยกับระบบการช่วยเหลือทางการเงินโดยวิธีการให้เงินกู้ดอกเบียดำเป็นอันดับที่สอง จากการศึกษาพบว่าอายุ ระยะเวลาในการอยู่อาศัยและระดับปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านมีผลต่อความสนใจระบบการช่วยเหลือทางการเงินด้วยวิธีการให้เงินกู้ดอกเบียดำ การศึกษาพบว่ากลุ่มที่ควรได้รับการสนับสนุนทางการเงินด้วยระบบเงินกู้ดอกเบียดำคือ

- 1) เป็นผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน มีรายได้
- 2) เป็นครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ได้ไม่นาน (ไม่เกิน 25 ปี) และยังคงพบว่ายังครัวเรือนมีระยะเวลาในการอยู่อาศัยในพื้นที่มาก ก็จะไม่สนใจระบบเงินกู้ดอกเบียดำมากยิ่งขึ้น
- 3) เป็นครัวเรือนที่มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในระดับต่ำสุด(ไม่เกิน 10 หลัง)และยังคงพบว่ายังครัวเรือนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านน้อยลง ก็จะไม่สนใจระบบเงินกู้ดอกเบียดำมากขึ้น

7.2.2 การลดหย่อนภาษีเงินได้

จากการศึกษาพบว่าแรงจูงใจโดยการลดหย่อนภาษีเงินได้เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอันดับที่สามรองจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวและ การให้เงินกู้ดอกเบียดำ ผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่จะสนใจระบบการลดหย่อนภาษีเงินได้เพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าบ้านใดมีความเก่าแก่มากจะสนใจในระบบนี้มากขึ้นเช่นกัน

7.2.3 การยกย่องและให้รางวัล

การยกย่องและให้รางวัลเป็นแรงจูงใจที่มีผู้ให้ความสนใจน้อยที่สุด (ร้อยละ 40.2) และไม่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของประชากรด้านใดๆเลย ดังนั้นการยกย่องและให้รางวัลผู้ที่มีบ้านสวยงามอาจจะไม่มีความเหมาะสมกับชุมชนในพื้นที่ศึกษาเช่นกัน

7.2.4 การส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับมาตรการแรงจูงใจในการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากที่สุด และพบว่าอายุและการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามมีผลต่อการเลือกแรงจูงใจส่งเสริมการท่องเที่ยว การศึกษาพบว่ากลุ่มที่ควรได้รับการกระตุ้นให้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือ

1. ผู้ที่อายุไม่เกิน 40 ปี
2. ผู้ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจนถึงระดับปริญญาตรีขึ้นไป

7.2.5 การจัดให้มีแบบบ้านตัวอย่าง

จากผลการศึกษาพบว่า การจัดให้มีแบบบ้านตัวอย่างเป็นแรงจูงใจที่มีผู้ให้ความสนใจเป็นอันดับรองสุดท้าย (ร้อยละ 44.8) และไม่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของประชากรด้านใดๆเลย ดังนั้นการจัดให้มีแบบบ้านตัวอย่างอาจจะไม่มีความเหมาะสมกับชุมชนในพื้นที่ศึกษาเช่นกัน

7.3 ปริมาณเงินช่วยเหลือจากรัฐที่เหมาะสม

จากการศึกษาพบว่า ครุฑเรือนส่วนใหญ่มีความต้องการเงินช่วยเหลือจากรัฐในระดับปานกลาง (26-75% ของค่าซ่อมแซมบ้าน) และพบว่าวัสดุอาคารมีผลต่อระดับความต้องการเงินช่วยเหลือจากรัฐ

บ้านที่ก่อสร้างด้วยไม้ส่วนใหญ่จะต้องการเงินช่วยเหลือในระดับปานกลาง บ้านที่ก่อสร้างด้วยไม้ผสมคอนกรีตส่วนใหญ่จะต้องการเงินช่วยเหลือในระดับน้อย ส่วนบ้านที่สร้างด้วยคอนกรีตทั้งหลังส่วนใหญ่กลับต้องการเงินช่วยเหลือในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบ้านคอนกรีตต้องใช้ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมมากกว่าบ้านไม้ ดังนั้นการปลูกบ้านเรือนด้วยไม้น่าจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่าสำหรับค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมในอนาคตด้วย

7.4 สรุปข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์

7.4.1 การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากคลอง

เนื่องจากการส่งเสริมการคมนาคมทางน้ำมีผลต่อการอนุรักษ์ให้เป็นที่ไปตามแนวทาง ในทางกลับกันการสร้างถนนขนาดใหญ่(การส่งเสริมการคมนาคมทางบกมากยิ่งขึ้น) จะมีความขัดแย้งกับการอนุรักษ์พื้นที่ การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากคลองได้แก่

7.4.1.1 การเพิ่มปริมาณเรือโดยสารทั้งจำนวนเรือและจำนวนรอบในการรับส่งผู้โดยสารตลอดสองฝั่งคลอง เนื่องจากในปัจจุบันประชาชนริมคลองต้องใช้เวลาในการรอเรือโดยสารนานมากจึงไม่สะดวกในการเดินทางทางน้ำ

7.4.1.2 มีการจัดการเกี่ยวกับโครงข่ายการสัญจรทางน้ำ มีจุดต่อเรือหรือเปลี่ยนประเภทยานพาหนะที่สะดวกสบาย มีความรวดเร็ว

7.4.1.3 มีการปรับปรุงศาลาหรือที่พักผู้โดยสารในจุดใหญ่ๆ เช่นบริเวณชุมชนหรือวัดที่มีผู้โดยสารจำนวนมาก เพื่อความสะดวกสบายและส่งเสริมการใช้เรือ

7.4.2 การส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

เพื่อเป็นการรักษาชุมชนดั้งเดิมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวสวนไว้ ซึ่งจะเป็นผลให้การพัฒนาพื้นที่ในด้านอื่นๆ เป็นไปได้ยากขึ้น การใช้ที่ดินที่ควรกำหนดในพื้นที่สองฝั่งคลองให้เป็นพื้นที่เพื่อการเกษตร ได้แก่ การทำสวนผลไม้ และการกสิกรรมทุกประเภท ที่ไม่ทำลายคุณภาพของดิน และไม่ทำลายทัศนียภาพริมคลอง นอกจากนี้หากเป็นพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย ต้องมีการควบคุมลักษณะทางสถาปัตยกรรม ความสูง และขนาดของอาคาร

7.4.3 การเพิ่มการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่

เพื่อให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์มากขึ้นและมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการอนุรักษ์ร่วมกันมากขึ้น การประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมสำหรับชุมชนอาจทำได้โดยการประชาสัมพันธ์ทางเรือซึ่งจะเข้าสู่กลุ่มเป้าหมายหลักได้ดีกว่าการประชาสัมพันธ์ทางอื่น นอกจากนี้เทศบาลและ อ.บ.ต. เป็นหน่วยงานในการกระจายข่าวสารไปสู่ชุมชนที่มีประสิทธิภาพ (จากการศึกษาพบว่าประชาชนจำนวนมากทราบข่าวสารจากหน่วยงานท้องถิ่น) ดังนั้นจึงควรสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการทำงานขององค์กรท้องถิ่นมากขึ้นเพื่อการรับรู้ข่าวสารที่ดีขึ้น

7.4.4 การปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียจากครัวเรือน

ควรมีการปรับปรุงและตรวจตราในด้านสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้นเพื่ออนุรักษ์วิถีชีวิตริมน้ำให้สืบเนื่องต่อไป ซึ่งจะเห็นได้จากตัวอย่างลำคลองที่เน่าเสียแล้วในกรุงเทพฯ บ้านริมคลองจะตัดขาดวิถีชีวิตจากแม่น้ำลำคลองโดยสิ้นเชิง และจะหันหลังให้กับคลอง ดังนั้นการรักษาวิถีชีวิตริมแม่น้ำลำคลองเป็นสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมริมน้ำ

7.4.5 การใช้มาตรการแรงจูงใจเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย

มาตรการแรงจูงใจเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยจะมีความเหมาะสมกับประชากรคุณลักษณะต่างๆดังต่อไปนี้

7.4.5.1 การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัย ควรเน้นให้กับกลุ่มผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน มีรายได้ และอาศัยอยู่ในพื้นที่ได้ไม่นาน(ไม่เกิน 25 ปี)

7.4.5.2 การลดหย่อนภาษีเงินได้เพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยจะเป็นที่สนใจของผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีความเก่าแก่มากกว่า 25 ปีขึ้นไป

7.4.5.3 การส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นมาตรการที่ได้รับความสนใจมากที่สุดจากประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่อายุไม่เกิน 40 ปี และมีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจนถึงระดับปริญญาตรีขึ้นไป

7.4.6 การส่งเสริมการปลูกสร้างบ้านเรือนด้วยวัสดุไม้

เนื่องจากบ้านไม้จะมีงบประมาณในการซ่อมแซมที่ต่ำกว่าบ้านประเภทอื่นๆ และยังรักษาเอกลักษณ์ของพื้นที่ไว้ได้ นอกจากนี้ไม่ใช่แค่เพียงการอนุรักษ์รูปแบบของบ้านแต่รวมถึงการรักษากิจกรรม และวิถีชีวิตในพื้นที่ละแวกบ้านให้คงเดิมด้วย การส่งเสริมชุมชนให้ใช้วัสดุไม้ อาจทำได้โดยการสร้างบ้านไม้ตัวอย่างและให้คำปรึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการซ่อมแซมบ้านด้วยวัสดุไม้เพื่อให้ประชาชนรู้สึกว่าการซ่อมแซมบ้านไม้ไม่ใช่เรื่องยากเกินไป

7.4.7 ส่งเสริมความสำคัญของภูมิปัญญาและคุณค่าของพื้นที่

เพื่อให้ประชาชนเล็งเห็นความสำคัญทางสถาปัตยกรรมบ้านเรือนริมคลองมากยิ่งขึ้น การส่งเสริมให้เห็นถึงคุณค่าของพื้นที่ได้แก่ การตีตโป๊ยประชาสัมพันธ์ถึงประวัติความเป็นมาตามพื้นที่และย่านที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้อาจจัดทำจุดแวะพักนักท่องเที่ยวในบริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ขณะเดินทางท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อให้ชุมชนเล็งเห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

บรรณานุกรม

- กองทุนสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม มูลนิธิสิ่งแวดล้อมไทย. 2543. เอกสารประกอบการสัมมนา ระดมสมองของผู้เชี่ยวชาญโครงการกำหนดแนวทางการสร้างมาตรการและ แรงจูงใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรดกทางวัฒนธรรม. 20 กรกฎาคม 2543
- ขจร สุขพานิช. 2524. ข้อมูลประวัติศาสตร์สมัยบางกอก. กรุงเทพฯ : แสงรุ่งการพิมพ์.
- คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2542. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาจังหวัดนนทบุรี. 5 ธันวาคม 2542
- จังหวัดนนทบุรี. 2544. เอกสารโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มคลองนนทบุรีเพื่อความยั่งยืน.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2504. เรื่องของสองนคร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เจ้าพระยา.
- ชูศรี จามรมาน. 2525. บทบาทของคลองในสมัยรัตนโกสินทร์. วารสารมหาวิทยาลัยศิลป ภาครฉบับพิเศษ 200 ปี. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- เทพชู ทับทอง. กรุงเทพฯ ในอดีต, กรุงเทพฯ อักษรบัณฑิต, 2518.
- ปิยนาก บุนนาค และคนอื่นๆ. 2527. คลองในกรุงเทพฯ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
- ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์การศึกษาสถาปัตยกรรมประเภทอาคาร บ้านเรือนริมคลอง จังหวัดนนทบุรี.
- สุเมธ ชุมสาย. 2525. น้ำ,ลักษณะไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไวยุวัฒนาพานิช.
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. 2544. นโยบายและแผนงานการอนุรักษ์และพัฒนา สภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง. กรุงเทพฯ
- อรศิริ ปาณินท์. 2539. บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรศิริ ปาณินท์ และคนอื่นๆ. 2528. การศึกษาเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมและ อาคารพักอาศัยย่านคลองบางกอกน้อย. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรม ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Ali Madanipour. Design of urban space an inquiry into a socio-spatial process. University of Newcastle, Newcastle upon Tyne, UK.
- Cliff Moughtin. 1996. Urban desing : green dimensions. First published. Great Britain : The Bath Press, Bath.

- Cullingworth, J.B., *The Political Culture of Planning : American Land Use Planning in Comparative Perspective*, New York, Routledge, 1993.
- Feilden, B.M. and Jokilehto, J. 1998. *Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites*. Second Edition. Rome: Printed in Italy by OGRARO.
- Greed, C. and Robert, M. *Introducing Urban Design Interventions and Responses*.
- Habe, R., *Public Design Control in American Communities*, *Town Planning Review*, 1989
- Hildebrand Frey. 1999. *designing the city towards a more sustainable urban form*. First published. London : Bath Press, Bath.
- Katz, P., *The New Urbanism : Toward an Architecture of Community*, New York, McGraw Hill, 1992
- Platt, Rutherford H. (1996) *Land Use and Society : Geography, Law and Public Policy*, Island Press, Washington D.C. cited in Lawrence, J. Timothy(1998), *Transfer of Development Rights*, Ohio State University Fact Sheet : Community Development Land Use Series, CDFS-1264-98
- Punter, J. 1999. *Design Guidelines in American Cities*. First published. Liverpool: Liverpool University Press.
- SPAFA. 2000. *ASEAN DECLARATION ON CULTURAL HERITAGE*. Bangkok: Thailand 25th July.
- Takayama City Municipal Board of Education, *Takayamashi Sanmachi Preservation District of Historic Buildings*, Takayama City, Japan, 1991
- URA, *Historic Districts Conservation Guidelines for Chinatown Conservation Area*, URA, Singapore 1991.
- Urban Redevelopment Authority (URA), *The URA's Role as Singapore's Conservation Authority*, conservation technical leaflet, URA, Singapore.
- Yoshinobu Ashihara. 1983. *The Aesthetic Townscape*. Translated by Lynne E. Riggs. United States of America : Halliday Lithograph.

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาคาร (Design Guidelines) เพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่อาศัยริมคลองจังหวัดนนทบุรี" เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาโท ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....เวลา.....วันที่.....
 เลขที่บ้าน.....หมู่ที่.....เขตพื้นที่ (อบต.,เทศบาล).....เขตวัด (ถ้ามี).....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

ก. ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ

1. ลักษณะการถือครอง เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน เช่าทั้งบ้านและที่ดิน
 เป็นเจ้าของบ้านบนที่ดินเช่า เช่าบ้าน
 อื่นๆ.....

2. จำนวนครอบครัวในบ้านมีกี่ครอบครัวครอบครัว จำนวนสมาชิกในบ้านมี.....คน

คนที่	สถานภาพในครอบครัว	อายุ	เพศ	ระดับการศึกษาสูงสุดที่ได้หรือกำลังศึกษาอยู่	อาชีพ	รายได้ต่อเดือน
0	ตัวอย่าง หัวหน้าครอบครัว	40	ชาย	ปริญญาตรี	ข้าราชการ	20,000 บาท
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						

3. รายได้ในครัวเรือนของท่านมีความพอเพียงหรือไม่

- เหลือเก็บ พอใช้ ไม่เพียงพอ

ข. ข้อมูลทางด้านสังคม

4. ครอบครัวของท่านอยู่อาศัยในบ้านหลังนี้มาเป็นเวลา.....ปี

บ้านที่ท่านอยู่อาศัยสร้างมาแล้วกี่ปี.....ปี

5. ท่านเป็นคนที่นี่หรือไม่ เป็น ไม่เป็น

6. ท่านคิดจะย้ายออกไปจากบ้านที่อยู่ปัจจุบันหรือไม่

- ไม่ย้าย คิดจะย้าย เพราะ.....

7. ท่านรู้จักเพื่อนบ้านในละแวกบ้านริมคลองประมาณกี่หลังคาเรือน.....หลัง

8. ท่านใช้ประโยชน์จากคลองอ้อมนนท์ในการดำเนินชีวิตอย่างไรบ้าง (เลือกได้หลายข้อ)

- ใช้ในการสัญจร ใช้บริโภคดื่มกิน ใช้อาบน้ำ ล้างจาน ซักผ้า
 ใช้ในการเกษตร ใช้พักผ่อนหย่อนใจ อื่นๆ.....

9. ท่านใช้ประโยชน์จากพื้นที่โดยรอบบริเวณบ้านของท่านอย่างไรบ้าง

- ทำสวนผลไม้ ขายหรือให้เช่า ไม่ได้ทำอะไรปล่อยที่ว่างไว้
 อื่นๆ.....

ค. ข้อมูลทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

10. ท่านใช้น้ำสำหรับดื่มและทำอาหารจากแหล่งใด (เลือกได้หลายข้อ)

- น้ำประปาต่อท่อถึงบ้าน น้ำประปารวมของชุมชน ชี้น้ำขวดหรือถัง
 น้ำฝน น้ำคลอง อื่นๆ โปรดระบุ.....

11. ท่านใช้น้ำสำหรับซักล้างและอาบน้ำจากแหล่งใด (เลือกได้หลายข้อ)

- น้ำประปาต่อท่อถึงบ้าน น้ำประปารวมของชุมชน ชี้น้ำขวดหรือถัง
 น้ำฝน น้ำคลอง อื่นๆ โปรดระบุ.....

12. ท่านมีไฟฟ้าใช้ที่บ้านหรือไม่ และเป็นแบบใด

- มี โดยมีมิเตอร์ต่อถึงที่บ้านเอง มี โดยใช้มิเตอร์ร่วมกับบ้านอื่น ไม่มี

13. บ้านของท่านระบายน้ำเสียอย่างไร

- ลงคลอง ลงดิน ท่อระบายน้ำ อื่นๆ.....

14. ระบบส้วมที่บ้านของท่านเป็นแบบใด

- บ่อเกรอะไม่มี پوشิม บ่อเกรอะมี پوشิม ระบบถังเซปเทค ทิ้งลงน้ำ

15. บ้านของท่านกำจัดขยะอย่างไร

- มีรถมาเก็บถึงบ้าน ทิ้งขยะรวม มีเรือมาเก็บ กำจัดเองโดยการ.....

ส่วนที่ 2 ทศนคติที่มีต่อคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่

16. ท่านคิดว่า พื้นที่ริมคลองบางกอกน้อย, บางกวย, คลองอ้อมนนท์ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมากน้อยเพียงใด

- มาก ปานกลาง น้อย

17. ท่านคิดว่าพื้นที่ริมน้ำ ที่อยู่อาศัยและสวนผลไม้ มีประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากน้อยเพียงใด

- มาก ปานกลาง น้อย

18. ท่านคิดว่าอาคารบ้านเรือนริมคลองอ้อมนนท์มีคุณค่าและมีความสวยงามทางสถาปัตยกรรมและควรได้รับการอนุรักษ์ไว้มากน้อยเพียงใด

- มาก ปานกลาง น้อย

19. ท่านคิดว่าจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ของพื้นที่ตลอดริมคลองที่ท่านอาศัยอยู่คืออะไร ให้เรียงลำดับจุดเด่นของพื้นที่จากมากไปน้อย 3 อันดับ(1=มีจุดเด่นมากที่สุด)

-เป็นพื้นที่ที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ อากาศดี
มีวัดวาอารามมากมาย ลำคลองใสสะอาด
มีสวนผลไม้ วิถีชีวิตในชุมชน
เป็นพื้นที่สีเขียวที่อยู่ใกล้เมือง บ้านริมน้ำสวยงาม
มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมา คือ.....

ถ้ามีเป็นข้อใด ต่อเติม สร้างบ้านใหม่ รื้อย้าย อื่นๆ.....

28. หากรัฐมีการควบคุมการก่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัยริมน้ำให้มีลักษณะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมท่านเห็นด้วยเพียงใด
 เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย เนื่องจาก.....

29. ท่านคิดว่าข้อใดต่อไปนี้จะทำให้ท่านสามารถอนุรักษ์บ้านให้มีลักษณะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมริมน้ำ เลือกตอบได้ 3 ข้อ

- การให้เงินอุดหนุนเบี้ยต่ำเพื่อนำมาซ่อมแซมบ้าน
- การลดหย่อนภาษีเงินได้สำหรับผู้ที่อยู่อาศัยริมน้ำ
- การยกย่องและให้รางวัลผู้มีบ้านสวยงาม เช่นการจัดกิจกรรมประกวดหน้าบ้านสวยงาม
- การจัดให้มีการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ลุ่มคลองอ้อมนนท์
- การจัดให้มีแบบบ้านตัวอย่างจากเทศบาลหรือ อบต. และลดขั้นตอนการขออนุญาต
- อื่นๆ โปรดระบุ

30. หากมีการช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐบาลเพื่อให้การซ่อมแซมหรือต่อเติมบ้านเป็นไปตามแนวทางพัฒนาอาคาร ท่านคิดว่าความช่วยเหลือควรเป็นไปในรูปแบบใด เลือกเพียง 1 ข้อ

- รัฐบาลช่วยออกค่าใช้จ่าย 25% ท่านออกค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด
- รัฐบาลช่วยออกค่าใช้จ่าย 50% รัฐบาลช่วยออกค่าใช้จ่ายให้ทั้งหมด
- รัฐบาลช่วยออกค่าใช้จ่าย 75%

31. นอกจากบ้านแบบเดิมและวัดแล้ว ท่านคิดว่าริมคลองอ้อมนนท์ น่าจะมีอาคารประเภทใดที่สามารถก่อสร้างได้อีกในอนาคต

- ไม่น่ามีอาคารประเภทอื่นอีก บ้านจัดสรร ทาวน์เฮาส์ ดิเกอเว
- คอนโดมิเนียมอาคารสูง โรงงาน อื่นๆ โปรดระบุ

32. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการช่วยอนุรักษ์พื้นที่ริมน้ำคลองอ้อมนนท์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 4 แบบสำรวจลักษณะทางกายภาพ (สำหรับผู้สัมภาษณ์)

1. ลักษณะบ้าน บ้านสมัยใหม่ บ้านแบบบังกาโล บ้านเรือนไทยเดิม
2. วัสดุ ไม้ ไม้ผสมคอนกรีต คอนกรีต

ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือค่ะ/ครับ

ภาพประกอบแบบสอบถาม

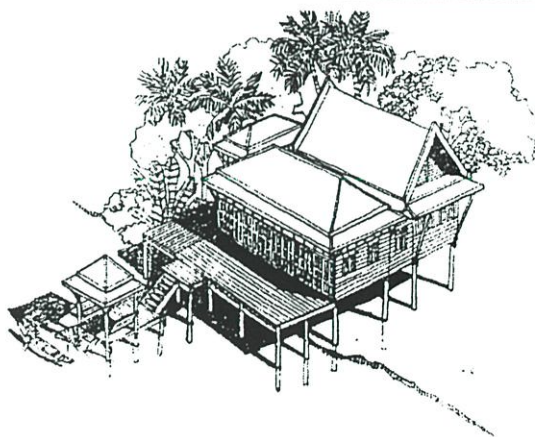
แบบที่ 1 อาคารตึกคอนกรีตสมัยใหม่

แบบที่ 2 อาคารแบบบังกาโล

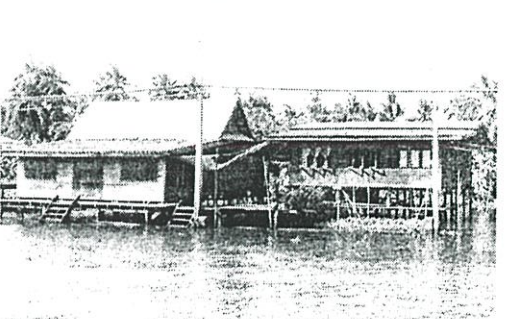
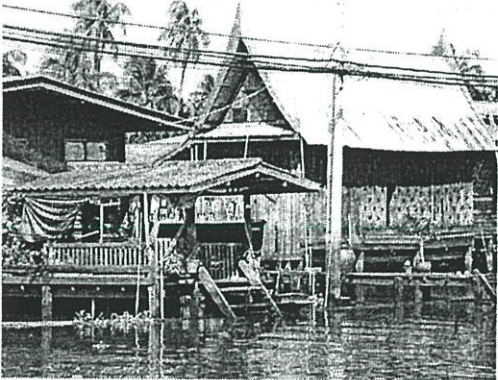
แบบที่ 3 อาคารเรือนไทยหลังคาจั่วหรือปั้นหยา

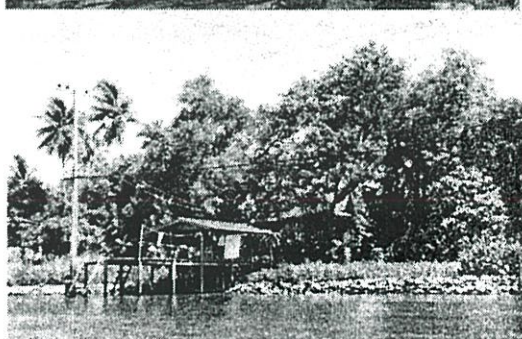
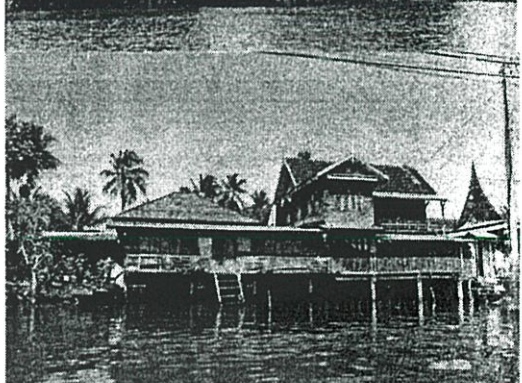
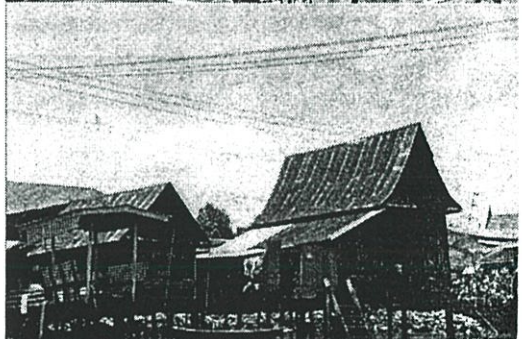
แบบที่ 4 อาคารตามแนวทางพัฒนาอาคาร

ภาคผนวก ค.

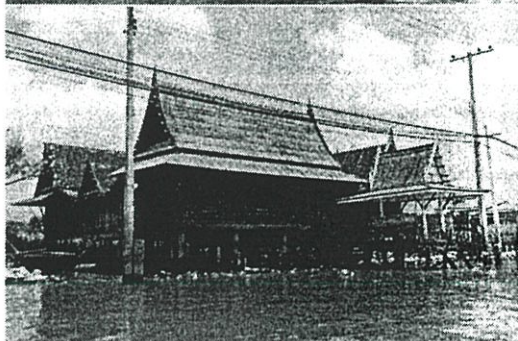
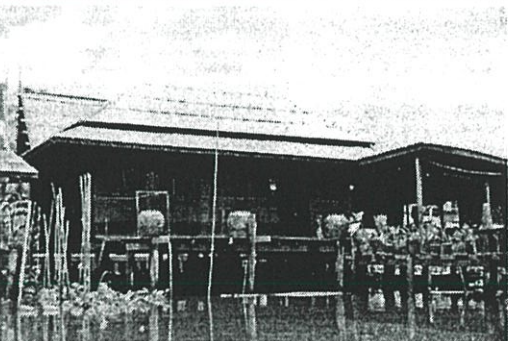
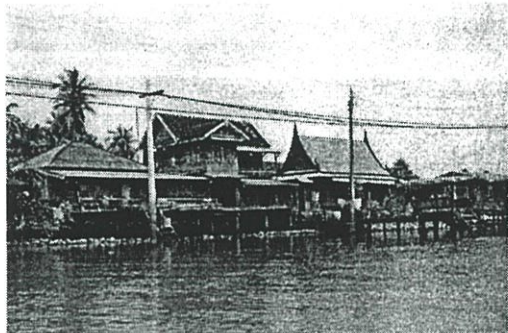
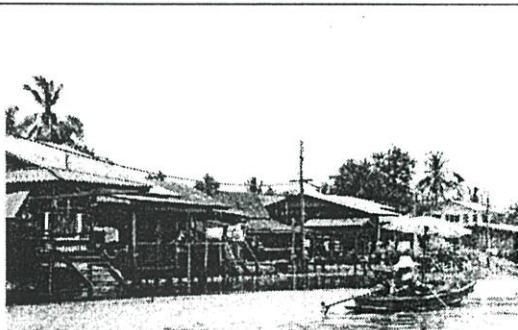
ภาพถ่ายทางกายภาพ(เดือนพฤษภาคม 2545)

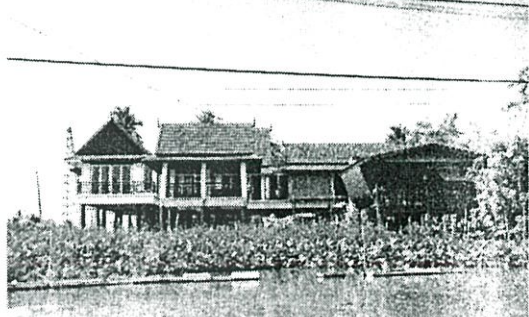
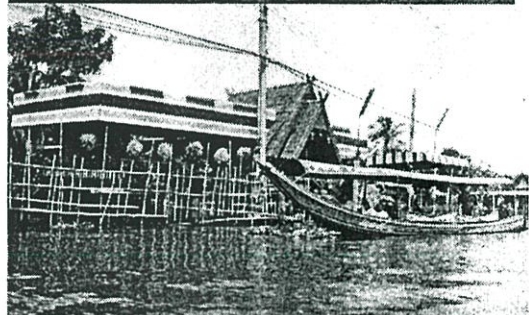
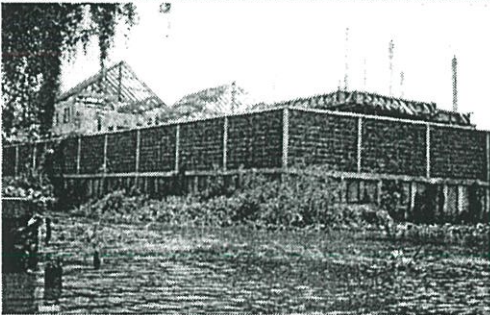
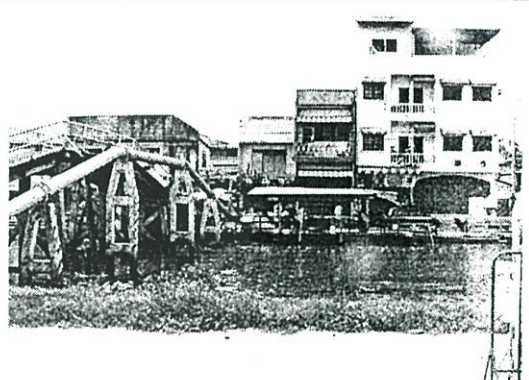
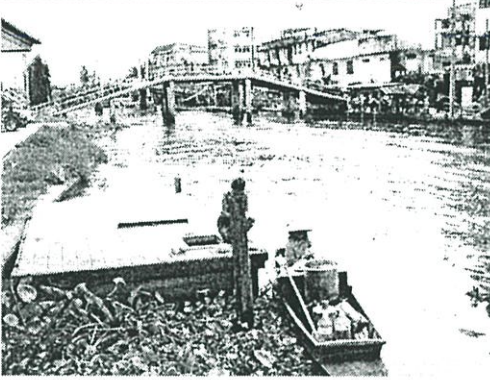
ภาพถ่ายทางกายภาพ(เดือนพฤษภาคม 2545)

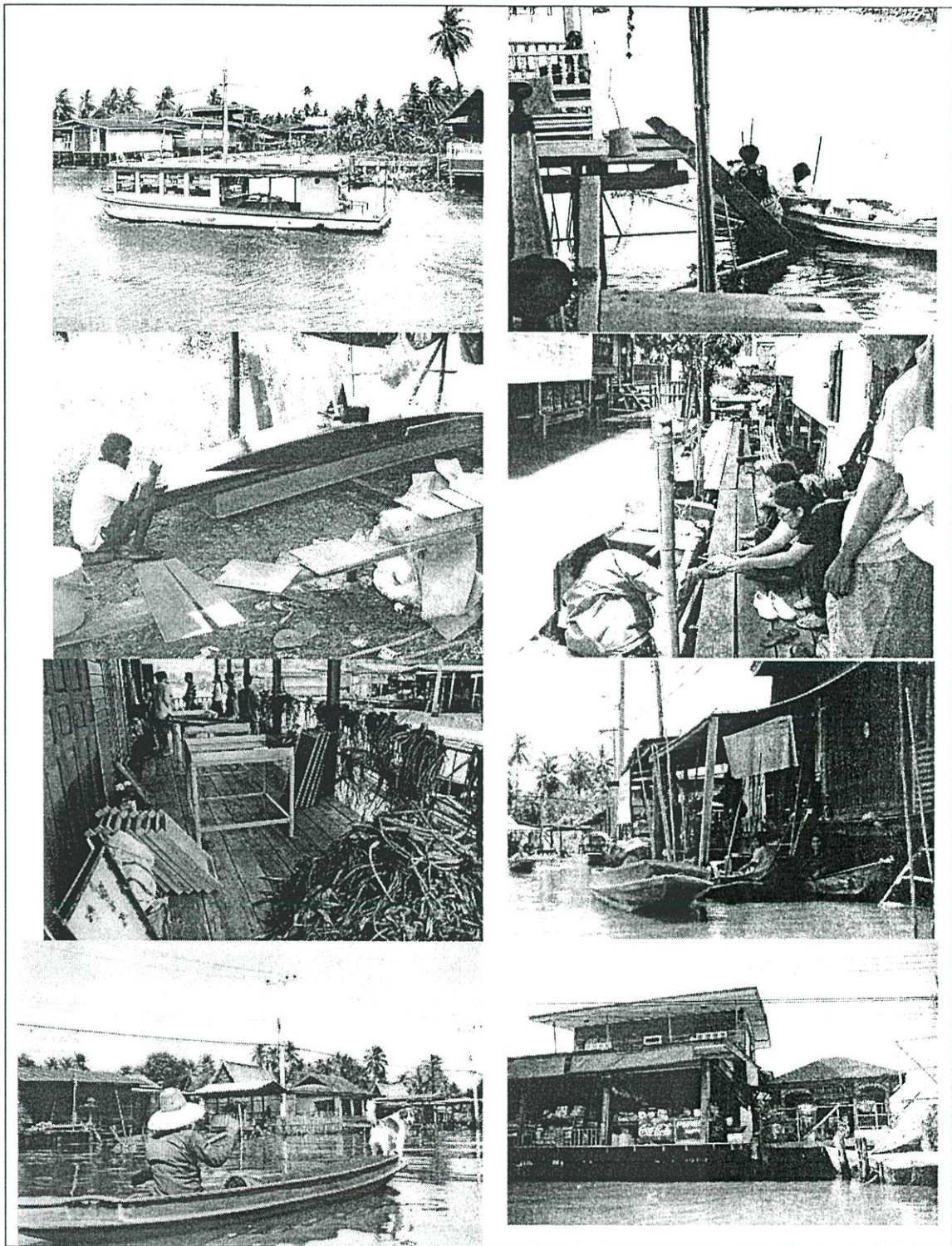
ภาพถ่ายทางกายภาพ(เดือนพฤษภาคม 2545)

ภาพถ่ายการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยริมคลอง(เดือนพฤษภาคม 2545)

ภาพถ่ายทางเศรษฐกิจสังคมริมคลอง(เดือนพฤษภาคม 2545)

ประวัติผู้เขียน

นางสาววิวรรณ สีหนาท เกิดเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2521 ที่จังหวัดกรุงเทพมหานครสำเร็จ การศึกษาระดับประถมจากโรงเรียนพญาไท ก่อนเข้าศึกษาระดับมัธยมที่โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต(สาขา สถาปัตยกรรม) จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ในปีการศึกษา 2542 ในปีเดียวกันได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ปี พ.ศ. 2545 ได้เข้ารับราชการในตำแหน่งสถาปนิก 3 สังกัดฝ่ายโยธา สำนักงานเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร จนถึงปัจจุบัน